

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Батумський державний університет імені Шота Руставелі
Господарська академія імені Д.А. Ценова
Лодзький технічний університет
Університет Вітовта Великого
UAB «Litimeksa»
S K Biobiz Pvt Ltd

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК,
ОПОДАТКУВАННЯ, АНАЛІЗ
І АУДИТ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

VII Міжнародна науково-практична конференція

(м. Чернігів, 27 листопада 2021 р.)

Тези доповідей

Друкується за рішенням вченої ради Національного університету «Чернігівська політехніка» (протокол № 11 від 30 листопада 2021 р.).

Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : VII Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 27 листопада 2021 р.) : тези доповідей. – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. – 168 с.

ISBN 978-617-7932-27-6

Збірник містить тези доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції «Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку». Висвітлено актуальні питання щодо проблем обліку, оподаткування, аналізу й аудиту в системі управління підприємством, а також розглянуто національний та міжнародний досвід і напрями розвитку бухгалтерського обліку як науки та практичної діяльності.

Видання орієнтоване на теоретиків та практиків, науковців, викладачів та здобувачів вищої освіти, а також зацікавлених в обміні досвідом наукових досліджень щодо проблем обліку, оподаткування, аналізу й аудиту в системі управління підприємством.

Матеріали збірника представлено в авторській редакції. Відповідальність за зміст несуть автори.

Організаційний комітет:

Голова:

Новомлинець О.О., д-р техн. наук, проф., заслужений працівник освіти України, в.о. ректора Національного університету "Чернігівська політехніка".

Заступники голови:

Мераб Халваші, канд. іст. наук, доцент, ректор Батумського державного університету імені Шота Руставелі;

Іван Марчевскі, д-р наук, доцент, ректор Господарської академії ім. Д.А. Ценова;

Славамір Віак, д-р техн. наук., проф., ректор Лодзького технічного університету;

Астріда Мицейкиене, канд. екон. наук., проф., декан факультету економіки та менеджменту Університету Витовта Великого

Маргасова В.Г., д-р екон. наук, проф., заслужений економіст України, проректор з наукової роботи ЧНТУ

Юрченко М.Є., канд. фіз.-мат. наук, доцент, завідувач кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Чернігівського національного технологічного університету.

Члени організаційного комітету:

Акименко О.Ю., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту;

Гливенко В.В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту;

Гнедіна К.В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту;

Гоголь Т.А., д-р екон. наук, професор, проф. кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту;

Клименко Т.В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту;

Сакун О.С., д-р. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту.

Сидоренко О.О., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту.

УДК 657.1/.6(063)

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

Національний та міжнародний досвід і напрями розвитку бухгалтерського обліку як науки та практичної діяльності

Сук П. Л. Періоди амортизації малоцінних та швидкозношуваних предметів	7
Бунда О. М., Козленко А. В. Методичні аспекти розрахунку середньої заробітної плати в Україні.....	9
Волот О. І., Дворський П. М., Сенченко С. В. Щодо впровадження бухгалтерського аутсорсингу в Україні.....	10
Грицай О. І., Грицай І. А. Роль бухгалтерської професії у боротьбі зі зміною клімату	12
Клименко Т. В., Лапа А. С. Принципи бухгалтерського обліку як елемент облікової методології: зарубіжний досвід	13
Сидоренко О. О. Щодо особливостей надання відпустки новоприйнятими працівникам до настання шестимісячного терміну безперервної роботи	16
Тополенко Н. М., Гаркуша Ю. А. Проблеми та перспективи модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі	18
Юрченко О. А., Петраковська О. В. Облік та оподаткування безповоротної фінансової допомоги на підприємстві	19
Гармаш О. Ю. Поняття та класифікація природоохоронних витрат для цілей бухгалтерського обліку.....	22
Євлаш Т. М. Організація обліку розрахунків з оплати праці.....	24
Кабрусь М. В. Проблеми та перспективи застосування МСФЗ в Україні	26
Лега І. Ф. Удосконалення складського обліку вушних бирок для ідентифікації великої рогатої худоби	27
Предко А. Ю. Soft skills як чинники конкурентоспроможності фахівців у сфері обліку та оподаткування	29
Сенченко С. В. Можливості державної підтримки малого бізнесу в Україні в межах реалізації політики розвитку підприємництва	31
Синельник К. Д. Економічна сутність розрахунків з оплати праці	33

СЕКЦІЯ 2

Обліково-аналітичне забезпечення звітності підприємств як основи для прийняття управлінських рішень на мікро- та макрорівнях

Овод Л. В., Ясінська І. В. Удосконалення управлінського обліку фінансових результатів науково-виробничих центрів стандартизації, метрології та сертифікації України.....	36
Гливенко В. В., Нагорний П. В. Поняття та сутність інтегрованої звітності.....	37
Лемеш В. Н. Некоторые аспекты формирования эффективной учетной политики.....	39
Недашкова Н. С. Роль учетно-аналитической информации о дебиторской и кредиторской задолженности в управлении организацией	41
Пінчук Т. А., Козлова В. В. Облікові аспекти витрат виробництва	43
Сидоренко О. О. Особливості відображення в обліку нарахування відпускних	45
Валькова Н. В. Звіт про управління: проблеми формування, оприлюднення та верифікації	46
Нестерук Г. В. Облік заробітної плати на підприємствах	47
Брезина А. Н. Бухгалтерская отчетность – источник информации о деятельности организации... ..	49
Брежунова Д. О. Контролінг у системі стратегічного управлінського обліку.....	51
Гладких Я. В. Сутність поняття «Публічні закупівлі» як об'єкта управлінського обліку	53
Дорошенко Л. О. Бухгалтерський облік браку у виробництві спортивної продукції	54
Єрашова І. С. Планування та контроль витрат на комунальних підприємствах	56
Ігнатенко В. В. Якісні характеристики фінансової звітності підприємства	58

Кабрусь М. В. Проблеми формування амортизаційної політики в контексті раціональної організації обліку.....	59
Легчун М. В. Класифікація фінансових результатів діяльності газорозподільного підприємства	61
Лисич Д. В. Сутність поняття виробничі запаси	63
Лоха А. Є. Життєстійкість як важлива гнучка навичка в процесі прийняття управлінських рішень.....	64
Мельничук І. Ю. Облік довгострокових фінансових інвестицій.....	65
Палєєва В. Р. Особливості застосування бенчмаркінгу в системі стратегічного управлінського обліку	67
Пилипенко Я. М. Нормативно-правове забезпечення обліку експортних операцій.....	68
Потапенко Я. О. Особливості прийняття управлінських рішень на підприємстві.....	70
Рубашенко О. О. Бухгалтерський облік послуг із вивезення та утилізації зворотних відходів від електромонтажних робіт власних приміщень.....	72
Тарасюк Д. І. Автоматизація обліку виробничих запасів малих підприємств.....	74
Юденко Н. Р. Організація обліку виробничих запасів на сільськогосподарському підприємстві	75

СЕКЦІЯ 3

Економічний аналіз діяльності підприємств: стан та перспективи розвитку

Гоголь Т. А., Колоток В. О. Аналіз витрат на виробництво продукції (робіт, послуг) підприємств малого бізнесу.....	77
Шерстюк С. В., Посилаєва К. І., Шерстюк К. Д. Нормативно-правові основи аналізу діяльності сільськогосподарських підприємств	79
Танасієва М. М., Никифорак І. І. Управлінський аналіз: значення та особливості	80
Шестаковська Т. Л., Венгер І. В. Інноваційно-інвестиційні аспекти розвитку національного ринку медичних послуг.....	82
Білицька А. В., Гоцуляк В. Д. Перспективи використання хмарних технологій у процесі здійснення обліку та економічного аналізу підприємства	84
Борисенко О. О., Петракович А. В. Экономическая сущность финансовых ресурсов и источников их формирования	86
Лещенко С., Козловський Д. Аналіз фінансового результату Полікомбанку та шляхи їх оптимізації.....	89
Кузьменко А. В. Аналіз стану легкої промисловості України.....	91
Улізько Р. В., Савченко Ю. В. Розвиток малого підприємництва в Україні: перспективи та стратегії.....	92
Хоменко К. Ю. Використання GAP-Аналізу під час прийняття управлінських рішень.....	94

СЕКЦІЯ 4

Міжнародний та національний досвід організації, функціонування та розвитку аудиту

Гуцаленко Л. В. Зарубіжний досвід організації контролю закупівель за державні кошти	96
Дубинська О. С. Роль професійного судження аудитора як механізму виконання заходів аудиту.....	97
Чебан Ю. Ю., Ганошенко Т. С. Професійний скептицизм аудитора: теоретичні аспекти ...	98
Крігер Ю. Ю. Історія виникнення аудиту ефективності та умови для його розвитку в Україні.....	100
Давиденко І. С. Історія виникнення та розвитку міжнародних стандартів аудиту	101
Кухтій А. А. Основи аудиту розрахунків з бюджетом щодо податку на прибуток підприємства	103
Сенченко С. В. Аудит в умовах пандемії COVID-19.....	105
Шевченко А. М. Фундаментальні етичні принципи бухгалтера та аудитора	107

СЕКЦІЯ 5

Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства

Долбнєва Д. В. Напрями удосконалення методології обліку виробничих витрат на підприємствах житлово-комунального господарства України	109
Коцера Н. В. Критерії оцінки операційного ризику	110
Шестаковська Т. Л., Новічков С. О. Особливості реформування місцевого самоврядування	112

СЕКЦІЯ 6

Оподаткування діяльності підприємств: проблеми та перспективи розвитку

Дема Д. І., Супруненко Р. В. Податковий борг України та перспективи його зменшення	114
Волот О. І., Ігнатенко В. В. Етапи реформування податкової служби в Україні	115
Акименко О. Ю., Скрицький Д. П., Хоменко К. Ю. Реформування податкової системи України з урахуванням зарубіжного досвіду Сполучених Штатів Америки	117
Волот О. І., Нагорний П. В. Особливості сплати екологічного податку на підприємстві ...	119
Перетятко Ю. М. Особливості оподаткування податком на доходи фізичних осіб	121
Яровой Т. С., Костюк В. В. Модель формування професійної ідентичності персоналу державної прикордонної служби України	122
Герасименко О. М. Податок на доходи фізичних осіб, єдиний внесок та військовий збір: проблемні аспекти єдиної звітності	124
Буряк А. П. Бюджетування податків і зборів: сутність та значення для управління підприємством	126
Дубовик Р. А. Основні принципи побудови податкової системи за класиками економічної науки	127
Буряк А. П. Адаптація зарубіжного досвіду діяльності податкових органів у сфері податкового контролю до вітчизняної практики	129
Заматевская Н. В. Оценка уровня налоговой нагрузки сельскохозяйственных организаций Республики Беларусь	131
Здрілько Н. В. Особливості оподаткування та організації бухгалтерського обліку у фізичних осіб-підприємців	134
Федорушенко А. А. Особливості оподаткування фермерських господарств	135
Черняк Д. О. Методи визначення та класифікація податкових ризиків	137

СЕКЦІЯ 7

Інформаційні системи і технології в системі обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень в обліку, аналізі, аудиті та оподаткуванні.

Бочуля Т. В. Інноваційна модель технологічної трансформації обліково-аналітичного забезпечення управління сучасного бізнесу	140
Потривасва Н. В., Недбайло І. І., Нестерчук І. В. Цифровий облік в аграрній сфері	142
Гончаренко О. О., Шинкаренко О. М. Еволюція програмного забезпечення як компонента організації бухгалтерського обліку в ломбардах	143
Бабінська С. Я. Використання технології блокчейн у процесі ведення бухгалтерського обліку	145
Зябченкова Г. В., Кузьменко О. П. Інформаційних технологій в обліку та їх використання	146
Волинець І. С. Особливості обліково-інформаційного забезпечення організації розрахунків з різними кредиторами	148
Костенко К. Ю. Порівняльна характеристика інформаційних систем для ведення бухгалтерського обліку	149

СЕКЦІЯ 8

Статистика та економіко-математичні методи та моделі в економіці.

Юрченко М. Є. Дослідження волатильності фінансових інструментів українського та світового фондових ринків у моделі дробової дифузії	152
Мекшун Л. М. Особливості дослідження рівня життя населення в соціальній статистиці	153
Наталя Козіцька. Використання методів екстрополяції в управлінні прибутком підприємства	155
Юрченко М. Є., Матюшко С. М. Моделювання оцінки ризиків інвестиційної діяльності	157

СЕКЦІЯ 9

Якість вищої освіти: сучасність та майбутнє.

Гнедіна К. В., Нагорний П. В. Інноваційні методи навчання: досвід та перспективи впровадження задля забезпечення якості вищої освіти	159
Кірданов М. Г. Якість вищої освіти за онлайн-навчання: що впливає і як забезпечити?.....	160
Клименко Т. В. Академічна культура в університеті	162
Яровой Т. С., Царук С. Г. Напрямки адаптації молодих управлінських кадрів до роботи у державній службі	163
Панічкіна А. С. Шляхи запобігання плагіату та забезпечення якості освітнього процесу	165
Яровой Т. С., Шевченко М. П. Результативність державної політики у сфері підготовки державних службовців	166

СЕКЦІЯ 1

Національний та міжнародний досвід і напрями розвитку бухгалтерського обліку як науки та практичної діяльності

УДК 657.1

П. Л. Сук, д-р екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України “Ніжинський агротехнічний інститут”, м. Ніжин, Україна

ПЕРІОДИ АМОРТИЗАЦІЇ МАЛОЦІННИХ ТА ШВИДКОЗНОШУВАНИХ ПРЕДМЕТІВ

Ключові слова: амортизація, малоцінні та швидкозношувані предмети, облік, періоди амортизації, правила розподілу амортизації.

У процесі своєї діяльності підприємства використовують малоцінні та швидкозношувані предмети (далі – МШП). МШП – це активи будь-якої вартості, що мають очікуваний строк корисного використання (експлуатації) менше одного року (або нормального операційного циклу, якщо він менший за рік).

МШП є оборотними активами, проте вони подібні до необоротних активів, тому що можуть використовуватись більше ніж один раз у процесі виробництва.

З огляду на те, що МШП можуть використовуватись багато разів, їхню вартість доцільно розподіляти за допомогою амортизації.

Амортизація – це процес розподілу вартості необоротних активів протягом певних періодів.

При розрахунку амортизації необхідно визначити періоди для її нарахування.

Принцип періодичності припускає розподіл діяльності підприємства на певні періоди з метою складання фінансової звітності [1; 2].

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (ст. 13) звітним періодом для складання фінансової звітності визначено календарний рік. Проміжна фінансова звітність складається за результатами першого кварталу, першого півріччя, дев'яти місяців. Крім того, відповідно до облікової політики підприємства фінансова звітність може складатися за інші періоди [2].

П(С)БО 7 «Основні засоби» встановлено звітними періодами для нарахування амортизації необоротних активів рік і місяць. Пунктом 29 П(С)БО 7 «Основні засоби» передбачено, що нарахування амортизації проводиться щомісячно [3].

Періоди нарахування амортизації для необоротних активів можуть бути також використані для нарахування амортизації МШП.

Отже, періодами нарахування амортизації МШП є 1 рік, дев'ять місяців, півріччя, квартал, місяць, тиждень. Також амортизацію можна нараховувати щоденно, зокрема в управлінському обліку.

У світовій практиці застосовують різні правила (конвенції, політики) розподілу амортизації за неповними періодами [4; 5; 6; 7]:

1. Пропорційно до періодів (року, кварталів, місяців, тижнів, днів) використання активу (in proportion to periods (years, quarters, months, weeks, days) of use of asset). Амортизацію МШП можна розраховувати за 1 рік, квартали, місяці, тижні, дні. Для цього вартість МШП ділять на кількість кварталів, місяців, тижнів, днів використання необоротного активу.

2. Розподіл амортизації здійснюється використовуючи найближчий повний місяць або частину року (prorate using nearest full month or fraction of year). Відповідно до цього правила МШП видані в експлуатацію до/або п'ятнадцятого числа місяця, амортизуються як за повний місяць; активи, видані в експлуатацію після п'ятнадцятого числа місяця, амортизуються в наступному місяці. Активи, що вибули до/або 15 п'ятнадцятого числа місяця в цьому місяці не амортизуються, а активи, що вибули після 15 п'ятнадцятого числа місяця, амортизуються за цілий місяць.

3. За правилом найближчого цілого року (nearest whole year convention). Активи, видані в експлуатацію протягом перших шести місяців року, амортизуються як за цілий рік, а активи, видані в експлуатацію протягом других шести місяців року, не амортизуються в цьому році.

Відповідно, активи, що вибули протягом перших шести місяців року, в цьому році не амортизуються, а активи, що вибули протягом других шести місяців року, амортизуються як за увесь цілий рік. Слід зазначити, що по МШП амортизація не може нараховуватися більше як один рік, тому вона може нараховуватися повністю або в рік придбання і не нараховуватися в рік вибуття, і навпаки – не нараховуватися або в рік придбання і повністю нараховуватися в рік вибуття. Тут мова йде про те, що введення в експлуатацію і вибуття МШП може відбуватися в різні календарні роки. Найчастіше не збігається календарний рік і рік експлуатації активів, у тому числі МШП. Рідко буває, щоб МШП були придбані 1 січня і 31 грудня цього ж року повністю витрачені у виробництво. МШП можуть придбаватися і вибувати кожного дня протягом року. Проте в будь-якому разі строк використання МШП не буде перевищувати 12 місяців. Тому по МШП, що слугують 12 місяців, завжди зачіпається два роки.

4. За правилом однієї половини року (*one-half year convention*). Активи, що надійшли або вибули протягом року, розглядаються такими, що надходили або вибували посередині року. Тому підприємство нараховує амортизацію на активи за половину року при їх надходженні і половину року при їх вибутті.

5. За правилом середини місяця (*mid-month convention*). Активи, що надійшли або вибули протягом місяця, розглядаються такими, що надходили або вибували посередині місяця. Тому підприємство нараховує амортизацію на активи за половину місяця при їх надходженні і половину місяця при їх вибутті.

6. За правилом середини кварталу (*mid-quarter convention*). Активи, що надійшли або вибули протягом кварталу, розглядаються такими, що надходили або вибували посередині кварталу. Тому підприємство нараховує амортизацію на активи за половину кварталу при їх надходженні і половину кварталу при їх вибутті.

7. Врахування повних років амортизації в рік придбання і не нарахування амортизації в рік вибуття (*full years' depreciation in year of purchase, none in year of disposal*). За цим правилом амортизація нараховується за цілий рік надходження МШП, і не нараховується в рік вибуття МШП.

8. Не нарахування амортизації в рік придбання і нарахування повних років амортизації в рік вибуття (*no depreciation in year of purchase, full year's in year of disposal*). За цим правилом амортизація не нараховується в рік надходження МШП, і нараховується за цілий рік при вибутті МШП.

Висновки. По МШП доцільно розраховувати амортизацію, тому що вони можуть використовуватися до 12 місяців і мати будь-яку вартість. У процесі діяльності підприємства буде необхідно розподіляти вартість МШП. Для нарахування амортизації МШП можна використовувати такі періоди, зокрема: рік, дев'ять місяців, півріччя, квартал, місяць, тиждень, день. Також можна використовувати для МШП різні правила (конвенції, політики) розподілу амортизації за неповними періодами, що існують для необоротних активів.

Список використаних джерел: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>. 2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, затверджено наказом Міністерства фінансів України 07 лютого 2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>. 3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби”, затверджено наказом Міністерства фінансів України 27 квітня 2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>. 4. Oregon accounting manual. Accounting and Financial Reporting. URL: <http://www.oregon.gov/das/Financial/Acctng/Documents/15.60.20.pdf>. 5. Accounting Scholar.com. URL: <http://www.accountingscholar.com/partial-year-amortization.html>. 6. Declining Balance Depreciation Calculator. URL: <https://www.calculatorsoup.com/calculators/financial/depreciation-declining-balance.php>. 7. Intermediate Accounting: Principles and Analysis / Terry D. Warfield, Jerry J. Weygandt, Donald E. Kieso. 14th edition. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2012. 1646 p.

***Ключові слова:** облік, заробітна плата, оплата праці, середня заробітна плата, розрахунок середньої заробітної плати.*

Достовірність відображення в бухгалтерському обліку інформації щодо оплати праці значною мірою впливає на результат господарської діяльності й посідає важливе місце в системі управління на підприємстві. Для ефективного функціонування системи обліку і внутрішнього контролю необхідними є формування таких основних показників праці та заробітної плати, як чисельність працівників, їхня професія, кваліфікація, витрати робочого часу в людино-годинах, людино-днях, кількість виготовленої продукції, наданих послуг, розмір фонду оплати праці за категоріями працівників, видами нарахувань, нарахування премій, відпускних, розмір відрахувань, тощо [1].

Відповідно до Інструкції № 291 їх нарахування відповідно відображається за кредитом рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам»[2]. Кожне підприємство має можливість здійснювати різні види виплат. Така потреба виникає тоді, коли підприємство, організація, установа має складну систему оплати праці, або керівників (власників), для яких інформація про виплати в розрізі окремих видів представляє постійний інтерес.

Згідно Закону України «Про оплату праці» заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу. Розмір зарплати залежить від складності та умов роботи, яку виконує наймана особа, професійно-ділових якостей працівника підприємства, результатів його праці та господарської діяльності підприємства [3]. Підставою для нарахування заробітної плати є таблиць обліку робочого часу. Облік відпрацьованого часу ведеться в годинах або в днях. Винагорода за працю складається з основної і додаткової заробітної плати та інших заохочувальних та компенсаційних виплат [4].

Оплата праці складається не лише з окладу, а й з інших видів виплат, які розраховуються виходячи з середньої заробітної плати працівника. Розглянемо останні зміни щодо розрахунку середньої заробітної плати при розрахунку низки різноманітних виплат у випадках: надання працівнику підприємства усіх видів відпусток, передбачених законодавством (крім відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами), або виплати їм компенсації за невикористані відпустки; виконання працівником державних і громадських обов'язків у робочий час; переведення найманої особи на іншу легшу нижчеоплачувану роботу за станом здоров'я; переведення вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, на іншу легшу роботу; надання жінкам додаткових перерв для годування дитини; виплати вихідної допомоги; службових відряджень (крім службових відряджень державних службовців); вимушеного прогулу та за час затримки виконання рішення суду; направлення працівників на обстеження до медичних закладів; звільнення працівників-донорів від роботи; залучення працівників до виконання військових обов'язків; тимчасового переведення працівника у разі виробничої потреби на іншу нижчеоплачувану роботу; інших випадках, коли згідно з чинним законодавством виплати провадяться виходячи із середньої заробітної плати [5].

Так, набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання обчислення середньої заробітної плати» [6], згідно якої вносяться зміни до Порядку № 100, а саме, щодо врахування премій при розрахунку середньої зарплати.

Відповідно до розрахунку середньої зарплати будуть включатися:

– суми нарахованої заробітної плати, крім премій (у тому числі за місяць) та інших заохочувальних виплат за підсумками роботи за певний період, враховуються в тому місяці, за який вони нараховані, та у розмірах, в яких вони нараховані, без виключення сум відрахування на податки, стягнення аліментів тощо, за винятком відрахувань із заробітної плати осіб, засуджених за вироком суду до виправних робіт;

– премії (в тому числі за місяць) та інші заохочувальні виплати за підсумками роботи за певний період під час обчислення середньої заробітної плати враховуються в заробіток періоду, який відповідає кількості місяців, за які вони нараховані, починаючи з місяця, в якому вони нараховані. Для цього до заробітку відповідних місяців розрахункового періоду додається частина, яка визначається діленням суми премії або іншої заохочувальної виплати за підсумками роботи за певний період на кількість відпрацьованих робочих днів періоду, за який вони нараховані, та множенням на кількість відпрацьованих робочих днів відповідного місяця, що припадає на розрахунковий період [6].

Також вносяться зміни до переліку виплат, які не враховуються до середньої зарплати. Зокрема, до них будуть відноситися виплати, пов'язані зі святковими виплатами, та ще винагорода за сумлінну працю та зразкове виконання службових обов'язків.

Крім цього до заробітку відповідних місяців розрахункового періоду буде додаватися частина премії, яка визначатиметься діленням суми премії та іншої стимулюючої виплати за підсумками роботи за певний період на кількість відпрацьованих робочих днів періоду, за який вони нараховані та множенням на кількість відпрацьованих робочих днів кожного відповідного місяця, що припадає на розрахунковий період. З 04.09.2021 р. діє тримісячний строк для донарахування роботодавцями середньої зарплати працівникам, яким було нараховано середній заробіток з 12.12.2020 р. до дати набрання чинності нової постанови, без врахування премій за минулі періоди. Тобто роботодавці повинні перерахувати середній заробіток та відкоригувати в обліку всі нараховані виплати до 04.12.2021 р.

Отже, правильність розрахунку середньої заробітної плати є важливою складовою бухгалтерського обліку розрахунків з працівниками на підприємстві.

Список використаних джерел: 1. Бунда О. М., Матяш Ю. М. Бухгалтерський облік розрахунків з оплати праці в управлінні підприємством. *International Scientific Journal*. 2016. № 12(22). С. 38-42. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/14861386747013.pdf#page=39>. 2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 від 30.11.99 р., зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>. 3. Про оплату праці: Закон України № 17 від 20.04.1995 р. зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>. 4. Бунда О. М., Парчинська Н. О. Сучасний стан системи обліку оплати праці в Україні. *Інформаційно-аналітичне забезпечення ефективності діяльності підприємств у контексті економічної безпеки в умовах інтеграції з ЄС*: матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (27 травня 2016 р., м. Київ). Київ: КНУТД, 2016. С. 55-57. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/4818>. 5. Про затвердження Порядку обчислення середньої заробітної плати: Постанова Кабінету Міністрів України від 08 лютого 1995 року № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100-95-%D0%BF#Text>. 6. Деякі питання обчислення середньої заробітної плати: Постанова Кабінету Міністрів України від 01 вересня 2021 року № 917. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-obchislennya-s10921>.

УДК 657

О. І. Волот, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

НУ «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

П. М. Дворський, керівник структурного підрозділу ТОВ «КОМЕЛ», м. Київ, Україна

С. В. Сенченко, здобувач вищої освіти, 4 курс

НУ «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО АУТСОРСИНГУ В УКРАЇНІ

Ключові слова: бухгалтерський облік, аутсорсинг, інформаційно-комунікаційні технології.

За сучасних умов жорсткої конкуренції, активізації впровадження різних інноваційних технологій, нестабільності економіки, росту інфляції та дії інших факторів, враховуючи значні наслідки та обмеження для функціонування суб'єктів господарювання, спричинені пандемією Covid-19 та заходами щодо боротьби з поширенням вірусу, перед підприємствами

постає питання більш ефективного та раціонального використання ресурсів. На допомогу їм може прийти аутсорсинг, сутність якого полягає в передачі певних функцій, бізнес-процесів іншій компанії на умовах відповідного договору. Тому, вважаємо за доцільне приділити увагу цьому питанню.

Дедалі частіше в усьому світі компанії користуються послугами аутсорсингу, тим самим намагаються зосередити свій час та зусилля на головних цілях, передаючи незначні, непрофільні функції зовнішнім компаніям, які спеціалізуються на цьому [1]. Щодо України, то привабливість аутсорсингу серед вітчизняних підприємств постійно зростає, особливо на малих та середніх підприємствах. Так, за статистикою 2020 року Україні посіла 42-е місце у світовому рейтингу аутсорсингової привабливості [2].

Термін «аутсорсинг» у перекладі з англійської мови «outsourcing» українською мовою означає «запозичення ресурсів ззовні», «використання чужих ресурсів», «підприємство» – передача підприємством частини його завдань або процесів стороннім виконавцям на умовах субпідяду. За цією угодою робота виконується працівниками зовнішньої фірми, які, зазвичай, є також експертами у цьому виді робіт.

За визначенням українського вченого Р. А. Слав'юка [3], аутсорсинг – це передача компанією частини своїх завдань або процесів стороннім виконавцям на умовах субпідяду. Спочатку його використовували в таких сферах послуг, як логістика і готельний сектор, проте пізніше все більшу важливість аутсорсинг набув у сфері залучення людських ресурсів (HR), високотехнологічної індустрії (IT) та фінансових послуг.

Безпосередньо, бухгалтерський аутсорсинг – це передача питань організації, ведення бухгалтерського обліку (БО) та складання звітності зовнішнім компаніям [4]. При цьому виділяють ситуації, коли ведення БО передається частково, тобто лише деякі його ділянки, наприклад, облік зовнішньоекономічної діяльності, облік заробітної плати (ЗП) та інше, та коли передається ведення повністю всієї бухгалтерії. Звісно, це має значні переваги, адже компанія [5]:

- зменшує ризики, оскільки відповідальність за правильність ведення БО переходить до аутсорсингової компанії;

- знижує витрати – для прикладу візьмемо облік ЗП, дуже часто нам вигідніше передати дані функції відповідній організації, ніж тримати спеціальний персонал для виконання відповідної ділянки обліку;

- зменшує залежність від працівника, який відповідає за певний сегмент обліку або його частину, за ситуації, наприклад, коли він піде у відпустку чи захворіє;

- отримує високої якості послуги – аутсорсингові компанії надають послуги безумовно висококваліфікованих працівників, які мають досвід розв'язання різноманітних питань та проблем.

Розглянемо процедуру отримання послуги бухгалтерського аутсорсингу українськими підприємствами [6]:

- 1) між замовником і виконавцем укладається договір про надання аутсорсингових послуг з ведення бухгалтерського обліку;

- 2) замовник, за умовами договору, зобов'язаний надати первинні документи, як правило, строком до 5 числа наступного за звітним місяця для своєчасної їх обробки;

- 3) виконавець аналізує та вносить первинні документи в електронну автоматизовану інформаційну систему, наприклад, «BAS Бухгалтерія»;

- 4) у період надання послуг виконавець фіксує та відображає в обліку всі господарські операції, що визначені договором за звітний період;

- 5) за результатами звітного періоду виконавець формує фінансові результати, складає і подає фінансову, податкову та статистичну звітність, наприклад, за допомогою програмного забезпечення «ME.doc»).

Саме сучасні інформаційно - комунікаційні технології (ІКТ) дають можливість аутсорсинговій компанії отримувати інформацію про підприємство не тільки безпосередньо з банківського сервера, а й за допомогою систем електронного документообігу – від

контрагентів замовника, за допомогою сучасних ІКТ і мережі Інтернет є можливість отримувати послуги аутсорсингу, перебуваючи у будь-якому населеному пункті України чи навіть за кордоном.

Отже, основними перевагами впровадження бухгалтерського аутсорсингу є висока якість надання послуги, економія часу та коштів на пошук персоналу, зниження операційних та накладних витрат, безперервність надання послуги, можливість залучення до ведення бухгалтерії підприємства провідних спеціалістів з питань обліку, аудиту, податків та фінансової діяльності підприємств. Основним і суттєвим недоліком альтернативних форм організації обліку є відсутність законодавчої бази.

Список використаних джерел: 1. Благоразумова О. В. Аутсорсинг як інструмент підвищення конкурентоспроможності торгового бізнесу. URL: http://lib.htei.org.ua/sites/default/files/83/2017/autsorsing_yak_instrument_pidvishchennya_konkurentospromozhnosti_torgovogo_biznesu.pdf. 2. The 2021 Kearney Global Services Location Index. URL: <https://cutt.ly/fb5uwqJ>. 3. Слав'юк Р. А., Лапішко М. Л., Білик О. І., Гасюк М. О. Застосування аутсорсингу в діяльності банків. *Теорія та практика розвитку банківської системи*. 2014. С. 341–343. 4. Поплойко А. М. Бухгалтерський аутсорсинг: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. *Фінанси, облік і аудит*. 2011. № 18. С. 335–340. URL: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/49443/2/2018_Vasylyshyn_O_I-Perspektivi_rozvitku_17-18.pdf. 5. Калашник С. П. Аутсорсинг бухгалтерського обліку заробітної плати, як спосіб оптимізації діяльності підприємства URL: <http://ir.stu.cn.ua/jspui/bitstream/123456789/20704/1/31-32%20%D0%A1.%20%D0%9F.%20%D0%9A%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D1%88%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>. 6. Сاینчук А. О. Аналіз ринку аутсорсингових підприємств в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 2. С. 135–144. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/158409>.

УДК 657

О. І. Грицай, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і аналізу

І. А. Грицай, здобувач вищої освіти гр. ОП-21

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ В БОРОТЬБІ ЗІ ЗМІНОЮ КЛІМАТУ

Ключові слова: бухгалтер, екологічний податок, сталий розвиток, оцінка впливу на довкілля.

Вплив зміни клімату вже відчувається в усьому світі, тому необхідні термінові дії, щоб обмежити його негативні наслідки. Зміни клімату спричиняють потенційно глибокі негативні економічні наслідки, включаючи вплив на виробництво, фінансову стабільність, рівень життя та зайнятість населення, а також на суспільну згуртованість та політичну стабільність.

В Україні з набуттям чинності Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» [1] розпочались процедури з оцінки впливу на довкілля (ОВД), частина з яких завершується позитивно і підприємства отримують дозволи на провадження планової діяльності, а іншим відмовляють у провадженні такою діяльністю. ОВД призначена для виявлення характеру, інтенсивності та ступеня небезпеки впливу будь-якого виду планованої господарської діяльності на стан довкілля і здоров'я населення. Реалізується ОВД через платформу SaveEcoBot, завдяки якій у режимі реального часу здійснюється моніторинг реєстру ОВД, у якому відображаються етапи проходження процедури екологічного оцінювання планової діяльності підприємств, дані про дозволи на викиди, сплата екоподатків тощо. За даними [2] можна зробити висновок, що в нашій країні за останні роки значно підвищився екологічний податок за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю і у 2020 р. досягнув 1,04 млрд грн, що становить $\frac{1}{5}$ частину від усіх екологічних податків в Україні.

Формуючи ОВД, бухгалтерська професія може відіграти значну роль у досягненні як пом'якшення, так і адаптації до зміни клімату на рівні окремих підприємств, галузей промисловості та економіки загалом. Визначення суттєвих ризиків із фінансовими наслідками та надання інформації, необхідної для прийняття рішень, є сферою діяльності бухгалтера. Це включає проведення відповідного фінансового та стратегічного аналізу, розкриття інформації, аналізу сценаріїв та гарантій, щоб допомогти організаціям створити та

зберегти цінність, соціальну та економічну стійкість. Професійні бухгалтери відіграють вирішальну роль у мінімізації екологічної шкоди та покладанні соціальної відповідальності в центр стратегії. Бухгалтерська професія може зіграти важливу роль у забезпеченні прозорості та належного розкриття інформації щодо ризиків та можливостей, пов'язаних із кліматом, що, у свою чергу, допоможе зберегти фінансову стабільність.

Члени Мережі бухгалтерських органів A4S, яку представляють понад 2,5 млн бухгалтерів та студентів у всьому світі підписали заклик до дії у відповідь на зміну клімату [3] та підкреслює, що зміна клімату становить економічний, соціальний та бізнес-ризик – ризик, з яким повинні вживатись бухгалтери з усього світу.

Професійні бухгалтери повинні взяти на себе:

- надання порад та послуг, коли організації та уряди розробляють та впроваджують плани ОВД щодо пом'якшення та адаптації до зміни клімату;

- використання існуючих та впровадження нових форм звітності, які впроваджують Міжнародна інтегрована рада звітності та Цільова група з питань розкриття фінансової інформації, пов'язаної з кліматом;

- сприяння зусиллями організацій, з якими вони працюють, щодо інтеграції ризику зміни клімату в організаційну стратегію та фінанси.

ОВД реалізується бухгалтерами через формування інтегрованої звітності як основи для корпоративної звітності, яка заохочує компанії зазирнути за межі сутності у свої соціальні, економічні та екологічні наслідки. Від звітування про викиди CO₂ до вимірювання соціального впливу, навички, судження та всебічний, обґрунтований даними погляд на бізнес відіграють важливу роль у цих зусиллях. А на стратегічному професійному рівні інтегрована звітність включає: нові бізнес-моделі, рекомендації щодо розкриття цілей сталого розвитку.

Добре керований бізнес має цілісний погляд, що визнає виснаження нестійких активів та недоліки нестійкої практики. Компанії, які прийняли цей підхід, у багатьох випадках фінансово перевершують своїх колег.

Бухгалтерська професія має унікальне місце для зміни глобального бізнесу та державного сектору, в основі якого лежать цілі сталого розвитку. Через свою роль у центрі прийняття фінансових та стратегічних рішень бухгалтери можуть пов'язувати аналітику, етику, управління ризиками, звітність та аудит для підтримки створення довгострокової вартості.

Список використаних джерел: 1. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>. 2. Екологічні податки України. URL: <https://www.saveecobot.com/analytics/ecotaxes>. 3. ACCA: офіційний сайт. URL: <https://www.accaglobal.com/gb/en.html>.

УДК 657

Т. В. Клименко, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

А. С. Лапа, здобувач вищої освіти

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ПРИНЦИПИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ОБЛІКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Ключові слова: облік, методологія, зарубіжний досвід, принципи обліку, документальне підтвердження.

Розвиток національної системи бухгалтерського обліку відбувається в напрямі адаптації її до принципів та вимог міжнародних стандартів фінансової звітності, що, в підсумку, має передбачати єдині правила ведення обліку, визначення фінансових результатів, формування фінансової звітності.

Згідно академічного тлумачного словника, методологія – це: 1) вчення про науковий метод пізнання і перетворення світу, його філософська, теоретична основа; 2) сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта її пізнання [1].

У теорії бухгалтерського обліку виділяється кілька підходів до розкриття облікової методології:

- *процедурний* підхід розкривається через виокремлення груп основних облікових процедур (спостереження, вимірювання, класифікація, систематизація (процедури, що найчастіше зустрічаються в наукових працях), реєстрація, координація, узагальнення (процедури, що рідше трапляються в наукових працях) тощо);

- *адитивний* підхід до побудови облікової методології розкривається через сукупність способів (приймів) (документування, інвентаризація, оцінка, калькулювання, бухгалтерські рахунки, подвійний запис, балансове узагальнення, звітність);

- *поєднання процедурного і адитивного* підходів до побудови облікової методології розкривається таким чином: процес спостереження містить документування та інвентаризацію; процес вартісного вимірювання через оцінку і калькулювання; процес систематизації (групування) через бухгалтерські рахунки і подвійний запис; процес підсумкового узагальнення через балансове узагальнення і звітність;

- *системний* підхід передбачає розкриття змісту і структури методології бухгалтерського обліку на основі системного аналізу з урахуванням внутрішніх зв'язків елементів, зовнішнього і внутрішнього середовища, змісту окремих елементів системи та особливостей взаємодії між ними [2].

Вагоме значення для вдосконалення вітчизняної методології бухгалтерського обліку є вивчення досвіду зарубіжних країн.

Дослідження історичних аспектів формування системи бухгалтерського обліку в європейських країнах показало, що розвиток облікової методології полягав в обґрунтуванні різних форм ведення обліку із застосуванням таких облікових методів, як документування, рахунки, подвійний запис, баланс, інвентаризація. Також значну увагу приділяли теоретичним розробкам щодо вирішення проблем класифікації об'єктів обліку як основи для розширення системи облікових рахунків, розвитку їхньої структури [3].

Серед сукупності складових облікової методології важливе місце займають принципи бухгалтерського обліку. У тлумачному словнику визначено, що принцип (лат. *principium* – основа, першооснова) – це основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін.; особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось [4].

Відповідно до цього, принципи бухгалтерського обліку – це базові, центральні положення, які охоплюють і впливають на всі елементи системи бухгалтерського обліку, враховуючи облікову політику і фінансову звітність [2].

Американський досвід формування облікової методології дозволив виділити загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку («GAAP»), які розкривають різні методологічні складові:

1) *принцип вартості* (the cost principle) – активи відображаються в обліку за вартістю їх придбання, або за їхньою собівартістю (у разі виготовлення);

2) *принцип повноти* (the full disclosure principle) – фінансова інформація має точно відображати діяльність компанії;

3) *принцип безперервності діяльності* (going concern principle) – вважається, що компанія буде існувати на ринку достатньо довго, щоб виконати всі свої зобов'язання, та не буде ліквідовуватися найближчим часом;

4) *принцип об'єктивності* (the objectivity principle) – кожен бухгалтерський запис повинен ґрунтуватися на об'єктивних даних, що підтверджені документально;

5) *принцип відповідності* (the matching principle) – кожен елемент витрат, пов'язаний з отриманим доходом, повинен бути записаний в тому ж періоді, що й генерований ним дохід;

6) *принцип послідовності* (the consistency principle) – вимагає від бухгалтерів незмінне застосування методів і процедур протягом фінансових періодів [3].

На думку дослідників, для того, щоб бути корисною, фінансова інформація повинна бути актуальною, надійною та підготовленою в узгодженому порядку, що допомагає користувачам приймати якісні економічні рішення, адекватно оцінювати результати діяльності компанії, її поточний стан і перспективи розвитку [3].

У японській практиці формування елементів облікової методології виділяється сукупність корпоративних принципів бухгалтерського обліку:

1) *принцип істини* – бухгалтерський облік має відображати реальну господарську діяльність компанії та її результати;

2) *принцип упорядкованого обліку* вимагає, щоб у бухгалтерському обліку звітні дані формувалися на основі точних бухгалтерських книг, записи в яких, своєю чергою, мають бути документально підтверджені та впорядковані до хронології виникнення із застосуванням подвійного запису;

3) *принцип розмежування капіталу та прибутку* – при розкритті інформації у фінансовій звітності компанії необхідно зазначити створену додану вартість і місце прибутку в ній, не ототожнюючи вказані поняття;

4) *принцип ясності* передбачає розкриття інформації у фінансовій звітності таким чином, щоб вона була зрозумілою зовнішнім користувачам;

5) *принцип відповідності* вимагає, щоб обрані компанією політика та процедури бухгалтерського обліку застосовувалися з року в рік без їх зміни;

6) *принцип консерватизму* – принцип, за якого потрібно при обліковому відображенні господарських процесів та операцій враховувати ризик;

7) *принцип унікальності* передбачає, що основою складання різних видів звітності (фінансової, управлінської, податкової) є система бухгалтерського обліку підприємства, як основне інформаційне джерело [3].

Наведена система принципів бухгалтерського обліку Японії свідчить про встановлення достатньо високих вимог до якості та змісту облікової та звітної інформації, а також покликана захищати інтереси користувачів звітності [3].

У вітчизняному законодавстві характеристика принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності наведена в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [5] та в Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку (НП(с)БО) 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [6]. При цьому зазначимо, що в НП(с)БО 1 міститься більший їх перелік, що, відповідно, потребує узгодження переліку принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності в зазначених нормативних актах з викладенням у логічній послідовності.

За результатами дослідження зарубіжного досвіду, виявлена відсутність у вітчизняних нормативних актах такого принципу, який би наголошував на обов'язковості документального підтвердження господарських операцій, що зафіксовано у ст. 9 Закону України №996-XIV, тобто «підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи» [5]. Усунення виявлених неточностей у національній системі нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку дозволить підвищити якість та об'єктивність облікової інформації.

Список використаних джерел: 1. Методологія. Академічний тлумачний словник: вебсайт. URL: <http://sum.in.ua/s/metodologhija>. 2. Ясишена В.В. Удосконалення окремих питань щодо методології бухгалтерського обліку. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2020. Вип. 1. С. 124-130. 3. Корягін М. В., Куцик П. О. Концептуальний розвиток методології бухгалтерського обліку: монографія. Львів: ЛКА. 2015. 239 с. URL: http://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/kafedry/Buh_Obliku/Docs/Konceptualnij_rozvitok_metodologiji_bukhgalterskogo_obliku.pdf. 4. Принцип. Академічний тлумачний словник: вебсайт. URL: <http://sum.in.ua/s/pryncyp>. 5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 лип. 1999 року №996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>. 6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом М-ва фінансів України від 07 лютого 2013 року № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

О. О. Сидоренко, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ НАДАННЯ ВІДПУСТКИ НОВОПРИЙНЯТИМ ПРАЦІВНИКАМ ДО НАСТАННЯ ШЕСТИМІСЯЧНОГО ТЕРМІНУ БЕЗПЕРЕРВНОЇ РОБОТИ

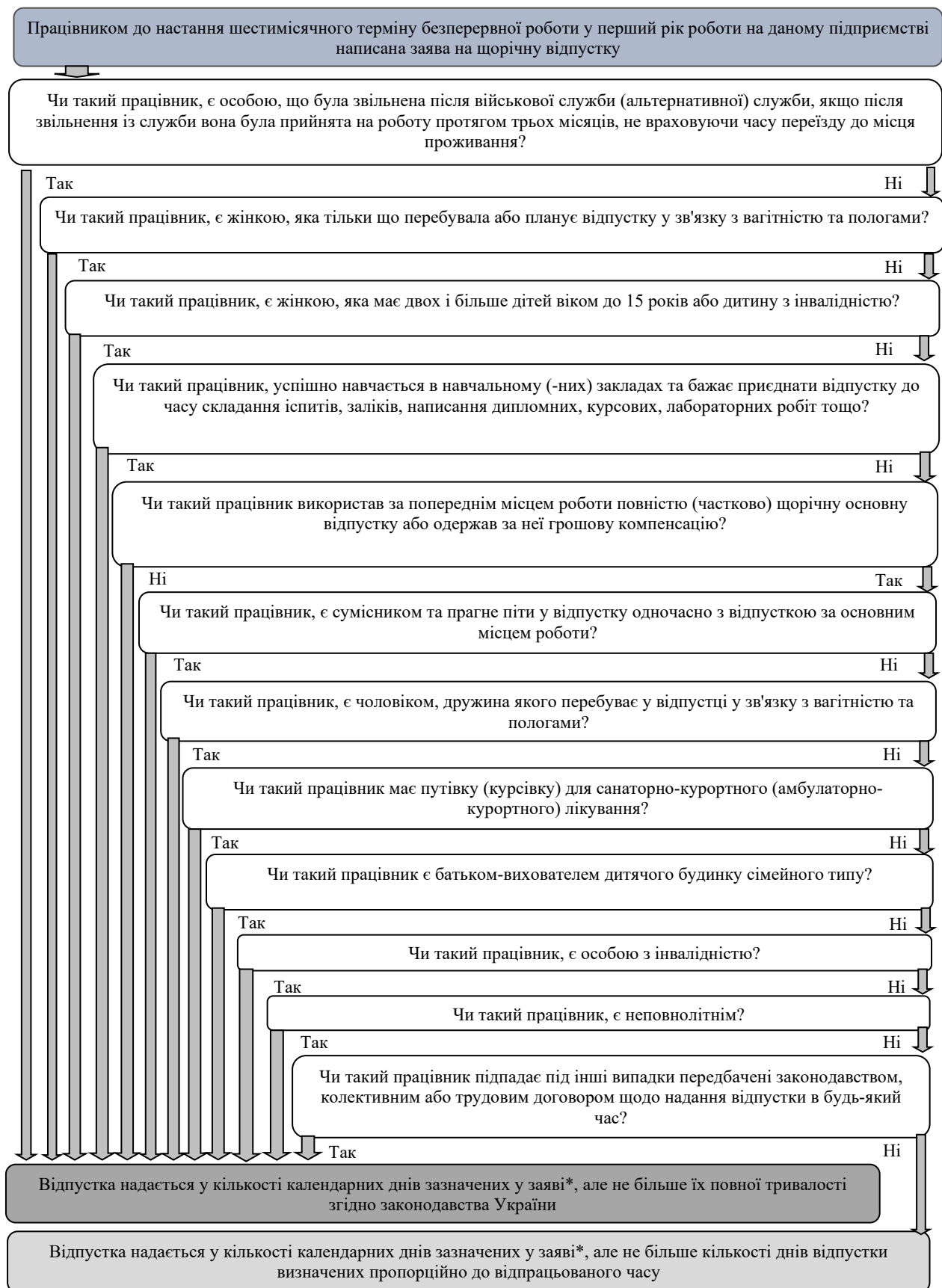
Ключові слова: облік, відпустка, забезпечення на оплату відпускних, витрати, відображення.

Згідно із Законом України «Про відпустки», «право працівника на щорічні основну та додаткові відпустки повної тривалості у перший рік роботи настає після закінчення шести місяців безперервної роботи на даному підприємстві. У разі надання працівникові зазначених щорічних відпусток до закінчення шестимісячного терміну безперервної роботи їх тривалість визначається пропорційно до відпрацьованого часу» [1]. Проте є випадки, за яких працівник буде мати право на отримання повної відпустки до настання шестимісячного терміну безперервної роботи у перший рік роботи на цьому підприємстві.

Проведений у результаті дослідження аналіз норм Закону України «Про відпустки» щодо випадків, за яких відпустка надається новоприйнятими працівниками у повному обсязі незалежно від кількості відпрацьованого ними періоду на підприємстві, дав змогу зробити висновок, що кількість таких випадків є досить великою і в більшості випадків для визнання прийняття відповідного рішення необхідні судження бухгалтера, а сам процес прийняття рішення є трудомістким. У зв'язку з цим, нами в роботі було розроблено дерево прийняття рішення щодо надання відпустки новоприйнятими працівникам до настання шестимісячного терміну безперервної роботи в перший рік роботи на цьому підприємстві, яке наведено на рисунку 1.

При цьому в частині сьомій статті 10 Закону України «Про відпустки» наведений перелік осіб, які мають можливість отримати відпустку повної тривалості до настання шестимісячного терміну безперервної роботи у перший рік роботи на даному підприємстві не є вичерпним, оскільки такі випадки можуть бути визнані іншим законодавством України, колективним та трудовим договором. Наприклад: «працівникам, діти яких у віці до 18 років вступають до навчальних закладів, розташованих в іншій місцевості, за їхнім бажанням надається щорічна відпустка або її частина (не менш як 12 календарних днів) для супроводження дитини до місця розташування навчального закладу та у зворотному напрямі. За наявності двох або більше дітей зазначеного віку така відпустка надається окремо для супроводження кожної дитини» [1] або «керівним, педагогічним, науковим, науково-педагогічним працівникам, спеціалістам навчальних закладів щорічні відпустки повної тривалості у перший та наступні робочі роки надаються у період літніх канікул незалежно від часу прийняття їх на роботу» [1] або право на неоплачувану відпустку мають «працівники, які не використали за попереднім місцем роботи щорічну основну та додаткові відпустки повністю або частково і одержали за них грошову компенсацію, - тривалістю до 24 календарних днів у перший рік роботи на даному підприємстві до настання шестимісячного терміну безперервної роботи» [1].

Використання розробленого нами дерева рішення дозволить зменшити трудомісткість процесу прийняття рішення, а також буде сприяти більш точному та достовірному відображенню у звітності інформації про нараховані відпустки.

*При цьому необхідно враховувати, що «щорічну відпустку на прохання працівника може бути поділено на частини будь-якої тривалості за умови, що основна безперервна її частина становитиме не менше 14 календарних днів» [1].

Рис. 1. Дерево прийняття рішення щодо надання відпустки новоприйнятим працівникам до настання шестимісячного терміну безперервної роботи в перший рік

Н. М. Тополенко, канд. наук з держ. упр., доцент кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування

Ю. А. Гаркуша, здобувач вищої освіти факультету управління

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ

Ключові слова: облік, облікова система, регламентація обліку, бюджетні установи, стратегія, стандарти бухгалтерського обліку.

У зв'язку з інтеграцією України в міжнародну економічну спільноту перед національною економікою з'явилися нові потреби, щоб відповідати зарубіжним партнерам.

Потреби в розвитку та вдосконаленні бухгалтерського обліку в державному секторі є актуальними та об'єктивними, оскільки сучасний стан облікової системи не відповідає міжнародному рівню та має внутрішні проблеми, а саме:

- дефіцитність бюджетів, яка призводить до зниження обсягів послуг та загального зниження ефективності установ;

- законодавча невизначеність методів ведення бухгалтерського обліку в державному секторі;

- НП(С)БОДС не є офіційним перекладом Міжнародних стандартів обліку для державного сектору (International Public Sector Accounting Standards) (далі – IPSAS), а мають доволі скорочену їх версію, до того ще й застарілу. Відсутність офіційного перекладу IPSAS стає на заваді ефективному впровадженню бухгалтерського обліку в державному секторі України [1];

- жорстка регламентація практично всіх аспектів облікової діяльності установ державного сектору не дозволяє приймати адекватні управлінські рішення, спрямовані на підвищення ефективності діяльності установи, а обліковим працівникам – проявити творчий потенціал у вирішенні облікових проблем;

- використання різного програмного забезпечення для здійснення облікових операцій у державному секторі унеможливує комплексну автоматизацію системи обліку [2];

У 2018 р. Кабінетом Міністрів України було схвалено Стратегію модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період 2018–2025 рр., яка має прагнення зберегти жорстку регламентацію обліку в суб'єктів державного сектору. Реалізація Стратегії спрямована на створення до 2025 року єдиного інформаційного простору в бухгалтерському обліку, який ґрунтується на застосуванні національних положень (стандартів) в державному секторі й використанні плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі всіма суб'єктами державного сектору та удосконаленні моделі бухгалтерської служби [3]. Така стратегія не є досить прогресивною та не відповідає сучасним потребам, тому що сконцентрована на Національних положеннях та не враховує потреби міжнародного рівня.

Важливо знайти шляхи вирішення проблеми, використовувати всі можливості для оптимізації, до яких належить і удосконалення системи бухгалтерського обліку.

Слід враховувати значну кількість суб'єктів та об'єктів нормативного регулювання бухгалтерського обліку в установах державного сектору, тому що їхня діяльність досить різноманітна за функціональними ознаками. Це потребує створення гнучкої нормативно-правової бази, що потребує від неї гнучкості та універсальності для різних видів діяльності [4].

Важливо забезпечити відкритість та достовірність інформації про фінансово-економічний стан суб'єкта бухгалтерського обліку державного сектору.

Бюджетний облік не є предметом міжнародних стандартів, тоді як майновий облік поступово переходить до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для державного сектору IPSAS, що застосовуються в багатьох країнах.

Стандартами IPSAS визначено правила представлення бюджетного результату і переходу від бюджетного до фінансового результату, тому вже сформовано достатній досвід переходу країн на стандарти IPSAS. Такий досвід дозволяє удосконалення системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності з урахуванням вимог IPSAS шляхом:

- запровадження НП(С)БОДС, розроблених з урахуванням вимог IPSAS;

- переходу на єдині методологічні засади бухгалтерського обліку і звітності;
- створення уніфікованої організаційної та інформаційної облікової системи [5].

Реформація обліку на засадах стандартизації, уніфікації та приведення у відповідність з міжнародними вимогами, необхідна для міжнародних інтеграційних процесах, у тому числі у державному секторі національної економіки, з її європейською орієнтацією.

Для модернізації системи обліку в державному секторі пропонується сформувати єдину нормативно-правову базу, адаптовану до міжнародних норм та вимог, удосконалення методології обліку та складання звітності, гармонічне поєднання впровадження IPSAS з реформуванням системи бухгалтерського обліку в Україні з погляду фінансового, науково-методичного та організаційного забезпечення, може забезпечити професійне та якісне запровадження у систему обліку державних підприємств.

Отже, потреба в продовженні реалізації модернізації у державному секторі не викликає сумнівів, адже дотримання світових тенденцій розвитку бухгалтерського обліку залишається найбільш раціональним напрямом оптимізації системи бухгалтерського обліку в бюджетних установах нашої країни.

Список використаних джерел: 1. Сушко Н. Облік і звітність: теоретичні та практичні аспекти. Розроблено експертами Проекту «ЄС для підсилення державних фінансових систем місцевих урядів» за підтримки Європейського союзу: практичний посібник. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12576>. 2. Світлична В. Ю. Реформаційні заходи вітчизняної системи бухгалтерського обліку бюджетних установ: основні проблеми та шляхи їх подолання. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 42. С. 372–378. 3. Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року: Розпорядження КМУ від 20.06.2018 № 437-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2018-%D1%80#Text>. 4. Розвиток бухгалтерського обліку та оподаткування в Україні: монографія / Т. М. Сторожук, Б. М. Занько, О. П. Колісник та ін.; за заг. ред. Т.М. Сторожук. Ірпінь: УДФСУ, 2021. 256 с. 5. Яровенко Т.С. Бухгалтерський облік в державному секторі України: особливості та перспективи. *Економіка і суспільство*. 2016. № 2. С. 777.

УДК 657.05:336.221

О. А. Юрченко, канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
О. В. Петраковська, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,

Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ, Україна

ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ БЕЗПОВОРОТНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Ключові слова: облік і оподаткування, безповоротна фінансова допомога, податок на прибуток, спрощена система оподаткування.

На сьогодні є випадки, коли вітчизняні підприємства надають іншим суб'єктам господарювання фінансову допомогу на безповоротній основі у вигляді дарування рухомого або нерухомого майна, перерахування благодійної допомоги (пожертвування) та ін. Нині практика надання і отримання безповоротної фінансової допомоги (далі - БФД) дуже поширена в бізнесі, адже це дуже хороший спосіб поповнити обігові кошти, особливо коли на те є нагальна потреба. Тонкощі обліку й оподаткування такої фінансової допомоги прямо залежать від того, хто й кому її надає.

Проблемні питання у частині обліку та оподаткування безповоротної фінансової допомоги досліджували такі науковці, зокрема: К. Безверхий, І. Вигівська, І. Грабчук, О. Григоревська, Т. Коваль та інші.

Безповоротна фінансова допомога може надаватися дарувальником згідно з договорами дарування та пожертви. Водночас для цілей бухгалтерського обліку БФД можуть вважатися грошові суми, передані (отримані) за іншими договорами.

Юридичні особи та фізичні особи-підприємці при здійсненні такої операції повинні укладати договір дарування. Це може бути дарування як нерухомого майна, так і обладнання, необхідного в господарській діяльності, або інших предметів. Такий договір актуально укладати, коли, наприклад, один суб'єкт господарювання надає іншому допомогу в господарській діяльності.

За договором дарування одна сторона (дарувальник) безоплатно передає або зобов'язується передати в майбутньому другій стороні (обдаровуваному) майно (дарунок) у власність. Такий договір укладається в простій письмовій формі і засвідчується нотаріально, якщо: предметом договору є нерухоме майно; даруються валютні цінності на суму, що перевищує 50 НМДГ (більше 850 грн.); на вимогу однієї зі сторін договору.

Сторонами договору дарування можуть бути як фізичні, так і юридичні особи (незалежно від форм власності), а також їх представники. Господарські товариства мають право укладати між собою договори дарування, тільки коли таке право прямо передбачене в їхніх установчих документах (статуті, положенні). Істотними умовами договору дарування є:

- предмет договору. Виступає нерухоме або рухоме майно (у тому числі гроші та цінні папери), яке передається у власність;
- ціна договору. Договори дарування укладаються виключно на безоплатній основі;
- строк дії договору. У договорі дарування передбачена умова про передачу майна в подарунок як безпосередньо в момент його укладання, так і через якийсь проміжок часу або в разі настання певної події [4].

При передачі предмета договору дарування крім основного договору рекомендуємо скласти акт приймання-передачі майна від дарувальника до обдаровуваного. У цьому документі вказуються: дата передачі майна (дарунка), його опис, наявність або відсутність дефектів та інші необхідні, на думку сторін, характеристики.

Різновидом договору дарування є договір пожертви, у якому виступають дві сторони: жертвувач і отримувач пожертви. Будь-яких обмежень суб'єктного складу сторін договору чинне законодавство не встановлює, тобто це можуть бути як юридичні, так і фізичні особи. Особливостями складання договору пожертви є те, що:

- договір вважається укладеним із моменту прийняття пожертви;
- жертвувач має право здійснювати контроль над використанням пожертви відповідно до мети, установлені договором;
- якщо предмет пожертви використовується не за призначенням, то жертвувач або його правонаступники мають право вимагати розірвання договору;
- якщо використання пожертви стало неможливим, то використання її за іншим призначенням можливе тільки за згодою жертвувача, а в разі його смерті або ліквідації юридичної особи – за рішенням суду [4].

У випадку, коли підприємство жертвувало благодійному фонду гроші для лікування дітей, уклавши з ним договір пожертви, такий суб'єкт господарювання має право проконтролювати, чи дійсно гроші були витрачені на обумовлену мету.

Сума БФД у дарувальника включається до складу витрат звітного періоду (п. 6 НП(С)БО 16 «Витрати»), тоді як отримувач такої допомоги відображає її у складі доходів періоду (п. 5 НП(С)БО 15 «Дохід»).

У дарувальника суму БФД пропонуємо відображається на субрахунках:

- 977 «Інші витрати діяльності» – якщо допомога видається за договорами дарування та пожертви і при цьому дарувальник не є благодійною організацією;
- 944 «Сумнівні та безнадійні борги» – при списанні заборгованості зі строком позовної давності, що закінчився, понад нарахований резерв сумнівних боргів [1].

В отримувача суму БФД пропонуємо відображається на субрахунках:

- 718 «Дохід від безоплатно одержаних оборотних активів» – в інших випадках;
- 717 «Дохід від списання кредиторської заборгованості»;
- 746 «Інші доходи» – при отриманні допомоги за прямими договорами дарування та пожертви, а також при списанні кредиторської заборгованості зі строком позовної давності, що закінчився, яка виникла не в ході операційного циклу [1].

Первинними документами для відображення операцій із надання БФД в обліку дарувальника та отримувача є: договори дарування (пожертви), банківські виписки, платіжні доручення, бухгалтерські довідки, тощо.

Для цілей оподаткування податком на прибуток, операції з надання (отримання) БФД у платників, які:

– не коригують фінансовий результат на різниці з розд. III ПК, відображаються за правилами бухгалтерського обліку;

– коригують фінансовий результат на різниці, установлені розд. III ПК, – у періоді надання БФД визнають витрати за правилами бухгалтерського обліку й одночасно збільшують фінансовий результат до оподаткування такого звітного періоду у випадку надання допомоги деяким категоріям платників (зокрема, платникам єдиного податку, неприбутковим організаціям, тощо) [5].

Суми БФД, переданої за договорами дарування та пожертви, не вважаються постачанням, тому не є об'єктом оподаткування ПДВ. Водночас контролюючі органи рекомендують платникам ПДВ відкоригувати раніше відображений податковий кредит у випадках, коли суб'єкт господарювання перерахував передоплату за товари (роботи, послуги), які так і не були поставлені протягом строку позовної давності, і списує цю дебіторську заборгованість як безнадійну.

Особливості оподаткування безповоротної фінансової допомоги у платників єдиного податку (далі - ЄП) зображено на рис. 1.

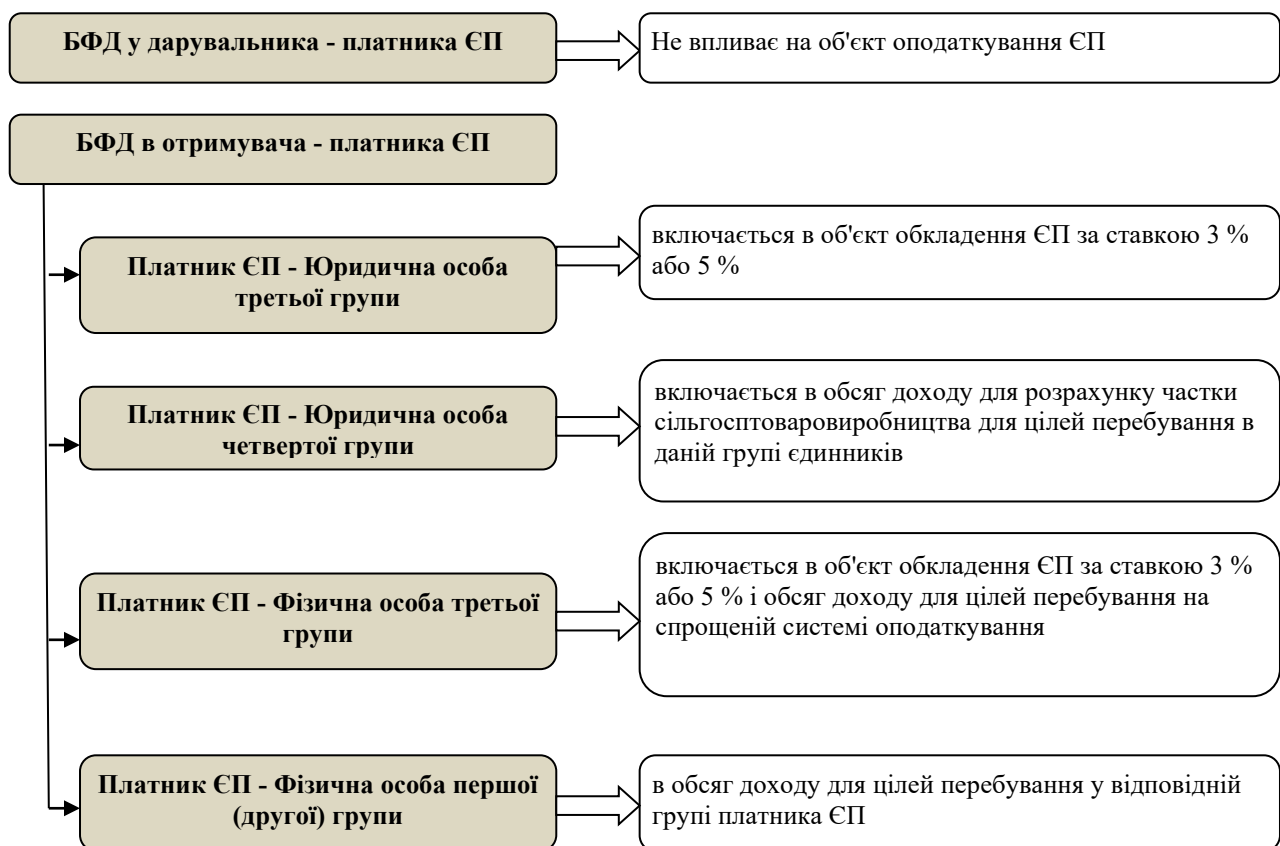

Рис. 1. Оподаткування БФД у суб'єктів господарювання – платників єдиного податку
Джерело: узагальнено автором на основі [5].

Отже, у бухгалтерському обліку дарувальника сума БФД включається до інших витрат операційної та іншої звичайної діяльності. В обліку отримувача сума БФД відноситься до складу доходів іншої операційної та іншої звичайної діяльності. Проведене дослідження свідчить про необхідність подальшого наукового обґрунтування цих питань в умовах змін у бухгалтерському і податковому законодавстві.

Список використаних джерел: 1. Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: інструкція від 30.11.1999 р. № 291 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення: 11.06.2021). 2. Коваль Т. Безповоротна фінансова допомога: застосування ознаки ділової мети ПКУ не передбачено URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100014900-bezpovorotna-findopomoga-zastosuvannya-oznaki-dilovoyi-meti-pku-ne-peredbacheno>. 3. Вигівська І. М.,

Грабчук І. Л., Григоревська О. О. Фінансова допомога: порядок відображення в бухгалтерському і податковому обліку. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2016. № 1(34). С. 20–31. URL: [https://doi.org/10.26642/pbo-2016-1\(34\)-20-31](https://doi.org/10.26642/pbo-2016-1(34)-20-31). 4. Цивільний кодекс України 16.01.03 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. 5. Податковий кодекс України від 02.12.10 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

УДК 657.1:504

О. Ю. Гармаш, здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: **К. В. Гнедіна**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ВИТРАТ ДЛЯ ЦІЛЕЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Ключові слова: *екологічні витрати, природоохоронні витрати, витрати на природоохоронну діяльність.*

Серед вітчизняних та закордонних науковців немає спільної думки щодо визначення таких понять, як «природоохоронні витрати», «екологічні витрати» та «витрати на природоохоронну діяльність». Аналіз наукових праць та літературних джерел показує, що можна виділити декілька підходів науковців до визначення зазначених понять. Одна група науковців [1; 2] ототожнює близькі поняття, такі як «екологічні витрати», «природоохоронні витрати», «витрати на природоохоронну діяльність» тощо. Такий підхід є недоцільним, адже він неминуче викривляє інформацію, що може бути відображена в обліку: частина витрат може бути не врахована, або ж навпаки – можуть бути враховані зайві витрати. Інша група науковців визначає окремо поняття «природоохоронні витрати», «витрати на природоохоронну діяльність». Також можна виокремити групу науковців [3], що виділяють ширше поняття «екологічні витрати», яке включає в себе низку складових, серед яких також і «природоохоронні витрати». На нашу думку, такий підхід є найдоцільнішим, адже найбільш точно визначає економічний зміст кожного з понять, що дозволяє найбільш точно відображати необхідну інформацію в бухгалтерському обліку.

Проаналізувавши думки вчених, вважаємо за доцільне сформулювати таке визначення понять «екологічні витрати», «природоохоронні витрати» та «витрати на природоохоронну діяльність»:

- *екологічні витрати* – це виражена у вартісній формі сукупність витрат, пов'язаних зі здійсненням екологічної діяльності підприємства;

- *природоохоронні витрати* – це виражена у вартісній формі сукупність витрат, спрямованих на підтримку якості навколишнього середовища та загальну підтримку природноресурсного потенціалу;

- *витрати на природоохоронну діяльність* – це виражена у вартісній формі сукупність витрат, понесених на проведення заходів, безпосередньо спрямованих на запобігання, зменшення та/або усунення будь-якого погіршення стану навколишнього середовища.

Щодо класифікації екологічних витрат (а також – природоохоронних витрат як складової екологічних) думки науковців також відрізняються.

Так, Т. Воскресенська поділяє екологічні витрати за такими групами [4]:

- витрати на створення очисних об'єктів (споруди, установки (фільтри)), їх обслуговування;

- витрати за використання водних ресурсів (у межах і понад ліміт);

- компенсаційні витрати (працівникам за шкідливі умови праці; населенню, яке проживає в екологічно-небезпечних територіях);

- витрати з ліквідації наслідків завданих стихійним лихом чи катастрофою;

- витрати на розміщення та утилізацію небезпечних речовин;

- витрати зі сплати штрафів за забруднення навколишнього середовища;

- витрати із забруднення атмосфери (стаціонарними та пересувними засобами);

- витрати, пов'язані з ліквідацією джерел забруднення;
- витрати на озеленення власних та прилеглих до підприємства територій.

О. Колівешко поділяє екологічні витрати на чотири групи [5]: плата за користування природними ресурсами, плата за видобування корисних копалин, екологічний податок та витрати на природоохоронні заходи. Учений В. Лень додатково включає до попередньої класифікації п'яту групу [6] – витрати на попередження екологічних надзвичайних ситуацій.

Враховуючи зазначені ознаки та раніше розроблені науковцями класифікації екологічних витрат, доцільно визначити структуру таких витрат, що дозволить чітко розуміти зміст та призначення кожної їхньої складової, а також допоможе вирішити проблему ототожнення подібних у загальному, але відмінних між собою понять (рис. 1).

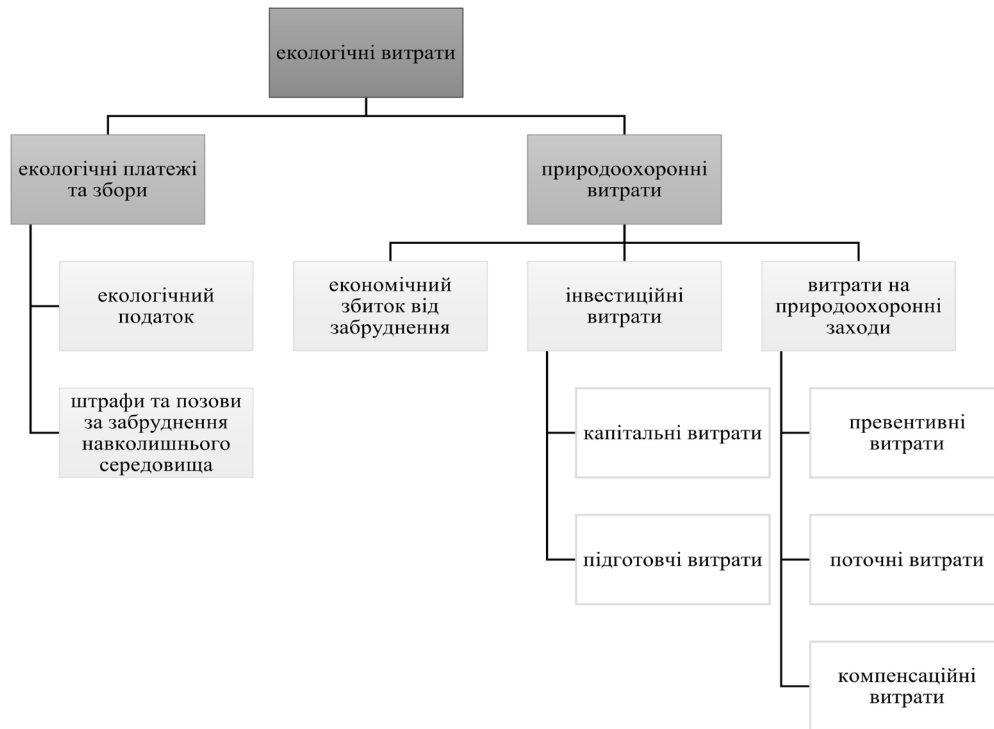

Рис. 1. Структура екологічних витрат

Джерело: сформовано автором.

Отже, екологічні витрати включають [1-6]:

1) *екологічні платежі та збори:*

- а) екологічний податок;
- б) штрафи та позови за забруднення навколишнього середовища;

2) *природоохоронні витрати:*

а) економічний збиток від забруднення – пришвидшення зносу основних засобів, підвищення рівня захворюваності працівників, зупинка виробництва тощо внаслідок забруднення навколишнього середовища;

б) *інвестиційні витрати:*

- капітальні витрати – витрати на придбання, будівництво і модернізацію природоохоронних об'єктів;

- підготовчі витрати – витрати на екологічну освіту кадрів, на розвідувально-підготовчі роботи, на послуги сторонніх організацій (екологічна сертифікація і експертиза, екологічне страхування тощо);

в) *витрати на природоохоронні заходи (витрати на природоохоронну діяльність):*

- превентивні (запобіжні) витрати – витрати, пов'язані із запобіганням негативного впливу на навколишнє середовище (удосконалення технології чи організації виробництва, покращення якості продукції тощо);

- поточні витрати – витрати на переробку та/або утилізацію відходів виробництва, витрати на сировину й матеріали, що використовуються при проведенні природоохоронних заходів;

- компенсаційні витрати – витрати на відновлювальні роботи, виплати працівникам за шкідливі умови праці та населенню, яке проживає в екологічно-небезпечних територіях, витрати з відновлення природних ресурсів, витрати з компенсації негативних наслідків забруднення.

Таким чином, поняття «екологічні витрати» та «природоохоронні витрати» не є тотожними. Наведена вище класифікація екологічних та природоохоронних витрат має бути врахована при побудові системи їх обліку, аналізу та управління цими витратами на підприємстві.

Список використаних джерел: 1. Синякевич І. М. Економіка лісокористування: навчальний підручник. Львів: ІЗМН, 2000. 402 с. 2. Екологічні витрати: проблеми права, обліку та оподаткування / О.Ф. Савченко та ін. *Економіка і держава*. 2015. № 5. С. 11–19. 3. Цюга М. М. Природоохоронні витрати, як об'єкт бухгалтерського обліку. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2012. № 1 (59). URL: <http://ven.ztu.edu.ua/article/viewFile/47210/43343>. 4. Воскресенська Т. І. Екологічні витрати промислових підприємств: особливості обліково-аналітичного відображення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2017. № 862. С. 49–54. 5. Колівешко О. М. Визначення та структура екологічних витрат підприємства. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія “Економічні науки”*. 2013. № 3(68). С. 128-132. 6. Лень В. С., Колівешко О. М. Екологічні збитки, витрати та втрати: поняття та зміст. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2014. № 2. С. 11-18.

УДК 331.2:657.28

Т. М. Євлаш, здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: **Т. В. Клименко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

Ключові слова: *оплата праці, організація обліку, розрахунки з оплати праці, табель.*

Оплата праці є одним із найскладніших економічних явищ і найважливіших соціально-економічних категорій, тому процес ведення обліку праці та заробітної плати є занадто трудомістким і на будь-якому підприємстві має проходити своєчасно та в обов'язковому порядку. Лише налагоджена система і форма нарахування оплати праці може впливати на підвищення результатів виробництва, продуктивності праці, ефективності діяльності, а також сприяє оптимальному врахуванню інтересів як робітника, так і власника підприємства [1].

Зазначимо, що облік праці та заробітної плати є однією із найважливіших і складних ділянок роботи, що потребують точних та оперативних даних, у яких відображається зміна чисельності робітників, витрати робочого часу, категорії робітників, виробничих витрат тощо. Нарухування, виплата та облік розрахунків з оплати праці проводяться згідно з чинним законодавством, нормативними і інструктивними матеріалами, які регулюють трудові відносини. До того ж від формування ефективної структури мотивації, організації обліку оплати праці залежать своєчасність і якість виконання робіт, ефективність застосування засобів виробництва, собівартість продукції та багато інших аспектів. Тому актуальність проблем обліку розрахунків з оплати праці та шляхів їх вирішення не викликають жодних сумнівів і потребують особливої уваги.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про оплату праці» заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [5].

Розмір заробітної плати залежить від складності й умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства, установи, організації.

Однією з умов правильної організації бухгалтерського обліку розрахунків з оплати праці є чітке документування всіх операцій та подій [4].

Першим етапом організації обліку розрахунків з оплати праці є облік особистого складу працівників, який організовується переважно відділом кадрів підприємства.

Другим, та найважливішим етапом, є формування обліку праці та первинного обліку робочого часу. На цьому етапі відбувається вибір системи табельного обліку, розробка внутрішньої інструкції з його ведення та відбувається контроль за його виконанням. Основним документом обліку використання робочого часу є табель, за допомогою якого отримують дані про фактично відпрацьований час, на підставі якого потім нараховується заробітна плата.

Важливим етапом організації обліку є вибір первинних документів, при цьому слід враховувати кількість документів: чим менше їх буде, тим простіше буде вести облік, тому слід застосовувати універсальні, накопичувальні документи.

Заключним етапом організації обліку розрахунків з оплати праці є організація виплати заробітної плати, на якому підприємство самостійно обирає для себе строки виплати заробітної плати працівникам з урахуванням вимог чинного законодавства [2].

Констатуємо, що організація обліку праці та її оплати включає такі елементи: організацію документування відпрацьованого робочого часу; організацію документування виробітку; організацію аналітичного і синтетичного обліку заробітної плати як у розрізі працівників, так і загалом по підприємству, організацію виплати заробітної плати, узагальнення інформації у формах фінансової та статистичної звітності, а також організацію роботи апарату бухгалтерії з обліку праці та її оплати [3].

З метою більш правильної організації обліку розрахунків з оплати праці на підприємстві необхідно:

1. У Положенні про облікову політику прописати основні найбільш досконалі методи, процедури, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, в тому числі розрахунків з оплати праці. Також потребує обґрунтування вибір найефективніших форм і систем оплати праці, що сприятиме підвищенню продуктивності праці, повному використанню робочого часу.

2. Розробити графік документообігу для документів, які безпосередньо пов'язані з обліком розрахунків з оплати праці. Необхідно визначити виконавців і строки складання документів, що дозволить оптимізувати час на їх обробку. Графік документообігу дозволить чітко розподілити функції обліку між відділами бухгалтерії.

Ведення великої кількості документації уможливило допущення великої кількості помилок, тому майже всі підприємства перейшли на автоматизовану систему, яка значно спрощує і покращує якість проведення обліку. Однак вона також потребує постійних вдосконалень, а саме: використання вітчизняного програмного забезпечення, яке зорієнтовано на українське законодавство, введення нових інформаційно-комунікативних продуктів і новинок, закупівлю нового устаткування та ін.

Отже, на сьогодні облік розрахунків з оплати праці як в Україні, так і в інших країнах світу, потребує постійного контролю та вдосконалення. Будь-яка помилка, невірний запис чи відсутність певного виду документації може автоматично стати причиною проблеми з нарахування заробітної плати, вчинення порушень, які є найважчими за своїми наслідками.

Список використаних джерел: 1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник. Житомир: Рута, 2006. 832 с. 2. Линник О. І., Сайганова А. Д. Актуальні питання організації обліку та документування операцій із заробітної плати. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. С. 1375-1380. 3. Островерха Р. Е. Організація обліку: навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2012. 568 с. 4. Пилипенко А. А., Отенко В. І. Організація обліку і контролю: підручник. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2005. 424 с. 5. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

М. В. Кабрись, здобувачка вищої освіти 4 курсу

Науковий керівник: **В. В. Гливенко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ МСФЗ В УКРАЇНІ

Ключові слова: міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, звітність, користувачі звітності.

На сьогодні підприємства прагнуть вийти на міжнародний ринок, підкорити нове бізнес-середовище, розширити експортні можливості, співпрацювати з іноземними компаніями та залучити іноземні інвестиції. Саме тому виникає необхідність впроваджувати на підприємствах міжнародні стандарти фінансової звітності, що забезпечить можливість міжнародної інтеграції.

Відповідно до МСБО 1, міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) – це стандарти та тлумачення, видані Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (РМСБО). Вони охоплюють: міжнародні стандарти фінансової звітності; міжнародні стандарти бухгалтерського обліку; тлумачення КТМФЗ; тлумачення ПКТ [1].

Міжнародні стандарти фінансової звітності надають зацікавленим користувачам великий обсяг необхідної інформації, а саме: про купівлю, продаж та володіння цінними паперами; пайову участь у капіталі; оцінку якості управління; оцінку здатності підприємства вчасно виконувати свої зобов'язання; захисту корпоративного боргу; визначення розміру дивідендів; нагляд за корпоративною діяльністю; інші рішення.

Складання фінансової звітності за МСФЗ в Україні відповідно до чинного законодавства є обов'язковим для ряду підприємств. Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996 від 16 липня 1999 року (зі змінами та доповненнями) визначено перелік господарюючих суб'єктів, які зобов'язані складати фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами. До них відносяться підприємства, що становлять суспільний інтерес, публічні акціонерні товариства, суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях, а також підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України [2]. При цьому слід звернути увагу, що такі суб'єкти господарювання після першого подання фінансової звітності за МСФЗ повинні вести бухгалтерський облік за міжнародними стандартами, що, у свою чергу, має бути зазначено в їхній обліковій політиці.

Тема впровадження МСФЗ в Україні залишається і на сьогодні дуже актуальним питанням. Україна продовжує і надалі узгоджувати національну систему бухгалтерського обліку і фінансову звітність із міжнародними стандартами шляхом їх зближення та максимальної гармонізації. Проте цей процес має певні перешкоди, на які слід зважати. До перешкод ведення обліку та формування звітності за міжнародними стандартами в Україні можна віднести брак кваліфікованого персоналу з досвідом роботи, витрати на навчання власного персоналу або ж на залучення сторонніх фахівців та великі затрати на удосконалення програмних засобів [3]. Особливо ці проблеми відчувають малі підприємства, які відповідно до чинного законодавства повинні складати звітність і вести облік за міжнародними стандартами. На відміну від середніх та великих, вони більше обмежені у фінансових ресурсах, а також не мають достатнього штату висококваліфікованих бухгалтерів.

Уваги заслуговують також і ті малі підприємства, які згідно із законодавством не зобов'язані складати звітність за міжнародними стандартами, але самостійно прийняли таке рішення. Прийняття цього рішення одразу вплине на склад пакета фінансової звітності, який вони будуть подавати. Якщо до прийняття такого рішення мале підприємство зазвичай подавало скорочений пакет у складі балансу та Звіту про фінансові результати, то після переходу на міжнародні стандарти, воно буде зобов'язане подавати повний пакет фінансової звітності. Це, у свою чергу, збільшить завантаженість бухгалтера та витрати фінансових і

інших ресурсів. Переважно малі підприємства приймають рішення про перехід на складання звітності за міжнародними стандартами у випадку виходу на міжнародні ринки капіталу й робочої сили.

Отже, існує багато проблем та перешкод на шляху впровадження МСФЗ в Україні. Однак перспективи їх застосування досить великі, оскільки використання МСФЗ на підприємстві має і достатньо переваг для різних категорій користувачів. Для самого підприємства використання МСФЗ дасть змогу підвищити якість інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень, більш легкий доступ до капіталу та знизить його вартість. Для потенційних інвесторів – підвищиться довіра до якості та правдивості наданої інформації, покращить розуміння всіх можливих ризиків, які впливають на господарську діяльність підприємства, підвищить привабливість потенційних інвестицій.

Список використаних джерел: 1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text. 2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. зі змінами та доповненнями № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>. 3. Кірей О. Впровадження МСФЗ в Україні як стимул розвитку бізнесу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2014. Вип. 10. С. 22-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2014_10_6.

УДК 657

І. Ф. Лега, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: **Ю. М. Перетятко**, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ СКЛАДСЬКОГО ОБЛІКУ ВУШНИХ БИРОК ДЛЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ

Ключові слова: *складський облік, запаси, вушна бирка, ідентифікація, велика рогата худоба, книга обліку.*

Інтеграція економіки України у світовий бізнес-простір зумовлює перегляд діючих принципів збору та обробки інформації для прийняття раціональних управлінських рішень. Зважаючи на це, керівники підприємств останнім часом почали приділяти більше уваги розробці якісного складського обліку, який повинен мати вектор направлення на забезпечення доцільного підходу до процесу збору, реєстрації та зведення облікової інформації щодо запасів. Нажаль на сільськогосподарських підприємствах складський облік запасів у частині ідентифікації і реєстрації тварин не враховує вимоги часу, а тому заходи з його покращення користуються неабиякою актуальністю.

Питання покращення складського обліку запасів на сільськогосподарських підприємствах досліджувалося доволі значним переліком вітчизняних учених та економістів, до числа яких можна віднести таких: О. Шубравська, І. Нагавичко, С. Левицька, О. Зінкевич, В. Белікова, Л. Сук, О. Немкович, М. Пархомець, Р. Бруханський, В. Лень, Н. Малютіна, К. Нагірська, В. Міщенко та ін. Цей науковий доробок не виділяє дієві заходи покращення складського обліку вушних бирок для ідентифікації великої рогатої худоби, що підкреслює необхідність у здійсненні подібного дослідження.

Відповідно до Наказу Міністерства аграрної політики України «Про затвердження Положення про замовлення, зберігання, облік бирок та бланків паспортів великої рогатої худоби» від 02.12.2003 року № 426 під терміном «бирка» варто розуміти вушний знак установленого зразка з нанесеним ідентифікаційним номером, що використовується для ідентифікації визначеного виду тварин (надалі - Наказ від 02.12.2003 року № 426) [1].

Бирки мають відповідати вимогам до здійснення ідентифікації, реєстрації та переміщення великої рогатої худоби відповідно до Наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження Порядку ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби та Порядку оформлення і видачі паспорта великої рогатої худоби» від 04.12.2017 року №642 [2].

Забезпечення організації постачання, зберігання, обліку постачання та звітності про використання бирок здійснює Державне підприємство «Агентство з ідентифікації і реєстрації тварин», яке зобов'язане приймати бланки паспортів тварин та бирок від підприємств-виготовлювачів спеціально створеною комісією керівника підприємства. Ця комісія має перевірити зовнішній стан, цілісність упаковки, відомості наклеєного пакувального листа тощо та скласти акт про приймання бланків паспортів великої рогатої худоби.

Відповідно до Наказу від 02.12.2003 року № 426 складський облік вушних бирок для ідентифікації великої рогатої худоби має забезпечуватися записами до Книги обліку оприбуткування комплектів вушних бирок для ідентифікації великої рогатої худоби (додаток 2 Наказу від 02.12.2003 року № 426) та Книги обліку видачі комплектів вушних бирок для ідентифікації великої рогатої худоби (додаток 3 Наказу від 02.12.2003 року № 426).

На наш погляд, здійснювати записи щодо оприбуткування та видачі комплектів вушних бирок для ідентифікації великої рогатої худоби у різних книгах не є доцільним, оскільки це є трудомістким процесом. З метою покращення складського обліку запасів на Державному підприємстві «Агентство з ідентифікації і реєстрації тварин» дана інформація має бути зосереджена в одній книзі, що полегшить ведення складського обліку відповідальній особі.

Загалом авторами запропонована наступна назва книги - Книга обліку оприбуткування та видачі комплектів вушних бирок для ідентифікації великої рогатої худоби, а її вигляд наведено на рис. 1.

**Книга обліку оприбуткування та видачі комплектів вушних бирок
для ідентифікації великої рогатої худоби**

(найменування організації, код за ЄДРПОУ)

Розпочато « » _____ 20__ р.

Закінчено « » _____ 20__ р.

№	Дата надходження	№ та дата видаткової накладної	№ прийнятого комплекту у бирок	Сума, грн	Посадова особа, що отримала комплекти бирок		Дата видачі	Номер видатково го документа (акта знищення) *	Посадова особа, що видала комплекти бирок		Кому видані
					Прізвище та ініціали	підпис			Прізвище та ініціали	підпис	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

* - у разі пошкодження вушних бирок для ідентифікації великої рогатої худоби зазначаються реквізити акту знищення, а у графі 12 проставляється прочерк.

Рис. 1. Приклад Книги обліку оприбуткування та видачі комплектів вушних бирок для ідентифікації великої рогатої худоби

Джерело: розроблено автором.

Крім того, на нашу думку, доцільно розробити зведений реєстр Актів про знищення вушних бирок для ідентифікації великої рогатої худоби, який міститиме основну зведену інформацію в розрізі номерів комплекту бирок, їх кількості, причин пошкодження, причин знищення, прізвищ та ініціалів осіб, відповідальних за пошкодження (у разі виявлення винних), складу комісії тощо.

Отже, у ході проведеного дослідження здійснено оцінювання складського обліку вушних бирок для ідентифікації великої рогатої худоби та запропоновано здійснити об'єднання Книги обліку оприбуткування комплектів вушних бирок для ідентифікації великої рогатої

худоби та Книги обліку видачі комплектів вушних бирок для ідентифікації великої рогатої худоби в одну книгу - Книга обліку оприбуткування та видачі комплектів вушних бирок для ідентифікації великої рогатої худоби. Занесення записів до даної книги спрямоване на полегшення складського обліку вушних бирок для ідентифікації великої рогатої худоби матеріально-відповідальній особі Державного підприємства «Агентство з ідентифікації і реєстрації тварин».

Список використаних джерел. 1. Про затвердження Положення про замовлення, зберігання, облік бирок та бланків паспортів великої рогатої худоби : Наказ Міністерства аграрної політики України від 02.12.2003 року № 426 URL: <https://zakon2.rada.gov.ua>. 2. Про затвердження Порядку ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби та Порядку оформлення і видачі паспорта великої рогатої худоби : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 04.12.2017 року № 642. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua>.

УДК 657:159.923

А. Ю. Предко, здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: **К. В. Гнедіна**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

SOFT SKILLS ЯК ЧИННИКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Ключові слова: *«soft skills», гнучкі навички, збалансований набір навичок, робочі місця, кваліфікація працівників, облік та оподаткування, фахівці у сфері обліку та оподаткування.*

У сучасних умовах кандидати на певну посаду обираються фахівцями з персоналу відповідно до прогресивних, широко використовуваних методів. Вирішальне значення при цьому має оцінка професійних навичок охочих посісти певне місце роботи [1]. Водночас велика увага звертається на наявність *soft skills* – «м'яких навичок». Цілком ймовірно, що технологічні розробки призведуть до автоматизації багатьох процесів та скороченню робочих місць. Водночас існує багато завдань, які комп'ютер виконати не в змозі, переважно вони пов'язані з гнучкими навичками людини [2]. Саме тому важливо розвивати власні *soft skills*.

Вперше термін «*soft skills*» застосували у Сполучених Штатах Америки в армії у 60-х роках ХХ століття. Командуючі, розмежувавши вміння та знання, хотіли підвищити рівень підготовки військовослужбовців. В Україні практика оцінювання таких навичок з'явилася не так давно, але стала помічником рекрутерів при оцінюванні потенціалу кандидата [1]. *Soft skills* – особисті характеристики, володіючи якими людина може успішно взаємодіяти в команді під час розв'язання складних питань [3].

Майбутні працівники повинні володіти більш збалансованим набором навичок, наприклад, робота, яка вимагає лише математики стала автоматизована; ролі, які вимагають, переважно соціальних навичок часто погано оплачуються, але робота, яка поєднує в собі математичні та соціальні навички, надає більші можливості людині проявити себе [2].

Існує велика кількість «*soft skills*», які потребують постійної уваги для підвищення конкурентоспроможності фахівців у сфері обліку та оподаткування. У таблиці 1 наведено ключові навички, які роботодавці шукають у потенційних працівниках в 2021 році.

Компанія «Wonderlic» протягом 80 років допомагає роботодавцям знайти бажаних співробітників і обслуговує всі галузі діяльності. Експерти створили опитування з 20 пунктів щодо найму робітників та залучили до нього 274 роботодавці. Лише 1,6 % підтвердили, що випускники закладів освіти відповідають характеристикам вказаним у рекомендаціях після закінчення навчання. 55 % роботодавців згодні з тим, що заклади навчання повинні краще навчати студентів *soft skills*. 60 % зауважили, що будуть більш схильними до тих, хто в резюме зазначив про свої гнучкі навички, а 86,6 % погодилися, що викладачі повинні надавати здобувачам освіти картки (беджі), які підтверджують наявність у них відповідних навичок у роботі [4].

Найбільш затребувані роботодавцями soft skills у 2021 році

№	Навички	Коротка характеристика
1	Творче вирішення проблеми	Кожен роботодавець хоче бачити працівника, який може мислити логічно і творчо для вирішення проблем та подолання перешкод у процесі виконання обов'язків. Останнє, що хоче бачити керівників – це працівник, який при складній ситуації скаже: «ну, я не знаю, що тут робити».
2	Комунікативні навички	Це широка категорія, яка включає в себе, як вміння спілкуватися з клієнтами та колегами, так і правильність викладення думок в електронних листах. Так як більшість спілкування здійснюється за допомогою електронних листів, чатів, відео- або телефонних конференцій, сильні комунікативні навички є як ніколи важливими.
3	Тайм-менеджмент	Керування часом означає, що працівник здатний організувати свій графік для того, щоб виконувати свої проєкти вчасно та ефективно. Рекомендовано ставити щоденні та щотижневі цілі, які б хотілося досягти, при цьому, ефективно використовуючи робочий час.
4	Емоційний інтелект	Здатність сприймати, оцінювати, реагувати на свої емоції та емоції інших – це емоційний інтелект. Це означає, що особа здатна з емпатією думати про оточуючих людей і міжособистісні стосунки на робочому місці.
5	Співпраця	Співпрацювати з колегами не так просто, як здається. Але важливо вміти довіряти іншим, працювати в команді, давати та приймати ідеї. Світ бізнесу взаємопов'язаний, тому спільна робота стала дуже важливою і стане ще більш значущою через складність і взаємозв'язок майбутніх справ.
6	Адаптивність	Швидкий розвиток технологій часто змушує робити та навчатися чомусь новому. Останнім часом, багато офісів перейшли від 100-відсоткової внутрішньої роботи до часткової або повністю віддаленої. Відеоконференції є звичайним явищем, а робота та співпраця в Інтернеті – нова форма функціонування. Усе це вимагало від працівників адаптації до нових методів, технологій і способів мислення.
7	Ініціатива та творчий ризик	Важливо мислити нестандартно, генерувати нові ідеї та дизайни.
8	Допитливість і креативність	Буде цінним поглянути на світ і знайти нові ідеї та можливості, які за прогнозами стануть важливими. Доведеться побачити можливості, які інші можуть не бачити. Потрібно не заважати своїм судженням про практичність і можливості, та замість цього бачити потенціал.

Джерело: узагальнено автором на основі [2; 5].

Платформа для складання резюме Zety нещодавно опитала понад 200 людей, які відбирають претендентів на посаду в компаніях США, щодо навичок, які вони цінують у кандидатах у 2021 році. На основі відповідей учасників було складено список з 10 найважливіших soft skills. На перше місце вийшла командна робота, 57 % опитаних підтвердили важливість співпраці. Багато роботодавців віддають перевагу цій навичці, адже з переходом на віддалену роботу командна робота стала складнішою. Теж саме можна сказати й про другу за важливістю навичку у списку – спілкування. Через потрясіння у 2020 році вирішальним стали емоційний інтелект і управління стресом. В умовах пандемії наявність емоційного інтелекту, необхідного для співчуття іншим буде надалі вирішальним. Але не менш важливими будуть усвідомлення власного благополуччя та турбота про себе [6].

Отже, soft skills у поєднанні з надійними кваліфікаційними даними допоможуть стати конкурентоспроможним кандидатом на посаду [7]. Розвитку гнучких навичок має сприяти

освітня програма, за якою навчаються здобувачі вищої освіти, зокрема майбутні фахівці у сфері обліку та оподаткування. Велику увагу слід приділяти формуванню у здобувачів вищої освіти таких навичок, як креативне мислення, мистецтво комунікації та ведення переговорів, командна робота, емоційний інтелект, вміння приймати рішення, управління часом та ін.

Список використаних джерел: 1. Що take hard skills i soft skills: як нас оцінює роботодавець? URL: <https://eduhub.in.ua/news/shcho-take-hard-skills-i-soft-skills-yak-nas-ocinyuye-robotodavec>. 2. 11 Essential Soft Skills in the Workplace and Future. URL: <https://virtualspeech.com/blog/soft-skills-workplace>. 3. Soft skills: чому ці навички такі важливі сьогодні? URL: <https://jobs.innovecs.com/uk/blog/soft-skills-vazhlyvi-syogodni>. 4. Wonderlic: Objective insights via pre-employment assessment. URL: <http://www.wonderlic.com/>. 5. 9 Soft Skills Employer Are Looking for in 2021. URL: <https://www.topresume.com/career-advice/6-soft-skills-employers-are-looking-for>. 6. Hard and soft skills to place your bets on in 2021. URL : <https://www.siliconrepublic.com/careers/skills-for-2021-hard-soft-zety>. 7. The most in-demand skill of the future – soft skills. URL: <https://www.pertemps.co.uk/employers/specialist-permanent-services/specialist-permanent-services/the-most-in-demand-skill-of-the-future-soft-skills/>.

УДК 338

С. В. Сенченко, здобувач вищої освіти гр. ОА-181

Науковий керівник: **О. Ю. Акименко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

МОЖЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В МЕЖАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Ключові слова: державна підтримка, розвиток, підприємництво.

В умовах структурної трансформації державної економіки, яка, з одного боку, характеризується жорсткою конкуренцією та перенасиченням ринку товарами іноземного походження, а з іншого – зростанням рівня зайнятості, відбувається розвиток малого підприємництва. З урахуванням досвіду розвинутих країн та наслідків, спричинених коронавірусом, досягти стрімкості даного розвитку можливо лише за умов поміркованої державної підтримки. Тому країна має на меті створити зважену, дієву політику підтримки рушійної сили економіки - малого бізнесу, і тим самим допомогти власникам суб'єктів малого підприємництва (далі, - СМП) врятуватися від чергової кризи. Вирішенням складних питань підтримки діяльності СМП займаються органи державної влади, створюючи програми розвитку підприємництва в нашій країні, та вітчизняні науковці, серед яких: О. Ганенко, В. Жук, І. Чугунов, Н. І. Галан, І. Луніна, О. Кужель, Л. Яценко, Ю. А. Авксентьєва, Р. Слав'юк та інші.

Загальновідомо, що малий бізнес, кооперуючи свої зусилля із середнім, забезпечує майже 60 % доданої вартості, створює близько 73 % робочих місць, гарантує 37 % податкових надходжень до державного бюджету [1].

Відповідно до Закону України № 4618-VI від 22.03.2012 р., метою державної політики у сфері розвитку малого бізнесу є: забезпечення сприятливих умов щодо розвитку цього сектору підприємництва; сприяння розвитку суб'єктів малого підприємництва для формування конкурентного середовища та безпосереднього підвищення рівня їх конкурентоспроможності; стимулювання суб'єктів малого бізнесу до інноваційної та інвестиційної діяльності, а також діяльності щодо реалізації їх товарів, робіт, послуг, як на внутрішній, так і на зовнішній ринки; підтримка громадян у розпочатій підприємницькій діяльності; гарантування зайнятості населення [2].

Складовими державної підтримки малого бізнесу є синергія компонентів, зображених на рис. 1 [2].

Певні досягнення в реалізації державної політики щодо підтримки малого бізнесу вже відчутні. Серед них доцільно виділити: спрощення та поліпшення ведення бухгалтерського обліку відповідно до цілей оподаткування; надання кредитів із частковою компенсацією відсоткових ставок; запровадження спрощень щодо обліку та звітності (можливість використання спрощеного Плану рахунків, спрощень під час формування фінансової звітності,

відсутність використання подвійного запису в реєстрах для окремих представників малого бізнесу для систематизації інформації з первинних документів, подання фінансової звітності відповідно до НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність»); допомога в напрямку розвитку інфраструктури підтримки малого підприємництва; сприяння підвищенню кваліфікації кадрів; спрощення процедур здійснення державного нагляду та дозвільних процедур та інше [3-7].

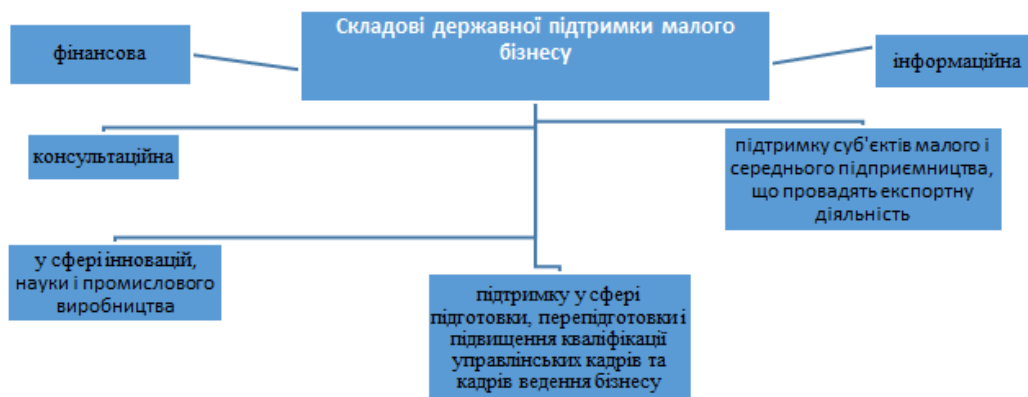

Рис. 1. Складові державної підтримки малого бізнесу в Україні
Джерело: розроблено автором за даними [2].

Відобразимо важливість ц сектору економіки в схематичному вигляді (рис. 2).

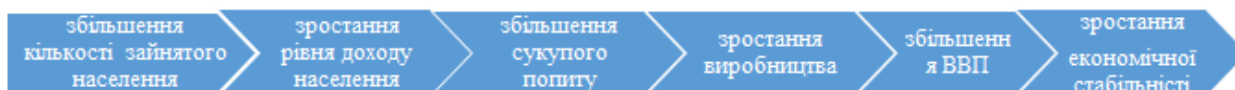

Рис. 2. Результати розвитку малого підприємництва

Джерело: розроблено автором.

У 2020 році підприємці вкотре зіткнулись зі складним становищем, наслідки якого відчутні дотепер. Що ж маємо наразі, в умовах поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19, чи запровадив Уряд систему підтримки бізнесу, і чи є результат від впровадження кредитних канікул; податкових преференцій; підтримки малого і середнього бізнесу; підтримки агробізнесу та інформаційної підтримки бізнесу? [8]. Беззаперечно, дії Уряду оцінюються, як позитивні.

Нині відбувається розробка та впровадження реформи з підтримки малого та середнього бізнесу, метою якої є забезпечення доступу до ринків, фінансів, створення інфраструктури розвитку малого та середнього бізнесу. Безумовно, спрямування даних дій спрямовано на боротьбу з проблемами ліквідності: збереження працевлаштування, спрощення доступу до каналів фінансування та зниження витрат бізнесу. Особливої уваги заслуговують такі заходи: по-перше, це розробка та впровадження державної програми за доступними кредитами у 5-7-9%; по-друге, розвиток онлайн-платформ для отримання доступу до альтернативних способів фінансування; по-третє, опрацювання дій щодо створення національної мережі інноваційних бізнес-центрів, а також Агенції компетентної в питаннях розвитку та підтримки малого та середнього бізнесу, програм навчальної та грантової підтримки, яку спрямовано на розробку конкурентоспроможних, сталих бізнес-моделей [7].

До того ж у 2018 році, за підтримки Європейського Союзу, було утворено Офіс розвитку малого і середнього підприємництва (далі - SMEDO), як консультативно-дорадчого органу в Міністерстві розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. Формування системи підтримки МСП через покращення доступу до інформації, фінансування, інфраструктури та популяризації культури підприємництва в Україні – головні завдання роботи SMEDO. Також SMEDO брав активну участь у формуванні стратегічних та програмних підходів до державної підтримки бізнесу після 2020 року та розробці пропозицій до Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків COVID-19 на 2020-2022 роки та Національної економічної стратегії на період до 2030 року [8].

На офіційному порталі підтримки підприємців розміщено каталог Програм підтримки бізнесу, підготовлений SMEDO, можливості державної підтримки, міжнародних партнерів та банківських установ. Підприємці мають можливість обрати програму відповідно до потреб свого бізнесу.

Отже, у нинішніх умовах, які характеризуються складністю та невизначеністю, СМП потребують значної державної підтримки щодо подальшого розвитку та існування. Наразі держава покладає надії саме на мале та середнє підприємництво в напрямку подолання кризи та прокладення міцного фундаменту для економічного зростання, а тому повинна: забезпечити раціональне функціонування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, вдосконалення збудованої податкової політики, створення ефективного механізму взаємодії між державою та бізнес-сектором для сприяння ефективному розвитку СМП в Україні, здійснювати фінансову підтримку та закріпити розвиток СМП в пріоритетах державної уваги.

Список використаних джерел: 1. Мультимедійна платформа іномовлення України УКРІНФОРМ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3210845-malij-ta-serednij-biznes-zabezpecue-73-robocih-misc-v-ukraini-petrasko.html>. 2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України № 4618-VI від 22.03.2012 р. за станом на 25.03.2017 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>. 3. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. за станом на 25.03.2017 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. 4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва: Наказ Міністерства фінансів України від 19.04.2001 № 186 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0389-01>. 5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність»: Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 № 39. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>. 6. Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами: Наказ Міністерства фінансів України від 25.06.2003 № 422. URL: <http://www.uazakon.com/document/fpart91/idx91491.htm>. 7. Державна програма стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020–2022 роки Електронний ресурс] // № 534 від 27 травня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/534-2020-%D0%BF/>. 8. Програми підтримки бізнесу. URL: <https://sme.gov.ua>.

УДК 657

К. Д. Синельник, здобувачка вищої освіти 2 курсу магістратури, група МФАМп-201

Науковий керівник: **О. С. Сакун**, д-р екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет “Чернігівська політехніка” м. Чернігів, Україна

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

Ключові слова: *оплата праці, розрахунки, заробітна плата, економічна сутність.*

Сьогодні, коли всі аспекти соціально-економічних відносин стрімко розвиваються, отримання винагороди у вигляді оплати праці, тобто заробітної плати є головною метою для кожного працюючого за виконану ним роботу.

На всіх етапах розвитку економіки оплата праці була одним із головних інструментів стимулювання ринку, матеріального мотивування працівників, елементом системи оподаткування і підвищення трудової активності країни в усіх галузях національної економіки. Від раціональної організації системи оплати праці та її правильного визначення залежить не тільки економічна ефективність окремого підприємства, а й гідний рівень якості життя зайнятого населення [1].

Для детального дослідження «заробітної плати» розглянемо різні наукові трактування даного поняття. На думку К. Ф. Березицької [2], заробітна плата – це плата за працю, а її величина – це ціна праці, яка визначається на ринку праці в результаті взаємодії попиту на конкретні види праці і її пропозицію. О. А. Грیشнова [3] визначає, що заробітна плата – це винагорода, обчислена, зазвичай, у грошовому вираженні, яку згідно з трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу.

А. М. Колот [4] вважає, що заробітна плата - це економічна категорія, що відображає відносини між власником підприємства і найманим працівником з приводу розподілу новоствореної вартості. Заробітна плата – це елемент ринку праці, що є ціною, за якою найменший працівник продає послуги робочої сили.

На переконання А. В. Калини [5], заробітна плата – це елемент витрат виробництва, і водночас головний чинник забезпечення матеріальної зацікавленості працівників у досягненні високих кінцевих результатів праці. А на погляд Л. М. Яременко [6], заробітна плата – частина вартості у грошовій формі, яка в результаті його розподілу надходить працівникам залежно від кількості і якості затраченої ними праці.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про оплату праці» [7], заробітна плата – це винагорода, обчислена переважно у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу.

Отже, дослідивши різні трактування можемо зробити висновки, що однозначного та чіткого поняття не існує. Але, на нашу думку, можемо виокремити визначення А. М. Колота, який розглядає заробітну плату з двох сторін, а саме: з позиції підприємства та з позиції працівника.

Спірним питанням також є ототожнення понять «оплата праці» та «заробітна плата». На думку одних науковців, ці поняття не можна прирівнювати, адже «оплата праці» є ширшим і його цільове призначення спрямоване на організацію оплати праці, а поняття «заробітна плата» спрямоване на право окремого працівника отримувати грошову винагороду [8]. Інші ж науковці вважають, що ці поняття є синонімічними. Також у законодавстві України ці поняття не розрізняються, а прирівнюють.

Схожа ситуація до визначення понять є і визначення функцій заробітної плати, але найчастіше науковці виділяють такі функції: відтворювальна, стимулююча, соціальна та регулююча.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про оплату праці» [7] заробітна плата має таку структуру: основна, додаткова заробітна плата та інші заохочувальні та компенсаційні виплати (див. табл.).

Таблиця

Структура заробітної плати в Україні

Складові зарплати	Наповнення
1	2
Основна заробітна плата	<ul style="list-style-type: none"> - тарифна ставка - посадовий оклад; - комісійні від реалізації продукції; гонорар, - авторська винагорода штатним працівникам; - оплата праці за час перебування у відрядженні; - вартість продукції, виданої працівникам при натуральній формі оплати праці; - інші види нарахувань
Додаткова заробітна плата	<ul style="list-style-type: none"> - премії, відсоткові або комісійні винагороди; - оплата роботи в надурочний час, святкові та неробочі дні - оплата днів відпочинку; - індексація заробітної плати; - відпустка за поточний та наступний місяць, компенсація минулих відпусток; - додаткові відпустки; - суміщення професій, розширення зони обслуговування або збільшення обсягу робіт, виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника; - робота у важких і шкідливих та особливо важких і особливо шкідливих умовах праці; - інтенсивність праці; - робота в нічний час; - висока професійна майстерність; класність водіям транспортних засобів; - знання та використання в роботі іноземної мови; - доплата за науковий ступінь, вчене звання; - доплата до розміру мінімальної зарплати;
Інші компенсаційні виплати та платежі	<ul style="list-style-type: none"> винагороди та заохочення, що мають одноразовий характер, наприклад річна премія чи премія за виконання певного важливого завдання;
Інші компенсаційні виплати та платежі	<ul style="list-style-type: none"> - матеріальна допомога, що має систематичний характер, наприклад матеріальна допомога на оздоровлення при виході у відпустку у медпрацівників, педагогічних працівників, науково-педагогічних працівників і держслужбовців; - виплати соціального характеру, наприклад оплата добровільного страхування працівників (особистого, майнового), дотації на харчування працівників у буфетах/їдальнях, вартість путівок; - інші заохочувальні та компенсаційні виплати.

Джерело: складено авторкою на основі [9].

В Україні існує дві форми оплати праці: погодинна та відрядна. Підприємство обирає форму оплати праці відповідно до певних умов. Під час вибору форми оплати праці потрібно враховувати психологічні, соціальні чинники, чинники пов'язані з мотивацією, відносини в колективі, економічні фактори [10].

Отже, підсумовуючи вищевикладене, доходимо висновок, що точного визначення заробітна плата не існує, науковці трактують його по різному, також з різних боків його розглядають роботодавці та робітники. Головним завданням та функцією заробітної плати з боку працівника є мотивація, а з боку роботодавця стимулювання якісно виконувати свою роботу. Якісне виконання функцій оплати праці напряду залежить від чіткості та грамотності організації обліку заробітної плати.

Список використаних джерел: 1. Абрамова О. С., Полтенко І. В., Макогон П. В. Аналіз особливостей трактування дефініції «заробітна плата» у сучасних умовах оподаткування. *Вісник університету банківської справи*. 2018 № 3 (33). URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/573989.pdf>. 2. Брезицька К. Ф. Аналіз сучасних систем оплати праці в зарубіжних країнах. *Управління розвитком*. 2011. № 8 (105). С. 30–31. 3. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудова відносини : підручник. Київ : Знання, 2004. 535 с. 4. Колот А. М., Грішнова О. А., Герасименко О. О. Економіка праці та соціально-трудова відносини : підручник. Київ : КНЕУ, 2009. 711 с. 5. Калина А. В. Економіка праці. Київ : МАУП, 2009. 272 с. 6. Яременко Л. М. Концептуальні засади оплати праці в умовах ринкової економіки. *Економічний вісник університету : зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницького держ. пед. ун-ту ім. Г. Сковороди*. 2010. № 15/1. С. 187–190. 7. Про оплату праці : Закон України від 24 березня 1995 № 108/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>. 8. Мартин О. М. Заробітна плата як економічна категорія: соціально-економічні аспекти. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.7. С. 232-240. 9. Онищенко В. П. Нарахування зарплати 2021. *Головбух*. 2021. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7257-narahuvannya-zarobtno-plati>. 10. Білова Н. Чернишова Н. Форми та системи оплати праці. *Податки & бухоблік*. 2016. № 50. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/june/issue-50/article-18968.html>.

СЕКЦІЯ 2

Обліково-аналітичне забезпечення звітності підприємств як основи для прийняття управлінських рішень на мікро- та макрорівнях

УДК 657

Л. В. Овод, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування

І. В. Ясінська, здобувачка вищої освіти гр. ОА-19-1

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВО-ВИРОБНИЧИХ ЦЕНТРІВ СТАНДАРТИЗАЦІЇ, МЕТРОЛОГІЇ ТА СЕРТИФІКАЦІЇ УКРАЇНИ

Ключові слова: управлінський облік, фінансові результати, науково-виробничий центр, облік.

У сучасних кризових умовах проблеми формування фінансових результатів в обліково-інформаційній системі підприємства, особливо науково-виробничих центрів стандартизації, метрології та сертифікації (НВЦСМС) України, набувають дедалі більшого значення, оскільки безпосередньо впливають на отриманий прибуток цими суб'єктами господарювання. Реалії конкурентного середовища діяльності центрів висувають потребу удосконалення на підприємствах управлінського обліку, особливо доходів, витрат та фінансових результатів.

Враховуючи вищезазначене, зростає науковий та практичний інтерес до формування відповідного аналітичного супроводу управління фінансовими результатами підприємств, здатного на підставі сучасного методичного інструментарію та технологій аналітичної обробки інформації забезпечити виявлення резервів підвищення ефективності діяльності підприємств, задовольнити інформаційні запити менеджменту підприємства на всіх етапах управлінського процесу та уможливити гнучкість та оперативність інформаційно-комунікаційних зв'язків з приводу розробки й контролю виконання управлінських рішень щодо практичної реалізації залучення виявлених резервів [2, с. 78].

З огляду на галузеву специфіку НВЦСМС детальна класифікація складових прибутку за видами діяльності дозволяє здійснювати прогнозування, аналіз та контроль фінансових результатів суб'єктів господарювання і приймати ефективні управлінські рішення.

Діюча практика бухгалтерського обліку в Україні дозволяє використовувати інтегрований підхід до структури взаємодії бухгалтерських рахунків фінансового обліку і управлінського обліку. Інтегрований підхід в бухгалтерській системі дозволив розробити структуру взаємозв'язку синтетичних і аналітичних рахунків формування фінансових результатів [1, с. 211]. Тому в НВЦСМС з метою систематизації облікової інформації за центрами відповідальності у системі управління пропонуємо розробити систему аналітичного складника з обліку фінансових результатів (табл. 1).

Таблиця 1

Структура взаємозв'язку синтетичних і аналітичних рахунків формування фінансових результатів в управлінському обліку науково-виробничих центрів стандартизації, метрології та сертифікації України

Код і назва субрахунку	Аналітичні рахунки		
	Першого порядку	Другого порядку	Третього порядку
791 «Результати операційної діяльності»	7911 «Фінансовий результат від надання послуг»	Фінансовий результат у розрізі структурних підрозділів – відділів та лабораторій НВЦСМС (центрів відповідальності доходів)	Фінансовий результат у розрізі видів послуг в межах кожного відділу (центрів відповідальності прибутку)
	7912 «Фінансовий результат від іншої операційної діяльності»	Фінансовий результат у розрізі окремих видів операційної оренди, іншої операційної діяльності та ін.	-

Основними центрами відповідальності, щодо яких формується фінансовий результат від надання послуг є такі виробничі підрозділи НВЦСМС:

1. Відділ геометричних і механічних вимірювань.
2. Відділ електрорадіотехнічних вимірювань.
3. Відділ теплотехнічних вимірювань.
4. Відділ підтвердження відповідності продукції в галузях економіки.
5. Відділ з підтвердження відповідності систем управління якістю та харчової продукції.
6. Випробувальна лабораторія харчової продукції.
7. Відділ випробування засобів вимірювальної техніки.
8. Відділ стандартизації та інформаційно-консультативних послуг.
9. Інші.

З метою отримання інформації за відділами та лабораторіями, видами послуг план рахунків НВЦСМС має бути диференційований за відповідними ознаками на основі детального кодування названих даних. З цього приводу основний акцент пропонуємо робити на конкретизації доходів і витрат та, як наслідок, отриманого прибутку в розрізі його видів за центрами відповідальності [1, с. 212]. Групування та відображення фінансових результатів за центрами відповідальності потребує виділення окремої групи рахунків другого, третього порядків, які мають самостійну систему запису на рахунках і самостійне балансове узгодження оборотів та сальдо за рахунками.

Посилення аналітичності обліку з урахуванням співвідношення доходів і витрат для отримання прибутку за місцями його виникнення дозволить покращити систему бюджетування, аналізу та контролю доходів, витрат та фінансових результатів, а також процес прийняття рішень різними користувачами облікової інформації, Безумовно, запровадження системи обліку фінансових результатів за центрами відповідальності та видами послуг можливо лише в умовах використання сучасних комп'ютерних технологій.

Крім цього, дослідження показало, що план рахунків бухгалтерського обліку дозволяє досліджуваним центрам використовувати методику обліку фінансових результатів, орієнтовану на систему обліку змінних витрат, тобто «Директ-костинг». Відповідно до цієї системи всі витрати підрозділів НВЦСМС можливо поділити на змінні, які виникають у виробничих відділах та лабораторіях і безпосередньо пов'язані з наданням послуг, та постійні – загальновиробничі та адміністративно-управлінські витрати.

Перевагами такої системи обліку витрат для центрів є: 1) можливість повного концентрування уваги на зміни маржинального доходу як по підприємству загалом, так і по окремих видах послуг, виявляти види виробів з більшою рентабельністю; 2) спрощення та точність обчислення собівартості послуг за їх видами; 3) відсутність необхідності складних розрахунків при розподілі постійних витрат; 4) спрощення бюджетування, обліку, аналізу та контролю витрат тощо.

Список використаних джерел: 1. Кузнецова С. О. Управлінський облік фінансових результатів для потреб категорійного менеджменту підприємств торгівлі. *Вісник Хмельницького національного університету: економічні науки*. 2010. № 2, т. 3. С. 209-216. 2. Мулик Т. О. Методичні підходи до аналітичного забезпечення управління доходами. *Агросвіт*. 2020. № 6. С. 77-86. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3130&i=8>.

УДК 657

В. В. Гливенко, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

П. В. Нагорний, здобувач 4-го курсу, група ОА-181

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ

Ключові слова: звітність, фінансова звітність, інтегрована звітність, звітність сталого розвитку, звіт про управління, нефінансові показники.

Традиційно до сфери бухгалтерського обліку відносять звітність підприємств. За визначенням П. Я. Хомина, «звітність являє собою самостійну систему подання даних,

необхідних для інформаційного забезпечення менеджменту...» [1]. Звітність не може бути інтерпретована як елемент обліку, а лише як узагальнена система показників обліку. Звітність характеризується системністю, узагальненим характером, аналітичністю. Водночас підходи до створення звітності відрізняються серед різних моделей бухгалтерського обліку.

У традиційній моделі перевагу надають фінансовій звітності. До такої звітності відносять Звіт про фінансовий стан, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал. Фінансова звітність характеризується чіткістю подання, уніфікованістю форми, орієнтацією на короткостроковий період, ретроспективним історичним підходом до заповнення, врахуванням даних лише фінансового обліку. Але зазначені підходи виявилися недостатньо ефективними в сучасному глобальному цифровізованому економічно-соціальному просторі.

Глобальна фінансова криза 2008-2010 рр. виявила найголовніші тогочасні економічні проблеми, серед яких чільне місце посідала неефективність корпоративного менеджменту. Одним із підходів щодо вирішення зазначеної проблеми була пропозиція концепції інтегрованої звітності. Така форма звітності характеризується такими особливостями [2]:

- відображення показників не тільки фінансового, а й управлінського обліку, соціально-економічного розвитку компанії;
- орієнтація не на ретроспективу, а на майбутній розвиток підприємства;
- відсутність чіткої уніфікованої форми подання, вибір останньої спеціалістами підприємства;
- велика прозорість;
- застосовність як у короткостроковій перспективі, так і в середньостроковій та довгостроковій.

Інтегрована звітність, за словами Ієна Бола, виконавчого директора Міжнародної федерації бухгалтерів, покликана не додати додаткового клопоту менеджменту компанії, а навпаки допомогти проаналізувати та підсумувати отримані фінансові й нефінансові показники підприємства, оцінити стійкість обраної стратегії розвитку в короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективах, відшукати потенційних інвесторів, підтримати соціально-екологічний бренд компанії [3].

Поняття інтегрованої звітності за своєю суттю є дуже схожим на поняття звітності сталого розвитку. Однак остання є більш спеціалізованою, орієнтується насамперед на відповідність цілей та стратегії компанії Цілям сталого розвитку, надає перевагу нефінансовим показникам. Водночас інтегрована звітність розглядає різні варіації та комбінації подання інформації. Таким чином, звітність сталого розвитку слід відносити до прикладів інтегрованої звітності [3].

Типовим конкретним прикладом інтегрованої звітності є Звіт про управління, оприлюднення якого передбачено для середніх (можливо, без нефінансової інформації) та великих підприємств. Звіт про управління відповідає всім сутнісним особливостям концепції інтегрованої звітності. Уніфікована форма цього звіту не передбачена, але існують Методичні рекомендації зі складання звіту про управління № 982 [4]). Також визначено відповідальність за неопублікування звітності для великих та середніх підприємств [2].

Можна визначити таку рекомендовану послідовність висвітлення складових звіту про управління [4-5]:

- організаційна структура та опис діяльності підприємства;
- результати діяльності;
- ліквідність та зобов'язання;
- екологічні аспекти;
- соціальні аспекти та кадрова політика;
- ризики;
- дослідження та інновації;
- фінансові інвестиції;
- перспективи розвитку;
- корпоративне управління.

Отже, підсумовуючи наведену інформацію, можна стверджувати, що інтегрована звітність є сучасним модернізованим підходом до систематизації та узагальнення показників господарського обліку на підприємстві. Основними перевагами запровадження цієї форми звітності є відхід від традиційної ретроспективи до погляду в майбутнє, а також у врахуванні всіх значущих аспектів діяльності підприємства. Типовим прикладом інтегрованої звітності в Україні є Звіт про управління.

Список використаних джерел: 1. Хомин П. Облікове забезпечення звітності про фінансові результати має бути методологічно обґрунтованим. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2004. № 6. С. 9–15. 2. Шевчук Н. С. Інтегрована звітність: поняття та економічна сутність. *Економіка АПК*. 2018. № 12. С. 95-102. 3. Press Release Formation of the International Integrated Reporting. Committee (IIRC). URL: <http://integratedreporting.org/news/why-do-investors-want-to-talk-about-purpose>. 4. Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління : Наказ Міністерства фінансів України від 7 грудня 2018 р. № 982. *Баланс*. 2019. № 12-13. С. 10. 5. Безверхий К. В., Пантелєєв В. П. Консолідований звіт про управління. Новації управлінської практики звітування. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2018. № 1-2. С. 37-46.

УДК 657.22

В. Н. Лемеш, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського учета, анализа и аудита в отраслях народного хозяйства

Белорусский государственный экономический университет, г. Минск, Республика Беларусь

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОЙ УЧЕТНОЙ ПОЛИТИКИ

Ключевые слова: *учетная политика для целей бухгалтерского учета, учетная политика для целей налогообложения, учетная политика для целей управленческого учета, договорная политика, ценовая политика, эффективная политика.*

Учетная политика относительно новый термин в отечественной учетной практике. Он был заимствован из Международных стандартов финансовой отчетности и приведен в 1994 году в первом Законе Республики Беларусь «О бухгалтерском учете и отчетности». В средствах массовой информации публиковались материалы по формированию учетной политики, ее разделы и элементы. Однако о том, как она может повлиять на ожидаемый собственниками (акционерами) результат, в них не рассматривалось.

В 1999 году С.Л. Коротаевым были проведены серьезные научные исследования по рассмотрению оптимизации учетной политики и ее влиянию на финансовую устойчивость [1]. Однако данный автор все сводил к конечному финансовому результату и снижению налоговой нагрузки. Наличие прибыли или снижение нагрузки – это не всегда свидетельствует об эффективности с учетом стратегии развития организации в целом.

В глоссарии терминов в Межгосударственной программе инновационного сотрудничества государств - участников СНГ на период до 2020 года под термином «эффективность» (Effectiveness) понимается относительный эффект, соотношение показателей результатов и затрат на их достижение [4, п. 8.4].

Практически во всех исследуемых материалах указывается на то, что главный бухгалтер определяет учетную политику.

Однако не он вкладывал инвестиции и не он определяет стратегию развития коммерческой организации. Это, еще на стадии создания коммерческой организации, это определялось инвесторами (собственниками и акционерами).

По нашему мнению, увязка учетной политики должна осуществляться с тактикой и стратегией функционирования организации для достижения тех целей и задач, которые ставятся ее собственниками на конкретном этапе развития (рисунок):

- организационных аспектов функционирования организации (виды экономической деятельности, территория функционирования, организационно-правовая форма, организационная структура, другое);
- бухгалтерского учета;
- налогового учета (режим налогообложения (общий порядок либо особые режимы));

- бъекты налогообложения; виды налогов, сборов (пошлин); ставки, налоговые льготы; другое) [3];
- управленческого учета;
- ценовой политики (инструмент расчета, форма расчета, скидки и др.) [4];
- договорной работы (выбор договоров: купли-продажи, аренды, лизинга, аутсорсинга и др.).

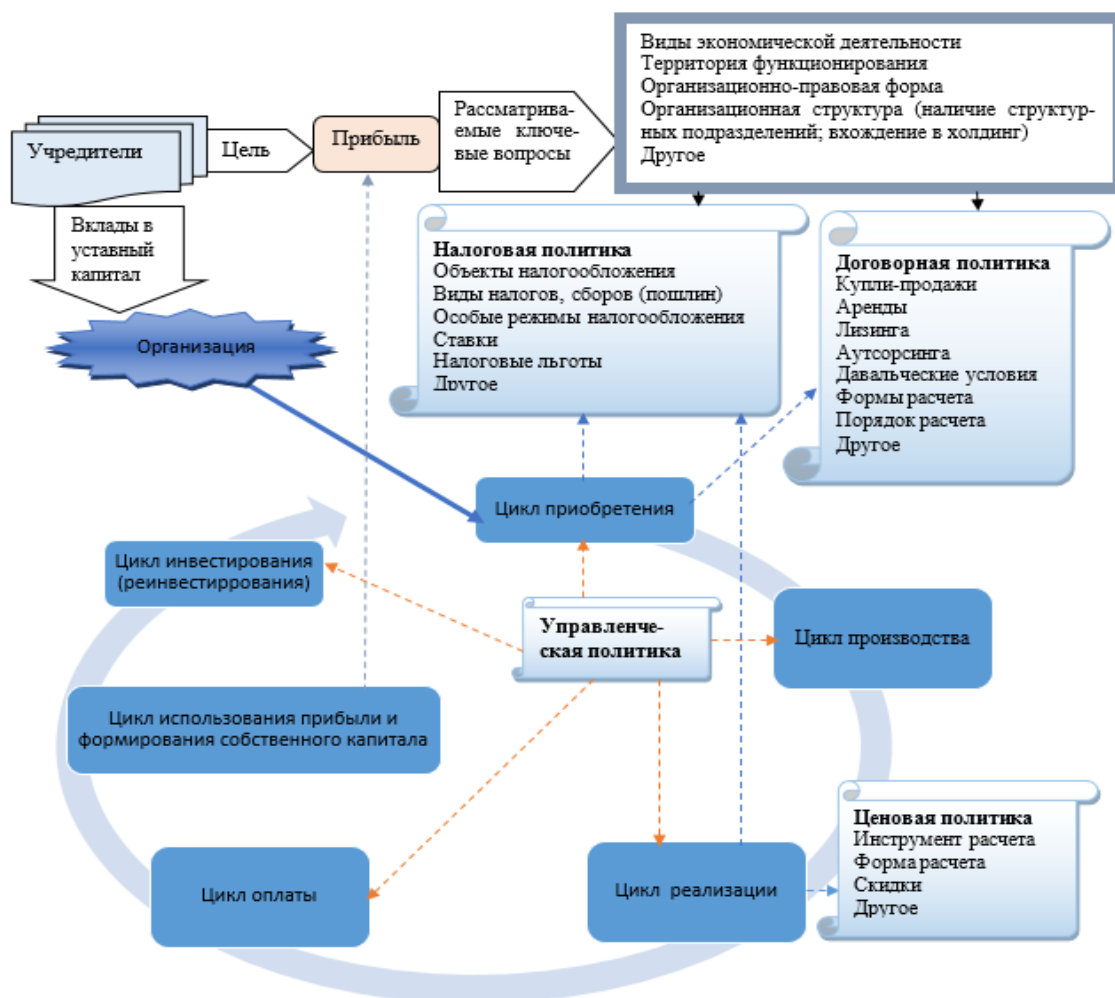

Рис. Стратегия политики организации и ее связь с учетной политикой.

В укрупненном виде такие направления можно представить следующим образом:

1) собственники, единожды вложив, заботятся только о получении дивидендов в максимально короткий срок, без особых забот о завтрашнем дне. В большинстве случаев стратегия у такой организации заключается в получении дивидендов «здесь и сейчас», без особого инвестирования в технические и технологические направления. Как правило, это небольшая организация с незначительным числом ее собственников, которые рассматривают дивиденды в качестве дополнительного дохода к заработку в этой организации. В этом случае учетная политика включает инструменты для снижения затрат (расходов) и увеличения доходов в текущем периоде;

2) собственники, желание которых как можно дольше иметь стабильный доход в виде дивидендов с определенными вложениями в технические и технологические направления; отслеживания конъюнктуры рынка и т.п. Это более распространенный вариант в Республике Беларусь. В этом случае учетная политика акцентирует внимание на состоянии и обновлении производственной базы, а периодичность получения дивидендов зависит от соответствующего этапа такой стратегии;

3) собственники, желание которых как можно дольше оставаться в лидерах на занимаемом рынке и при этом иметь в перспективе значительный стабильный доход в виде

дивидендов. Их стратегия направлена на расширение своего рынка путем значительных вложений в технические и технологические направления; отслеживание конъюнктуры; достаточно оперативное реагирование на происходящие изменения в среде, в которой они размещают свой бизнес, и т.п. Этот вариант встречается не так уж часто, но является образцом того, как долго оставаться «на плаву» в лидерах.

Следовательно, при формировании учетной политики должны быть достигнуты как минимум две цели. Она:

- 1) должна соответствовать требованиям нормативных правовых актов;
- 2) быть эффективной в отношении выбранной собственниками (учредителями, акционерами) стратегии развития коммерческой организации.

Именно эти функции и возлагаются на главного бухгалтера при формировании эффективной учетной политики [2].

Следует отметить, что стратегия развития организации на перспективу (среднесрочную, долгосрочную), как правило, закрепляется в бизнес-плане. Именно там приводятся ключевые аспекты и ожидаемые достижения коммерческой организации.

Однако формирование учетной политики в последующем предполагает ее раскрытие в примечаниях к бухгалтерской (финансовой) отчетности. Внешним пользователям такой информации важно понять тенденции выбранного оптимального варианта учетной политики на основании ее элементов, а также должен быть направлен на повышение качества и полезности информации, отраженной в финансовой отчетности, для внутренних и внешних пользователей. С этой целью в пояснениях к бухгалтерской (финансовой) отчетности.

Таким образом, проведенное исследование позволило сделать следующие выводы и предложения:

- учетная политика организации – это одно из направлений по достижению целей и задач общей стратегии развития коммерческой организации;
- главный бухгалтер не определяет учетную политику коммерческой организации, а лишь формирует ее, исходя из тех параметров, которые определяются собственниками (акционерами) коммерческой организации;
- в случае изменения стратегии – может изменяться и учетная политика;
- внешние пользователи (реальные и потенциальные) при правильном раскрытии аспектов учетной политики могут оценивать перспективы сотрудничества с данным партнером.

Список использованной литературы: 1. *Коротаев, С.Л.* Оптимизация учетной политики, или Как повысить финансовую устойчивость предприятия / С. Л. Коротаев. Минск, 1999. С. 114. 2. *Лемеш, В.Н.* Методика формирования учетной политики : учеб. пособие / В.Н. Лемеш. – Минск : Вышэйшая школа, 2016. – 222 с. 3. *Лемеш, В.Н.* Учетная политика – 2021: налоговые аспекты. <https://normativka.by/lib/document/89647/sid/b99aa3f7156d4d8d8604073d4b957ae7>. 4. *Лемеш, В.Н.* Учетная политика – 2021: ценовые аспекты. <https://normativka.by/lib/document/90186/sid/b99aa3f7156d4d8d8604073d4b957ae7>. 5. Межгосударственная программа инновационного сотрудничества государств - участников СНГ на период до 2020 года. Решение Совета глав правительств Содружества Независимых Государств «Решение о Межгосударственной программе инновационного сотрудничества государств - участников СНГ на период до 2020 года» (Принята в г. Санкт-Петербурге 18.10.2011).

УДК 657

Н. С. Недашковская, канд. экон. наук, доцент, доцент кафедры бухгалтерского учета, анализа, аудита и статистики

Барановичского государственного университета, г. Барановичи, Республика Беларусь

РОЛЬ УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИИ О ДЕБИТОРСКОЙ И КРЕДИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ В УПРАВЛЕНИИ ОРГАНИЗАЦИЕЙ

Ключевые слова: *дебиторская задолженность, кредиторская задолженность, расчеты, информация, отчетность, управление*

Для управления организацией необходима достоверная информация. Особую роль в информационном потоке занимает информация и дебиторской и кредиторской задолженности.

Каждый субъект хозяйствования в процессе своей деятельности взаимодействует с различными контрагентами: с покупателями, поставщиками, кредитными учреждениями, бюджетом, внебюджетными фондами и др. Данное взаимодействие сопровождается, как правило, осуществлением различных расчетных отношений. Расчеты могут иметь различные формы, но основной целью данных взаимоотношений является факт исполнения денежных обязательств, то есть действий по отчуждению собственных денежных средств в пользу контрагента или получению денежных средств от другого субъекта хозяйствования. И этим самым обеспечивается взаимосвязь между субъектами хозяйствования – и производителями и потребителями, которые имеют взаимные обязательства [1].

Изучая факты хозяйственной деятельности организаций по образованию и прекращению расчетных отношений, следует отметить, что между ними образуется как дебиторская, так и кредиторская задолженности. Учет возникновения задолженностей и их погашения является важной составной частью работы бухгалтерской службы.

В соответствии со стандартами бухгалтерского учета, дебиторская задолженность представляет собой сумму задолженности других юридических или физических лиц организации на определенную дату. Дебиторская задолженность возникает, когда дата поступления денежных средств не совпадает с датой отгрузки продукции, товаров выполнения работ и оказания услуг.

Кредиторская задолженность – это задолженность организации перед другими юридическими и физическими лицами, которую она должна погасить. Кредиторская задолженность возникает, когда дата поступления материалов, товаров, выполнения работ, оказания услуг не совпадает с датой их фактической оплаты.

По данным бухгалтерского учета сумму дебиторской и кредиторской задолженности можно определить на любую дату, однако, как принято в практике работы организаций, сумма задолженностей определяется на дату составления баланса.

Дебиторскую задолженность можно определить, как краткосрочный актив организации, возникающий в процессе его сбытовой деятельности и характеризующий взаимоотношения организаций по оплате стоимости реализованных готовой продукции, товаров, работ, услуг.

Кредиторскую задолженность можно определить, как краткосрочное обязательство организации, возникающее в процессе хозяйственной деятельности и характеризующее взаимоотношение организаций по оплате стоимости полученных материалов, товаров, работ, услуг. Кредиторская задолженность учитывается в том отчетном периоде, в котором она должна быть признана, независимо от времени фактической выплаты денежных средств и иной формы выполнения организацией своих обязательств.

В бухгалтерском учете для большей аналитичности информации дебиторскую и кредиторскую задолженность по сфере возникновения целесообразно разделять на задолженность, возникшую в результате основной деятельности, и задолженность по другим операциям. По срокам возникновения дебиторскую и кредиторскую задолженность также разделяют на краткосрочную (срок погашения менее года) и долгосрочную (оплата планируется позднее чем через год).

Дебиторская задолженность представляет собой иммобилизацию собственных средств организации из хозяйственного оборота, что в свою очередь сопровождается некоторыми косвенными потерями доходов. В то же время несвоевременное проведение расчетов с кредиторами ведет к возникновению штрафных санкций со стороны партнеров, и со стороны органов государственного регулирования.

Состояние и уровень дебиторской и кредиторской задолженностей, которые отражены в бухгалтерской отчетности оказывают непосредственное влияние на платежеспособность субъекта хозяйствования, его финансовое состояние, на использование денежных средств и на величину прибыли [2].

Закрепление в Национальных стандартах бухгалтерского учета и отчетности международной практики учета расчетов между субъектами хозяйствования повысило значение и емкость показателей величины дебиторской и кредиторской задолженностей для

результатов экономического анализа, для внутренней и внешней проверки организации. Информация бухгалтерского учета и отчетности о состоянии расчетов, о суммах дебиторской и кредиторской задолженностей, которая используется для анализа финансового положения организации, оказывает существенное влияние на принятие соответствующих управленческих решений.

Результаты проводимого анализа на основании данных бухгалтерского учета и отчетности позволяют наиболее достоверно проанализировать последствия осуществляемых вложений, уменьшить риски по хозяйственным операциям, связанным с расчетами.

Большое значение имеет опыт применения положений международных стандартов по оценке активов и пассивов организации, и в том числе кредиторской и дебиторской задолженностей. При этом главная роль отводится функции бухгалтерского учета расчетных взаимоотношений как инструменту создания информации о хозяйственной деятельности организаций, важной для принятия управленческих решений заинтересованными пользователями [3].

Расчетные отношения приобретают важное значение в условиях развития рынка, так как они являются одним из элементов возмездных имущественных отношений. Несвоевременно проведенные расчеты или вообще неплатежи по имеющим обязательствам являются тормозом в развитии экономики страны, оказывают отрицательное влияние на устойчивость хозяйственных связей между субъектами хозяйствования. Такое положение оказывает влияние на формирование доходной части бюджета. Таким образом оптимальная организация осуществления расчетных операций, достоверное отражение их в бухгалтерской отчетности имеет значение не только для отдельных субъектов хозяйствования, а и для развития общества.

Для отдельного экономического субъекта достоверная информация о дебиторской и кредиторской задолженности также имеет большое значение. Осуществляется контроль за отвлечением средств из оборота, за текущими долгами, сокращаются потери от штрафных санкций, формируется положительный имидж организации, обеспечивается ее инвестиционная привлекательность.

В снижении имеющейся дебиторской задолженности, недопущении ее роста заложены огромные резервы повышения эффективности бизнеса. Отсутствие контроля над расчетами с дебиторами является причиной нехватки средств для погашения кредиторской задолженности.

Недооценка объективности представления информации о дебиторской и кредиторской задолженности в отчетности ведет к ухудшению финансового состояния организации, к снижению эффективности как тактических, так и стратегических управленческих решений.

Список использованных источников: 1. Бухгалтерский финансовый учет: учеб. пособие / под ред. Ю. И. Сигидова, Г. Н. Ясенко. Москва : ИНФРА-М, 2015. 367 с. 2. Сигидов Ю. И., Коровина М. А. Оценка дебиторской задолженности : монография. Краснодар: КубГАУ, 2016. 114 с. 3. Бухгалтерская (финансовая) отчетность : учебник / под ред. Ю. И. Сигидова. Москва : ИНФРА-М, 2017. 340 с.

УДК 657

Т. А. Пінчук, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування

В. В. Козлова, магістрант

Херсонський національний технічний університет, м. Херсон, Україна

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА

Ключові слова: облік, витрати виробництва, калькулювання собівартості продукції.

Процес виробництва товарів та послуг потребує його належної організації шляхом поєднання багатьох складових в одну виробничу систему. Однією з необхідних складових виробництва є його облік і передусім облік випуску продукції та формування її собівартості.

До аспектів виробничого обліку на промисловому підприємстві можна віднести:

- правила формування виробничої собівартості продукції та послуг;
- склад та облік прямих виробничих витрат (матеріальних витрат, витрат на оплату праці, інших прямих витрат);
- правила обліку та розподілу загальновиробничих витрат;

- оцінка та облік готової продукції;
- оцінка та облік виробничого браку;
- оцінка та облік відходів виробництва продукції;
- оцінка та облік супутньої продукції;
- оцінка та облік напівфабрикатів;
- оцінка та облік незавершеного виробництва;
- відображення давальницької сировини в обліку замовника та підрядника [1].

Виробничий облік традиційно вважається в бухгалтерському середовищі одним із найскладніших видів обліку, оскільки повною мірою повинен забезпечувати всією необхідною інформацією різні групи зацікавлених користувачів. При цьому залежно від глибини вимог користувачів складність та громіздкість обліку виробництва на різних підприємствах може досить сильно варіюватися.

При побудові системи обліку виробництва фінансовим менеджментом підприємства перед бухгалтером зазвичай ставиться завдання досягти поєднання виконання обліковою системою таких вимог:

1. Забезпечити відповідність відображення в обліку та фінансовій звітності інформації щодо витрат виробництва вимогам національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (далі – НП(С)БО).

2. Надати з необхідним ступенем деталізації всім зацікавленим користувачам інформацію для потреб оперативного управління процесом виробництва, його планування, бюджетування, забезпечення необхідними ресурсами та аналізу.

Виконання першого завдання реалізується через закріплення положень НП(С)БО 16 «Витрати», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318 [2], в обліковій політиці підприємства та послідовного їх виконання аж до відображення інформації про витрати виробництва у фінансовій звітності підприємства відповідно до вимог НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [3].

Виконання другого завдання можливе та доцільне лише за умови тісної та злагодженої взаємодії бухгалтерії підприємства з іншими службами підприємства, що забезпечують управління процесом виробництва, шляхом своєчасного надання фактичних облікових даних, наприклад:

- планово-економічній службі – облікових та звітних даних для потреб планування, бюджетування та аналізу забезпечення ресурсами та собівартості продукції;
- керівництву виробничих підрозділів - даних для потреб оперативного реагування на виконання планових показників виробництва продукції та її собівартості;
- службі матеріально-технічного забезпечення – даних щодо залишків та споживання матеріальних ресурсів для потреб оперативного реагування на графіки їх постачання тощо.

Виробничий облік вирізняється підвищеним інформаційним навантаженням. Асортимент продукції, кількість стадій переробки, склад прямих витрат, характер та склад витрат загальновиробничих підрозділів, вимоги фінансового менеджменту до деталізації даних – усі ці фактори напряму впливають на розмір масивів даних та складність розрахунків. Тому облік витрат виробництва продукції та послуг неможливий без використання сучасного бухгалтерського програмного забезпечення. А тісна оперативна взаємодія бухгалтерії з іншими підрозділами підприємства потребує використання ще більш довершених комплексних інформаційних систем, які зазвичай базуються на підсистемі бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел: 1. Облік у виробництві: правильний розрахунок собівартості – ефективні управлінські рішення. *Uteka*. 2021. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-spetsvypusky-dlia-romertsiiinykh-pidpriemstv-92-uchet-v-proizvodstve-pravilnyj-raschet-sebestoimosti—effektivnye-upravlencheskie-resheniya>. 2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. 3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73.

О. О. Сидоренко, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ НАРАХУВАННЯ ВІДПУСКНИХ

Ключові слова: облік, відпустка, забезпечення на оплату відпускних, витрати, відображення.

Згідно з п. 13 Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», «Забезпечення створюється при виникненні внаслідок минулих подій зобов'язання, погашення якого ймовірно призведе до зменшення ресурсів, що втілюють в собі економічні вигоди, та його оцінка може бути розрахунково визначена» [1].

При цьому кожна особа, яка працює на підприємстві відповідно до законодавства України, зокрема Закону України «Про відпустки», має право на отримання щорічної відпустки та інших видів відпустки за наявності підстав. Так, якщо новоприйнятий працівник відпрацював на підприємстві 15 або 30 днів, у підприємства вже виникає зобов'язання перед таким працівником щодо майбутньої оплати відпускних у повному обсязі після відпрацювання такою особою шести місяців, чи до відпрацювання 6 місяців за наявності підстав, передбачених ст. 10 вищезазначеного Закону, або при звільненні, незалежно від кількості відпрацьованого часу на підприємстві.

Отже, можна зробити висновок, що вже на першому місяці роботи новоприйнятого працівника, у підприємства виникає подія, яка призводить до виникнення зобов'язань перед таким працівником, погашення якого обов'язково призведе до зменшення ресурсів, що втілюють у собі економічні вигоди (в момент оплати відпустки чи виплаті компенсацій за невикористану відпустку).

Відповідно до вищевикладеного, нарахування відпускних в обліку з урахуванням [2] обов'язково повинно відображатись за дебетом субрахунку 471 «Забезпечення виплат відпусток» та кредитом субрахунку 661 «Розрахунки за заробітною платою», крім випадків, за яких підприємствам дозволено не нараховувати забезпечення (зазначені у підпункті 2 пункту 2 НП(с)БО 25 «Спрощена фінансова звітність») та у разі, якщо сума сформованого забезпечення менша, за суму нарахованої відпустки. У таких випадках, нарахування відпускних буде відображено за дебетом рахунків витрат (23,91-94) та кредитом субрахунку 661 «Розрахунки за заробітною платою» на всю суму або на суму перевищення відпускних над раніше сформованим забезпеченням.

Розглянемо ситуацію, за якої підприємство зобов'язано або добровільно прийняло рішення створювати забезпечення на виплату відпусток. У такому разі головною метою нарахування відповідного забезпечення є надання повної, справедливої та достовірної інформації користувачам звітності щодо розміру очікуваних зобов'язань підприємства перед його працівниками.

Враховуючи, що «сума забезпечення на виплату відпусток визначається щомісяця як добуток фактично нарахованої заробітної плати працівникам і відсотка, обчисленого як відношення річної планової суми на оплату відпусток до загального планового фонду оплати праці з урахуванням відповідної суми відрахувань на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [1], не менш важливим завданням нарахування забезпечення є рівномірне віднесення витрат на відпускні протягом звітного року (звітних кварталів). Особливого значення нарахування забезпечення на виплату відпусток набуває на підприємствах з особливими умовами їх діяльності (сезонністю діяльності), з огляду на які майже всі працівники такого підприємства одночасно йдуть у відпустку (наприклад, науково-педагогічні працівники приватного закладу вищої освіти здебільшого йдуть у відпустку з кінця червня по серпень, тривалістю 56 календарних днів).

Розглянемо ситуацію, за якої новоприйнятий працівник відділу збуту віком до 18 років пропрацював з 1 по 19 грудня, а з 20 грудня пішов у основну відпустку терміном на 24 календарні дні. При цьому відомо, що розмір забезпечення на оплату відпусток становить

4000 грн. Умовно припустимо, що сума нарахованих відпускних за 24 календарні дні становили 10 000 грн (5000 грудень та 5000 січень).

У такому разі, на нашу думку, в обліку нарахування відпускних у грудні має бути відображено проведеннями: 1) Дт 471 – Кт 661 4000 грн; 2) Дт 93 – Кт 661 1000 грн; 3) Дт 39 – Кт 661 5000 грн з майбутнім включенням у січні витрат майбутніх періодів до витрат на збут.

У результаті проведено дослідження, можна зробити висновок, що нарахування відпускних в обліку необхідно здійснювати за рахунок створеного забезпечення на оплату відпусток, а у випадку його недостатності або використаного права щодо не формування відповідного забезпечення, із застосуванням рахунків витрат поточної діяльності, або рахунку витрат майбутніх періодів, якщо сума відпускних припадає на різні звітні періоди (в частині відпускних виплачених у звітному періоді, але які будуть нараховані в майбутньому періоді (віднесені на доходи працівника у майбутньому періоді)).

Список використаних джерел: 1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text>. 2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

УДК 657.471

Н. В. Валькова, канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна

ЗВІТ ПРО УПРАВЛІННЯ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ, ОПРИЛЮДНЕННЯ ТА ВЕРИФІКАЦІЇ

Ключові слова: звіт про управління, нефінансова звітність.

Через відсутність регламентованої форми та чітких інструкцій щодо подання звіту про управління, обов'язковість формування, подання та оприлюднення якого визначена Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] виникає певний перелік пов'язаних із цим проблем. Пандемія, спричинена вірусом COVID-19, викликала не лише соціальні, а й економічні наслідки як для окремо взятих підприємств, так і для економіки країни загалом. У зв'язку з цим відображення цих наслідків у звіті про управління є актуальним.

Формування звіту з управління було запроваджено з метою забезпечення інвестиційної привабливості вітчизняним підприємствам, розширення ринків для вітчизняних товарів, робіт (послуг) завдяки прозорості, екологічній та соціальній відповідальності бізнесу. Через рік після впровадження країнами-членами ЄС обов'язкового подання підприємствами нефінансових звітів, Україною також запроваджено обов'язковість формування звіту про управління з 2018 року [1; 2].

На нашу думку, основним завданням подання та оприлюднення нефінансової звітності є запровадження культури соціально-відповідального бізнесу в Україні, що особливого значення набуває в умовах пандемії COVID-19, політичної та енергетичної нестабільності у світі. Чим ретельніше вітчизняні підприємства підходять до формування такої звітності, тим більше шансів матимуть на отримання економічного ефекту від цієї, досить нової практики. Проблеми, які виникають у підприємств у зв'язку із запровадженням звіту про управління, на наш погляд, варто поділити на три окремі групи, які пов'язані з:

- термінами формування та оприлюднення звіту про управління;
- структурою та змістовним наповненням звіту про управління;
- верифікацією інформації наведеної у звіті про управління.

У зв'язку з пандемією COVID-19, строки оприлюднення як фінансової, так і нефінансової звітності переносяться, проте, на нашу думку, підприємствам, які дбають про свій імідж соціально-відповідального бізнесу, не варто користуватися цим, без насправді вагомих причин для відтермінування оприлюднення звітності.

Структура звіту про управління не є чітко регламентованою, визначається Методичними рекомендаціями зі складання звіту про управління № 982 [3] та, крім того, залежить від

розміру підприємства та належності його до підприємств, які становлять суспільний інтерес. На наше переконання, при формуванні звіту про управління підприємству потрібно враховувати галузеву належність та залежність від певного виду ресурсів у своїй діяльності. Це можуть бути як людські, так матеріальні, енергетичні та інші ресурси, що пов'язано із взаємозалежністю ефективності діяльності бізнесу та станом навколишнього природного та соціального середовища. Зміст нефінансової звітності та регулярність її подання мають безперечний фінансовий вплив на безпосередньо діяльність підприємства, а саме його вартість та конкурентоспроможність на товарному, фінансовому, інвестиційному ринках та ринку праці. У зв'язку з цим виникають питання верифікації, підтвердження інформації наведеної у звіті про управління.

Отже, наступний блок проблем, пов'язаних із поданням звіту про управління, є проблеми підтвердження його аудиторським висновком. З метою систематизації діяльності аудиторських фірм з підтвердження достовірності нефінансової інформації Комітетом з міжнародних стандартів аудиту та підтвердження достовірності (IAASB) ще у 2004 році було розроблено Міжнародний стандарт завдань з надання впевненості (ISAE) 3000 «Завдання з надання впевненості, що не є аудитами чи оглядами історичної фінансової інформації». Пізніше, у 2011 році, з'явився ще один Міжнародний стандарт завдань з надання впевненості (ISAE) 3410 «Завдання з надання впевненості, щодо звітів з парникових газів» [4; 5]. Однак у зв'язку з тим, що оприлюднення звіту про управління передбачено «разом з фінансовою звітністю та консолідованою фінансовою звітністю в порядку та строки, встановлені законом» [1], виникають питання підтвердження такої звітності аудиторським висновком, а саме кількості та стандартів висновків, вартості та кількості аудиторських послуг.

Отже, у процесі формування та оприлюднення звіту про управління, підбору, розрахунку та візуалізації інформації про стан і перспективи розвитку підприємства, розкриття основних ризиків і невизначеностей діяльності, потрібно враховувати ефективність подання інформації, а також її правдивість та адекватність в умовах постійних змін політичного, економічного та соціального середовищ, у яких функціонує підприємство, а також глобальних тенденцій та змін у цих сферах.

Список використаних джерел: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. 2. Валькова Н. В., Валькова Н. В. Звіт про управління: становлення в реаліях COVID-19. *Вісник ХНУ. - Серія «Економічні науки»*. 2020. № 4. С. 62-65. 3. Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління: Наказ Мініну України від 07.12.2018 № 982. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18>. 4. Проданчук М. А. Нефінансова звітність – ефективний інструмент в реалізації управлінських рішень. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2013. № 2(2). С. 202-214. 5. Валькова Н. В., Овод Л. В. Нефінансова звітність: становлення, перспективи розвитку та фінансові наслідки. *Вісник ВІЕМ*. 2019. № 25. С. 29-37.

УДК 657

Г. В. Нестерук, викладач циклової комісії (кафедри) фінансів, обліку і оподаткування ВСП «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж ХНТЕУ», м. Хмельницький, Україна

ОБЛІК ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Ключові слова: заробітна плата, фонд оплати праці, основна заробітна плата, додаткова заробітна плата, таблиць обліку використання робочого часу розрахунково-платіжна відомість, Книга обліку розрахунків з оплати праці.

Заробітна плата є місцем перетину інтересів різних суб'єктів економічної системи, а саме: роботодавців, найманих працівників, податкових органів, банківських та страхових установ тощо.

Основними нормативно-правовими документами з організації та регулювання оплати праці в Україні є: Закони України «Про оплату праці», «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], Кодекс законів про працю України, ПСБО 26 «Виплати працівникам».

Відповідно до Закону України «Про оплату праці», заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [2]. Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства.

До фонду оплати праці працівника відносять: основну та додаткову заробітну плату, а також інші заохочувальні та компенсаційні виплати.

Основна заробітна плата – це грошова винагорода працівникові за виконану ним роботу, яка відображена з врахуванням встановлених норм праці (норма часу, виробіток, складність та умови праці, посадові оклади) [2]. Її встановлюють як тарифні ставки та відрядні розцінки для працівників, а також як посадовий оклад для службовців.

Додаткова заробітна плата – це грошова винагорода (доплата, премія, надбавка) за виконану роботу понад встановлені норми, важкість виконуваної роботи, трудові успіхи, особливі умови праці, вислугу років, а також оплата щорічних відпусток, компенсація за невикористану відпустку відповідно до закону України [2].

До інших заохочувальних і компенсаційних виплат належать: надбавки і доплати за підсумками роботи за рік, за виконання особливих виробничих завдань, а також інші виплати понад встановлені норми та, які не передбачені законодавством України [3].

До фонду оплати праці не включають: допомоги, а також інші виплати, що виплачуються з фонду державного соціального страхування, а саме: допомога з тимчасової непрацездатності, у зв'язку з вагітністю (пологами), при народженні дитини та по догляду за нею до досягнення трьох років тощо; допомога на поховання; оплата путівок на санаторно-курортне лікування та оздоровлення; оплату з тимчасової непрацездатності за рахунок коштів роботодавця (перші п'ять днів); суми виплат при звільненні; разову матеріальну допомогу, що підприємство надає певним працівникам за певних обставин; доходи від участі працівників у власному капіталі організації (дивіденди, відсотки); інші виплати [4].

Для обліку розрахунків з оплати праці, призначений пасивний рахунок 66 «Розрахунки за виплатами працівника». Відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, 66 рахунок «Розрахунки за виплатами працівника» має субрахунки: 661 «Розрахунки за заробітною платою», 662 «Розрахунки за депонентами», 663 «Розрахунки за іншими виплатами» [5].

Синтетичний облік розрахунків з оплати праці ведеться в Журналі № 5, 5А, журналах-ордерах № 10, 10/1, а також в електронних реєстрах. Журнал 5 відкривається на місяць, де відображують нараховану заробітну плату та пов'язані з нею суми відрахувань на соціальні заходи та забезпечення майбутніх витрат [6].

Підставою для відображення дебетових оборотів є Розрахунково-платіжні відомості або Книга обліку розрахунків з оплати праці. Розподіл оплати праці та відрахувань на соціальні заходи по об'єктах обліку відображується у Зведеній відомості нарахування та розподілу оплати праці та відрахувань від неї по об'єктах обліку. Ця відомість складається на підставі первинних документів з обліку праці, накопичувальних відомостей, журналів обліку витрат. В ній відображують кількість відпрацьованих людино-годин, суму нарахованої оплати праці та відрахувань від неї на соціальні заходи.

Аналітичний облік розрахунків з персоналом з оплати праці ведуть за кожним працівником за видами виплат і утримань. На прийнятого працівника відкривають Особовий рахунок, який застосовують для запису всіх видів нарахувань та утримань із заробітної плати на підставі первинних документів з обліку виробітку й виконання робіт, відпрацьованого часу й документів на різні види виплат. Усі первинні документи з обліку відпрацьовано часу і виробітку підрозділи і служби у встановлений термін здають до бухгалтерії для перевірки та рахункової обробки

У більшості випадків для розрахунків із зарплати застосовують банківські платіжні картки [7]. З цією метою підприємство та банк укладають основний договір та договір про розрахунково-касове обслуговування підприємства щодо видачі зарплати з використанням платіжних карток. Підприємство зобов'язує кожного працівника укласти договір з банком на

відкриття карткового рахунка. Останній крок – перерахування зарплати працівникам. Для цього підприємство надає в банк: реєстр зарахування на картрахунки працівників коштів (розрахункову відомість), що є підставою для зарахування банком коштів на карткові рахунки працівників; платіжні доручення на сплату податків, зборів та інших обов'язкових платежів, пов'язаних із нарахуванням заробітної плати; платіжне доручення на перерахування зарплати працівникам підприємства. Датою виплати зарплати в такому випадку вважають дату перерахування підприємством коштів на зарплатний картрахунок працівника, а не дату фактичної виплати працівникові заробітної плати банком [8].

Таким чином, заробітна плата є місцем перетину інтересів різних суб'єктів економічної системи, а саме: роботодавців, найманих працівників, податкових органів, банківських установ тощо, кожний з яких розглядає значення оплати праці як одного з найважливіших показників у процесі стабільного функціонування. Через це сферу обліку оплати праці важко переоцінити, а особливо в сучасних умовах, вона переважно є одна з найбільш складних та трудомістких.

Список використаних джерел: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 19.07.1999 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. 2. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр>. 3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» від 28.10.2003 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03>. 4. Фінансовий облік : підручник / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н. В. Гудзь [та ін.]. 4-те вид. [доп. і перероб.]. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 451 с. 5. Гудзь Н. В., Денчук П. Н., Романів Р. В. Бухгалтерський облік : навч. посібник для ВНЗ. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Центр навч. літ., 2016. 424 с. 6. Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 444 с. 7. Інструкція по статистиці заробітної плати, затверджена наказом Міністерства статистики України від 13.01.2004 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04>. 8. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII: станом на 01.12.2013 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322>.

УДК 657

А. Н. Брезина, студент 3 курсу, спеціальності «Бухгалтерський учет, анализ и аудит», Барановичский государственный университет, г. Барановичи, Республика Беларусь

БУХГАЛТЕРСКАЯ ОТЧЕТНОСТЬ – ИСТОЧНИК ИНФОРМАЦИИ О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ

Ключевые слова: информация, бухгалтерская отчетность, состав отчетности, хозяйственная деятельность, анализ, управление.

В процессе хозяйственной деятельности организации необходимо обеспечить непрерывное поступление различной информации. Для принятия управленческих решений по результатам хозяйственной деятельности организации, необходимо иметь достоверную, полную учетную информацию. Для этого, на основе данной информации составляется бухгалтерская отчетность в установленных формах.

В Республике Беларусь согласно Национальному стандарту бухгалтерского учета и отчетности «Индивидуальная бухгалтерская отчетность» в состав бухгалтерской отчетности включаются следующие формы:

1. бухгалтерский баланс;
2. отчет о прибылях и убытках;
3. отчет о движении денежных средств;
4. отчет об изменении собственного капитала;
5. отчет об использовании целевого финансирования;
6. примечания к бухгалтерской отчетности [1].

В соответствии со ст. 15 Закона Республики Беларусь «О бухгалтерском учете и отчетности» месячная отчетность коммерческих организаций состоит из бухгалтерского баланса. Квартальная и годовая отчетность из бухгалтерского баланса; отчета о прибылях и убытках; отчета об изменении собственного капитала; отчета о движении денежных средств; примечаний к отчетности [2].

В бухгалтерском балансе находят отражение долгосрочные и краткосрочные активы, собственный капитал, долгосрочные и краткосрочные обязательства организации на определенную дату. Так как бухгалтерский баланс составляется ежемесячно, то у

экономической службы организации имеется возможность изучать платежеспособность и финансовую устойчивость на начало каждого месяца. Если рассмотреть показатели баланса в динамике за ряд месяцев или лет, то можно сделать вывод о том, как изменяется финансовая устойчивость организации на протяжении исследуемого периода и внести соответствующие коррективы при принятии управленческих решений.

В отчете о прибылях и убытках данные приводятся за соответствующий период – месяц, квартал, год. Для большей наглядности в отчете приводятся данные и за соответствующий предыдущий период. Отчет построен таким образом, что можно увидеть результаты текущей деятельности за отчетный период, в том числе от реализации продукции, работ, услуг и то, какое влияние оказали прочие доходы и прочие расходы на финансовый результат от текущей деятельности. В отчете по отдельным видам приведены доходы и расходы по инвестиционной и финансовой деятельности организации за отчетный период, отражается результат от этих видов деятельности и конечный финансовый результат деятельности организации. Такое построение отчета о прибылях и убытках позволяет не только исследовать конечный финансовый результат, а то какое влияние на него оказали результаты от реализации продукции, работ, услуг, прочие доходы и расходы по текущей деятельности, и постатейно доходы и расходы по инвестиционной и финансовой деятельности. Такой объем информации позволяет принимать решение не только о тактических, но и стратегических направлениях в дальнейшей хозяйственной деятельности организации.

Отчет об изменении собственного капитала представляет сведения о том, как и по каким причинам изменился за отчетный период собственный капитал организации: уставный капитал, резервный капитал, добавочный капитал, нераспределённая прибыль (непокрытый убыток). Данные сведения представляют особый интерес не только для руководства организации, а и для ее собственников.

В отчете о движении денежных средств обобщаются данные о поступлении и использовании денежных средств за отчетный период. При этом поступление денежных средств отражается по источникам поступления и расходование денежных средств – по направлениям использования. А разграничение данных о движении денежных средств и по видам деятельности: текущей, инвестиционной и финансовой, позволяют провести подробный анализ поступления и использования денежных средств за отчетный период.

Организации, которые получают средства целевого финансирования, то есть членские взносы, целевые взносы, безвозмездную помощь и др. составляют отчет об использовании целевого финансирования, где указывают поступившие суммы и их использование на целевые мероприятия.

Особая роль в составе годовой бухгалтерской отчетности отводится примечаниям к бухгалтерской отчетности. В ней должно найти описание основных направлений деятельности организации, основные показатели ее деятельности; способы ведения бухгалтерского учета, принятые в организации согласно учетной политике; дополнительная информация по статьям активов, обязательств, собственного капитала, доходах, расходах, представленную в том порядке, в котором показаны статьи в формах бухгалтерской отчетности; дополнительная информация, которая не содержится в формах бухгалтерской отчетности, но уместна для понимания бухгалтерской отчетности ее пользователями[2]. Практически в примечаниях должен быть проведен анализ деятельности организации в динамике за ряд лет, выявлены тенденции в хозяйственной деятельности и в развитии организации.

Таким образом, бухгалтерская отчетность является основным источником информации о деятельности организации, используется внутренними и внешними пользователями. Качественная и достоверная информация отчетности позволяет своевременно принимать правильные управленческие решения.

Список использованной литературы: 1. О бухгалтерском учете и отчетности : Закон Респ. Беларусь от 12 июля 2013 г. № 57-3. *Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь*. 22.07.2017. 2/2490. 2. Об утверждении Национального стандарта бухгалтерского учета и отчетности «Индивидуальная бухгалтерская отчетность» : утв. постановлением М-ва финансов Респ. Беларусь от 12 декабря 2016 г. № 104. *Национальный правовой Интернет-портал Респ. Беларусь*. 31.12.2016. 8/31602.

Д. О. Брежунова, здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: **К. В. Гнедіна**, канд. екон. наук., доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

КОНТРОЛІНГ У СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Ключові слова: *контролінг, управлінський облік, стратегія, система стратегічного управлінського обліку, SWOT-аналіз.*

В умовах динамічного розвитку економіки та нестійкого політичного становища більшість підприємств України вимушені постійно вдосконалювати систему прийняття стратегічно важливих управлінських рішень. Тому важливим є питання застосування інноваційних підходів та інструментів управління. Сучасним механізмом комплексного вирішення проблем на сьогодні виступає контролінг, який об'єднує в собі економічний аналіз, планування, менеджмент та переводить управління підприємством на новий рівень.

Дослідженню контролінгу приділяли увагу у своїх працях такі науковці, як І. М. Дашко, Н. Г. Данілочкіна, А. І. Капліна, А. М. Турило, С. В. Святенко, Т. Г. Камінська тощо. Так, І. М. Дашко дослідила сутність значення та основні методи контролінгу на підприємстві, Н. Г. Данілочкіна та А. І. Капліна проаналізували контролінг як інтегрований інструмент управління підприємством, А. М. Турило, С. В. Святенко – функції контролінгу, Т. Г. Камінська, у свою чергу, – роль і місце управлінського обліку в системі контролінгу на підприємстві.

Контролінг – це важлива складова системи стратегічного управління, яка спрямована на вирішення довгострокових цілей та завдань, шляхом комплексної обробки та інтерпретації інформації. Мета контролінгу може змінюватися залежно від факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, у якому працює підприємство [1]. Водночас він спрямований на обґрунтовану оцінку господарських процесів на підприємстві для прийняття ефективних управлінських рішень. Щодо функцій контролінгу, єдиного підходу до їх виокремлення немає. Узагальнюючи результати досліджень науковців, можна виділити основні функції контролінгу [2]:

- інформаційне забезпечення системи стратегічного управлінського обліку;
- стратегічний та оперативний контроль і моніторинг діяльності;
- поточне та довгострокове планування;
- координація напрямів діяльності підприємства;
- аналіз сильних та слабких сторін;
- консультування керівників підрозділів у сфері прийняття стратегічних управлінських рішень.

Впровадження системи контролінгу на підприємстві – складний та трудомісткий процес, що вимагає багато уваги з боку керівництва і знання його основних методів та інструментів. Так, специфічними методами контролінгу є [3]:

- SWOT-аналіз – аналіз сильних та слабких сторін;
- бенчмаркінг – порівняння різних аспектів діяльності підприємств з метою підвищення їх конкурентоспроможності;
- портфельний аналіз – оцінка кожної групи продукції з погляду прибутковості та ризикованості;
- таргет-костинг – методика цільового управління витратами підприємства;
- аналіз точки беззбитковості – метод, що дозволяє визначити величину беззбиткового обсягу та розробити заходи з метою подолання збитковості в короткі проміжки часу;
- бюджетування – розробка планів діяльності у фінансових вимірниках;
- ABC-аналіз – класифікація ресурсів компанії залежно від їхньої значущості;
- факторний аналіз – аналіз причин відхилень показників від планового рівня.

Одним із найважливіших методів є SWOT-аналіз, оскільки він дозволяє провести глибокий аналіз переваг та недоліків функціонування компанії, є маловитратним та

доступним способом оцінки рівня управління на підприємстві. Так, з метою дослідження особливостей застосування цього методу було проведено аналіз сильних та слабких сторін НАК «Нафтогаз» (таблиця 1).

Таблиця 1

SWOT-аналіз НАК «Нафтогаз»

<i>Сильні сторони, переваги</i>	<i>Слабкі сторони, недоліки</i>
<ul style="list-style-type: none"> – Постійний попит на продукцію; – наявність проєктів, що мають соціальне спрямування; – значні можливості підприємства, виходячи з його обсягу та ролі у країні, регіонах, партнерство з громадськими організаціями, ЗМІ; – наявність позитивної ділової репутації та іміджу; – залучення до роботи кваліфікованого та мотивованого персоналу; – відповідність продукції міжнародним стандартам якості. 	<ul style="list-style-type: none"> – Значний рівень залежності від змін нормативно-правового поля; – обмеженість природних ресурсів; – відсутність можливості впливу на встановлення рівня тарифу, що є ключовим фактором у формуванні дохідної частини; – неповне навантаження потужностей ГТС; – податкове навантаження; – високий рівень зношеності компонентів ГТС; – низький рівень екологічності, досить повільний темп пошукових та розвідувальних робіт.
<i>Зовнішні можливості</i>	<i>Зовнішні загрози</i>
<ul style="list-style-type: none"> – Розвинена і потужна система ГТС; – підвищення клієнтоорієнтованості як складової стратегії підприємства; – створення нових та покращення існуючих відносин із організаціями регіону; – збільшення середньодобового видобутку газу та нафти завдяки роботі з діючими свердловинами та пошуку нових перспективних родовищ; – досягнення енергетичної незалежності України; – зниження вартості енергії за рахунок використання нових технологій; – нарощування частки відновлюваних джерел енергії (станції на біомасі, альтернативне паливо для автомобілів); – створення стратегічних резервів паливно-енергетичних ресурсів. 	<ul style="list-style-type: none"> – Недостатнє фінансування, що призводить до затримки завершення всіх проєктів; – недостатній рівень ефективності державного регулювання енергетичного ринку; – напружена соціально-економічна ситуація в країні; – значне збільшення витрат через освоєння нових перспективних свердловин; – складність досягнення стратегічних цілей у сфері енергетики в Україні; – низькі темпи впровадження технологічних інновацій; – залежність від іноземних енергоресурсів; низькі темпи декарбонізації сектору.

Джерело: складено автором на основі [4].

Виходячи із вищенаведеної інформації, завдяки методам контролінгу формується глибоке та точне розуміння особливостей функціонування підприємства, на основі якої можуть бути розроблені стратегічні заходи з метою вчасного виявлення та усунення проблемних бізнес-процесів.

Таким чином, впровадження контролінгу як складової системи стратегічного управлінського обліку є одним із першочергових завдань сучасного підприємства. Це дозволить виявити причини кризових ситуацій, оцінити потенціал та фінансову стабільність підприємства, зацікавити персонал у реалізації стратегічних цілей та здійснювати контроль на всіх рівнях управління.

Список використаних джерел: 1. Камінська Т. Г. Роль і місце управлінського обліку в системі контролінгу на підприємстві. *Облік і фінанси АПК*. 2009. № 4. С. 74-79. URL: <http://magazine.faa.org.ua/rol-i-misce-upravlinskogo-obliku-v-sistemi-kontrolingu-na-pidpriemstvi.html>. 2. Брітченко І. Г., Князевич А. О. Контролінг: навч. посіб. Рівне: Волинські обереги, 2015. 280 с. URL: http://zounb.zp.ua/sites/default/files/news/2015/05/Navchalny_posibnik_-_Kontroling-Ch_B.pdf 3. Дашко І. М. Стратегічний контролінг на підприємстві: його сутність, значення, основні методи та інструменти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 20. С. 25-29. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2016/7.pdf. 4. Звіт про управління за 2020 рік компанії «Нафтогаз». *Офіційний сайт компанії «Нафтогаз»*. URL: https://www.naftogaz.com/files/Zvity/Annual_report_Naftogaz_2020_UA_28_04_2021_1.pdf.

Я. В. Гладких, здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: **Т. В. Клименко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ» ЯК ОБ'ЄКТА УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Ключові слова: публічні закупівлі, управлінський облік, бюджетні кошти, добросовісна конкуренція, процедура електронних закупівель.

З метою адаптації законодавства України до міжнародних стандартів у частині виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами прийнято Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 № 922-VIII [1], який визначає правові та економічні засади здійснення публічних закупівель як основного дієвого механізму запобігання проявам корупції у цій сфері, розвитку добросовісної конкуренції.

Відповідно до Закону України № 922-VIII, «публічні закупівлі – придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленим цим Законом» [1]. На наш погляд, таке тлумачення терміна «публічні закупівлі» є доволі вузьким і не враховує їх основні особливості, що зумовлює необхідність уточнення змісту.

Дефініція поняття «публічні закупівлі» зосереджується в центрі уваги значного кола вчених, серед яких: І. Висоцька, В. Висоцький, Н. Головка, Я. Горбатюк, О. Грабовський, О. Іванюк, В. Зубар, І. Кравець, В. Міняйло, І. Мордяк, Ю. Оврамець, О. Овсянюк-Бардадіна, А. Оліфер, О. Письменна, В. Русін, В. Смириченський, Н. Ткаченко, Ю. Уманцева, Н. Шаповал, О. Шатковський та ін.

Напрацьований науковий доробок учених переважно сконцентрований на причинах створення публічних закупівель, зокрема запобіганні проявам корупції та розвитку добросовісної конкуренції, а не на визначенні його понятійної сутності й концептуальної ідентифікації, що спонукає до проведення подальшого дослідження.

Ставимо за належне, розглянути визначення терміну «публічні закупівлі» низкою вітчизняних учених, які намагалися наблизитися до основних його характеристик та ідентифікувати головні його ознаки.

Погоджуємося з В. Псьотою, що в бухгалтерському обліку бюджетних установ для потреб управлінського обліку публічні закупівлі доцільно розглянути як інтегрований об'єкт обліку, який включає одночасно предмет закупівлі та процедури закупівлі. Відповідно до цього, вони розглядаються і як господарський засіб, і як господарський процес [2].

Загалом, Ю. Оврамець розглядає публічні закупівлі в спектрі адміністративного права, зокрема науковець надає таке визначення, що це «інститут адміністративного права, що визначає процес реалізації державного замовлення, який полягає в придбанні державними замовниками товарів, робіт, послуг за найбільш вигідними ринковими умовами з метою задоволення публічного інтересу (суспільних потреб)» [3].

Н. Здирко підкреслює, що «публічні закупівлі – це сукупність відносин між учасниками та замовниками щодо прозорого придбання останніми товарів, робіт, послуг відповідно до річного плану з дотриманням принципів максимальної економії та ефективності за умови рівності та добросовісної конкуренції» [4].

Не менш важливе визначення надали І. Кравець та О. Іванюк у своїй науковій праці, зокрема, вони характеризують публічні закупівлі як задоволення соціально-економічних потреб громадян у формі надання товарів і послуг за рахунок бюджетних коштів на основі відкритої співпраці представників уряду та бізнесу [5].

Натомість В. Новаковець характеризує публічні закупівлі як «специфічний інструмент фінансово-правового регулювання правовідносин щодо формування, раціонального розподілу та ефективного використання публічних фондів коштів, що застосовується у процесі реалізації публічного інтересу при придбанні товарів, робіт і послуг за публічні кошти» [6].

Перелік запропонованих визначень терміна «публічні закупівлі» дозволяє зосередити увагу на основних його ознаках, у тому числі й як об'єкта управлінського обліку:

- замовниками товарів (робіт, послуг) є державні органи, територіальні громади, об'єднані територіальні громади та ін.;
- придбання товарів (робіт, послуг) здійснюється безпосередньо за рахунок бюджетних коштів;
- придбання товарів (робіт, послуг) має передбачати дотримання принципу максимальної економії та добросовісної конкуренції;
- придбання товарів (робіт, послуг) має бути прозорим і здійсненим через інформаційно-комунікаційну систему з дотримання конкурентної процедури електронних закупівель на умовах, визначених чинним законодавством України.

Виділені ознаки, дозволяють охарактеризувати публічні закупівлі як процес придбання товарів (робіт, послуг), які мають відповідати технічним стандартам та мають обов'язково пройти низку стадій із моменту прийняття рішень замовником щодо нагальної потреби в товарі (роботі, послугі) до підписання договору про закупівлю з переможцем та контролем за виконанням основних умов даного договору.

Отже, на наш погляд, під категорією «публічні закупівлі» варто розуміти публічний процес взаємодії замовника із учасниками торгів щодо прозорого придбання товарів (робіт, послуг), який передбачає визначення потреби у товарі (роботі, послугі), проведенні процедури електронних закупівель за бюджетні кошти згідно із законодавством, підписанні договору про закупівлю та контроль за повним виконання всіх його умов. Запропоноване визначення є більш змістовним і повним, а головне, воно зосереджується на основних стадіях здійснення процесу купівлі товарів (робіт, послуг) за бюджетні кошти. До того ж розгляд публічних закупівель як об'єкту управлінського обліку дозволяє сформувати інформаційну базу для проведення закупівельних процедур і проведення аналітичних досліджень щодо ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях проведення закупівель.

Список використаних джерел: 1. Про публічні закупівлі: Закону України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>. 2. Псьота В.О. Публічні закупівлі як комплексний об'єкт для потреб управлінського обліку у державному секторі. *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 3(89). С. 145-152. 3. Оврамець Ю. Поняття та сутність «публічних закупівель» в адміністративному праві України. *Право. Людина. Довкілля*. 2017. № 264. С. 185-194. 4. Здирко Н. Публічні закупівлі в Україні: історичний аспект становлення та розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 48/3. С. 139-147. 5. Кравець І., Іванюк О., Трушковський В. Теорія та практика публічних закупівель. *Ефективна економіка*. 2021. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/> 6. Новаковець В. М. Фінансово-правовий механізм регулювання державних закупівель: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2012. 252 с.

УДК 657.471

Л. О. Дорошенко, здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: **О. Ю. Акименко**, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК БРАКУ У ВИРОБНИЦТВІ СПОРТИВНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Ключові слова: бухгалтерський облік, спортивна продукція, рахунок, брак у виробництві, зовнішній брак, внутрішній брак.

У процесі виробництва спортивної продукції можуть виникнути умови, відповідно до яких буде виготовлена продукція, яку не можна використовувати за її прямим призначенням і яка потребує нагального доопрацювання. У бухгалтерському обліку це ідентифікується як брак у виробництві, який передбачає понесення підприємством додаткових витрат на виправлення виявлених невідповідностей технічним нормам. Забезпечення належної організації обліку браку у виробництві спрямоване на виявлення всіх необхідних витрат, які виникають у процесі усунення браку та доведення спортивної продукції до нормативної відповідності якості. Отже, без належної організації обліку неможливо досягнути позитивних результатів діяльності, оскільки вона є одним із найвідповідальніших етапів створення

підприємства, а також запорукою рентабельності в майбутньому [1]. Це підкреслює актуальність та нагальну необхідність у здійсненні подібного дослідження.

Питання бухгалтерського обліку браку у виробництві продукції зосереджується у центрі уваги значного переліку вітчизняних вчених та науковців, оскільки невідповідність продукції встановленим стандартам або технічним умовам має прямі наслідки на процес формування виробничої вартості продукції на підприємстві. Незважаючи на значний перелік вітчизняних вчених: В. Лень, Ф. Бутинець, Н. Білова, Д. Кучерак, Д. Чирка, І. Басманов, Т. Олексенко, С. Легенчук, О. Петрук, К. Вольська, М. Кутер, Я. Соколов, Л. Маценко, питання організації браку у виробництві залишається не вирішеним.

Відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств та організацій № 291 від 30.11.1999 року для узагальнення інформації відносно втрат від браку у виробництві призначений рахунок 24 «Брак у виробництві», який не має деталізації [1].

Згідно з НП(С)БО 16 «Витрати» №318 від 31.12.1999 року у складі інших прямих витрат мають місце втрати від браку, які складаються з вартості остаточно забракованої з технологічних причин продукції (виробів, напівфабрикатів) [2].

Враховуючи галузеві особливості здійснення бухгалтерського обліку на підприємстві, яке задіяне у виробництві спортивної продукції, на наш погляд, є доцільним здійснити деталізацію рахунка 24 «Брак у виробництві» на зовнішній брак, який виявлений після здійснення реалізації спортивної продукції та внутрішній брак, який виявлений на стадіях виробництва спортивної продукції.

Загалом пропонується здійснювати облік виявленого зовнішнього та внутрішнього браку на наступних субрахунках: 241 «Зовнішній брак у виробництві спортивної продукції»; 242 «Внутрішній брак у виробництві спортивної продукції».

Запропоновані субрахунки не повинні мати сальдо на кінець місяця, зокрема вони мають бути включеними до собівартості спортивної продукції, де виявлено брак. У разі виявлення браку з вини працівника, такий брак не включається до собівартості спортивної продукції, а має бути включеним до складу операційних витрат з подальшим відшкодуванням вартості відповідальною особою.

Розглянемо відображення операцій у системі рахунків бухгалтерського обліку відносно обліку зовнішнього та внутрішнього браку, який може виникнути у ході господарської діяльності підприємства, яке задіяне у виробництві спортивної продукції (див. табл.).

Таблиця

Бухгалтерський облік зовнішнього та внутрішнього браку на підприємстві виробництва спортивної продукції

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1. Облік зовнішнього браку у виробництві спортивної продукції (гарантійна заміна)				
1	Повернення забракованої спортивної продукції клієнтом	241	631	5 000,00
2	Податковий кредит із податку на додану вартість	641	631	1 000,00
3	Виправлення браку за ціною можливого використання	26	241	3 600,00
4	Втрати від браку віднесені на інші операційні витрати	949	241	1 400,00
5	Витрати, списані на фінансовий результат операційної діяльності	791	949	1 400,00
6	Передано спортивну продукцію клієнту (виправлений брак)	631	26	5 000,00
7	Податкове зобов'язання із податку на додану вартість	631	641	1 000,00
2.1 Облік внутрішнього браку у виробництві спортивної продукції (виправлення браку не з вини працівника)				
1	Оприбутковано браковану спортивну продукцію	242	23	3 500,00
2	Витрати із оплати праці працівників на виправлення браку	242	661	1 000,00
3	Витрати на соціальні нарахування на виправлення браку	242	651	220,00
4	Матеріальні витрати на виправлення браку	242	201	500,00
5	Оприбуткована спортивна продукція після усунення браку за ціною можливого використання	26	242	4 900,00
6	Сума браку понад технічні норми	947	242	320,00
7	Витрати списані на результат операційної діяльності	791	947	320,00

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
2.2 Облік внутрішнього браку у виробництві спортивної продукції (виправлення браку з вини працівники)				
1	Оприбутковано браковану спортивну продукцію	242	26	1 700,00
2	Оприбуткована спортивна продукція після усунення браку за ціною можливого використання	26	242	1 200,00
3	Витрати від браку, які мають бути відшкодовані винною особою	947	242	500,00
4	Витрати, списані на результат операційної діяльності	791	947	500,00
5	Дохід від відшкодування вартості браку винною особою	375	716	600,00
6	Податкове зобов'язання із податку на додану вартість	716	641	100,00
7	Доходи списані на фінансовий результат операційної діяльності	716	791	500,00
8	Відображено утримання із заробітної плати вартості браку спортивної продукції	661	375	500,00

Джерело: запропоновано автором [2].

Отже, за результатами проведеного дослідження, нами запропоновано здійснювати облік бракованої спортивної продукції на субрахунках: 241 «Зовнішній брак у виробництві спортивної продукції» та 242 «Внутрішній брак у виробництві спортивної продукції».

Також виділена кореспонденція рахунків відносно обліку зовнішнього браку у виробництві спортивної продукції (гарантійна заміна) та обліку внутрішнього браку у виробництві спортивної продукції, на прикладі виправлення браку не з вини працівники та з вини працівника). Дана кореспонденція рахунків розроблена у відповідності до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємства та організацій тощо [2-3].

Список використаних джерел

1. Акименко О. Ю. Рациональна організація обліку як основа забезпечення ефективного управління підприємством. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету: Серія "Економічні науки"*. 2013. № 3(68). С. 69-75. 2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств та організацій № 291 від 30.11.1999 року. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>. 3. НП(С)БО 16 «Витрати» № 318 від 31.12.1999 року. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>.

УДК 657.471.1

І. С. Єрашова, здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: **К. В. Гнедіна**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку,

оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ПЛАНУВАННЯ ТА КОНТРОЛЬ ВИТРАТ НА КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Ключові слова: витрати, планування витрат, контроль витрат, бюджет витрат.

Запорукою ефективної діяльності підприємств із подальшим отриманням прибутку є раціональна організація процесу контролю та планування витрат. Кожне підприємство прагне мінімізувати витрати з метою покращення результатів роботи. Для контролю за рівнем витрат необхідно чітко визначити методи їх обліку та висвітлити їх в обліковій політиці підприємства, встановити норми витрат та аналізувати відхилення від норм.

Облік витрат на комунальних підприємствах ведеться згідно з П(С)БО 16 [1], організовується з використанням системи реєстрів бухгалтерського обліку відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських

операцій підприємств та вимог Інструкції про застосування Плану рахунків. Дані обліку систематизуються та аналізуються, що дозволяє контролювати витрати.

Процес планування та контролю витрат на комунальних підприємствах забезпечується їх розподілом (класифікацією). Для контролю витрат підприємства використовують класифікацію витрат, що дає можливість прогнозувати витрати ресурсів по кожному процесу діяльності й у подальшому коригувати ці показники [2]. Для витрат, що входять до собівартості наданих послуг, належать прямі матеріальні, прямі витрати на оплату праці, змінні загальновиробничі [2]. Загальновиробничі витрати обліковуються по кожному виду наданих послуг окремо. Облік та контроль витрат, що віднесені до адміністративних включають втрати на обслуговування адміністративного персоналу (витрати на оплату праці адміністративного персоналу, відрахування на загальнообов'язкове страхування, витрати на утримання апарату управління, витрати на урегулювання судових спорів, витрати на зв'язок, витрати на оплату розрахунково-касового обслуговування та ін.). Для розрахунку відсотку адміністративних витрат, що будуть включені до вартості послуг комунальних підприємств використовують розрахунок: співвідношення фактичних адміністративних витрат до фактичної заробітної плати адміністративного персоналу. Витрати на збут включають: витрати на оплату праці персоналу, амортизація основних засобів, витрати на відрядження, витрати на користування послуг банків та інших фінансових установ по перерахуванню коштів споживачів та постачальникам, спецодяг, витрати на інформаційну діяльність тощо. До інших операційних витрат належать: суми безнадійної дебіторської заборгованості, втрати від курсової різниці, втрати від знецінення активів, нестачі та втрати від псування.

Процес планування витрат забезпечує визначення економічно обґрунтованого розміру витрат. Планування витрат включає такі етапи: визначення потреби в ресурсах; пошук альтернативних варіантів, поділ витрат на складові та їх розрахунок у грошовому вимірі; визначення загальної суми витрат, що входять до складу наданих послуг [3]. На комунальних підприємствах на етапі планування витрат розробляються плани, що містять інформацію про обсяги майбутніх запланованих витрат для забезпечення господарської діяльності. Планування витрат передбачає визначення нормативів витрат. На підставі даних економічних показників розробляються кошториси майбутньої вартості послуг.

Для визначення необхідної кількості витрат ресурсів розробляються бюджети витрат. Розробка та впровадження бюджету витрат залежить від виду діяльності. Залежно від виду витрат на підприємстві виділяють: бюджет витрат собівартості наданих послуг, бюджет прямих витрат на матеріали, бюджет витрат на оплату праці, бюджет загальновиробничих витрат, бюджети адміністративних витрат, бюджети витрат на збут, бюджети амортизаційних відрахувань [4]. Для отримання даних про недоліки та втрати в процесі діяльності використовують аналіз відхилень за бюджетами шляхом порівняння фактичних даних з плановими.

Отже, процес планування та контроль витрат на комунальних підприємствах забезпечує прогнозування майбутніх витрат та можливість їх мінімізації. Контроль витрат здійснюється на всіх етапах діяльності підприємства та надає повну інформацію користувачам про їхнє значення, порядок розподілу витрат та вплив на них внутрішніх та зовнішніх факторів.

Список використаних джерел: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затверджені Наказом Міністерства фінансів України № 588 від 29.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> 2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність : Закон України № 996 (у редакції № 776-IX від 14.07.2020 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. 3. Фролов С. М., Колісник Г. М. Планування витрат діяльності підприємства. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 6 (110). С. 159–171. 4. Букресєва Д. С. Бюджетування діяльності підприємств. Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів з практичних занять (для студентів освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань «Управління та адміністрування» напряму підготовки 072 Фінанси, банківська справа та страхування). Дніпро : НГУ, 2017. 58 с.

В. В. Ігнатенко, здобувачка вищої освіти 4 курсу, група ФАМ-181

Науковий керівник: **В. В. Гливенко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: фінансова звітність, підприємство, користувачі звітності, якісні характеристики, доречність, достовірність.

Фінансова звітність є основним джерелом інформації про фінансово-майновий стан кожного підприємства, установи чи організації. Саме тому до неї завжди підвищена увага як з боку зовнішніх, так і з боку внутрішніх користувачів такої інформації.

Дослідженням методики складання фінансової звітності та якості фінансової інформації присвячені праці багатьох українських учених економістів таких, як В. В. Сопко, Я. Д. Крупка, Г. Г. Кірейцев, М. В. Кужельний, М. Б. Кулинич, М. В. Корягін, П. О. Куцик та інші. Питання якості інформації, що міститься у фінансовій звітності, досліджували також закордонні автори І. Сачер, А. Олуїч, Д. Л. Коллінс та інші. Проте сучасні умови господарювання, що динамічно змінюються, потребують подальшого удосконалення методики її складання та дослідження якісних характеристик з метою задоволення потреб користувачів.

Правові засади формування фінансової звітності визначаються Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». У відповідності до НП(С)БО 1, метою складання фінансової звітності є надання користувачам повної, правдивої та достовірної інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства продовж звітного періоду [1].

Для того щоб фінансова звітність задовольняла вимоги всіх зацікавлених користувачів та була дієвим засобом управління, вона повинна відповідати певним якісним характеристикам. НП(С)БО 1 виділяє такі якісні характеристики:

- дохідливість і зрозумілість користувачам;
- наявність лише доречної інформації;
- достовірність;
- зіставність інформації [1].

Дохідливість і зрозумілість інформації передбачає наявність у користувачів такої інформації відповідних знань для того, щоб вони могли її зрозуміти, а також бути зацікавлені в ній.

Доречність інформації дає змогу оцінити користувачам усі минулі й теперішні події, оцінити їх та спрогнозувати події на майбутнє.

Достовірність інформації є одним з ключових показників її якості, адже всі інші характеристики не матимуть жодного значення, якщо інформація, що міститься у фінансовій звітності буде не достовірною.

Зіставність дає можливість порівнювати зовнішнім і внутрішнім користувачам фінансову інформацію як самого підприємства за різні календарні періоди, так і з аналогічною інформацією інших підприємств. Результати аналізу показників підприємства будуть адекватними лише за умови, що інформація формувалася із застосуванням єдиних методів і прийомів бухгалтерського обліку, тобто максимально не змінної облікової політики. Якщо ж на підприємстві мало місця зміни облікової політики, то така інформація повинна бути розкрита у примітках і мати відповідне обґрунтування. Порівняння фінансових показників підприємства з іншими суб'єктами господарювання однієї галузі дає можливість керівництву оцінити місце підприємства в галузі та виявити чинники підвищення ефективності діяльності.

Для користувачів фінансової звітності важливе значення також має своєчасність отримання інформації. При цьому слід зважати, що для подання фінансової звітності для такої категорії зовнішніх користувачів, як органи фіскальної та статистичної служби, встановлені відповідні терміни. Неподання звітності чи подання із запізненням тягне за собою адміністративні стягнення для посадових осіб.

На сьогодні серед вітчизняних та іноземних науковців немає єдиного підходу до визначення якості в системі бухгалтерського обліку. Немає визначення якості й у нормативних документах, що регламентують вимоги до бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Так, на думку М. В. Корягіна та П. О. Куцика, набір вимог в НП(С)БО 1 щодо якості інформації має багато недоліків, таких як відсутність ієрархії, що не дозволяє об'єднати їх в єдину систему. Також автори звертають увагу на те, що в певних випадках запропоновані якісні характеристики можуть вступати в конфлікт при їх одночасному застосуванні [2].

На формування показників фінансової звітності значний вплив також здійснює професійне судження бухгалтера та недостатня узгодженість національних стандартів обліку і звітності з міжнародними.

Отже, на формування якісної інформації впливає цілий ряд чинників, які пов'язані з багатьма факторами. До них відносяться як недосконалість нормативної бази, так і суб'єктивний вплив осіб, які формують фінансову інформацію. Для врегулювання вищевказаних питань насамперед слід внести відповідні зміни в нормативні документи, які б давали визначення якості облікової інформації, розширити набір якісних критеріїв, які б повною мірою відображали сучасні реалії розвитку економіки.

Список використаних джерел: 1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». URL: <https://zakon.help/psbo>. 2. Корягін М. В., Куцик П. О. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерської звітності : монографія. Київ : Інтерсервіс, 2016. 276 с.

УДК 657.372.3

М. В. Кабрись, здобувачка вищої освіти гр. ОА-181

Науковий керівник: **О. Ю. Акименко**, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ РАЦІОНАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ

Ключові слова: амортизація, амортизаційна політика, методи нарахування амортизації, організація обліку, суб'єкти малого підприємництва.

Будь-який суб'єкт господарювання, у тому числі суб'єкт малого підприємництва, при здійсненні своєї діяльності, безумовно, керує матеріальними та нематеріальними активами, що пов'язано з їх використанням.

Використання основних засобів, у свою чергу, призводить до їх зносу, виходу з ладу, втрачання ними своєї вартості та нарахуванню амортизації. Отже, вирішення проблеми ефективного управління амортизаційними відрахуваннями залишається і досі актуальним та потребує внесення відповідних документів до внутрішнього розпорядку суб'єкта господарювання, що стосуються амортизаційної політики. Доцільно зазначити, що амортизаційні відрахування виступають основою інвестицій та інших джерел фінансування для подальшого розвитку суб'єкта господарювання.

Амортизаційні відрахування є джерелом простого відтворення основних засобів, що сприяють також технічному та технологічному розвитку суб'єкта господарювання та можливому накопиченню фінансових ресурсів понад просте оновлення, та можуть стати джерелом додаткового прибутку підприємства [1].

Проте суб'єкти господарювання стикаються з проблемами, пов'язаними з вибором інструментів та методів реалізації амортизаційної політики, наприклад, з обранням найбільш прийняттого методу нарахування амортизації та визначенням терміну експлуатації основних засобів.

Також проблематичним є вибір методу нарахування амортизації відповідно до суми відшкодувань основних засобів, розуміння природи амортизації та її впливу на формування грошових потоків суб'єкта господарювання.

Сума амортизаційних відрахувань також впливає на прибуток. Чим більші відрахування, тим нижче прибуток суб'єкта господарювання, і навпаки. Зменшення прибутку сприяє збільшенню амортизаційних відрахувань, що призводить до зменшення податку на прибуток та збільшенню фінансових ресурсів. Зважаючи на всі особливості амортизаційної політики

виникає необхідність розглядати її комплексно як дворівневу систему: на рівні суб'єкта господарювання та на рівні держави [2].

На державному рівні амортизаційна політика пов'язана з такими аспектами: методами нарахування амортизації; застосуванням уніфікованих методів оцінки основних засобів і нематеріальних активів; визначенням об'єкта амортизації; наданням господарюючим суб'єктам права визначати строк корисного використання основного засобу; встановленням порядку переоцінки основних засобів та використанням амортизаційних відрахувань.

Амортизаційна політика суб'єкта господарювання розглядається як частина облікової політики та компонента раціональної організації обліку суб'єкта господарювання відповідно до синергетичного підходу, що полягає у виборі та оптимальному поєднанні правил, способів та методів нарахування амортизаційних відрахувань [2; 3]. Особливістю ж амортизації є те, що вона може функціонувати лише за умов безбитковості підприємства, тобто фактичні надходження підприємства, частина яких стане джерелом формування амортизаційного фонду, мають бути не нижче за собівартість продукції. Ці надходження використовуватимуться на просте відтворення основних засобів.

Вибір методу амортизації має вплив на величину фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання. Результат вибору ефективної амортизаційної політики це процес оновлення основних засобів, який спрямовується на підвищення продуктивності праці, збільшення обсягів випуску продукції, зниження собівартості продукції і тим самим максимізації прибутку підприємства [4].

Крім бажання максимізувати прибуток підприємства, можна також розглянути принцип узгодження доходів та витрат, часто використовуваний за кордоном. Якщо дохід, отриманий від використання основного засобу, залишається постійним упродовж строку корисного використання, доречніше застосовувати прямолінійний метод нарахування амортизації. Якщо ж дохід від використання основного засобу є більшим на початку строку експлуатації, варто застосовувати один із прискорених методів нарахування амортизації.

Досить велика кількість основних засобів приносять більший дохід на початку строку експлуатації. Це пояснюється більшою продуктивністю основного засобу на початку строку експлуатації, а наприкінці строку експлуатації збільшуються витрати на технічне обслуговування. Тому поширеними стали методи прискореної амортизації.

Зазвичай протягом терміну служби основних засобів майбутня динаміка доходів і фактичного випуску продукції мають досить стійкий зв'язок, якщо амортизація нараховується пропорційно до випуску продукції, можна досягти більш точної відповідності між доходами і витратами. У цьому випадку можна нарахувати невелику суму амортизації в період низького обсягу випуску і збільшити суму амортизації в період більшого обсягу виробництва.

Отже, амортизаційна політика як складова облікової політики суб'єкта господарювання, має значний вплив на розміри його податків, що в свою чергу, має значний вплив на фінансові результати підприємницької діяльності. Тому має впроваджуватись така амортизаційна політика, яка в свою чергу забезпечить своєчасне відтворення основного капіталу, підвищить конкурентоспроможність суб'єкта господарювання, дозволить максимально зменшити розмір податкових платежів, збільшити рентабельність і тим самим покращити своє фінансове становище за рахунок ефективного управління амортизаційними відрахуваннями.

Список використаних джерел: 1. Понедільчук Т. В., Пашенко А. М. Проблемні аспекти формування амортизаційної політики підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 17. С. 51–54. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/17_2021/10.pdf. 2. Карман Т. В. Амортизаційна політика підприємства: сутність та проблеми формування. *Science, society, education: topical issues and development prospects: Abstracts of the 6th International scientific and practical conference*. С. 950-954. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/11578>. 3. Акименко О. Ю., Жолобецька М. Б. Актуалізація синергетичного підходу в дослідженні організації бухгалтерського обліку. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка»*. 2018. Т. 23, вип. 1(66). С. 152-156. 4. Штирхун А. С. Вплив амортизаційної політики на підвищення результатів діяльності підприємства. *Економіка і менеджмент 2021: Перспективи інтеграції та інноваційного розвитку*. С. 118–120. URL: http://www.confcontact.com/eim2021/5_Shtrychun.pdf.

М. В. Легчун, студентка

Науковий керівник: **О. О. Сидоренко**, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка, м. Чернігів, Україна

КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ГАЗОРОЗПОДІЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

***Ключові слова:** класифікація, класифікаційна ознака, фінансові результати, газорозподільне підприємство.*

Щорічно з розвитком ринкових відносин переглядаються вимоги до оцінки ефективності діяльності підприємств, однією з основних характеристик яких є фінансовий результат. Цей показник безпосередньо підкреслює доцільність обраної політики керівництва та правильність прийнятих рішень щодо стратегії підприємства. Розуміння сутності фінансових результатів та виділення основних класифікаційних ознак має на меті дозволити більш якісним чином підійти до формування фінансових результатів та виявити істотні чинники впливу, що нині користується актуальністю та корисністю в умовах ринкових відносин.

Питання визначення сутності фінансових результатів та розробки класифікації фінансових результатів діяльності підприємства неодноразово зосереджувалося в доволі значному переліку праць провідних вітчизняних учених та молодих дослідників: Л. Нападовська, П. Атамас, В. Івахненко, М. Горбатюк, О. Базилінська, В. Лень, Г. Савицька, Н. Власова, А. Лесюк, М. Стельмах, М. Лучко, О. Томілін, Ю. Тютюнник, Т. Кінева, А. Остапенко, О. Клементьєва, А. Градова, П. Гордієнко, Г. Тельнова, Л. Скляр, Г. Ткачук, Є. Мних, Ю. Мороз, В. Сопко та інші. У цих напрацюваннях не запропоновано якісної класифікації фінансових результатів діяльності газорозподільного підприємства, що підкреслює необхідність у здійсненні подібного дослідження.

Під сутністю терміна «фінансові результати» варто розуміти різницю між доходами та витратами, яка виникає у процесі основної, операційної, фінансової та іншої діяльності підприємства. Фінансові результати відіграють важливе значення для розробки тактичної та стратегічної політики газорозподільного підприємства. Варто зазначити, що визначення терміна «фінансові результати» не можна зустріти в чинному нормативно-правовому забезпеченні, за винятком термінів «доходи» та «витрати», які регламентовані Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 року № 996-XIV [1] та положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Згідно із Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 року № 73 інформація щодо фінансових результатів газорозподільних підприємств має відображатися у Звіті про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (форма № 2) [2], який класифікує доходи та витрати в розрізі основної, операційної, фінансової та іншої діяльності. Дана класифікація є базовою для відображення фінансових результатів підприємства в бухгалтерському обліку.

Виходячи із потреб бізнесу, який постійно розвивається керівництво газорозподільного підприємства повинно розуміти сутність фінансових результатів та виділяти перелік класифікаційних ознак, які дозволять підійти більш доцільним чином до накопичення та обробки інформації щодо господарського життя підприємства. Класифікація фінансових результатів діяльності підприємства має вектор направлення на систематизацію інформації, яка є якісним підґрунтям для оцінки діяльності підприємства загалом.

На наш погляд, класифікація фінансових результатів діяльності газорозподільного підприємства має враховувати такі класифікаційні ознаки, які наведені в табл. 1.

Класифікація фінансових результатів діяльності газорозподільного підприємства

Класифікаційна ознака	Характеристика класифікаційних ознак
1. Відносно видів діяльності	1. Фінансові результати основної діяльності. 2. Фінансові результати операційної діяльності. 3. Фінансові результати фінансової діяльності. 4. Фінансові результати іншої діяльності.
2. Відносно основних видів діяльності	1. Фінансові результати від транспортування природного газу. 2. Фінансові результати від постачання природного газу. 3. Фінансові результати від продажу скрапленого газу. 4. Фінансові результати від іншої діяльності.
3. Відносно періоду формування	1. Фінансові результати попереднього періоду. 2. Фінансові результати звітного періоду. 3. Фінансові результати планового періоду.
4. Відносно впливу зовнішніх чинників	1. Стійкі фінансові результати. 2. Нестійкі фінансові результати.
5. Відносно джерела походження	1. Фінансові результати із джерела походження з території України. 2. Фінансові результати із джерела походження поза територією України.
6. Відносно впливу на діяльність підприємства	1. Збиткові фінансові результати. 2. Беззбиткові фінансові результати (доходи дорівнюють витратам). 3. Прибуткові фінансові результати.
7. Відносно методики оцінки	1. Номінальні фінансові результати (фактично отримані результати). 2. Реальні фінансові результати (результати з урахуванням рівня інфляції).
8. Відносно мети визначення	1. Бухгалтерські фінансові результати (визначені за правилами обліку). 2. Економічні фінансові результати (з урахуванням втрачених можливостей).
9. Відносно елементів формування	1. Маржинальні фінансові результати. 2. Валові фінансові результати. 3. Чисті фінансові результати.
10. Відносно напрямків подальшого розподілу	1. Фінансові результати виплачені власникам (дивіденди). 2. Фінансові результати відраховані до резервного капіталу. 3. Фінансові результати рефінансовані у статутний капітал. 4. Фінансові результати використані на інші цілі.
11. Відносно характеру використання	1. Розподілені фінансові результати (спрямовані на господарські потреби). 2. Виплачені фінансові результати (дивіденди, які виплачені акціонерам (власникам) відповідно до статуту).
12. Відносно розрахунку податку	1. Фінансові результати до оподаткування. 2. Чистий фінансовий результат.
13. Відносно наслідків господарювання	1. Фінансові результати: прибуток. 2. Фінансові результати: збиток.

Джерело: удосконалено автором.

Отже, за результатами проведеного дослідження запропоновано класифікацію фінансових результатів газорозподільного підприємства. Дана класифікація дозволяє акцентувати увагу на основні закономірності та ознаки фінансових результатів, що є доцільним у ході здійснення фінансового аналізу діяльності підприємства та пошуку якісних управлінських рішень.

Список використаних джерел. 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 року № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. 2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 року № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. 3. Єрфорт І. Ю., Єрфорт Ю. О., Колестикова О. В. Зміни в оподаткуванні прибутку промислових підприємств України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 2. Т. 2. С. 42–45. 4. Скалюк Р. В. Сутність та значення фінансових результатів в системі розвитку господарської діяльності промислових підприємств. *Збірник наукових праць Кіровоградського національного економічного університету. Економічні науки*. 2010. № 18. Ч. 1. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/npkntu_e/2010_18_1/stat_18_1/21.pdf.

Д. В. Лисич, здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: **О. О. Сидоренко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет “Чернігівська політехніка”, м. Чернігів, Україна

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ВИРОБНИЧІ ЗАПАСИ

Ключові слова: виробничі запаси, облік, сутність, процеси, ресурси.

Згідно з НП(С)БО 9 «Запаси», запаси це активи, які:

- утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності;
- перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;
- утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [1].

Проаналізувавши погляди сучасних науковців, можемо зазначити, що трактування сутності запасів є достатньо різноманітним. Так, наприклад, В. Сопко вважає, що «виробничі запаси – це нагромадження ресурсів, які перебувають у процесі виробництва із метою наступного продажу продукту виробництва» [2].

На думку І. Чаюнта, І. Бондар, «виробничі запаси – це матеріальні ресурси, що необхідні для забезпечення розширеного відтворення, обслуговування галузі матеріального виробництва та задоволення потреб населення, які зберігаються на складах або в інших місцях з метою їх наступного використання» [3, с. 44].

Ф. Бутинець трактує виробничі запаси, як «активи, які використовуються для подальшого продажу, використання під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством» [4, с. 313].

В. Лень та В. Гливенко визначають виробничі запаси як «предмети праці, приготовані для запуску у виробничий процес і складаються вони з сировини, основних та допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, тари і тарних матеріалів, запасних частин для поточного ремонту основних фондів» [5, с. 113].

На нашу думку, виробничі запаси – це здебільшого предмети праці у вигляді сировини, матеріалів, купівельних напівфабрикатів, палива, тари й тарних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення та інших матеріалів, а також засобів праці у вигляді малоцінних і швидкозношуваних предметів, які були придбані, самостійно виготовлені або отримані в обмін чи інший спосіб, та будуть використані для власного споживання на підприємстві, забезпечення матеріального чи нематеріального виробництва, в тому числі для надання послуг або виконання робіт.

Склад виробничих запасів підприємства залежить від галузі його діяльності.

Вагоме значення в управлінні виробничою діяльністю кожного суб'єкта господарювання та в контролі за зберіганням матеріальних цінностей має належним чином організований облік виробничих запасів та якісна поінформованість про їх наявність та рух.

Формування виробничих запасів викликано необхідністю забезпечення наступних процесів:

- безперервність виробничої діяльності;
- наявність необхідної кількості виробничих запасів на робочих місцях;
- необхідність резервування запасу продукції для забезпечення попиту на неї;
- забезпечення гнучкості виробництва;
- захист від коливань постачання сировини [6, с. 87].

Разом з тим, розглядаючи кожен із перерахованих процесів, необхідно пам'ятати, що підтримка запасу пов'язана з певними витратами і що великі обсяги виробничих запасів небажані. Необхідність створення великих обсягів запасів переважно зумовлена надмірно тривалими циклами постачань.

Отже, однією з основних функцій економічних служб господарських суб'єктів є забезпечення підприємства виробничими запасами.

Список використаних джерел: 1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку “Запаси”: Наказ Міністерства фінансів України № 246 від 20.10.99 р. 2. Добрянська М. В. Аналіз запасів виробничих підприємств і вироблення пропозицій щодо їх ефективного використання в

ринкових умовах. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.7. С. 175-180. **3.** Чаюн І. Ю., Бондар І. Ю. Управління матеріало-технічним забезпеченням підприємства: Навчальний посібник. Київ : Київ. нац. торг.- екон. ун-т. 2002. 111 с. **4.** Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / [Ф. Ф. Бутинець та ін.]. Житомир : ПП «Рута», 2009. 912 с. **5.** Лень В. С., Гливенко В. В. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика: початковий посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 556 с. **6.** Гужавіна І. В., Кримська В. В. Проблемні аспекти обліку запасів на підприємстві. *Збірник наукових праць Донецького державного університету управління*. 2013. № 272. С. 86-91.

УДК 658

А. Є. Лоха, здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: **К. В. Гнедіна**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет "Чернігівська політехніка", м. Чернігів, Україна

ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА ГНУЧКА НАВИЧКА В ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Ключові слова: *життєстійкість, soft skills, гнучкі навички, м'які навички, управлінські рішення.*

У сучасному світі людині, яка прагне посідати керівні посади, бути ефективним управлінцем вкрай необхідно володіти не тільки професійними навичками, а і слід звертати увагу на розвиток так званих «soft skills» (м'яких або гнучких навичок). До таких навичок належать:

- комунікаційні навички;
- тайм-менеджмент;
- емоціональний інтелект (EQ);
- навички співпраці;
- лідерські навички;
- життєстійкість та інші.

Життєстійкість являє собою систему переконань, що сформувалися в людини, про самого себе, про навколишній світ і взаємини з ним [1]. Система переконань утворює особливий профіль стійкої особистості, що містить у собі три компоненти: 1) відданість (залученість); 2) контроль; 3) виклик (прийняття ризику, готовність ризикувати) [1]. На сьогодні управлінські рішення часто приймаються в умовах невизначеності, високих ризиків, динамічних змін бізнес-середовища. Вони вимагають швидкого реагування на зміни та стійкості управлінського персоналу до стресових ситуацій. Така навичка як життєстійкість набуває особливої актуальності в умовах VUCA-світу.

Прийняття управлінських рішень - це визначальний процес управлінської діяльності, який формує напрями діяльності організації та її окремих працівників [2]. Робота з прийняття управлінських рішень вимагає від персоналу високого рівня компетентності, значних затрат часу, енергії, наявності певного досвіду, водночас вона передбачає високий рівень життєстійкості [2]. Існує 3 основні моделі прийняття управлінських рішень: класична, поведінкова та ірраціональна (таблиця 1) [2].

Таблиця 1

Основні моделі прийняття управлінських рішень [2]

Моделі прийняття управлінських рішень	Сфери застосування	Основні характеристики	Ключові поняття
Класична модель	Прийняття формалізованих рішень в умовах визначеності	Суб'єкт прийняття рішення має: – повну вихідну інформацію для прийняття управлінського рішення; – повну інформацію про всі можливі альтернативи, ймовірності їх настання та наслідки; – раціональну систему упорядкування переваг за ступенем їх важливості; – прагнення максимізувати кінцевий результат.	Раціональність

Моделі прийняття управлінських рішень	Сфери застосування	Основні характеристики	Ключові поняття
Поведінкова модель	Прийняття рішень в умовах повної або часткової невизначеності	Суб'єкт прийняття рішення не має: – повної вихідної інформації для прийняття управлінського рішення; – повної інформації про всі можливі альтернативи, ймовірності їх настання та наслідки; – здатності або можливості передбачати наслідки реалізації кожної альтернативи.	Обмежена раціональність або досягнення задоволеності
Ірраціональна модель		Рішення приймається без дослідження альтернатив.	Ірраціональність

Джерело: за даними [2].

Ефективність прийнятих управлінських рішень залежить від низки чинників. По-перше, від рівня кваліфікації, знань, досвіду управлінського персоналу. По-друге, від наявності достатньої кількості інформації, яка виступає базою для прийняття рішень. По-третє, від підходів до генерування рішень на підприємстві. В умовах повної визначеності приймаються раціональні управлінські рішення, але у випадку часткової або повної невизначеності важливою є готовність суб'єкта брати на себе відповідальність за прийняте рішення, здатність передбачати ситуацію, приймати інтуїтивні рішення.

Отже, життєстійкість є важливою навичкою суб'єкта управління в процесі прийняття управлінських рішень. Вона стає дедалі більш затребуваною в умовах нестабільності, невизначеності, складності, переходу до дистанційної роботи, стресових ситуацій. Саме тому роботодавці звертають особливу увагу саме на цю навичку. Навичка життєстійкості дозволяє приймати рішення більш виважено, розглядати проблеми підприємства у позитивному ключі та бачити в них резерви для покращення, взаємодіяти та співпрацювати з колегами, що, сприятиме зростанню ефективності управління загалом.

Список використаних джерел: 1. Сергієнко С. Життєстійкість як один із ресурсів особистості. URL: <https://cutt.ly/UTwJC78>. 2. Орлів М. С. Підготовка і прийняття управлінських рішень: навчально-методичні матеріали / упоряд. Г.І. Бондаренко. Київ : НАДУ, 2013. 40 с. URL: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Navch_Posybniky/52a015a3-5ad9-4fd6-8bf0-036e5711013d.pdf.

УДК 657

І. Ю. Мельничук, здобувачка вищої освіти, напряму підготовки 071 «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: **М. Ю. Чік**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування

Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів, Україна

ОБЛІК ДОВГОСТРОКОВИХ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Ключові слова: облік, фінансові інвестиції, довгострокові фінансові інвестиції.

У ринковій економіці фінансові інвестиції є основою розвитку будь-якого підприємства. Від ефективного управління інвестиціями залежить розквіт чи занепад суб'єкта господарювання, досягнення ним високого конкурентного становища на ринку. Довгострокові фінансові інвестиції можуть здійснюватися як вкладення підприємства з метою одержання прибутку, здобуття контролю над іншими підприємствами, одержання доступу на певний сегмент ринку, створення інтегрованих корпоративних структур, диверсифікації діяльності тощо. Підвищення якості управління довгостроковими фінансовими інвестиціями та прийняття ефективних управлінських рішень окреслюється необхідністю інформації, у якій домінує інформація, сформована у системі бухгалтерського обліку. Тому особливого значення набувають питання ефективної методики й організації їх обліку.

Питання, що стосуються обліку довгострокових інвестицій, висвітлено в дослідженнях таких українських учених: Ф. Бутинець, П. Куцик, Я. Крупка, С. Голов, М. Пушкар, В. Озеран, В. Онищенко, В. Орлова, Я. Шелест, Л. Сук, М. Чік та інших. Однак немає єдиного підходу до вирішення цієї проблеми, що свідчить про актуальність цього дослідження на сучасному етапі [1].

Під довгостроковими фінансовими інвестиціями розуміють інвестиції на період більше одного року, а також усі інвестиції, які не можуть бути вільно конвертовані. Для узагальнення інформації про наявність та рух довгострокових фінансових інвестицій призначено рахунок бухгалтерського обліку 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», який має три субрахунки. За дебетом рахунку відображається інформація про наявність та рух довгострокових фінансових інвестицій (у статутному капіталі інших суб'єктів господарювання), за кредитом – їх вибуття (списання) чи зменшення вартості , а також одержання дивідендів від об'єкта інвестування, якщо облік інвестицій ведеться за методом участі в капіталі.

Враховуючи результати проведеного дослідження, ми пропонуємо обліковувати корпоративні фінансові інвестиції за методом обліку участі в капіталі на субрахунок 141 «Інвестиції пов'язаним сторонам за методом обліку участі в капіталі», інші корпоративні фінансові інвестиції на субрахунок 142 «Інші інвестиції пов'язаним сторонам», боргові інвестиції на субрахунок 143 «Інвестиції непов'язаним сторонам».

При відображенні довгострокових фінансових інвестицій на дату балансу, на наш погляд, підприємство-інвестор має користуватися певною класифікацією. Тому всі довгострокові фінансові інвестиції відповідно до Положення бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» можна поділити на дві великі групи, а саме:

- I. Інвестиції, що надають право власності інвестору;
- II. Інвестиції, що не надають право власності інвестору [2].

Цей поділ важливий насамперед тому, що аналітичний облік довгострокових фінансових інвестицій необхідно вести не тільки за об'єктами інвестування, а й за групами (видами) довгострокових фінансових інвестицій та регіональною ознакою, що забезпечить можливість отримання достовірної і своєчасної інформації. Своєчасно подана інформація про операції з довгостроковими фінансовими інвестиціями має важливе значення для керівників, оскільки надає змогу прогнозувати дальший розвиток підприємства, отримання ним доходів від інвестиційної діяльності у майбутньому.

Класифікувати довгострокові фінансові інвестиції важливо і для того, щоб визначити метод оцінки та обліку конкретної інвестиції на дату балансу [3].

Оцінка фінансових інвестицій здійснюється у двох випадках: при безпосередньому придбанні фінансової інвестиції (первісна оцінка) та при складанні фінансової звітності (оцінка на дату балансу). Довгострокові фінансові інвестиції первісно оцінюються та відображаються у бухгалтерському обліку за собівартістю. Вона складається з ціни придбання, комісійних винагород (суми, які сплачуються на користь третіх осіб), мита, реєстраційних зборів та аналогічних платежів, що здійснюються у зв'язку з придбанням прав на фінансові інвестиції, податків, зборів, обов'язкових платежів (якщо вони не відшкодовуються підприємству), інших витрат, безпосередньо пов'язаних з придбанням фінансової інвестиції. Ці витрати виникають у підприємств, якщо фінансові інвестиції вони придбають за грошові кошти. Але не виключена можливість надходження фінансових інвестицій на підприємство способом обміну на цінні папери власної емісії або на інші активи. У цьому випадку собівартість фінансової інвестиції визначається за справедливою вартістю цінних паперів або активів, що обмінюються на фінансові інвестиції [4].

Порядок відображення в обліку надходження фінансових інвестицій в системі управління суб'єктом господарювання – це забезпечення достовірної інформації, яка зобов'язує до об'єктивної оцінки реалій економічних відносин, від яких залежить сучасний рівень і потенційний динамізм інвестиційної діяльності підприємства.

Список використаних джерел: 1. Онищенко В. Актуальні питання застосування методу участі в капіталі. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2006. № 11. С. 15-22. 2. Орлова В. Оцінка фінансових інвестицій та їх вплив на достовірність балансу. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2008. № 3. С.40-42. 3. Сук Л., Сук П., Криворот Ш. Облік фінансових інвестицій. *Бухгалтерія в сільському господарстві*. 2010. № 12. С. 32-44. 4. Куцик П., Чік М., Марценюк Р., Макарук Ф. Інтегрована система обліку і внутрішнього контролю в управлінні ринками : [монографія]. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2020. 280 с.

В. Р. Палєєва, здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: **К. В. Гнедіна**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ БЕНЧМАРКІНГУ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Ключові слова: *стратегічний управлінський облік, бенчмаркінг, ефективність діяльності, конкурентоспроможність.*

У період сучасного розвитку суспільства під впливом двох значущих процесів: глобалізації та інформатизації особливого значення набуває процес удосконалення системи ведення обліку на підприємствах, його зміна та адаптація відповідно до вимог мінливого зовнішнього середовища. Крім того, посилення конкуренції змушує підприємство постійно шукати нові методи підвищення його конкурентоспроможності, як одного з основних елементів досягнення стратегічних цілей [1]. Одним із таких інструментів є доволі новий для вітчизняної практики метод стратегічного аналізу як бенчмаркінг. Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що поняття «бенчмаркінгу» та доцільність його впровадження у систему управлінського обліку висвітлювали у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як І. П. Кравчук [2], О. С. Білоус [2], Т. С. Морщенок [3], Г. С. Панченко [4], Р. Кемп, Р. Рейдер та інші. Класичне визначення бенчмаркінгу наведено автором цього методу Робертом Кемпом у праці «Benchmarking. The Search for Industry Best Practices That Lead to Superior Performance»: «бенчмаркінг – це пошук та впровадження найкращих бізнес-практик, які ведуть до поліпшення діяльності» [5]. Як показує закордонна практика, для підвищення ефективності управління підприємством та його стратегічного розвитку можна використовувати не лише механізми розроблені саме цим підприємством (внутрішній бенчмаркінг), а й застосовувати вдалий досвід конкуруючих фірм чи організацій зі схожими бізнес-процесами, адаптувавши його до власного [1] (зовнішній бенчмаркінг). У зв'язку з цим виникає необхідність проведення порівняльного аналізу, що є дуже важливим інструментом у стратегічному управлінні, оскільки він показує, наскільки ефективно підприємство працює порівняно з конкурентами.

У практиці бухгалтерського обліку інструменти бенчмаркінгу можуть застосовуватися підприємствами переважно для оцінки прибутковості, порівняння витрат і ключових показників ефективності та покращення їх результатів [4]. Найчастіше цей метод використовують з метою порівняння з підприємствами-лідерами та переймання їхнього позитивного досвіду саме стосовно оптимізації витрат, оскільки зниження витрат виробництва є важливим інструментом підвищення конкурентоспроможності підприємства та збільшення прибутку [1]. Це особливо доцільно для вітчизняних підприємств, у яких витрати на виробництво продукції значно вищі, ніж у розвинених країнах. Після того як підприємство визнало необхідність впровадження змін, з метою покращення результатів своєї діяльності та здобуття конкурентних переваг, обравши при цьому метод бенчмаркінгу, йому слід реалізувати етапи, наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні етапи бенчмаркінгу

№	Назва етапу	Характеристика
1.	Визначення об'єкта бенчмаркінгу	Здійснюється оцінка поточних результатів діяльності підприємства, аналізуються його сильні та слабкі сторони та визначаються сфери, що потребують вдосконалення. Однак, варто обирати лише ті продукти, послуги чи процеси, які працюють погано на цьому підприємстві, адже зі зростанням їх кількості – витрати на бенчмаркінг зростають, а результати стають поверховими [4].
2.	Вибір партнера за бенчмаркінгом	Визначається, яким буде бенчмаркінг (зовнішнім чи внутрішнім). У разі першого здійснюється пошук еталонного підприємства, з яким буде проведено порівняння обраних процесів; налагодження зв'язків із ним; встановлення критеріїв для подальшого аналізу [3].
3.	Пошук інформації	Здійснюється збір інформації про своє підприємство та підприємство – лідера, необхідної для проведення бенчмаркінгу [3].

№	Назва етапу	Характеристика
4.	Аналіз	Відбувається оцінка та систематизація отриманої інформації. Зіставлення результативності бізнес-процесів фірми з еталонним підприємством та аналіз відхилень.
5.	Впровадження позитивного досвіду	Використання успішної практики еталонних підприємств та її модифікація та адаптація відповідно до потреб досліджуваного підприємства з метою нейтралізації виявлених у ході бенчмаркінгу слабких місць та досягнення стратегічних цілей [2].
6.	Контроль впровадження результатів аналізу	Здійснення постійного порівняння бажаних змін та результатів аналізу. Оцінюється ступінь досягнення цілей підприємства та виконання стратегії [4].

Джерело: узагальнено автором на основі [2-4].

Застосовуючи цей метод, особливу увагу слід звертати на дотримання основних принципів бенчмаркінгу, оскільки від цього залежатиме, яким буде результат. До них належать наступні:

- аналогія (означає, що усі бізнес – процеси повинні бути порівнюваними);
- достовірність інформації (вона повинна бути актуальною та з перевірених джерел);
- вимір та порівняння характеристик (для того щоб можна було встановити відхилення та провести аналіз цих розходжень);
- взаємна погодженість в обміні даних між підприємствами (тобто проводити бенчмаркінг тільки за згодою сторін) [3].

Отже, можна стверджувати, що метод бенчмаркінгу ще недостатньо поширений у вітчизняній практиці, але у зарубіжних країнах він користується з великою прихильністю, допомагаючи іноземним підприємствам залишатися конкурентоспроможними, що є ключовим фактором успіху на ринку. Основною перевагою бенчмаркінгу є значна економія часу та коштів на заходи з підвищення ефективності управління підприємством, оскільки дає можливість використовувати інноваційні підходи, вже створені іншими підприємствами. Бенчмаркінг сприяє формуванню нового стилю роботи, стимулюючої формування внутрішньої культури ведення бізнесу.

Список використаних джерел: 1. Гришкевич П. М. Обґрунтування застосування бенчмаркінгу як інструменту удосконалення обліку суб'єктами підприємницької діяльності. *Студентський вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2015. № 2(4). С. 130-133. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/4111>. 2. Кравчук Н. В., Білоус О. С. Роль та необхідність застосування бенчмаркінгу в системі бухгалтерського обліку. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/161260406.pdf>. 3. Морщенок Т. С. Бенчмаркінг як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємницьких структур. *Економіка та суспільство*. 2017. № 9. С. 533–540. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/15>. 4. Панченко Г. С. Удосконалення механізму застосування бенчмаркінгу у системі управлінського обліку. URL: <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream>. 5. O. Jurevicius. Benchmarking. 2018. URL: <https://strategicmanagementinsight.com/tools/benchmarking.html>.

УДК 657

Я. М. Пилипенко, здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: **О.О. Сидоренко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Ключові слова: облік, експорт, нормативна база, регулювання.

Перехід економіки України до ринкових відносин суттєво підвищив роль зовнішньоекономічної діяльності в розвитку країни. Посилення зовнішньоекономічного чинника об'єктивно диктується ринковими перетвореннями, які відбуваються, що формують якісно нові взаємозв'язки з іншими країнами світу.

Зовнішньоекономічні відносини, основу яких становлять експортно-імпортні операції, дають змогу найбільш повно реалізовувати переваги міжнародного розподілу праці, відкривають доступ до передової технології, управлінського досвіду, істотно впливають на темпи економічного зростання та сприяють зростанню національного доходу держави.

Система обліку експортних операцій будується, перш за все, під впливом сучасного правового регулювання і включає такі групи, наведені на рисунку 1.

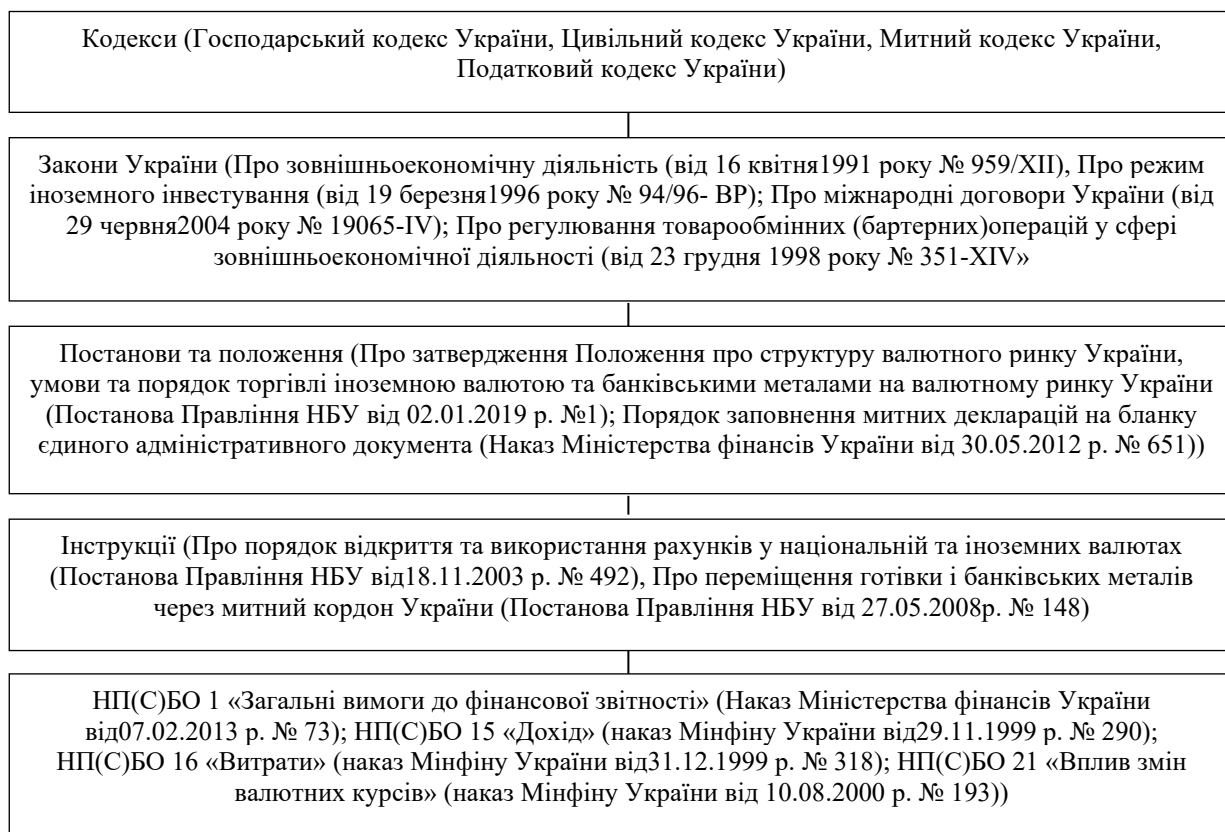

Рис. 1. Нормативно-правова база з обліку експортних операцій за їх видами
Джерело: складено та узагальнено автором.

1. Нормативно-законодавчі документи щодо регулювання експортних операцій. Згідно зі ст. 18 Конституції України «зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права» [6].

Сукупність правових засад в Україні стосовно першої групи досить значна, але основними законодавчими актами, що визначають правові засади експортних операцій суб'єктів господарювання, є Господарський кодекс України [1] та Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [4].

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» «Експорт товарів – це продаж товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності (у тому числі з оплатою в не грошовій формі) з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України, включаючи реекспорт товарів» [4].

Необхідною умовою вивезення товару через митний кордон є виконання процедур з декларування товару на митниці, які встановлені Митним кодексом України.

2. Нормативно-законодавчі документи щодо питань оподаткування експортних операцій. Нормативно-правове забезпечення оподаткування охоплює широке коло документів, які безпосередньо впливають на формування та сплату податків при експорті товарів. Найголовніший серед них Митний кодекс України [7].

3. Нормативно-законодавчі документи щодо регулювання іноземної валюти.

Особливе місце в організації обліку ЗЕД посідає іноземна валюта. Здійснення розрахунків в експортній діяльності відбувається із застосуванням іноземної валюти і регулюється Законом України «Про валюту і валютні операції» [3].

4. Нормативно-законодавчі документи щодо обліку експортних операцій.

Існує значна кількість нормативних актів, що регулюють систему бухгалтерського обліку експортних операцій. Серед них важливими є:

- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [5];
- Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» [8];
- Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів» [9];
- План рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

Як бачимо, значний перелік нормативних документів впливає на організацію обліку операцій ЗЕД.

Отже, регулювання обліку експортних операцій – це визначення засад, принципів та порядку проведення обліку експортних операцій.

Список використаних джерел: 1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>. 2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>. 3. Про валюту і валютні операції: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>. 4. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>. 5. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затверджена постановою Правління НБУ від 12.11.2003 р. № 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03#Text>. 6. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.96 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. 7. Митний кодекс України від 11.07.2002 р. № 92-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>. 8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене наказом Мінфіну України від 29.11.99 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>. 9. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів», затверджене наказом Мінфіну України від 10.08.2000 р. № 193. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text>.

УДК 658

Я. О. Потапенко, здобувачка вищої освіти,

Науковий керівник: **К. В. Гнедіна**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Ключові слова: *управлінське рішення, підприємство, контролінг, цикл управління, можливості, загрози, зовнішнє середовище, сильні та слабкі сторони.*

Управлінське рішення як багатозначна і багатогранна категорія має декілька інтерпретацій. Одна з них базується на «раціональній поведінці» учасників у розробці та прийнятті управлінських рішень; друга розглядає рішення як результат діяльності організації та її внутрішнього потенціалу, структури, технології [1]. Процес розробки, прийняття та впровадження управлінських рішень тісно пов'язаний з усім керівництвом, адже в багатофакторному та динамічному середовищі сучасний бізнес існує з високим рівнем невизначеності, вибором між альтернативними рішеннями проблеми, що дозволяє найкращим чином досягти цілей організації. При підготовці та впровадженні управлінського рішення важливо визначити зону проблеми: чи це в зоні управління, в зоні впливу або поза зоною впливу [2]. У межах зони, керівництво керує заходами, тому підсистема управління реалізує повний потенціал процедур контролю з метою ефективної реалізації цілей організації. За межами зони впливу головним є визначення ключових факторів зовнішнього середовища, які впливають на реалізацію цілей організації. На рисунку 1 зображено традиційний цикл управління.

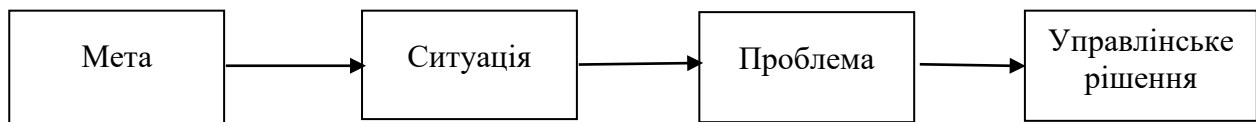

Рисунок 1. Традиційний цикл управління

Джерело: розроблено авторкою на основі [3].

Представлена схема трактується таким чином: управління починається з цілепокладання; цілі реалізуються в індивідуальні ситуації, які можуть бути сприятливими та несприятливими: коли ситуація несприятлива, виникає проблема, щоб виправити проблему (забезпечити досягнення мети), приймається управлінське рішення. При такому підході не враховуються нові можливості, які виникають у разі сприятливої ситуації. Для впровадження можливостей, які з'явилися вимагається прийняття управлінського рішення. Отже, вирішення проблеми лише відновлює норму, але результатом може бути покращений стан внаслідок використання можливості. Такий підхід забезпечує ширше розуміння проблеми: з одного боку, проблема розуміється як невідповідність між наявним та запланованим; з іншого боку, проблема розглядається як різниця між фактичним і потенціалом. На рисунку 2 зображено цикл управління, який враховує можливості середовища організації.

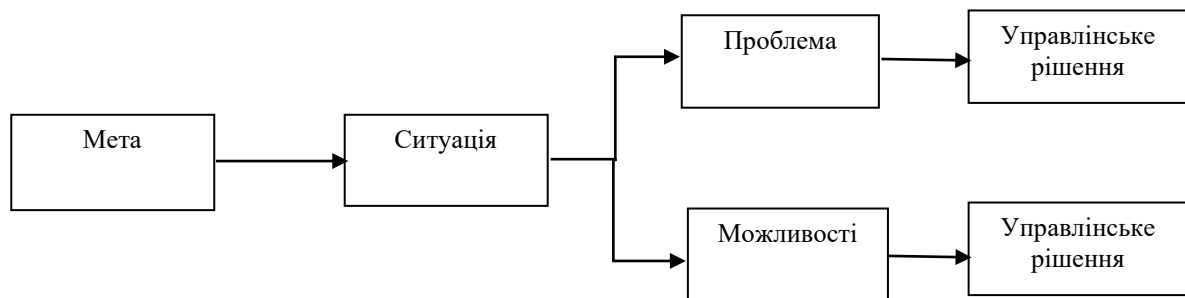

Рис. 2. Цикл управління, який враховує можливості середовища організації

Джерело: розроблено авторкою на основі [3].

Контролінг виступає механізмом, який сприяє досягненню мети організації, забезпечує керівництво інформацією про відхилення від звичайної ситуації (загроза або можливість), завдяки чому оцінюються відхилення та пропонуються обґрунтовані рішення [4]. Таким чином відбувається забезпечення безперервності та ефективності процесу управління.

Отже, при прийнятті управлінських рішень необхідно враховувати можливості та загрози зовнішнього середовища підприємства, а також внутрішні сильні та слабкі сторони. Будь-яка проблема може бути розглянута як резерв для покращення результатів діяльності та зростання ефективності. При цьому важливим є своєчасне прийняття раціональних управлінських рішень та контроль за процесом їх реалізації, що дозволяє виявити відхилення та внести корективи для досягнення поставленої мети.

Список використаних джерел: 1. Теоретичні основи забезпечення якості прийняття управлінських рішень в умовах європейської інтеграції : монографія / М. М. Новікова та ін. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 335 с. 2. Dettmer W. Goldratt's Theory of Constraints: A Systems Approach to Continuous Improvement / ASQC Quality Press Milwaukee (2013). 3. Khanif Mullakhmetov. Control in the system of managerial decisions procedures: a conceptual view. *Problems and Perspectives in Management*. 2016. Vol. (3-1). Pp. 203-215. URL: https://www.businessperspectives.org/images/pdf/applications/publishing/templates/article/assets/7652/PPM_2016_03cont1_Mullakhmetov.pdf. 4. Суханова А. В. Організація та робота служби контролінгу на підприємстві. *Наукові відкриття та фундаментальні наукові дослідження: світовий досвід* : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Полтава, 20 травня 2019 р.). Полтава : ГО «Європейська наукова платформа», 2019. Т. 6. С. 108–109.

О. О. Рубашенко, здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: **О. Ю. Акименко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ПОСЛУГ ІЗ ВИВЕЗЕННЯ ТА УТИЛІЗАЦІЇ ЗВОРОТНИХ ВІДХОДІВ ВІД ЕЛЕКТРОМОНТАЖНИХ РОБІТ ВЛАСНИХ ПРИМІЩЕНЬ

***Ключові слова:** бухгалтерський облік, зворотні відходи, електромонтажні роботи, капітальне поліпшення, поточний ремонт, основний засіб.*

Повнота та правильність ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, як і вибір раціональної форми його організації, є запорукою раціонального накопичення інформації щодо діяльності підприємства для прийняття якісних управлінських рішень [1]. Здійснення електромонтажних робіт основних засобів вимагає правильного підходу до відображення їх в системі обліку дотримуючись загально прийнятих норм та принципів, які не суперечитимуть діючому законодавству України. Послуги із вивезення та утилізації зворотних відходів від електромонтажних робіт власних приміщень мають бути правильно облікованими, оскільки ця операція безпосередньо впливає на формування фінансових результатів підприємства, що підкреслює актуальність проведення цього дослідження.

Дослідження організація бухгалтерського обліку зворотних відходів зосереджувалося у центрі уваги доволі широкого кола вітчизняних вчених, серед яких: Н. Бондаренко, С. Брік, О. Сайко, С. Михалевич, І. Замула, К. Безверхий, С. Голов, Ф. Бутинець, Л. Саченок, О. Усатенко, М. Білуха, О. Рибалко, Н. Хомин, П. Атамас, О. Золотухін, Ю. Кульков, О. Бондар, С. Лучик, Л. Терещенко та ін. У напрацюваннях учених не приділено достатньої уваги питанню бухгалтерського обліку послуг із вивезення та утилізації зворотних відходів від електромонтажних робіт власних приміщень, що зумовлює необхідність у проведенні подібного дослідження.

Відповідно до п. 2.13 Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів від 10.01.2007 року № 2 зворотні відходи – це залишки сировини, матеріалів, напівфабрикатів та інших видів матеріальних цінностей, що утворилися у процесі виробництва продукції (робіт, послуг), втратили повністю або частково споживчі властивості початкового матеріалу (хімічні та фізичні) і через це використовуються з підвищеними витратами (зниженням виходу продукції) або зовсім не використовуються за прямим призначенням [2].

Згідно з п. 14 П(С)БО 7 «Основні засоби» від 27.04.2000 року № 92 первісна вартість основних засобів збільшується на суму витрат, пов'язаних з поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо), що призводить до збільшення майбутніх економічних вигід, первісно очікуваних від використання об'єкта [3].

Відповідно до п. 15 П(С)БО 7 «Основні засоби» від 27.04.2000 року № 92 витрати, що здійснюються для підтримання об'єкта основного засобу в робочому стані (проведення технічного огляду, нагляду, обслуговування, ремонту тощо) та одержання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигід від його використання, включаються до складу витрат [3].

Отже, ми бачимо, що поліпшення об'єкта основного засобу веде до збільшення первісної вартості об'єкта, а підтримання об'єкта основного засобу в робочому стані - до виникнення витрат. На наш погляд, бухгалтерський облік послуг із вивезення та утилізації зворотних відходів від електромонтажних робіт власних приміщень, незважаючи на те, чи це витрати виникли внаслідок капітального поліпшення або поточного ремонту приміщень, варто ідентифікувати у складі операційних витрат звітного періоду з наступних причин:

- сам процес вивезення та утилізації зворотних відходів від електромонтажних робіт власних приміщень не передбачає впливу на об'єкт основних засобів, тобто не може розглядатися у якості поліпшення, це є процес переміщення зворотних відходів та їх знищення після безпосереднього здійснення робіт;

- дані витрати характеризуються у якості витрат на утримання приміщень в чистому стані, що згідно з П(С)БО 16 «Витрати» від 31.12.1999 року № 318 мають бути враховані у складі операційних витрат поточного періоду [3].

Розглянемо бухгалтерський облік послуг із вивезення та утилізації зворотних відходів від електромонтажних робіт власних приміщень на прикладі капітального поліпшення та поточного ремонту приміщення адміністрації (див. табл.).

Загалом ідентифікація рахунку витрат має здійснюватися у відповідності до центру відповідальності приміщення, тобто якщо це офіс директора, то облік витрат має здійснюватися на рахунку 92 «Адміністративні витрати», якщо це складське приміщення – на рахунку 93 «Витрат на збут».

Таблиця

Бухгалтерський облік послуг із вивезення та утилізації зворотних відходів від електромонтажних робіт приміщення адміністрації (капітальне поліпшення та поточний ремонт приміщення)

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
1. Капітальне поліпшення власних приміщень				
1.1	Підписано акт виконаних робіт з будівельним підприємства щодо виконання робіт по модернізації приміщення адміністрації	151	631	100 000,00
1.2	Податковий кредит із податку на додану вартість	641	631	20 000,00
1.3	Перераховано кошти будівельному підприємству	631	311	120 000,00
1.4	Відображено збільшення первісної вартості приміщення адміністрації	103	151	100 000,00
1.5	Відображено послуги із вивезення та утилізації зворотних відходів у складі адміністративних витрат	92	631	3 000,00
1.6	Податковий кредит із податку на додану вартість	641	631	600,00
1.7	Перераховано кошти за послуги	631	311	3 600,00
1.8	У кінці звітнього періоду витрати відображені у складі фінансових результатів операційної діяльності	791	92	3 000,00
2. Поточний ремонт власних приміщень				
2.1	Підписано акт виконаних робіт з будівельним підприємства щодо виконання поточного ремонту приміщення адміністрації	92	631	50 000,00
2.2	Податковий кредит із податку на додану вартість	641	631	10 000,00
2.3	Перераховано кошти будівельному підприємству	631	311	60 000,00
2.4	Відображено послуги із вивезення та утилізації зворотних відходів	92	631	1 000,00
2.5	Податковий кредит із податку на додану вартість	641	631	200,00
2.6	Перераховано кошти за послуги	631	311	1 200,00
2.7	У кінці звітнього періоду витрати відображені у складі фінансових результатів операційної діяльності	791	92	51 000,00

Джерело: узагальнено автором [4].

Отже, у процесі проведеного дослідження було запропоновано облік послуг із вивезення та утилізації зворотних відходів від електромонтажних робіт власних приміщень класифікувати у якості витрат на утримання приміщень та включати до складу операційних витрат у розрізі центрів відповідальності.

Список використаних джерел. 1. Акименко О. Ю., Жолобецька М. Б. Актуалізація синергетичного підходу в дослідженні організації бухгалтерського обліку. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка»*. 2018. Т. 23. Вип. 1(66), С. 152-156. 2. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів від 10.01.2007 року № 2. *Офіційний сайт Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. 3. П(С)БО. *Офіційний сайт Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. 4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. *Офіційний сайт Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

Д. І. Тарасюк, здобувачка вищої освіти IV курсу факультету обліку та податкового менеджменту

Науковий керівник: **Ю. В. Сташенко**, канд. екон. наук, доцент, заступник завідувача кафедри обліку і оподаткування з навчально-методичної роботи

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна

АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ключові слова: виробничі запаси, автоматизація обліку, програмне забезпечення, внутрішній контроль, малі підприємства.

Виробничі запаси є дуже важливим елементом діяльності будь-якого підприємства. Рациональне використання виробничих запасів на малому підприємстві має велике економічне значення. Забезпеченість виробничими запасами є необхідною умовою здійснення господарської діяльності підприємства, а ефективне використання виробничих запасів є передумовою його прибутковості.

У сучасних економічних умовах зовнішній контроль, який здійснюється, податковими, ревізійними й аудиторськими службами, часто не задовольняє потреби власників чи керівників підприємств в отриманні інформації про реальний стан справ на підприємстві й напрями його поліпшення, тобто виникає необхідність налагодити внутрішній контроль на підприємстві. Тому надзвичайної актуальності набуває питання вдосконалення автоматизації бухгалтерського обліку, в тому числі й виробничих запасів.

Автоматизація бухгалтерського обліку – це процес, у результаті якого переклад бухгалтерії на комп'ютерну форму обліку збільшує відсоток ефективності й покращує якість ведення бухгалтерського обліку на підприємстві [3]. Впровадження автоматизації обліку виробничих запасів значно спрощує працю обліковців, виключає помилки в обліку й дозволяє оптимізувати діяльність організації в усіх аспектах. При цьому слід звернути увагу, що програмні продукти не замінюють фахівців, тому добір і навчання кадрів також впливають на ефективність автоматизації бухгалтерського обліку.

Розробкою і створенням комп'ютерних систем автоматизації бухгалтерського обліку й контролю займається велика кількість спеціалізованих фірм. В Україні найбільше поширення отримала програма 1С:Підприємство 7 і 8 версія. Це універсальна програма масового призначення для автоматизації бухгалтерського обліку, що включає підготовку обов'язкової звітності. Методика бухгалтерського обліку забезпечує одночасну реєстрацію кожного запису господарської операції як по рахунках бухгалтерського обліку, так і по необхідних розрізах аналітичного обліку, кількісного і валютного обліку. Також використовують такі програми, як «Акцент-бухгалтерія»; «Парус – Підприємство»; «Бест Звіт Плюс», «Галактика», «М.Е.Дос» [1].

Для автоматизації обліку виробничих запасів у програмі «1С:Бухгалтерія 8.3» передбачено закладку «Склад», яка містить перелік документів («Переміщення товарів», «Інвентаризація товарів на складі», «Оприбуткування товарів», «Списання товарів») та довідників («Номенклатура», «Склади (місця зберігання)», «Класифікатор одиниць виміру») [2].

Довідник «Номенклатура» призначено для ведення списку номенклатурних позицій запасів, послуг і не введених в експлуатацію необоротних активів. Довідник «Склади (місця зберігання)» призначено для ведення списку місць зберігання товарно-матеріальних цінностей, складів, комор тощо. Принципово важливим є значення реквізиту «Вид складу» вводиться інформація в довідник заздалегідь, оскільки дана інформація використовується при вирішенні багатьох задач різних ділянок обліку. Для автоматизації оприбуткування запасів на підприємство передбачено документ «Надходження товарів та послуг», який у сформованому для друку вигляді має форму «Прибуткової накладної». Для реєстрації факту передачі матеріалів зі складу у виробництво використовується документ «Вимога-накладна». Вартість матеріалів, поміщених до табличної частини документа, списується на витрати виробництва. Причому в цьому документі можна відобразити різні види витрат:

виробничі та загальновиробничі, адміністративні та витрати на збут (закладка Рахунки витрат). У бухгалтерському обліку вони відповідають списанню вартості матеріалів на відповідні рахунки [4].

Отже, ринок програмних продуктів безперервно оновлюється, а програмне забезпечення постійно модернізується, і незважаючи на появу та розвиток комплексних систем автоматизації діяльності малого підприємства, порядок автоматизації бухгалтерського обліку слід вибирати виходячи із завдань і наявних ресурсів. На наш погляд, основними найважливішими напрямками вдосконалення автоматизації бухгалтерського обліку є:

1. Систематизація та оптимізація практичного ведення бухгалтерського обліку.
2. Раціоналізація кількості інформації інформаційної системи бухгалтерського обліку без втрати її якості.
3. Зниження кількості помилок у бухгалтерському обліку за допомогою вбудованих алгоритмів внутрішнього автоматизованого контролю бухгалтерських даних.
4. Підвищення сумісності інформаційних систем різних суб'єктів господарювання.
5. Підвищення кваліфікації працівників у сфері бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел: 1. Бондар В. Д. Автоматизація бухгалтерського обліку матеріально-виробничих запасів. *Економічні теорії*. 2018. № 4. С. 11-13. URL: [http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2018/4\(22\)_2018.pdf#page=11](http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2018/4(22)_2018.pdf#page=11). 2. Віддалене підключення до 1С: як це працює. Gigacloud. 03.07.2019. URL: <https://gigacloud.ua/blog/navchannja/viddalene-pidkljuchennja-do-1s-jak-ce-pracjuje>. 3. Герасименко М. В. Шляхи вдосконалення контролю виробничих запасів на основі автоматизації бухгалтерського обліку. *Науковий погляд в майбутнє*. Травень 2017. № 5. С. 25-30. URL: <https://doi.org/10.30888/2415-7538.2017-05-05-034>. 4. Плящечник В. Автоматизація обліку виробничих запасів. *Науковий клуб Sophus*. Полтава, 2016. URL: http://sophus.at.ua/publ/2013_12_19_20_kampodilsk/sekcija_6_2013_12_19_20/avtomatizacija_obliku_virobnichih_zapasiv/48-1-0-848.

УДК 657

Н. Р. Юденко, здобувач вищої освіти гр. ЗМОАп-201

Науковий керівник: **О. О. Сидоренко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Ключові слова: облік, сільськогосподарське підприємство, аналітичний облік, виробничі запаси.

Діяльність будь-якого підприємства, у тому числі й сільськогосподарського, тісно пов'язана з використанням виробничих підприємств. У свою чергу, для сільськогосподарських підприємств питання достовірного, повного, своєчасного та всебічного відображення в обліку та звітності, в тому числі внутрішній (управлінській) звітності, у кількісно-натуральному та вартісному виразі виробничих запасів мають значний вплив на процес прийняття управлінських рішень усіма ланками управлінського персоналу. Тобто облік виробничих запасів на підприємстві має бути організований виходячи не тільки з потреб фінансового обліку, а в першу чергу для потреб ефективного управління ними, що вказує на актуальність дослідження.

Так, з метою отримання оперативної інформації щодо складу та руху виробничих запасів, важливого значення набуває процес організації їх аналітичного обліку.

Аналітичний облік виробничих запасів ведеться окремо в розрізі за:

- місцями їх зберігання (цехи, комор, склади);
- центрами витрат;
- матеріально-відповідальними особами;
- групами запасів (сировина, паливо, запасні частини тощо);
- видами діяльності;
- витратами за нормами та відхиленнями від норм;
- найменуваннями тощо [1, с. 270].

Отже, дослідивши вимоги до формування аналітичного обліку у програмному забезпеченні ВАФ [3] та специфіку й потреби досліджуваного підприємства нами було запропоновано вести аналітичний облік за субрахунком 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення» (на субрахунку 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення» обліковуються мінеральні добрива, отрутохімікати для боротьби зі шкідниками й хворобами сільськогосподарських культур, біопрепарати, медикаменти, хімікати, що використовуються для боротьби з хворобами сільськогосподарських тварин. Тут також відображаються саджанці, насіння та корми (покупні й власного вирощування), що використовуються для висаджування, посіву й відгодівлі тварин безпосередньо в господарстві [2]) в розрізі таких груп та підгруп.

Досліджуване підприємство займається не лише аграрним виробництвом, а також і фермерським господарством, тому для полегшення обліку було сформовано такі групи:

208.1 «Корма»;

208.2 «Насіння»;

208.2.1 «Насіння ріпаку»;

208.2.2 «Насіння кукурудзи»;

208.2.3 «Насіння озимого жита»;

208.2.4 «Насіння озимої пшениці»;

208.2.5 «Насіння соняшнику»;

208.2.6 «Насіння за видами інших культур»;

208.3 «Ветпрепарати» з подальшим аналітичним обліком за їх видами.

На нашу думку, використання зазначеної деталізації до субрахунку 208 дасть можливість підприємству покращити рівень та якість аналітичної інформації, від правильного використання якої значною мірою буде залежати ефективність прийнятих управлінських рішень, а також полегшить процес складського обліку та контролю за процесами надходження, зберігання та вибуття виробничих запасів.

Список використаних джерел: 1. Організація бухгалтерського обліку : навчальний посібник / за заг. ред. к.е.н., професора В. С. Леня. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. 662 с. 2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>. 3. Інструкції к 1С:Підприємство та BAS - <https://www.softcom.ua>.

СЕКЦІЯ 3

Економічний аналіз діяльності підприємств: стан та перспективи розвитку

УДК 657

Т. А. Гоголь, д-р екон. наук, професор, професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

В. О. Колодок, аспірант кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Національний університет "Чернігівська політехніка", м. Чернігів, Україна

АНАЛІЗ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ (РОБІТ, ПОСЛУГ) ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Ключові слова: аналіз, витрати, виробництво, малий бізнес.

Аналіз ефективності діяльності та розвитку підприємств малого бізнесу залежить від оцінки фінансового результату діяльності. В умовах ринкової конкуренції малих підприємств з великими і середніми підприємствами важливо систематично оцінювати й аналізувати обсяги витрат на виробництво продукції (робіт, послуг), що на пряму впливає на прибутковість і рентабельність діяльності підприємств малого бізнесу. Тому аналіз структури й динаміки витрат підприємств малого бізнесу та їх порівняння із середніми і великими підприємствами дозволить виявляти можливі напрями зниження виробничих витрат та збільшення прибутковості.

Обсяги витрат на виробництво продукції (робіт, послуг) зроблених підприємствами малого бізнесу в Україні з розподілом за елементами представлено в таблиці.

Таблиця

Обсяги витрат на виробництво продукції (робіт, послуг) підприємств малого бізнесу в Україні за 2015-2019 роки

Елементи витрат	Витрати на виробництво продукції за елементами витрат, тис. грн					Темп приросту (2020 до 2016), %
	2015	2016	2017	2018	2019	
Матеріальні витрати та витрати на оплату послуг, використані у виробництві	328734107,8	380476648,8	501948806,8	603154915,2	665615838,7	102,48
Амортизація	23490064,3	43532290,7	38887842,4	46448110,1	54610837,2	132,48
Витрати на оплату праці	46986065,8	57591884,9	83077514,1	101039284,3	121440772,9	158,46
Відрахування на соціальні заходи	16267427,4	12604897,4	18267738,2	23580428,4	26963114,8	65,75
Інші витрати	8523363,1	11095259,2	11677840,6	13911631,4	27207211,9	219,21
Разом	424001028,4	505300981,0	653859742,1	788134369,4	895837775,5	111,28

Джерело: сформовано авторами на основі [1].

Як бачимо з таблиці збільшення матеріальних витрат відбулося через подорожчання матеріалів, сировини та послуг, які малі підприємства використовують у процесі виробництва продукції чи наданні послуг. Зниження матеріальних витрат підприємствами малого бізнесу можливе за умови використання дешевших аналогів матеріалів, сировини та послуг у процесі виробництва. При цьому вони мають відповідати тим самим якісним характеристикам, як і ті, що замінюються, адже використання менш якісних матеріалів чи послуг призведе до зниження якості виробленого товару, наданої послуги чи виконаної роботи кінцевому споживачу чи замовнику.

Збільшення амортизаційних витрат свідчить про те, що вартість виробничих основних засобів зростає або шляхом купівлі підприємствами малого бізнесу нових, або здійснення модернізації використовуваних об'єктів. Це є позитивна тенденція, яка свідчить про те, що малі підприємства мають вільні фінансові ресурси для купівлі чи поліпшення будівель, устаткування, транспортних та інших засобів.

Зростання витрат на оплату праці і відповідно відрахувань на соціальні заходи пов'язано як зі зростанням мінімальної заробітної плати, встановленої законодавством так і збільшенням кількості зайнятих працівників на підприємствах малого бізнесу. Причиною значних витрат на оплату праці на підприємствах малого бізнесу є те, що вони, імовірно, не використовують у процесі виробництва сучасних технологій, на відміну від великих підприємств.

Як відомо, впровадження нових технологій у виробництво призводить до скорочення найманих працівників та, відповідно, витрат на оплату праці. Водночас збільшується продуктивність праці (виробіток продукції, робіт та послуг на одного працівника). Тому, щоб з'ясувати чи дійсно впровадження новітніх технологій спричинить скорочення витрат на оплату на малих підприємствах, розрахуємо виробіток продукції, робіт та послуг на одного працівника для малих, середніх та великих підприємств.

Виробіток продукції, робіт та послуг V_p на одного працівника (за 2019 рік) для підприємств розрахуємо за наступною формулою

$$V_p = \frac{\Pi}{\text{Ч}}, \quad (1)$$

де V_p – виробіток на одного працівника,

Π – обсяг виробленої продукції (робіт, послуг),

Ч – кількість працівників.

Для малих підприємств = $\frac{1309324888}{1746574} = 749,65$ тис. грн/ осіб.

Для великих підприємств = $\frac{2503075166,5}{3052616} = 819,98$ тис. грн/осіб.

Для середніх підприємств = $\frac{2489012120}{1608347} = 1547,56$ тис. грн/ осіб.

Показники виробітку на одного працівника для малих підприємств у порівнянні з середніми та великими підприємствами є найнижчим. Аналізуючи дані можна помітити, що середні підприємства наймаючи майже в два рази більше працівників, ніж малі, отримують практично такий же самий обсяг виробництва, як і великі. Причиною кращого виробітку є те, що великі підприємства, зазвичай, використовують більш новітні технології у процесі виробництва продукції, виконання робіт чи надання послуг, ніж середні та малі підприємства. Це дозволяє досягати більшу продуктивність, при такій же кількості працівників, як і малі підприємства. Виходячи з цього можемо зробити висновок, що збільшення працівників на підприємствах малого бізнесу без покращення технологічного аспекту призведе тільки до зростання витрат на оплату праці.

Тому одним із напрямів зниження витрат на оплату праці на підприємствах малого бізнесу є застосування новітніх технологій у процесі виробництва продукції (робіт, послуг), які дозволять замінити найманих працівників і, відповідно, знизивши витрати на оплату праці та соціальні відрахування. Водночас варто пам'ятати, що така оптимізація буде ефективною тільки в разі, якщо витрати на обслуговування технологій будуть меншими ніж витрати на оплату праці звільнених працівників.

Таким чином, встановлено, що витрати на виробництво продукції (робіт, послуг) на підприємствах малого бізнесу зростають з року в рік за всіма елементами, що свідчить про знаний вплив зростання цін на сировину та матеріали, витрат на оплату праці й соціальні заходи на рентабельність і прибутковість діяльності малого бізнесу. У результаті проведеного аналізу запропоновано шляхи оптимізації кожного з виду витрат.

Список використаних джерел: 1. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

С. В. Шерстюк, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, психології та права. Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва, м. Харків, Україна

К. І. Посиляєва, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри статистики і економічного аналізу Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва, м. Харків, Україна

К. Д. Шерстюк, здобувачка першого бакалаврського рівня. Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, Інститут підготовки кадрів для органів юстиції України, м. Харків, Україна

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ключові слова: правове регулювання, договір, економічний аналіз, бухгалтерський облік, управління.

Сучасний розвиток аграрного сектору економіки України вимагає подальшого удосконалення управління сільськогосподарським виробництвом. І вирішення цього завдання насамперед передбачає удосконалення змісту управління, зокрема його функцій: планування, правового регулювання, обліку, аналізу, прийняття управлінських рішень. При цьому провідне місце в системі функцій управління виробництвом посідає економічний аналіз. Щодо нього планування, правове регулювання і облік являють собою функції інформаційного забезпечення. Але щодо останніх, аналіз є узагальнюючою функцією і одночасно функцією інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень [1, с. 81].

В умовах ринкової економіки, яка обумовлює демократизацію управління, розширення господарської самостійності підприємств та їхніх структурних підрозділів, важливим критерієм аналізу стає правове регулювання як функція управління, що здійснюється за допомогою договорів.

Питання правильного та ефективного укладення господарських договорів, а особливо, правове регулювання договірних господарських відносин, набули великої актуальності і перебувають у центрі наукової уваги не тільки у юристів, а й у спеціалістів з обліку. Так, група науковців кафедри бухгалтерського обліку Полтавської державної аграрної академії на чолі з Т. В. Мокієнко розглядають сутність, значення, види та порядок укладання господарських договорів. Автори дають визначення, що господарський договір – це зафіксовані у спеціальному правовому документі на підставі угоди майново-організаційні зобов'язання учасників господарських відносин (сторін), спрямовані на обслуговування (забезпечення) їхньої господарської діяльності (господарських потреб) з врахуванням загальногосподарських (публічних) інтересів [2].

Тобто основним критерієм аналізу стають результати виконання договорів, які відповідно до українського законодавства регулюють відносини у більшості галузей господарського права: договорів купівлі-продажу, постачання, підяду та інших [3].

Організаційно-методичні зміни відбуваються також в обліку як джерелі фактичної інформації. Розширення самостійності і творчості в плануванні та правовому регулюванні відносин за допомогою договорів вимагає приведення у відповідність з цими функціями змісту обліку, оскільки основним «постачальником» економічної інформації про господарську діяльність підприємства був і є бухгалтерський облік. Частка інформації, одержана через систему бухгалтерського обліку, сягає на підприємствах більше 70 %. Тому досить актуальним є регламентація обов'язкового дотримання ідентичності методики обліку, складання звітності й розрахунку економічних показників результатів діяльності сільськогосподарських підприємств, незалежно від типу їхньої організації і форми власності, що забезпечується відповідними законодавчими й нормативними актами України [4, с. 179].

На думку групи авторів на чолі з О. В. Мороз [5], одним з невід'ємних аспектів пристосування бухгалтерського обліку до вимог ринкової економіки виробничої діяльності на підприємствах є організація ведення бухгалтерської роботи на основі облікової політики – як головного нормативного документу на підприємстві. Автори акцентують увагу на тому, що застосування підприємством обраної облікової політики є одним із основних принципів

достовірності бухгалтерського обліку й фінансової звітності. При цьому облікові дані, які використовуються в економічному аналізі, повинні бути точними й об'єктивними, відрізнятися простотою і якістю, бути доступними для розуміння кожному. Тому бухгалтерський облік повинен бути своєчасним, що є необхідною умовою поточної і оперативної роботи аналітиків. Проте, як доводить практика, сьогоденний стан організації бухгалтерського обліку на підприємствах (особливо невеликих), на жаль, не завжди здатний забезпечити керівників і аналітиків своєчасною та суттєвою інформацією для прийняття виважених управлінських рішень.

За об'єктивність даних, що використовуються при аналізі господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, відповідає головний бухгалтер або особа, на яку покладено обов'язки щодо ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Він зобов'язаний забезпечувати дотримання встановлених єдиних методологічних принципів бухгалтерського обліку, складання і подання у встановлені терміни фінансової звітності та організовувати контроль за об'єктивним відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій.

З правового погляду, як і передбачено Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [6], питання організації бухгалтерського обліку на сільськогосподарському підприємстві належать до компетенції власника. Власник несе відповідальність за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності впродовж встановленого терміну.

Керівник підприємства зобов'язаний створювати необхідні умови для правильного ведення бухгалтерського обліку, забезпечити неухильне виконання всіма підрозділами, службами і працівниками, причетними до бухгалтерського обліку, вимог щодо дотримання порядку оформлення і ведення обліку чи складання первинних документів.

Список використаних джерел: 1. Посилаєва К. І., Посилаєв В. В., Шерстюк С. В. Особливості методики перспективного економічного аналізу розвитку сільськогосподарських підприємств. *Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. (Серія «Економічні науки»). 2019. № 2. С. 80-90.* 2. Мокієнко Т. В., Прийдак Т. Б., Ліпський Р. В. Господарські договори: сутність, значення, види та порядок укладання. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2019/57.pdf. 3. Електронна бібліотека юридичної літератури «Правознавець». URL: www.pravoznavec.com.ua. 4. Шерстюк С. В., Посилаєва К. І., Шерстюк К. Д. Нормативно-правова база інформаційного забезпечення аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств АПК. *Вісник ХНАУ, сер. «Економічні науки». 2021. № 1. С. 168-178.* 5. Мороз О. В., Логоша Р. В., Підвальна О. Г. Нормативно – правова регламентація процесу формування ринкових механізмів в аграрній економіці. *Економіка АПК. 2019. № 5. С. 27-31.* 6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

УДК 657

М. М. Танасієва, канд. екон. наук, доцент, асистент кафедри обліку, аналізу і аудиту

І. І. Никифорак, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна

УПРАВЛІНСЬКИЙ АНАЛІЗ: ЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Ключові слова: економічний аналіз, управлінський облік, управлінський аналіз, управлінські рішення, особливості аналізу.

Сучасні ринкові умови вимагають у суб'єктів господарювання в процесі їхнього функціонування підвищення ефективності виробництва, підприємницької ініціативи та новаторства, конкурентоздатності. Вагомого значення в реалізації таких завдань набуває економічний аналіз. При цьому поділ економічного аналізу на фінансовий та управлінський зумовлений аналогічним поділом бухгалтерського обліку на фінансовий і управлінський, що зумовлено потребами інформаційного забезпечення різних рівнів системи управління.

В умовах жорсткої конкуренції успішна діяльність можлива лише при умові надходження сучасної і достовірної інформації, яка дає змогу приймати оптимальні управлінські рішення

не тільки оперативні, але й перспективні, пов'язані зі стійким функціонуванням суб'єкта господарювання у довгостроковій перспективі. Одне з основних завдань управлінського аналізу – це задоволення постійно зростаючих інформаційних потреб управлінського персоналу з метою обґрунтування і прийняття оптимальних управлінських рішень.

Дослідження теоретико-практичних засад управлінського аналізу та спроби його виокремлення в самостійний науковий напрям були зроблені дослідниками М. А. Вахрушина, О. Т. Зирянова, Н. А. Нікіфорова, Г. В. Савицька та ін. Дисципліни з цією назвою поступово з'являються в навчальних планах та освітніх програмах закладів вищої освіти України. Однак питання змісту, особливостей та наукового обґрунтування самостійності в межах економічної науки залишаються дискусійними.

У науково-методичній та спеціальній економічній літературі наявність різнобічних трактувань поняття «управлінський аналіз» залежно від обраних за основу особливостей. Найбільш дискусійною в цілях реалізації є управлінська особливість, відповідно до якої етапу попереднього управління (плануванню) відповідає перспективний (прогнозний) аналіз, етапу оперативного управління – оперативний аналіз, заключному (контрольному) етапу управління – поточний (ретроспективний) аналіз [1, с. 9]. При цьому детально висвітлюються сутність, цілі, завдання перспективного аналізу і підкреслюється, що розвинута ринкова економіка зумовлює потребу в диференціації аналізу на внутрішній управлінський і зовнішній фінансовий.

Погляди науковців на сутність управлінського аналізу [1; 2; 3] можна систематизувати до наступного: це аналіз, результати якого використовуються керівництвом усередині підприємства для прийняття раціональних управлінських рішень. Проте зазначені визначення не містять вимог релевантності інформації, яка використовується в управлінському аналізі, що є важливим.

Критичний аналіз підходів до трактування сутності поняття «управлінський аналіз» дав змогу сформулювати такі особливості управлінського аналізу:

- використання релевантної комерційної інформації;
- комплексне та системне вивчення усіх господарських процесів підприємства;
- орієнтація на внутрішні потреби;
- інтеграція систем обліку, аналізу та планування на підприємстві;
- відсутність нормативно-правової регламентації;
- цілеспрямованість результатів аналізу на перспективу;
- обґрунтування управлінських рішень на основі виявлення невикористаних внутрішніх резервів;
- основа для прийняття управлінських рішень;
- оперативність та дієвість;
- галузева специфіка.

Вважаємо за доцільне розрізняти поняття «внутрішній аналіз» та «управлінський аналіз». Внутрішній аналіз може мати як ретроспективний напрям, так і перспективний, що відповідає лише другій половині вказаних особливостей. Крім того, управлінський аналіз ситуаційним, тобто окремі його завдання можуть вирішуватися від випадку до випадку, по мірі виникнення конкретної проблеми чи об'єкта дослідження.

Ще однією відмінною особливістю управлінського аналізу є те, що на відміну від фінансового аналізу, який здійснюється відповідно до загальноновживаних методик, він має галузеву цілеспрямованість, тобто при проведенні управлінського аналізу потрібно враховувати техніко-економічні та організаційні особливості підприємства.

Також у зв'язку з потребою відповідності вітчизняних підприємств вимогам міжнародних стандартів фінансової звітності, управлінський аналіз набуває специфічної властивості: разом із конфіденційністю його результати частково використовуються зовнішніми користувачами. Так, з урахуванням вимог МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» майбутні грошові потоки приводяться у порівнянний вигляд за допомогою дисконтування (тобто з урахуванням фактору часу), який широко використовується при

здійсненні аналізу й оцінюванні ефективності інвестиційних проєктів [4]. Згідно з вимогами МСФЗ 8 «Операційні сегменти» під час формування звітності потрібно використовувати внутрішні джерела інформації [5]. Таким чином, дані управлінського аналізу мають дедалі більший вихід на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку.

Отже, враховуючи наведені особливості управлінського аналізу, можна трактувати його зміст наступним чином: управлінський аналіз призначений для отримання оперативної релевантної інформації, необхідної для планування, контролю і прийняття оптимальних управлінських рішень, вироблення стратегії і тактики у сфері фінансової, маркетингової політики, удосконалення техніки, технології і організації виробництва, здійснюється із врахуванням галузевої належності діяльності підприємства, результати якого використовуються всіма структурними ланками управління підприємством та переважно є комерційною таємницею.

Список використаних джерел: 1. Вахрушина М. А., Самарина Л. Б. Управленческий анализ: вопросы теории, практика проведения : монография. Москва : Вузовский учебник: ИНФРА-М, 2010, 144 с. 2. Рилеев С. В. Управлінський аналіз в обліково-аналітичному комплексі сільськогосподарських підприємств. *Облік, аналіз і аудит*. 2017. Вип. I-II (65-66). С. 372-383. 3. Томчук О. Ф., Мулик Т. О., Федоришина Л. І. Управлінський аналіз: сутність та значення у прийнятті рішень. *Економіка. фінанси. менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 4. С. 145-154. 4. МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_007#Text. 5. МСФЗ 8 «Операційні сегменти». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_k53#Text.

УДК 338

Т. Л. Шестаковська, д-р наук з держ. упр., доцент кафедри публічного управління та менеджменту організацій

І. В. Венгер, аспірант

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Ключові слова: медичні послуги, охорона здоров'я, інноваційно-інвестиційні, розвиток, ринок.

У сучасній світовій економіці інноваційні процеси відіграють істотну роль. Інтенсивний розвиток інноваційної сфери (науки, нових технологій, наукоємких галузей і компаній) нині забезпечує основу стійкого економічного росту. Це дає можливість стверджувати, що в світовому господарстві формується нова парадигма росту на основі використання знань та інновацій як найважливішого джерела економічних ресурсів [1].

Сучасний соціально-економічний розвиток України показує, що інноваційний шлях розвитку – це шлях економічного зростання. Тільки інновації можуть йому сприяти. Особливо актуальна їх роль у сфері охорони здоров'я, де склалася несприятлива ситуація. Соціально-економічний розвиток країни багато в чому визначається інноваціями у соціальній сфері, які є основним інструментом підвищення якості життя населення. Смертність в Україні перевищує народжуваність, відбувається процес „омолодження” хвороб і постаріння населення, зростає демографічне навантаження на працездатне населення. У зв'язку з цим основним завданням держави є підвищення рівня і якості життя людини. Ось чому назріла необхідність активізації інноваційної діяльності та створення механізмів підтримки інновацій в охороні здоров'я.

Існує об'єктивна необхідність власне державної підтримки наукових досліджень і передових шляхів розвитку, оскільки приватнопідприємницький сектор має обмежені можливості фінансування, порівняно із загальнодержавним, і може забезпечити розвиток лише окремих проєктів, насамперед тих, що пов'язані безпосередньо з підприємницькою діяльністю.

За оцінками експертів, стан інноваційної діяльності в Україні ще не відповідає сучасному рівню інноваційних процесів у промислово розвинених країнах та потребам інноваційного розвитку. Відсутність ефективної державної науково-технічної політики не сприяє переходу до

інноваційної моделі розвитку держави. Реформування науково-технічного комплексу здійснюється з частою зміною цілей та завдань. Воно відбувається без урахування факторів функціонування та розвитку науково-технічного потенціалу: активної та передбачуваної державної підтримки, формування попиту на наукові досягнення з боку реального сектора економіки тощо [2].

Важливим питанням при наданні медичної допомоги є забезпечення якості медичних препаратів та інших виробів медичного призначення. Якість лікарських засобів може бути гарантована лише при повному дотриманні стандартів на всіх етапах їх обігу (у тому числі при розробці, дослідженні, виробництві, пакуванні, зберіганні, транспортуванні, державній реєстрації, стандартизації, маркуванні, контролі якості, рекламі і вживанні). Медикаменти є дуже привабливим об'єктом підробок через гарантовано високий попит. Окрім того, часто ні лікарі, ні пацієнти не мають уяви про те, як виглядає той чи інший препарат, а фармацевтичні працівники можуть визначити істинність і якість препарату лише в тому випадку, якщо мають відповідну базу, науково-технічну документацію та відповідні практичні навички.

Захист від підробок фірмових препаратів – дорогавартісна процедура, тому більшість фармацевтичних фірм-посередників її ще не використовуює. Причиною значної кількості фальшивих лікарських засобів є комплекс факторів: некероване розширення фармацевтичного ринку; неспроможність державних органів ефективно контролювати якість лікарських засобів і виробів медичного призначення, які надходять із-за кордону; невідповідність кадрів, які займаються закупівлею й реалізацією лікарських засобів тощо.

Залишається також відкритим питання про контроль якості продукції, яка випускається виробничими аптеками країни.

На наше переконання, для вирішення проблем, пов'язаних із забезпеченням населення України якісними медичними препаратами та виробами медичного призначення, необхідно здійснити такі заходи:

1) об'єднати зусилля всіх структур зі створення в обласних центрах державних осередків з контролю якості й сертифікації лікарських засобів;

2) забезпечити аптеки відповідною інформацією про неякісні лікарські препарати в Україні;

3) контролювати вилучення з мережі неякісних препаратів, організувати навчання спеціалістів з питань контролю якості препаратів, зобов'язати лікувально-профілактичні заклади, які самостійно закуповують препарати, мати в структурі аптеки чи аптечного кіоску фармацевтичного працівника з питань контролю якості медичних препаратів.

Пріоритетними є такі напрями науково-технічних розробок: удосконалення наявного і винахід нового медичного інструментарію (для хірургічного і стоматологічного лікування), лікувально-діагностичної апаратури (педіатричної, особливо неонатологічної; для лабораторної та функціональної діагностики) тощо.

Незважаючи на те, що уряд наголошує на потребі інвестицій у сферу охорони здоров'я, розуміючи їх важливість для соціально-економічного розвитку держави, такі чинники як нестабільність державного фінансування й недосконалість механізму індексації вартості робіт спричиняють до збитковості приблизно половини науково-технічних розробок у цій сфері. Іншою, не менш важливою, проблемою є низький рівень попиту на сучасне українське лікувально-діагностичне обладнання, який виник внаслідок неадекватності фінансування статей витрат лікувально-профілактичних закладів на їх придбання. Серед негативних чинників також зазначимо організаційну незлагодженість дій різних міністерств і відомств з визначення потреби й подальшого матеріально-технічно забезпечення лікувально-профілактичних закладів [3].

Зазначимо, що світовий досвід інноваційного розвитку підтверджує тезу, що ринок власноруч не здатний забезпечити повноцінне комплексне розв'язання проблем інноваційного процесу, хоча він є і початковою основою, і кінцевою фазою інноваційного циклу. За таких умов виникає потреба державного регулювання інноваційного розвитку, формування відповідної державної політики, у межах якої створюються концепція та

довготермінова стратегія розвитку національної інноваційної системи, з одного боку, а з іншого – реалізуються конкретні заходи з підтримки й стимулювання тих етапів інноваційного процесу, для яких ринкових стимулів є недостатньо.

Насамперед це стосується інноваційних процесів у соціально-гуманітарній сфері, яка з економічного погляду є менш приваблива, ніж інші, для інвесторів інноваційної діяльності. Зрозуміло, що для системи охорони здоров'я, в основі якої лежить державна нормативно-адміністративна форма організації охорони здоров'я (модель Семашка), буде складніше порівняно з іншими моделями систем охорони здоров'я, дотримуватися адекватного балансу між постійним зростанням собівартості медичної допомоги внаслідок швидких інноваційних процесів і забезпеченням рівного доступу до користування якісними й ефективними медичними послугами всіх громадян країни, незалежно від їх майнового та соціального статусу.

Завданням сучасного етапу економічного розвитку системи охорони здоров'я є прискорення темпів позитивної інвестиційної динаміки, адже на галузевому рівні найчіткіше проявляються такі деформації у структурно-інвестиційній сфері, як відсутність в інвесторів мотивації до вкладання коштів в інфраструктуру.

Дослідивши вплив такого фактору як розвиток матеріально-технічної бази лікувально-профілактичних закладів на якість медичної послуги, сформульовано основні напрями діяльності з удосконалення й упровадження у практику органів і закладів охорони здоров'я заходів для забезпечення якості медичної допомоги: покращення правової освіченості населення у питаннях своїх прав (право вільного вибору лікаря, лікувально-профілактичного закладу); підвищення територіальної доступності медичних послуг сільському населенню шляхом реального відновлення виїзних форм надання медичної допомоги, повнішого упровадження сімейної медицини; підвищення кваліфікованої доступності медичних послуг шляхом залучення до надання допомоги лікарів високої кваліфікації (створення для лікарів привабливих умов праці у лікувально-профілактичних закладах сільської місцевості); упровадження системи матеріального стимулювання лікувально-профілактичних закладів (можливо, і персоналу) за досягнення певних показників якості; сприяння впровадженню сучасних медичних технологій, основаних на принципах доказової медицини, у практику лікувально-профілактичних закладів та фізичних осіб; покращення матеріально-технічної бази лікувально-профілактичних закладів.

Як елемент системи державного регулювання, інноваційна політика в охороні здоров'я повинна мати чітко визначені цілі державної політики; органи управління, які реалізують функції, котрі забезпечують досягнення сформульованих цілей; інформаційну систему, що формує інформаційний образ об'єкта регулювання, достатній для реалізації повноти функцій управління, інструменти регулювання й підтримки, за допомогою яких органи державного управління впливають на організації й середовище в межах виконання своїх функцій.

Список використаних джерел: 1. Звіти Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannyadержavnogo-byudzhetu>. 2. Україна: огляд реформи фінансування системи охорони здоров'я 2016–2019: Спільний звіт ВООЗ та Світового банку. URL: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0018/425340/WHO-WB-Joint-Report_UKR_Full-report_Web.pdf?ua=1&fbcl. 3. Оцінка медичної сфери в Україні (21–29 травня 2019 року). URL: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/ocenka_medicinskoy_sfery_v_ukraine_21-29_maya_2019_goda.html.

УДК 657.1.011.56

А. В. Білицька, здобувач вищої освіти факультету торгівлі та маркетингу

В. Д. Гоцуляк, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ ОБЛІКУ ТА ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: *облік, економічний аналіз, запровадження, хмарні технології, перспективи.*

Сучасне століття характеризується швидким впровадженням у всі сфери життя суспільства комп'ютерних технологій. Досягнення комп'ютерних технологій посіло вагоме місце у проведенні наукових досліджень, в організаційному управлінні, у промисловості та

автоматизованому проектуванню. Поточні зміни у світі, які пов'язані з пандемією COVID-19, постійно стимулюють підприємства використовувати хмарні технології в процесі здійснення обліку та економічного аналізу своєї діяльності, адже у хмарних технологіях можна в найкоротші терміни розгорнути IT-інфраструктуру або застосувати окремі рішення, взявши в оренду необхідні ресурси, також хмари значно скорочують витрати підприємству, які пов'язані з придбанням та обслуговуванням програмного забезпечення.

Розкриттю окремих аспектів зазначеної проблеми присвячено наукові праці як вітчизняних, так і закордонних учених, серед яких, зокрема, О. І. Волот досліджував проблеми застосування хмарних технологій в обліку та управлінні підприємствами реального сектору економіки, де визначив основні переваги та недоліки використання хмарних технологій для споживачів та організацій [1]. І. Л. Яковицький досліджував програмне забезпечення таких постачальників, як Microsoft, Google, Aptana, Y-Combinator, Salesforce, які реалізують технологію «хмарних обчислень» [2]. Д. Харатішвілі дослідив хмарні сервіси, які представлені на світовому ринку, порівнюючи розробки IT-компаній та їхні перспективні напрями розвитку [3]. Міжнародні IT-компанії Google, Amazon.com, Microsoft зробили суттєвий внесок у теоретичні дослідження та розробку прикладних додатків для сфери хмарних технологій.

Одним серед недостатньо досліджених аспектів вказаної теми є дослідження перспективи використання хмарних технологій у процесі здійснення обліку та економічного аналізу підприємства. Фактично, хмарні технології – це можливість доступу до великого обсягу інформації в будь-який час доби та з будь-якого гаджету, що має доступ до Інтернету, на платній основі. Використання хмарних сервісів у діяльності підприємства дозволяє значно зекономити на ресурсах за рахунок: відсутності потреби в оренді офісів та скорочення затрат на утримання персоналу (адже інформація для роботи зберігається у хмарі, робітники можуть працювати віддалено, а керівник – контролювати їхню роботу), також зменшення затрат на придбання апаратного і програмного забезпечення, мережевого та серверного обладнання [4].

Однією з важливих переваг застосування хмарних рішень є використання 1С:Підприємство та BAS (Business Automation Software) в процесі здійснення обліку та економічного аналізу підприємства. Запровадження застосування програмного забезпечення лінійки 1С:Підприємство та BAS онлайн є вигідним для підприємств: компанії яких карантин змусив працювати віддалено (керівнику для отримання даних у програмі в будь-який момент часу, бухгалтеру, якому потрібні вчасні оновлення програми, співробітникам, що працюють вдома); мікро- та малому бізнесу (в цілях економії на покупці дорогого обладнання та обслуговуванні); підприємствам аграрного сектору (ліцензії для них коштують дорого, а оренда дозволить заощадити); підприємствам, які використовують неліцензійне програмне забезпечення; компаніям, що працюють у короткому циклі (життєвий цикл їхнього бізнесу невеликий, тому немає сенсу витратитися на покупку програмного забезпечення).

Важливими перевагами хмарних рішень 1С:Підприємство та BAS для здійснення процесу обліку та економічного аналізу підприємства є:

- Швидкий старт роботи у хмарній програмі 1С та BAS (підключення до 2-х годин), по суті без розриву від робочого процесу
- Автоматичні оновлення типових програм, відповідно до чинного законодавства України.
- Завдяки наявності декількох рівнів захисту, є практично не досяжним для будь-яких видів машинних вірусів. Цілодобовий контроль професіоналів, які забезпечують безперебійну роботу програми та високий рівень антивірусного захисту.
- Заощадження на послугах технічних фахівців, ліцензіях та придбання не дешевого серверного обладнання. Економія витрат, адже в ціну оренди 1С та BAS уже включено користування програмою, сервісне обслуговування та оновлення.
- Можливість підключати додаткове обладнання (РРО, сканер штрихкодів, ваги), сервіси для передачі звітності: М.Е.Дос, FREDO Звіт, інші. Інтеграція 1С:Підприємство та BAS із суміжними програмами, з інтернет-магазинами, маркетплейсами, поштовими сервісами.

- Хмарні рішення – доступ до програми з будь-якої точки земної кулі 24/7 за протоколом HTTP (HTTPS). Можливість працювати з будь-якого гаджету (без установки локального програмного забезпечення) завдяки вебдоступу.

- Захист даних від втрати, оскільки відбувається регулярне резервне копіювання інформації та відновлення інформації за потреби, за певний проміжок часу.

- Можливість отримання консультацій щодо роботи в програмі 1С:Підприємство і BAS online, а також додаткових можливостей від профільних спеціалістів [5].

Таким чином, оренда програм 1С:Підприємство та BAS у хмарі дає можливість працювати віддалено з будь-якої точки світу та в будь-який момент часу. Доступ до програм може бути з будь-якого гаджету. Працювати у хмарі легко, безпечно та зручно. Формат роботи в онлайн-сервісі нічим не відрізняється від роботи з локальною програмою. Отже, впровадження хмарних технологій у процеси здійснення обліку та економічного аналізу підприємств дозволяє оптимізувати бізнес-процеси підприємства, скоротити витрати ресурсів, підвищити продуктивність, яка забезпечує зростання прибутку та перехід підприємства на новий етап його розвитку.

Список використаних джерел: 1. Волот О. І. Застосування хмарних технологій в обліку та управлінні підприємствами реального сектору економіки. *Збірник наукових праць Центральноукраїнського наукового вісника. Економічні науки*. 2019. Вип. 2 (35). С. 190–198. URL: [http://economics.kntu.kr.ua/pdf/2\(35\)/21.pdf](http://economics.kntu.kr.ua/pdf/2(35)/21.pdf). 2. Яковицький І. Л. Технологія «хмарних обчислень» як інструмент створення інформаційної інфраструктури управління. *Комунальне господарство міст. Сер.: Економічні науки*. 2012. Вип. 102. С. 320-327. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/25222/1/320-327%20Яковицький%20ІЛ.pdf>. 3. Харатишвили Д. Рынок «облачных» услуг в цифрах и фактах. *Компьютер Пресс*. URL: <http://compress.ru/article.aspx?id=21549>. 4. Перспективи розвитку ринку хмарних обчислень в Україні: переваги та ризики. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1191>. 5. Хмарні рішення. URL: <https://uit.kiev.ua/product/hmarni-rishennja-2>.

УДК 336.63

О. О. Борисенко, здобувачка вмщої освіти, кафедра фінансов и контролю в сельском хозяйстве, факультет бухгалтерского учета

А. В. Петракович, канд. экон. наук, доцент, кафедра фінансов и контролю в сельском хозяйстве

Белорусская государственная сельскохозяйственная академия, г. Горки

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ И ИСТОЧНИКОВ ИХ ФОРМИРОВАНИЯ

Ключевые слова: финансы, финансовые ресурсы, источники формирования, собственный и заемный капитал.

На современном этапе, несмотря на частое употребление термина «финансовые ресурсы», отсутствует его общепринятая трактовка, а среди ученых до сих пор возникают разногласия по поводу этого определения. Отличия в трактовке связаны с выбором основного критерия для характеристики финансовых ресурсов (таблица 1).

Таблица 1

Современные трактовки понятия «финансовые ресурсы»

Автор и содержание трактовки	Основной критерий
Л. И. Абалкин [1] - «Составная часть экономических ресурсов, представляющая собой средства денежно-кредитной и бюджетной систем, которые используются для бесперебойного функционирования и развития народного хозяйства...»	Средства финансово-кредитной системы
Б. А. Райзберг [2] - «Совокупность всех видов денежных средств, финансовых активов, которыми располагает хозяйствующий субъект, находящихся в его распоряжении. Финансовые ресурсы являются результатом взаимодействия поступления и расходов, распределения денежных средств»	Стоимостной актив
В. Г. Золотогоров [3] - «Денежные доходы, накопления и поступления, находящиеся в распоряжении субъекта хозяйствования и предназначенные для выполнения финансовых обязательств, осуществления затрат по расширенному воспроизводству, экономическому стимулированию и удовлетворению социальных и других нужд «работающих»»	Денежная категория

Автор и содержание трактовок	Основной критерий
Л. Н. Павлова [4] - «Собственные источники финансирования воспроизводства, остающиеся в распоряжении предприятия после выполнения текущих обязательств по платежам и расчетам»	Право собственности
И. Т. Балабанов [5] - «Денежные средства, находящиеся в распоряжении хозяйствующего субъекта. Могут направляться на развитие производства, содержание и развитие непромышленной сферы, потребление и образование» резервов»	
И. А. Бланк [6] - «Совокупность аккумулированных собственных и заемных денежных средств и их эквивалентов в форме целевых денежных фондов, предназначенных для обеспечения его хозяйственной деятельности в предстоящем периоде»	

Обобщив предлагаемые трактовки, можно сказать, что финансовые ресурсы предприятия – это совокупность денежных средств предприятия (собственных, заемных и привлеченных), которые находятся в его распоряжении и служат для дальнейшего функционирования организации, с целью получения прибыли, повышения конкурентоспособности, а также обеспечения его финансовых потребностей.

Предприятия используют следующие источники формирования финансовых ресурсов, среди которых могут быть: собственный капитал, заемный капитал, а также дополнительные финансовые ресурсы.

Для предприятия важным собственным внутренним финансовым ресурсом при осуществлении хозяйственной деятельности и поддержания жизнеспособности является прибыль.

В условиях нестабильности рынков наиболее реальным методом финансового обеспечения хозяйственной деятельности организаций остается применение метода самофинансирования как наиболее доступного и относительно надежного.

Одним из вариантов финансирования деятельности предприятия является помощь государства. Однако, в условиях финансово-экономического кризиса его возможности ограничены и поэтому для предприятий самофинансирование является основным источником пополнения финансовых ресурсов.

Вместе с тем, важным источником формирования финансовых ресурсов являются банковские кредиты. Если хозяйствующий субъект является надежным заемщиком на протяжении многих лет, то возможны ситуации, когда банки могут предоставлять кредиты на более выгодных условиях.

Преимущества и недостатки свойственны как финансированию за счет собственного, так и финансированию за счет заемного капитала (таблица 2).

Таблица 2

Преимущества и недостатки финансирования за счет собственного и заемного капитала

	Собственный капитал	Заемный капитал
Преимущества	<ol style="list-style-type: none"> 1. Простота привлечения 2. Легкость реинвестирования в производство 3. Снижение риска банкротства 4. Повышение финансовой устойчивости 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Широкие возможности привлечения 2. Рост финансового потенциала для расширения производства 3. Относительно низкая стоимость (не облагается налогом на прибыль)
Недостатки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ограниченность объема 2. Высокая стоимость по сравнению с заемными источниками (облагается налогом на прибыль) 3. Упущенная возможность прироста прибыли от привлечения заемного капитала 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Опасные финансовые риски (рост риска пропорционален росту удельного веса заемных средств) 2. Активы, сформированные за счет заемных средств, дают меньшую норму прибыли (за счет их платности) 3. Зависимость стоимости от конъюнктуры финансового рынка 4. Обязательность залога (в большинстве случаев)

Оптимизация структуры капитала по критерию минимизации финансового риска, которая основывается на выборе источников финансирования различных частей активов предприятия.

В таблице 3 представлены три подхода к финансированию активов организации: агрессивный, умеренный и консервативный [8].

Для повышения экономической эффективности сельскохозяйственного производства необходимо обеспечение оптимального предела участия основных источников формирования финансовых ресурсов (собственных, заёмных и бюджетных ассигнований).

Консервативный подход отражает абсолютно устойчивый тип финансовой ситуации, при котором собственный капитал полностью покрывает потребность организации в финансировании постоянной части оборотных активов, основную часть внеоборотных активов, а также половину потребности в переменной части оборотных активов. Такой тип формирования активов создает высокий уровень защиты от финансовых рисков, но содержит и негативную составляющую – организация слабо использует возможности привлечения заемных средств для расширения масштабов финансирования деятельности.

Умеренный подход является оптимальным с точки зрения достаточности обеспечения внеоборотных активов и необходимой части оборотных активов за счет собственного капитала. В этом случае до 30 % внеоборотных активов и до 20 % постоянной части оборотных активов формируется обычно за счет долгосрочных кредитов банка, переменная часть оборотных активов – за счет краткосрочного заемного капитала, остальная часть активов формируется за счет собственного капитала.

Таблица 3

Подходы к финансированию активов предприятия

Группа активов	Подход к финансированию		
	Агрессивный	Умеренный	Консервативный
Внеоборотные Активы	40 % - ДЗК	25 % - ДЗК	20 % - ДЗК
	60 % - СК	75 % - СК	80 % - СК
Постоянная часть оборотных активов	50 % - ДЗК	20 % - ДЗК	100 % - СК
	50 % - СК	80 % - СК	
Переменная часть оборотных активов	100 % - КЗК	100 % - КЗК	50 % - ДЗК 50 % - СК

Примечание. КЗК - краткосрочный заемный капитал; ДЗК - долгосрочный заемный капитал; СК - собственный капитал.

При финансировании по агрессивному подходу деятельность организации подвержена финансовым рискам в большей степени, поскольку за счет заемных средств формируется 40 % и более внеоборотных активов, 50 % и более постоянной части оборотных активов и весь необходимый объем переменной части оборотных активов [7].

При применении агрессивного подхода чрезвычайно опасным с точки зрения финансовой независимости и устойчивости организации является дальнейшее увеличение объемов привлекаемых заемных средств. Это может привести к типичной кризисной ситуации и угрозе банкротства.

Как показывает практика, не существует единственно правильного соотношения собственных и заемных средств в составе финансовых ресурсов. Оптимальная структура капитала зависит от многих факторов — сферы деятельности, вовлеченных отраслей, направления и стадии развития компании, геолокации, сезонности и структуры рынка, изменений нормативной базы. Однако в ситуации, когда компания хочет привлечь инвесторов или оптимизировать капитал, стоит учитывать, чем ниже уровень долга по отношению к собственным средствам, тем привлекательнее выглядит бизнес, и тем меньше финансовые риски.

Список использованной литературы: 1. Абалкин Л. И. Вызовы нового века. Москва, 2001. 287 с. 2. Райзберг Б. А. Прикладная экономика. Москва, 2010. 210 с. 3. Золотогоров В. Г. Экономика: энциклопедический словарь. Минск : Книжный дом, 2004. 720 с. 4. Павлова Л. Н. Финансовый менеджмент. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 269 с. 5. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента : учеб. пособие. 2-е изд., доп. и перераб. Москва : Финансы и статистика, 1991. 512 с. 6. Бланк И. Финансовый менеджмент. Москва : Ника-Центр. 2004. 656 с. 7. Бондина Н. Н., Бондин И. А., Юдаева О. С. Повышение экономической эффективности

сельскохозяйственного производства на основе совершенствования финансового механизма : монография. Пенза : РИО ПГСХА, 2013. 171 с. 8. Бондина Н. Н. Обеспечение оптимальной структуры источников формирования финансовых ресурсов. *Нива Поволжья*. 2014. № 1 (30). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/obespechenie-optimalnom-strukture-istochnikov-formirovaniya-finansovyh-resursov/viewer>.

УДК 657

С. Лещенко, здобувач вищої освіти, група ЗМОАп-201

Д. Козловський, здобувач вищої освіти, група МФАМп-201

Науковий керівник: **Т. А. Гоголь**, д-р екон. наук, професор, професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ ПОЛІКОМБАНКУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ

Ключові слова: доходи банку, витрати банку, фінансовий результат банку, Полікомбанк.

В умовах економічної, політичної і фінансової нестабільності виникає необхідність дослідження питань, пов'язаних з оцінкою фінансового стану банків, прибутковості, рентабельності, а особливо проведення аналізу різних складових доходів та витрат малих і середніх банків України. Аналіз доходів і витрат банківської установи – це важлива передумова для визначення доцільності співпраці потенційних клієнтів, вкладників, інвесторів з тим чи іншим банком. Тому актуальності набуває питання дослідження доходів і витрат вітчизняних малих і середніх банків, які діють в умовах нестабільності на фінансових ринках. З метою виявлення резервів зростання прибутковості банківської діяльності як джерела формування банківського капіталу, що забезпечує стабільність фінансового стану банку, здійснюється комплексний аналіз його доходів і витрат.

Полікомбанк є вітчизняним невеликим банком, який складається приблизно з 22 відділень, розташованих в містах Чернігові, Києві та Дніпрі та Чернігівській області. Він є акціонером ряду підприємств, зокрема, ПрАТ «Завод металоконструкцій та металооснастки», ПАТ «Поліграфічно-видавничий комплекс «Десна» м. Чернігова.

Основні фінансові показники діяльності Полікомбанку за 2019 рік. Статутний капітал банку становив 200 млн грн, регулятивний капітал – 208,4 млн грн, розмір активів банку - 660,4 млн грн, найбільшу частку в структурі активів займали кредити клієнтам – 50,9 %. У структурі пасивів банку найбільшу питому вагу (56 %) займали кошти клієнтів, їхній розмір становив 375,3 млн грн. При цьому питома вага строкових коштів в загальній сумі коштів клієнтів становила 65,3 %. За операціями, що здійснювались банком у 2019 році отримано прибуток у сумі 3,4 млн грн [1].

За 2020 рік основні фінансові показники діяльності були наступними. Статутний капітал банку становив 200 млн грн, регулятивний – 219,9 млн грн, розмір активів банку - 819,5 млн грн, найбільшу частку в структурі активів займали грошові кошти та кредити клієнтам – відповідно 40 та 34,6 %. У структурі пасивів банку найбільшу питому вагу (64,7 %) займали кошти клієнтів, їх розмір становив 530,2 млн грн. При цьому питома вага строкових коштів у загальній сумі коштів клієнтів становила 49,6 %. За операціями, що здійснювались банком у 2020 році отримано прибуток у сумі 5 млн грн [2].

Розкриття доходів і витрат банку відображається у фінансовій звітності банківських установ, яка формується відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), що забезпечує розкриття достовірної та прозорої інформації у фінансовій звітності, прогнозування фінансового аналізу результатів діяльності, а також організацію системи управління ризиками.

Банк визнає доходи і витрати за видами діяльності: операційної, інвестиційної, фінансової та відображає в бухгалтерському обліку кожний вид доходу і витрат окремо, а саме: процентні доходи і витрати; комісійні доходи і витрати; прибутки (збитки) від торговельних операцій; дохід у вигляді дивідендів; витрати на формування спеціальних

резервів банку; доходи від повернення раніше списаних активів; інші операційні доходи і витрати; загальні адміністративні витрати; податок на прибуток; доходи і витрати за результатами інвестиційної діяльності; доходи (витрати) за результатами операцій, пов'язаних із фінансовою діяльністю.

Наведемо динаміку і структуру доходів і витрат Полікомбанку за 2018-2020 роки у таблиці.

Таблиця 1

*Доходи, витрати і фінансовий результат діяльності
Полікомбанку за 2018-2020 роки, тис. грн [1; 2; 3]*

№	Назва статті	За 2020 рік	За 2019 рік	За 2018 рік
1	Процентні доходи	69 194	69 118	61 749
2	Процентні витрати	27 441	28 596	25 419
3	Чистий процентний дохід	41 753	40 522	38 103
4	Комісійні доходи	28 563	23 831	22 575
5	Комісійні витрати	2276	1178	1021
6	Чистий комісійний дохід		22 653	21 554
7	Чистий збиток від операцій із фінансовими інструментами	244	1865	1475
8	Чистий прибуток від операцій із іноземною валютою	5761	8016	5254
9	Чистий збиток від переоцінки іноземної валюти	392	1001	1685
10	Чистий прибуток від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості	532	132	4899
11	Доходи, які виникають під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	-	1	15
12	Чистий збиток від зменшення корисності фінансових активів	37 651	13 655	20 769
13	Чистий прибуток від припинення визнання фінансових активів, які обліковуються за амортизованою собівартістю	20 210	-	-
14	Інші операційні доходи	2896	2770	2018
15	Витрати на виплати працівникам	28 936	25 838	22 020
16	Витрати зносу та амортизація	4162	5644	3509
17	Інші адміністративні та операційні витрати	20 651	22 230	20 878
18	Прибуток до оподаткування	6187	3861	1507
19	Витрати на податок на прибуток	1175	497	733
20	Чистий прибуток за рік	5012	3364	774

З таблиці видно, що найбільшу питому вагу займають процентні доходи (69 194 млн грн), які формуються за рахунок зваженої кредитної політики Полікомбанку. При прийнятті рішень про кредитування основна увага приділялася оцінці їх кредитоспроможності, аналізу фінансово-господарського стану, ефективності бізнес-плану, перспективності виробничої діяльності, наявності стабільного руху грошових коштів на рахунках. Крім процентних доходів, банк отримує комісійні доходи (28 563 млн грн), прибуток від операцій з іноземною валютою (5761 млн грн), переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості (532 млн грн) та прибуток від припинення визнання фінансових активів (20 210 млн грн). Основні витрати Полікомбанку складаються з процентних витрат (27 441 млн грн), збитку від зменшення корисності фінансових активів (37 651 млн грн), витрати на заробітну плату (28 936 млн грн), амортизацію (4162 млн грн) та адміністративні витрати (20 651 млн грн).

Для оцінки результатів фінансової діяльності Полікомбанку можна використовувати цільові показники, результати яких за 2020 рік: частка коштів фізичних осіб у загальних пасивах банку – 34,3 %; відношення операційних витрат до операційних доходів – 75,4 %; відношення високоліквідних активів до коштів клієнтів – 57,2 %; показник чистого спреда (різниця між середніми процентними ставками, отриманими і сплаченими) – 9,7 %.

Отже, аналіз фінансових показників діяльності Полікомбанку за останні 3 роки свідчить, що відбувається зростання доходів банку від різних видів діяльності, у 2020 році банк отримав прибуток від припинення визнання фінансових активів у сумі 20 млн грн, а також з кожним роком відбувається зростання загального чистого прибутку банку, що дозволяє

зробити висновок про позитивну динаміку діяльності банку. Однак для покращення фінансового стану Полікомбанку, збільшення напрямів доходів і зниження витрат необхідно здійснювати мінімізацію кредитних ризиків шляхом ретельного аналізу фінансового стану позичальників, забезпечення кожного кредиту ліквідною заставою, пріоритетне надання кредитів клієнтам банку, галузеву диверсифікацію кредитних операцій, а також розширювати асортимент кредитних послуг і впровадження нових схем кредитування.

Список використаних джерел: 1. Річна фінансова звітність АТ «Полікомбанк» за 2019 рік. URL: <https://www.policombank.com/data/zvit2019.pdf>. 2. Річна фінансова звітність АТ «Полікомбанк» за 2020 рік. URL: <https://www.policombank.com/data/zvit2020.pdf>. 3. Звіт про управління Плікомбанку за 2020 рік. URL: https://www.policombank.com/data/zvit_upr_2020.pdf.

УДК 657

А. В. Кузьменко, здобувачка вищої освіти гр. ЗМОАп-201

Науковий керівник: **В. В. Гливенко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

АНАЛІЗ СТАНУ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Ключові слова: легка промисловість, обсяг реалізованої продукції, імпортна сировина, ставки мита, державні закупівлі.

Легка промисловість є важливою галуззю економіки України, яка має досить потужний виробничий потенціал та забезпечує населення товарами широкого вжитку.

Легка промисловість згідно з КВЕД об'єднує понад двадцять видів економічної діяльності, які згруповано в основні три розділи, такі як текстильне виробництво, виробництво одягу та виробництво шкіри, виробів з неї та інших матеріалів.

Обсяг реалізованої продукції текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри та ін. за період з 2010 до 2015 року займав 0,7-0,8% у загальному обсязі реалізованої продукції промисловості України. Починаючи з 2015 року цей відсоток збільшився до 1 %. Зменшення питомої ваги почалося з 2020 року (0,9 %).

Таблиця 1

Динаміка обсягу реалізації основної продукції легкої промисловості України за 2015-2020 рр.

Показники	Рік					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Обсяг реалізованої продукції текстильного виробництва та ін., млн грн	17384,4	20344,4	25653,3	31129,7	31251,6	30626,3
У % до загального обсягу реалізації продукції промисловості	1,0	0,9	1,0	1,0	1,0	0,9

Джерело: складено автором на основі статистичних даних [1].

На стан легкої промисловості України значним чином впливають сучасні виклики, серед яких найпотужнішим є коронакриза.

В умовах частих локдаунів та інших обмежень галузь втратила багато робочих місць, які за оцінками експертів становлять близько 20 тис., а зарплата в галузі у 2020 році становила лише 57 % від середньої зарплати у промисловості [2]. Основними причинами такого стану є значне падіння платоспроможності населення та велика залежність від імпортової сировини. Зниження купівельної спроможності населення породжує засилля «секонд-хенду», за даними експертів Україна посідає провідні позиції з його споживання. Також не можна оминати і фіскальну складову, таку як наявність мита на імпорт тканин, фурнітури тощо, що впливає на собівартість продукції легкої промисловості. Крім нових викликів, залишається ще багато «старих» проблем. До них належать низький рівень інвестиційної діяльності, високі відсотки банківських кредитів, недостатня відповідність продукції міжнародним стандартам якості, недосконала система державних закупівель тощо.

В умовах коронавірусної пандемії багато підприємств змогли переорієнтуватися і налагодили випуск захисних масок, костюмів та інших засобів захисту як для населення, так і для медичного персоналу. Проте в результаті державою була надана перевага іноземним засобам, а не власним, особливо китайським.

Ще однією проблемою є кадрова. Значна частина висококваліфікованих працівників виїжджає за кордон, що створює дефіцит робочої сили в галузі.

На сьогодні вже ухвалено Закон «Про внесення змін до розділу XI Митного тарифу України щодо уніфікації ставок ввізного мита на товари легкої промисловості» від 19 лютого 2021 року № 1261-ІХ, який набрав чинності з 1 липня 2021 року. Цим Законом встановлено пільгові нульові ставки мита на сировину, що не виробляється в Україні, а саме пряжу, волокна та нитки 50-53 груп УКТ ЗЕД [3]. Це дасть змогу багатьом українським виробникам знизити собівартість продукції та перепрофілюватися на виробництво власної продукції як для внутрішнього, так і зовнішнього ринків, а не лише надавати послуги з пошиття.

Проаналізувавши стан легкої промисловості України, можна зробити наступні висновки. Для вирішення нагальних проблем галузі в сучасних умовах, підприємствам слід знаходити можливості залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій; постійно працювати над підвищенням якості продукції, щоб вона відповідала міжнародним технічним стандартам; подолання залежності від «секонд – хенду»; орієнтація підприємств на випуск екологічної продукції, що відповідає сучасним трендам; максимальне використання відходів виробництва; орієнтація державних закупівель на українські підприємства.

Список використаних джерел: 1. Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності у 2010-2019 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/pr/orp_rik/orp_rik_u.htm. 2. Що зараз відбувається в українській легкій промисловості та чи реально у ній заробити? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua-retail.com/2021/03/shho-zaraz-vidbuvayetsya-v-ukra%D1%97nskij-legkij-promislovosti-ta-chi-realno-u-nij-zarobiti/>. 3. Закон України «Про внесення змін до розділу XI Митного тарифу України щодо уніфікації ставок ввізного мита на товари легкої промисловості» від 19 лютого 2021 року № 1261-ІХ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/674-20#Text>

УДК 338

Р. В. Улізько, здобувачка вищої освіти гр. ОА-181

Ю. В. Савченко, здобувачка вищої освіти гр. ОА-181

Науковий керівник: **О. Ю. Акименко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет "Чернігівська політехніка", м. Чернігів, Україна

РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА СТРАТЕГІЇ

Ключові слова: *мале підприємництво, економіка, перспективи, стратегія.*

Одним з інструментів зміцнення української економіки є нарощення вітчизняного виробничого потенціалу, перш за все, на власній території та ресурсній базі. Безумовно, пріоритетним напрямом нарощення вітчизняного виробничого потенціалу може стати розвиток малого підприємництва, що є невід’ємним елементом ринкового механізму господарювання та потенціал якого в Україні останнім часом використовується не повною мірою [1].

В Україні сектор малого бізнесу, який до цього займав активні позиції, через пандемію помітно постраждав, що негативно вплинуло на економіку країни, перш за все – через створення робочих місць та визначення умов здорової конкуренції. Отже, дослідження питань подальшого розвитку малого підприємництва є актуальним, доречним та своєчасним.

Питанням розвитку малого підприємництва в Україні присвячено чимало наукових праць вчених та практиків, серед них: О. Ахунзянов, К. Ващенко, Н. Бех, В. Воротін, Т. Гоголь, М. Діба, Г. Захарчин, А. Самойленко та інші. Однак питання розширення можливостей малого бізнесу, посилення впливу суб’єктів малого підприємництва на економічний розвиток потребують ґрунтовного опрацювання та подальших наукових розвідок.

Для успішного ведення малого бізнесу важливе правильне обрання та застосування ефективної стратегії управління підприємством, яке безумовно стикається з низкою методологічних труднощів, одна з яких – вибір стратегії перспективного розвитку підприємства [1]. Характеристика стратегій розвитку малого підприємництва в Україні наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

Характеристика типів стратегій розвитку малого підприємництва в Україні

Стратегія	Опис	Результат
1	2	3
Стратегія створення та розвитку продукту	передбачає виробництво абсолютно нових продуктів, докорінну модернізацію продуктів уже відомих споживачу, розширення сфери впливу	- підвищення конкурентоспроможності; - розширення асортименту; - підвищення якості продукту.
Стратегія посилення позицій на ринку	передбачає синергію заходів та дій на ринку (внутрішньому, зовнішньому) для сприяння максимальному посиленню позицій як конкретної продукції, так і малого бізнесу загалом; передбачає підвищену увагу до маркетингу і ретельне дослідження споживчого попиту	- посилена клієнтоорієнтованість; - підвищення конкурентоспроможності; - впізнаваність продукту на ринку.
Стратегія розвитку ринку товарів і послуг	передбачає пошук ринків для продуктів, що випускаються у нових регіонах, в нових країнах (вихід за межі звичних і освоєних ринків збуту)	- розширення кола покупців; - завоювання нових ринків; - збільшення обсягу продажів.
Стратегія інтегрованого зростання	передбачає розвиток бізнесу за допомогою нарощування його структури; для цієї стратегії характерна поява нових виробництв та створення нових підрозділів; укрупнення структури бізнесу може відбуватися як за рахунок внутрішнього розвитку бізнесу, так і за рахунок поглинання інших бізнесів, придбання нових готових структур.	- розширення структури підприємства малого бізнесу; - ефект зворотної вертикальної інтеграції; - отримання додаткового прибутку.
Стратегія диверсифікованого зростання	використовується у випадку, коли ринок переповнюється, ринкова ніша вичерпала свій потенціал і більше не споживає продукцію бізнесу; передбачає розширення асортименту продукції та пошук нових можливостей на ринку; підходить для зростання малого бізнесу, що прагне до розширення	- розширення власного бізнесу; - розширення асортименту продукції; - модернізація виробництва; - підвищення кваліфікації кадрів; - вихід на нові ринки.
Стратегія скорочення	цілеспрямоване та регульоване скорочення бізнесу, пов'язане зі змінами на ринку, в економіці регіону або країни; використовується у випадку, коли бізнес потребує перезавантаження (наприклад, після тривалого періоду зростання, при перенасиченості, для підвищення ефективності бізнесу при спадах в економіці)	- використання нових технологій у виробництві продукту суб'єктами малого бізнесу; - ліквідація виробництва не затребуваних ринком продуктів.

Джерело: складено авторами на основі [2].

Відповідно до вищезазначеного перспективними напрямками розвитку малого підприємництва в Україні вважаємо [3]:

- формування законодавчої бази, яка б сприяла розвитку малого бізнесу;
- вдосконалення державної фінансово-кредитної підтримки;
- забезпечення умов розвитку матеріально-технічного та інноваційного спрямування;
- інформаційне та кадрове забезпечення малого бізнесу;
- стимулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів малого бізнесу.

Безумовно, у підвищенні конкурентоспроможності національної економіки, зростанні економічного та соціального розвитку малий бізнес відіграє не останню роль. Ось чому країна, представлена урядом, повинна забезпечити всі необхідні умови (законодавство, інформація, фінанси) для швидкого розвитку малого бізнесу та його конкуренції на

внутрішньому та зовнішньому ринках. Потенціал малого бізнесу в Україні великий і тому немає жодних сумнівів щодо перспектив його подальшого розвитку, що потребує мінімізації ризиків, синергії ресурсів та інновацій. Цього поєднання можна досягнути, лише надавши можливість суб'єктам малого підприємництва вільно розвивати власний бізнес та отримувати винагороду та задоволення від своєї роботи.

Список використаних джерел: 1. Акименко О. Синергетичні детермінанти розвитку промислового виробництва в умовах обрання Україною курсу на євроінтеграцію. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 4 (20). С. 157-169. 2. Беззубко Л. В., Боровська В. Г. Стратегії розвитку малого бізнесу в Україні. *Збірник наукових праць Донбаської національної академії будівництва і архітектури*. 2020. № 1 (19). – С. 53-60. 3. Крисак А. О., Мусятовська О. С. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. *Економіка та держава*. 2018. № 12. С. 69-74.

УДК 658

К. Ю. Хоменко, здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: **Т. В. Клименко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ВИКОРИСТАННЯ GAP-АНАЛІЗУ ПІД ЧАС ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Ключові слова: стратегічний аналіз, управлінські рішення, методи стратегічного аналізу, GAP-аналіз, зовнішні та внутрішні фактори, відхилення від запланованих результатів.

Будь-яке підприємство є відкритою системою, яка постійно взаємодіє з навколишнім середовищем і пристосовується до його змін. Саме ця його здатність є головною умовою для успішного ведення бізнесу. Через загострення конкурентної боротьби перед керівниками постає питання щодо пошуку вірного напрямку розвитку підприємства, а саме – вибору стратегії. Тільки завдяки точній та своєчасній оцінці процесів, що відбуваються в зовнішньому середовищі, можливо створити умови для довгострокового функціонування підприємства.

Метою аналізу факторів впливу зовнішнього середовища на підприємство є правильна побудова стратегічного, тактичного й оперативного управління, прогнозування майбутніх вигід чи збитків, розробка додаткових планів для непередбачуваних ситуацій. Тому сьогодні підвищується роль методів аналізу зовнішнього середовища в процесі прийняття управлінських рішень, адже саме вони допомагають оцінити перспективи підприємства.

У сучасному економічному просторі одним із найпоширеніших методів стратегічного аналізу є GAP-аналіз. Суть цього методу полягає в дослідженні проблеми (розриву), що виникає між тим, чого підприємство хоче досягнути у своєму розвитку, і тим, чого фактично може досягти, не змінюючи нинішню політику, наприклад, чому плани керівництва щодо реалізації не збігаються з кількістю продукції, що поставляється клієнтам [1]. Тобто головним завданням GAP-аналізу є розробка прогнозу тих ситуацій, що зможуть призвести до розриву між бажаним і реальним компанії, адже тільки виявлення та попередження проблеми може гарантувати досягнення мети [1].

Розриви можуть виникати під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Так, зовнішні фактори спричинені економічними, соціальними, політичними та іншими чинниками, а внутрішні – через неефективну роботу всередині підприємства. Можливий та одночасний вплив зовнішніх і внутрішніх факторів [3].

Аналіз розривів може бути здійснений за допомогою експертних оцінок, тестування, експериментів, опитувань персоналу, мозкових штурмів тощо [2]. За допомогою цих досліджень оцінюється загальна готовність компанії до переходу від поточного стану до наміченого рівня.

Позитивним у проведенні цього аналізу є те, що менеджери та керівники можуть реально оцінити рівень виконання поставлених цілей та чітко побудувати послідовність їх реалізації. Саме тому цей метод має широку сферу застосування [2].

Завдяки цьому методу можна не тільки відстежити теперішній стан підприємства, а і прийняти рішення, які в майбутньому призведуть до збільшення його прибутковості та конкурентоспроможності. Тобто GAP-аналіз дає змогу якнайбільше залучити внутрішній потенціал підприємства, використовуючи зовнішнє середовище [3].

Негативним моментом GАР-аналізу є застосування прогнозних та експертних оцінок, які базуються на суб'єктивній думці, що призводить до більшої похибки під час аналізу та збільшення частки відхилень від запланованих результатів. Також цей метод не дає можливості виправити розриви, що виникають через зовнішні чинники, які не піддаються суттєвому впливу [2].

Можемо констатувати, що стратегічне управління підприємством може бути досягнуте лише за використання якісного стратегічного аналізу. Аналіз, зі свого боку, ґрунтується на застосуванні відповідних методів, які допомагають визначити вигоди та загрози підприємству, вчасно вирішити непередбачувані складнощі, сформулювати альтернативну стратегію для ефективного економічного розвитку та можливі перспективи. GАР-аналіз необхідний для розв'язання проблем, які стають «розривом» між реальним та бажаним станом підприємства. Результатом цього аналізу може бути прийняття нового плану розвитку, саме тому управлінський аналіз фактично неможливо провести без використання цього методу.

Список використаних джерел: 1. Gap-аналіз. *Українська Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Gap-%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7>. 2. Как провести gap анализ предприятия. *Директор по персоналу*: веб-сайт. URL: <https://www.hr-director.ru/article/66903-gap-analiz-predpriyatiya-17-m10>. 3. Томчук О. Ф., Градомська І. О. Використання методів стратегічного управлінського аналізу під час прийняття управлінських рішень. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 41. С. 307-312. URL: <https://doi.org/10.32843/infrastructure41-50>.

СЕКЦІЯ 4

Міжнародний та національний досвід організації, функціонування та розвитку аудиту

УДК 657

Л. В. Гуцаленко, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ ЗАКУПІВЕЛЬ

ЗА ДЕРЖАВНІ КОШТИ

Ключові слова: державні закупівлі, контроль, ProZorro, договір, конкуренція, механізми.

Державні закупівлі є історично сформованим і традиційним видом суспільної діяльності, фактично інститутом розвитку і підтримки економіки, який постійно вимагає вдосконалення контрактної системи. В умовах невизначеності та економічних ризиків виникає гостра потреба в моніторингу та контролі як механізму реалізації ефективної державної політики у сфері закупівельної діяльності. Вирішення цього завдання має бути забезпечено за рахунок розвитку системи інформаційного забезпечення, що дозволяє на основі збору, обробки та аналізу даних отримувати уявлення про реальний стан у секторі публічних закупівель і реалізувати механізми забезпечення умов і прозорості закупівель для державних потреб.

Державні закупівлі – це не просто великий бізнес, це найбільший бізнес з усіх. У Європі він у середньому відповідає 16 % ВВП країн, даючи суперникам у вигляді фінансового сектору (5,1 %) або сільського господарства (1,5 %). Є регіональні особливості – у Нідерландах цей показник найвищий, на рівні 20,2 % від ВВП. У Бельгії найнижчий – 14 %.

В Україні була здійснена капітальна перебудова всієї сфери держзакупівель, причому це відбулося з ініціативи та за участю представників громадянського суспільства, було позначено печаттю їх рішучості змінити характер взаємин в Україні між державним і приватним секторами.

Порівнюючи Українську площину по державних закупівлях та міжнародних варто зазначити, що кожен контракт в ProZorro визначається за підсумками анонімного онлайн-аукціону з чотирьох раундів.

У першому виконавці пропонують початкові ціни, ґрунтуючись на оцінці в контракті. Потім ціни і кількість учасників розкриваються і виконавці можуть зробити нові ставки. Починає той, хто поставив найбільшу ціну. Це повторюється тричі, потім виграє найбільш вигідна ціна.

Це eBuy навпаки - і, як у випадку продавців на eBuy, покупці на ProZorro можуть вести всі переговори автоматично [1].

Департамент сфери публічних закупівель тісно співпрацює з багатьма міжнародними партнерами та організаціями, в тому числі з Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD), Європейським Банком Реконструкції та Розвитку (EBRD), Світовим Банком (WB), Програмою розвитку комерційного права Міністерства торгівлі США (CLDP), Програмою ЄС-OECD SIGMA, Проектом «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах» (TAPAS Project), Корейською програмою обміну знаннями (KSP), Партнерством по відкритим контрактам (Open Contracting Partnership (OCP) тощо [2].

Для урядів, які планують свій шлях до економічного відновлення після пандемії коронавірусу, державні закупівлі відіграватимуть ключову роль у постачанні життєво важливих товарів, робіт та послуг громадянам, а також у створенні можливостей для малих та великих компаній.

Сам розмір світового ринку закупівель, який, згідно з новими дослідженнями мережі Open Partnership Partnership and Spend Network, оцінюється в 13 трильйонів доларів США на рік, робить його важливою економічною діяльністю.

Понад 10 трлн дол. (77 % від загальної суми) витрачають 16 країн. Китай нині є найбільшим постачальником закупівель на рівні 4,2 трлн дол. США, а США витрачають 1,8 трлн дол. Приблизно 14 країн щорічно витрачають від 100 до 1 трлн дол. Від найвищого до найнижчого – це Японія, Німеччина, Індія, Франція, Великобританія, Індонезія, Канада, Італія, Південна Корея, Австралія, Бразилія, Нідерланди, Росія та Іспанія. Проте уряди розкривають дуже мало інформації про те, як витрачаються ці гроші.

Відсутність прозорості серйозно заважає зусиллям посилити конкуренцію, особливо для малих та середніх підприємств (МСП) та підприємств, що належать меншинам. Включення оцінки контрактів з часом забезпечить користувачам даних краще розуміння того, коли термін дії відповідних контрактів має закінчитися. Це також перешкоджає ефективному контролю за зменшенням шахрайства та корупції.

Стандарт відкритих договорів даних (OCDS - Open Contracting Data Standard) забезпечує корисну основу для стандартизації, особливо в поєднанні з інструментами та процесами для забезпечення якості та повноти даних.

Список використаних джерел: 1. Сапитон М. История ProZorro в Wired: как Украина создала самую прозрачную систему госзакупок в мире. 2018. URL: <https://ain.ua/2018/08/21/wired-prozorro>. 2. Міжнародна діяльність у сфері публічних закупівель. 2020. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/MoreDetails?lang=ukUA&id=274b77ed-ad89-446f-83f5-7686f44827bd&title=UgodaSotProDerzhavniZakupivli-wtoGra-&isSpecial=true>.

УДК 657.6

О. С. Дубинська, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку, оподаткування та економічної безпеки Донбаської державної машинобудівної академії, м. Краматорськ, Україна

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОГО СУДЖЕННЯ АУДИТОРА ЯК МЕХАНІЗМУ ВИКОНАННЯ ЗАХОДІВ АУДИТУ

***Ключові слова:** аудит, незалежний контроль, професійне судження, якість інформації звітності, Міжнародні стандарти аудиту.*

Вирішення завдань аудиту як одного з чинників забезпечення сталого розвитку передбачає здійснення низки заходів. Їхній зміст, послідовність та обсяг передбачає, серед іншого, застосування аудитором власного професійного судження. Зміни до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» розширили перелік підприємств, які зобов'язані складати фінансову звітність за Міжнародними стандартами фінансової звітності, а також оприлюднювати її на сайтах із підтвердженим аудиторським звітом. Тому для виконання завдань аудиту необхідне отримання достатніх аудиторських доказів, на доказовості яких буде формуватися аудиторське судження про дотримання вимог, принципів, якісних характеристик підготовки фінансових звітів згідно МСФЗ.

Згідно з Міжнародною концептуальною основою завдань із надання впевненості, «відповідні критерії необхідні для достатньо стабільного вимірювання чи оцінювання предмета завдання в контексті професійного судження. Без системи координат, яку створюють прийнятні критерії, будь-який висновок може, або трактуватися як завгодно, або, навіть, не бути зрозумілим» [1].

Досліджуючи роль професійного судження в аудиті, необхідно аналізувати його параметри, виходячи з призначення, яке визначається об'єктно-предметними характеристиками. Особливого значення це набуває в умовах, що супроводжуються взаємним впливом економічного суб'єкта та суб'єкта аудиту.

Як слушно зауважує О. Ю. Редько, «нині, навіть у останній редакції МСА ІФАС, межа суб'єктивного аудиторського судження чітко не визначена. Як визначити суттєву невідповідність даних звітності чи її тверджень; як визначити вплив викривлень на рівні тверджень класу операцій та сальдо рахунків; як розрахувати достатність отриманих доказів для формування свого судження; що слід вважати реальним критерієм для відмови від виказування судження; чи можуть існувати різні судження різних аудиторів з одного предмета перевірки, якщо всі вони мають свідоцтво АПУ про проходження контролю якості аудиторських послуг?» [2; 3].

Як зазначають О. В. Томчук та В. Ю. Фабіянська, «об'єктом аудиторського судження є прийняття рішень протягом усього процесу аудиторської перевірки, тобто починаючи з вибору об'єкта аудиту до складання підсумкового аудиторського звіту, але найважливішим його предметом є вибір типу аудиторської думки, оскільки це і є головною метою незалежного аудиту» [4].

Н. Ф. Манько визнає, що «аудитор на основі професійного судження повинен сформулювати висновок про цінність зібраних доказів, відповідно до визначених критеріїв їх оцінки» [5]. На думку автора, на професійному судженні ґрунтується «визначення достатності доказів для прийняття кінцевого рішення аудитора щодо достовірності фінансової звітності, в усіх суттєвих аспектах, комплексна оцінка доказів...» [5].

Заходи формування, обґрунтування, та застосування професійних суджень аудитора під час виконання завдань має бути досліджене в контексті впливу обставин функціонування аудиту в інтересах суспільства та його окремих груп.

Насамперед це стосується інституціонального статусу аудиту. Роль професійного судження в забезпеченні реалізації місії цього суспільного інституту може бути визначена, виходячи з необхідності врахування таких обставин:

- професійне судження аудитора генерується на основі його суб'єктивного ставлення як безпосередньо до інформації, яка досліджується при виконанні відповідних завдань, так і до процесів її підготовки та подальшого опрацювання (в тому числі й самим аудитором). Іншими словами, аудитор через механізм застосування професійного судження надає оцінку явищам і процесам, виходячи з власного їх розуміння;

- професійне судження аудитора є способом узагальнення та формалізації ставлення виконавця відповідних заходів. Це означає, що будь-які судження, сформульовані під час виконання завдань, ґрунтуються на результатах окремих дій аудитора з урахуванням його професійної підготовки, освітньої кваліфікації та досвіду роботи;

- застосування професійних суджень аудитора передбачає прийняття виконавцем аудиторських заходів відповідальності перед суспільством за відповідність результатів роботи критеріям задоволення інтересів користувачів інформації. При цьому в контексті реалізації функцій, делегованих суспільством інституту аудиту, набуває значення не лише формальна, але й функціональна складова відповідальності аудитора.

Таким чином, роль професійного судження аудитора як механізму виконання заходів аудиту, виходячи з доктрини інституціонального статусу аудиту, полягає в забезпеченні обґрунтованості результатів роботи аудитора.

Варто відзначити, що інституціональний статус аудиту дає підстави для ідентифікації особливостей застосування професійних суджень при виконанні завдань різними видами суб'єктів. Проте існують відмінності в обсягах застосування суджень суб'єктами незалежного, державного та внутрішнього аудиту. Чинником такого виду розбіжностей є зміст повноважень, якими наділені відповідні суб'єкти, що знаходить своє відображення в рівнях та способах регулювання виконання завдань у нормативних документах.

Список використаних джерел: 1. Манько Н. Ф. Критерії оцінки доказовості аудиторського судження. *Траекторія науки*. 2018. Т. 4. № 12. С. 1021-1030. 2. Редько О. Ю. Основні ілюзії щодо ринку аудиту в Україні. *Статистика України*. 2018. № 1. С. 93-97. 3. Редченко К. І. Незалежність аудитора та її вплив на якість аудиторських послуг. *Регіональна економіка та управління*. 2020. № 2. Ч. 2. С. 48-51. 4. Додаток до Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2016-2017 років / пер. з англ. Київ : Аудиторська палата України ; Видавництво «Фенікс», 2018. Ч. 3. 1120 с. 5. Василюк М. М. Концептуальні основи якості аудиту : монографія. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2019. 588 с.

УДК 657.6

Ю. Ю. Чебан, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

Т. С. Ганошенко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ПРОФЕСІЙНИЙ СКЕПТИЦИЗМ АУДИТОРА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Ключові слова: скептицизм, професійний скептицизм, аудитор, аудиторська думка.

Глобальна фінансова криза стала поштовхом до виникнення такого поняття, як «професійний скептицизм». Більшість професій характеризуються об'єктивністю та неупередженістю як одними з професійних особливостей. Однією з таких професій є професія аудитора.

Взагалі скептицизм (від грецького *skeptikos* – помічати, зауважувати, розглядати) означає сумніви щодо певного явища чи його існування або властивостей певного об'єкта, а також метод судження, який базується на неприйнятті передчасних висновків [1].

З боку філософських поглядів скептицизм має в основі такі основні інструменти мислення, як порівняння даних розуму і даних почуттів, а також протиставлення цих даних один одному. Ставиться під сумнів саме якість мислення, особливо сумнів в існуванні й достовірності істини, яка повинна прийматися як даність і не повинна вимагати для себе будь-яких доказів [2].

Іншими словами, у філософії скептицизм означає принципову обмеженість знання, отримання інформації про дійсність через сумніви та постійні перевірки чи експерименти, брак впевненості в існуванні позитивних мотивів для людських вчинків.

Отже, скептицизмом є певна життєва позиція людини, за якою завжди мають місце сумніви щодо наявності істини, у повноті інформації про істину, у критеріях самої істини.

Професійним обов'язком аудитора та практичною вимогою до професії аудитора, яка пов'язана із професіоналізмом та професійною незалежністю, є його професійний скептицизм. Аудитор під час формування власного судження має враховувати, що отримані аудиторські докази можуть бути викривленими або помилковими з огляду на суб'єктивні та об'єктивні причини.

Стаття 9 закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» містить твердження, що «аудитори та суб'єкти аудиторської діяльності при наданні аудиторських послуг зобов'язані дотримуватися принципу професійного скептицизму, що передбачає допущення можливості суттєвого викривлення інформації, яка розкрита у фінансовій звітності, внаслідок виявлених під час проведення аудиту фактів чи поведінки, що вказують на порушення, у тому числі шахрайство або помилку, незважаючи на попередній досвід аудитора та суб'єкта аудиторської діяльності щодо чесності та порядності посадових осіб юридичної особи, фінансова звітність якої перевіряється» [3]. Отже, аудитор та суб'єкт аудиторської діяльності повинні критично та із сумнівом підходити до застосованих юридичною особою оцінок і фактів.

Зміст Міжнародних стандартів аудиту визначає поняття професійного скептицизму як підхід, за яким аудитор критично оцінює вагомість отриманих доказів.

Застосуванню професійного скептицизму на практиці, зважаючи на зовнішні і внутрішні чинники, сприяють або заважають занадто великий обсяг інформації, що досліджується; неоднозначність отриманих даних; необхідність приймати рішення в умовах обмеженого часу. Водночас професійний скептицизм аудитора має бути присутнім протягом усього процесу аудиторської перевірки – від аналізу та прийняття рішення щодо підписання договору на проведення аудиту до формування аудиторської думки.

Аудитор у контексті свого професіоналізму та незалежності має постійно ставити питання, чи не вказує отримана інформація та зібрані аудиторські докази на можливі суттєві викривлення внаслідок недобросовісних дій, навіть якщо аудитор має минулий досвід щодо чесності керівництва клієнта та відповідності фінансової звітності реальному стану справ клієнта та чинному законодавству. Правильність постановки таких питань та пошуку відповідей на них є основою саме професійного скептицизму аудитора, який «є здатністю аудитора критично зважувати аудиторські докази, отримані в ході аудиторської перевірки, якщо в облікових записах, документах або заявах управлінського персоналу компанії містяться суперечності. Це дозволить аудитору не випустити з уваги підозрілі обставини та не зробити неправильних підсумкових висновків щодо фінансової звітності, яка перевіряється» [4]. Сумнів завжди асоціюється з розсудливістю, розумом, інтелектом, тому професійний скептицизм має бути оснований на досвіді та професійних якостях аудитора.

Отже, підводячи підсумок, зазначимо, що професійний скептицизм аудитора є невід'ємною складовою його професійної діяльності, певною ознакою потенційної якості аудиту, якості відповідного професійного судження аудитора.

Список використаних джерел: 1. Скептицизм. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BA%D0%B5%D0%> 2. Скептицизм у філософії: поняття, принципи, історія, представники. URL: <https://ukr.agromassidayu.com/skepticizm-v-filosofii-ponyatie->

principi-istoriya-predstaviteli-read-005966. 3. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>. 4. Ясний розум сумнівів. URL: <https://blog.liga.net/user/orubitel/article/32952>.

УДК 657.6

Ю. Ю. Крігер, аспірантка 3 курсу

Науковий керівник: **Ю. Б. Слободяник**, д-р екон. наук, професор

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ АУДИТУ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА УМОВИ ДЛЯ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Ключові слова: *аудит ефективності, INTOSAI, розвиток.*

Аудиторська діяльність має свою вікову історію. Спочатку вона існувала у вигляді контролю за наповненням та витратами з державних скарбниць. Надалі розвивалась економіка: утворювались нові форми власності, змінювались економічні відносини між суб'єктами, створювались новітні технології. Усе це стимулювало розвиток контролю, зокрема і його виду – аудиту. Не малу роль відігравала й політика країн та форми правління всередині них, а також і війни. Аудит розвивався під впливом різних чинників, а також утворювались його нові форми.

Так, після Другої світової війни країни, що воювали, перебували в жахливому економічному та соціальному становищі. Голод, розруха спонукали уряди до швидких та раціональних дій. Приватні підприємства були розорені – єдиним виходом стала дотація їхньої діяльності з бюджету країн. Також багато підприємств будувались країнами з нуля: це давало нові робочі місця та ресурси для нормальної життєдіяльності людей. Усе це призвело до збільшення частки державних підприємств та появу нового напрямку контролю щодо ефективного використання бюджетних коштів.

У 1953 році було створено Міжнародну організацію вищих органів аудиту (INTOSAI), метою якої стало започаткування такої платформи, де б організації-члени могли обмінюватись досвідом задля розвитку аудиту в державному секторі. Колективна робота INTOSAI, що тривала понад двадцять років, та вплив певних економічних, політичних та соціальних факторів, таких як стрімкий економічний розвиток, націоналізація банків та страхових компаній (що збільшило вплив держави), зацікавленість громад щодо раціональності та ефективності розподілу витрат урядом – стало причиною зародження нового напрямку в аудиті – аудиту ефективності. У 1977 році на конференції INTOSAI вперше він був зафіксований у Лімській декларації керівних принципів аудиту державних фінансів [1], а надалі дана форма аудиту відображена в стандартах INTOSAI. На сьогодні організація налічує 201 країну-учасницю (з них 195 повноправних, 5 асоційованих та 1 афілійований члени організації) та веде активну роботу щодо покращення стандартів.

Передумовами виникнення аудиту ефективності стали процеси саме в бюджетній сфері – він діє та розвивається більшою мірою для перевірки економічного, ефективного та результативного управління державного сектору економіки (уряду, його програм, витрачання бюджетних коштів, діяльності державних підприємств тощо). Але з часом дедалі більше приватних підприємств почало нарощувати свою потужність на ринку та стали зацікавленими в цій формі аудиту, адже в результаті можна отримати експертну думку про раціональність розподілу коштів, ефективність використання ресурсів, прогрес у досягненні поставлених цілей.

В Україні така форма аудиту була вперше затверджена Постановою Кабінету Міністрів № 1017 від 10 серпня 2004 року «Порядок проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту ефективності виконання бюджетних програм» [2]. Водночас у розвинених країнах світу в проведенні аудиту ефективності зацікавлений сам уряд, щоб їхня робота ставала більш ефективною, приватні підприємства – для того, щоб стати успішнішими. Професор Ю. Б. Слободяник зазначає, що ця форма аудиту фокусується на сферах, які є найбільш важливими для громадян і мають найкращий потенціал для

поліпшення, а також забезпечує конструктивні стимули для вжиття відповідних заходів відповідальними сторонами [3]. З огляду на це, можемо сказати, що така форма аудиту може проводитись в будь-якій галузі економіки, яка цього потребуватиме, незалежно від форми власності підприємства, при цьому використовувати загальноприйняті стандарти, а також буде здійснювати позитивний вплив на його функціонування.

Взявши до уваги міжнародний досвід, ми бачимо, що аудит ефективності є поширеною формою аудиту. До прикладу, у Сполучених Штатах Америки, Канаді, Великій Британії він є систематичним процесом, а отже, відбувається не одноразово, а з певною періодичністю. Інформація, яка надається у звітах, призначена не лише для отримання оцінки результатів діяльності, а і для того, щоб уряд міг зробити корективи у своїй діяльності. При наступній перевірці аудиторі аналізують виконання рекомендацій, які були надані в попередньому звіті. Слід відзначити, що аудит ефективності в цих країнах має своє нормативно-правове регулювання, яке дає можливість аудиторам діяти більш професійно, на основі відповідних стандартів.

Необхідність аудиту ефективності в сучасному світі зумовлена конкуренцією в приватному секторі та вищим попитом на краще управління. У свою чергу, і прагнення компанії мати високий статус на ринку та здійснювати свою діяльність більш ефективно є ще одним фактором для розвитку цієї форми аудиту.

Отже, аудит ефективності має свою певну історію становлення та розвитку: своє підґрунтя та напрацювання щодо вдосконалення. На нашу думку, Україна має всі можливості для його активного проведення. Спираючись на міжнародну практику, можемо зауважити, що розробка чіткого нормативно-правового регулювання аудиту ефективності для встановлення правил, процедур його проведення (можлива імплементація стандартів INTOSAI), створення освітніх програм для підвищення кваліфікації аудиторів, адже така форма аудиту вимагає більшого досвіду та знань, при цьому стимулювання суспільного інтересу за діяльністю уряду (особливо в витратах з бюджету), а також зацікавленість самого уряду в його проведенні для здійснення своєї діяльності більш ефективно, економічно та результативно – пришвидшить розвиток аудиту ефективності в Україні.

Список використаної літератури: 1. The Lima Declaration of Guidelines on Auditing Precepts URL: <https://www.internationalbudget.org/publications/united-nations-intosai%E2%80%99s-lima-declaration-of-guidelines-on-auditing-precepts>. 2. Порядок проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту ефективності виконання бюджетних програм : Постанова Кабінету Міністрів № 1017 від 10 серпня 2004 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/7850294>. 3. Слободяник Ю. Б. Державний аудит ефективності: проблема визначення критеріїв. *Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 28 грудня 2018 р.). Тернопіль : ТНЕУ, 2018. С. 166-169. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/35180/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba_28-12-2018.pdf#page=166.

УДК 657

І. С. Давиденко, здобувач вищої освіти, група МФАМп-201

Науковий керівник: **Т. А. Гоголь**, д-р екон. наук, професор, професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ АУДИТУ

Ключові слова: *аудит, міжнародні стандарти аудиту, розвиток аудиту, міжнародна федерація бухгалтерів.*

Розвиток аудиту у світі має довгий історичний шлях, в процесі якого відбувалися його становлення, визначення економічних засад, формування нормативно-правової бази.

Формування нормативної бази у вигляді міжнародного набору стандартів аудиту почалося з 1969 року з публікації звітів, присвячених міжнародному аудиту, які були підготовлені Міжнародною дослідницькою групою бухгалтерів на основі порівняння

ситуації в Канаді, Великобританії та США. Необхідність формування єдиної нормативної бази зі стандартів бухгалтерського обліку й аудиту стало результатом створення в 1973 році Комітету з міжнародних стандартів фінансової звітності й поставлених питань щодо створення аналогічного органу в галузі аудиту.

Створення Комітету з міжнародних стандартів аудиту (IAudSC) і формування нормативної бази зі стандартів аудиту було обґрунтовано в 1978 році в книзі директора з бухгалтерських досліджень AICPA Моріса Муніца «Міжнародні стандарти аудиту» [1]. Після обговорення питань організації необхідного органу, який буде здійснювати видання, розміщення, впровадження і дотримання високоякісних професійних стандартів аудиту наприкінці 1970-х років Рада Міжнародної федерації бухгалтерів (МФБ) створила Комітет з міжнародної аудиторської практики (IAPC - International Auditing Practices Committee), який мав стати постійним комітетом Ради МФБ, а потім і Правління МФБ (у травні 2000 року Раду МФБ перейменували на Правління МФБ) [1].

Новостворений Комітет з міжнародної аудиторської практики в період з 1980 по 1991 рік випустив Міжнародне керівництво з аудиту (IAG) і доповнення до нього, а також у 1991 році перший Міжнародний стандарт аудиту (МСА).

На початку 2000-х років відбулися зміни в перейменуванні міжнародних організацій, які мають на меті видання і опублікування міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і фінансової звітності, а також стандартів аудиту. У 2000 році Комітет було перейменовано на Раду з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (International Accounting Standards Board — IASB), а в 2003 році IAPC був перейменований в Міжнародну раду зі стандартів аудиту та підтвердження достовірності інформації (IAASB). І вже 1 січня 2003 року IAASB безкоштовно розмістив повний текст Міжнародних стандартів аудиту на своєму вебсайті і заявив, що всі майбутні остаточні декларації будуть публікуватися безкоштовно в режимі онлайн. Доступ до публікацій IAASB надається користувачам, які зареєструвалися на сайті МФБ [1].

Крах компанії Enron (у 2001 році) та подальші скандали з фінансовою звітністю інших великих компаній викликали в Європейському Союзі заклики до подальшої перевірки фінансової звітності, обов'язкового аудиту, корпоративного управління та ринків цінних паперів. Протягом останніх років (після 2001 року) довіра інвесторів до ринків капіталу в усьому світі підірвалася, а довіра до аудиторської професії зруйнувалася. Наслідки Enron та відповіді США на відновлення довіри інвесторів, Закон Сарбейнса-Окслі (SOA) та проблеми фінансової звітності ЄС вимагали перегляду пріоритетів ЄС щодо обов'язкового аудиту в рамках ініціатив Комісії щодо покращення корпоративного управління.

Для зміцнення ролі і функцій аудиту в країнах ЄС в 2003 році Європейська комісія опублікувала повідомлення «Посилення обов'язкового аудиту в Європейському Союзі» (COM/2003/286), в якому визначила, що з 2005 року необхідно використовувати МСА для всіх обов'язкових аудитів в ЄС. Це повідомлення було випущено разом із пресрелізом "Аудит звітності компаній: Комісія визначає десять пріоритетів для підвищення якості та захисту інвесторів, в якому описані короткострокові (2003-2004 роки) і середньострокові (2004-2008 роки) пріоритети плану дій щодо обов'язкового аудиту для країн ЄС [2].

Інші країни, такі як Велика Британія та Ірландія також прийняли рішення щодо прийняття до впровадження Міжнародних стандартів аудиту (МСА), випущених Радою з міжнародних стандартів аудиту і гарантій (IAASB) і їх обов'язкового використання з 2005 року.

Географічне розширення застосування міжнародних стандартів аудиту у світі стало передумовою необхідності оновлення і переформатування Міжнародних стандартів аудиту (МСА) з метою покращення їх зрозумілості й гармонізації з нормативною базою ЄС (Директивами ЄС). Результатом такої роботи у 2009 році було завершення проєкту Ради з міжнародних стандартів аудиту та підтвердження достовірності (IAASB) «Проєкт ясності», в якому містяться рекомендації щодо розробки аудиторських планів і дій для забезпечення ефективного проведення аудиту відповідно до уточнених і оновлених МСА [3].

З появою оновлених і змінених МСА Великобританія та Ірландія (UK and Ireland) здійснюють відповідне оновлення британських та ірландських стандартів аудиту ISAs (UK and Ireland) і ISQC (UK and Ireland) з урахуванням нових міжнародних стандартів аудиту на

2010 рік, а також видали «Резюме основних змін в нових МСА (Великобританія та Ірландія)» для розуміння відповідних змін [1].

Постійні зміни й удосконалення міжнародних стандартів аудиту, розуміння відмінностей за формою і змістом національних стандартів з аудиту та супутніх послуг, які опубліковані і діють у багатьох країнах світу зумовлюють знаходження шляхів і напрямів гармонізації аудиторської практики на міжнародному рівні. Комітет з міжнародної аудиторської практики (IAPC) розуміє наявні відмінності та розробляє і видає міжнародні стандарти аудиту, які призначені для міжнародного визнання.

Отже, працюючи в інтересах суспільства, Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ) робить свій внесок у розвиток, прийняття і впровадження міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості високої якості насамперед через підтримку Ради з Міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості (IAASB). МФБ надає людські ресурси, послуги з технічного менеджменту, зв'язку та фінансування цієї незалежної Ради з розробки стандартів, а також допомагає їй у висуванні та підборі членів Ради. За 30-річну історію IAASB (з 1991 року) опублікував 32 Міжнародних стандарти аудиту (МСА) і близько 20 заяв з міжнародної аудиторської практики та інші декларації з таких тем, як контроль [4, 5]. МСА були розроблені при активній участі громадськості, з метою гарантування вирішення і врахування питань, які викликають найбільшу заклопотаність громадськості та ринків. Понад 100 країн нині використовують або знаходяться в процесі прийняття або включення МСА в свої національні аудиторські стандарти. Дедалі більше національних регулюючих органів приймають фінансову звітність, яка підлягає аудиту з використанням МСА.

Список використаних джерел: 1. Knowledge guide to International Standards on Auditing (ISA). URL: <http://surl.li/asmge>. 2. Повідомлення Комісії до Ради та Європейського парламенту – Посилення обов'язкового аудиту в ЄС /* COM/2003/0286 остаточний */ Офіційний вісник 236, 02/10/2003 Рр. 0002–0013. URL: <http://surl.li/asmgv>. 3. IAASB - Clarity project update. URL: <https://www.iaasb.org/publications/iaasb-clarity-project-update>. 4. International auditing and assurance standards board: a brief history of its development and progress. URL: https://www.ifac.org/system/files/downloads/IAASB_Brief_History.pdf. 5. Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements. URL: <http://surl.li/qwyu>.

УДК 657

А. А. Кухтій, здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: **О. С. Сакун**, д-р екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСНОВИ АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ ІЗ БЮДЖЕТОМ ЩОДО ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: аудит, податок на прибуток, розрахунки з бюджетом.

Одним з основних джерел наповнення державного бюджету виступає податок на прибуток. Важливим аспектом у цьому контексті є відповідність інформації підприємств, наведеної в декларації з податку на прибуток, про доходи, витрати, та визначений податок на прибуток вимогам чинного податкового законодавства щодо їх визнання, оцінки та порядку класифікації. Аудит розрахунків з бюджетом щодо податку на прибуток підприємства таким чином сприяє наповненню державного бюджету.

Податковим кодексом України встановлено перелік платежів до бюджету, порядок їх нарахування та терміни сплати. Усі податки та інші обов'язкові платежі обліковуються в розрізі їх видів, тому основними напрямки аудиту розрахунків по всіх видах податків є [1, ст. 125]:

- 1) перевірка повноти нарахування платежів (чи включено підприємство до реєстру платників певного податку, правильність визначення фактичного оподаткованого обороту та ставки податку, правомірність застосування пільг з оподаткування);
- 2) перевірка повноти та своєчасності сплати платежів до бюджету;
- 3) контроль відображення в бухгалтерському обліку операцій за всіма видами розрахунків;

4) перевірка своєчасності і правильності складання та подання податкової звітності до органів Державної фіскальної служби.

Перевірка повноти і своєчасності сплати податків, достовірність відображення сум заборгованості за розрахунками з бюджетом в обліку та звітності здійснюється з використанням платіжних документів та інформації органів Державної фіскальної служби [2].

Джерелами інформації для визначення фінансового результату в декларації з податку на прибуток, є [3, ст. 24]:

- первинні документи, що фіксують факт здійснення господарської операції;
- рахунки бухгалтерського обліку;
- реєстри бухгалтерського обліку.

Для досягнення поставленої мети необхідно перевірити [3, ст. 25]:

- наявність та правильність оформлення первинних документів, які були підставою для визнання доходів та витрат у процесі обчислення розміру оподатковуваного прибутку;
- склад та повноту формування доходів звітного періоду;
- склад витрат звітного періоду на його відповідність податковому законодавству;
- відповідність застосовуваних правил визнання різних груп доходів та витрат вимогам податкового законодавства;
- відповідність застосовуваних підходів щодо оцінки різних груп доходів та витрат відповідно до вимог податкового законодавства;
- правильність застосування облікових оцінок при визначенні амортизаційних витрат, класифікації доходів та витрат у показниках декларації з податку на прибуток, застосування ставок та порядок обчислення податку на прибуток.

Загальний комплекс здійснюваних аудитором процедур можна умовно поділити на п'ять напрямів, які представлені таблиці.

Таблиця

Напрями аудиторських процедур

№	Напрями аудиторських процедур	Пояснення
1	Отримання розуміння підприємства як платника податку на прибуток	Визначається його податковий статус, можливість застосування пільгових режимів оподаткування, особливості процедур сплати податку.
2	Дослідження прийнятої облікової політики підприємства для цілей складання фінансової звітності та формування декларації з податку на прибуток.	Слід встановити, чи існують розбіжності в застосовуваних процедурах оцінки доходів та витрат. Також цей напрям включає процедури, спрямовані на вивчення системи внутрішнього контролю (документообіг, застосовувані на підприємстві процедури санкціонування операцій, застосовувані облікові системи, робочий план рахунків тощо).
3	Дослідження складу доходів, які отримувало підприємство протягом звітного податкового періоду	Досліджується їх зміст (від реалізації товарів, надання послуг, оренди тощо), форма отримання (готівкові, безготівкові, безоплатні), напрям отримання (в Україні, експортні, від операцій з пов'язаними особами).
4	Дослідження складу витрат, які мало підприємство протягом звітного податкового періоду	Досліджується їх зміст (собівартість реалізованої продукції (товарів), від отримання послуг, фінансові витрати, витрати від сплати податків тощо), форма здійснення (готівкові, безготівкові), джерело отримання (в Україні, імпортовані, від операцій з пов'язаними особами, отримані від нерезидента з офшорним статусом).
5	Дослідження складу операцій з основними засобами та нематеріальними активами	Визначається склад (власні, орендовані за договором оперативної оренди або за договором фінансової оренди), форма використання у господарській діяльності (у власній господарській діяльності, передані в оперативну оренду, тимчасово виведені з експлуатації), зміна балансової вартості (переоцінка, поліпшення), рух (надходження, вибуття).

Джерело: складено автором за даними [3, ст. 26].

Для кожного конкретного випадку перевірки змістове наповнення принципів, які мають враховуватися при формуванні показників податкової декларації, залежатиме від операційних характеристик підприємства, що, у свою чергу, визначатиме особливості змісту процедур перевірки [3, ст. 27].

Результати аудиторської перевірки дозволяють не тільки підтвердити достовірність показників фінансової звітності, а й виявити прогалини в системі бухгалтерського обліку, ідентифікувати ризики, окреслити контури розвитку бізнес-суб'єкта в стратегічній перспективі.

Список використаних джерел: 1. Гордієнко Н. І., Харламова О. В., Мізік Ю. І., Конопліна О. О. Аудит: методика і організація : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 319 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/141489401.pdf>. 2. Аудит розрахунків з бюджетом. URL: https://pidru4niki.com/87844/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/audit_rozrahunkiv_byudzhetom. 3. Аудит оподаткування. Опорний конспект лекцій / розробники: Г. В. Даценко, Л. О. Чолій. Вінниця : КНТЕУ, 2019. 88 с. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=26876.pdf>.

УДК 657.6

С. В. Сенченко, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: **К. В. Гнедіна**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

АУДИТ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Ключові слова: *аудит, внутрішній аудит, аудиторська перевірка, ризики діяльності, аудиторські процедури, аудиторські докази.*

Пандемія COVID-19 спричинила значні наслідки для сфери аудиту і вплинула на процес організації та проведення перевірок. Постало доречне питання про те, яким чином діяти в таких умовах підприємствам, звітність яких перевіряється, аудиторським фірмам та які нововведення впроваджувати у процес взаємодії учасників тристоронніх відносин.

Аудитори зіштовхнулися з низкою перешкод щодо організації дистанційної роботи, адже під час карантину вони втратили можливість здійснювати перевірки безпосередньо на місці. При цьому підприємства можуть не надавати їм доступ до своїх баз даних, що значно зменшує обсяг необхідної інформації для прийняття рішень, а у їх керівництва не завжди є можливість проводити наради, пов'язані з проведенням аудиту через низку інших організаційних питань. У зв'язку з цим аудиторам залишалось займатися документальним оформленням раніше розпочатих перевірок та підготовкою до наступних, а також надавати інші послуги, які можливо здійснювати в дистанційному режимі [1]. Представимо рекомендації ПАБУ щодо дій керівництва внутрішнього аудиту внаслідок пандемії та впровадження карантинних заходів (рис. 1). В умовах дистанційної роботи важливо раціонально організувати роботу аудиторів, забезпечити постійну комунікацію між ними та представниками підприємства, пересвідчитися в наявності необхідної техніки, програмних продуктів для виконання завдань та автоматизації перевірки.

Зауважимо, що при проведенні перевірок на підприємствах, які становлять суспільний інтерес, аудитори повинні враховувати той факт, що у зв'язку з запровадженням карантинних заходів вони мали додаткові ризики діяльності. При цьому необхідним постає розкриття в аудиторському звіті інформації про те, як саме обмежувальні заходи вплинули на діяльність суб'єкта господарювання, його фінансове становище та економічні показники діяльності. Аудитору необхідно зібрати необхідні докази за відсутності можливості комунікації з усіма працівниками, обмеження фактичного перебування на підприємстві, що на практиці дуже ускладнює роботу аудитора. Саме тому необхідним є впровадження альтернативних процедур аудиту та удосконалення технологій задля поліпшення виконання роботи. Якщо ж аудитор не має можливості отримати необхідні докази, він повинен висловлювати свої думки із застереженням або взагалі відмовитись від їх висловлення [2].

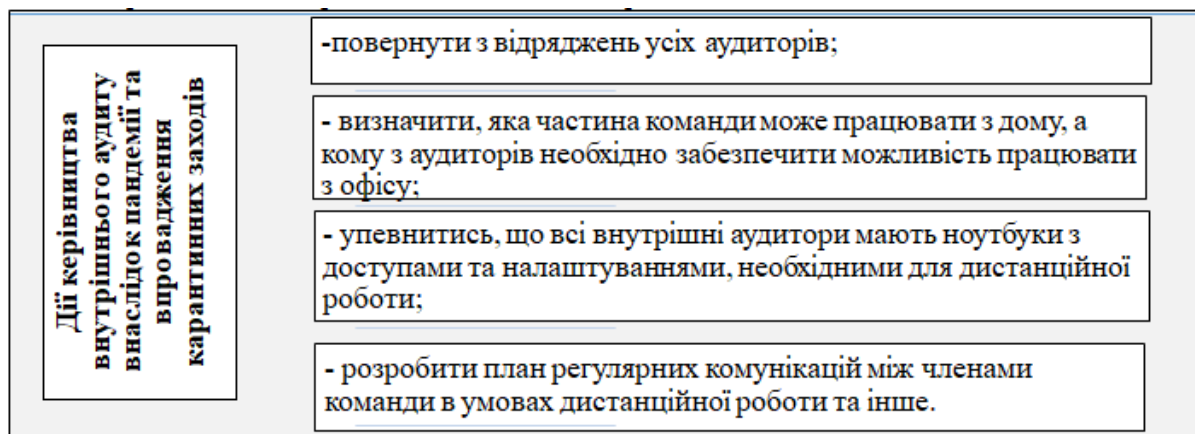

Рис. 1. Дії керівництва служби внутрішнього аудиту внаслідок пандемії та впровадження карантинних заходів

Джерело: сформовано автором за даними [1].

На допомогу аудиторам може прийти автоматизація проведення аудиту, при цьому важливо використовувати надійно захищене програмне забезпечення для збереження конфіденційності інформації [3]. Наведемо рекомендації аудиторам, які допоможуть знизити ризик форс-мажору під час пандемії (рис. 2).

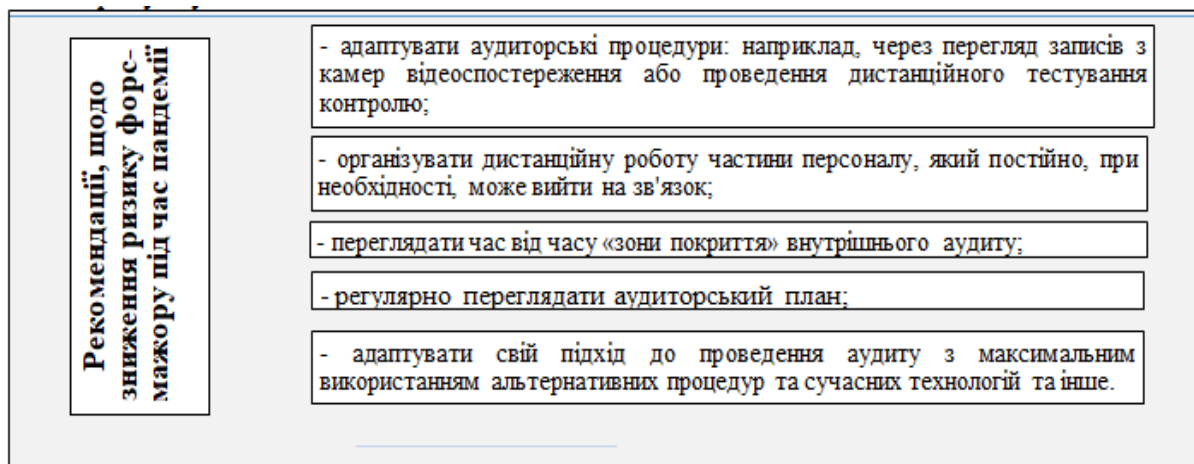

Рис. 2. Рекомендації аудиторам щодо зниження ризику форс-мажору під час пандемії
Джерело: сформовано автором за даними [3].

Отже, під час дистанційної роботи аудиторам слід ретельно обирати аудиторські процедури, проводити дистанційне тестування системи контролю, раціонально планувати роботу персоналу, забезпечити постійну комунікацію між співробітниками аудиторської фірми, оперативно вносити коригування в аудиторський план, використовувати сучасні інформаційні технології для автоматизації роботи.

Список використаних джерел: 1. Як пандемія вплинула на роботу підрозділів внутрішнього аудиту. ПАБУ. URL: <https://www.pabu.com.ua/ua/mediacentr-3/profesiini-novyny/1612-yak-pandemiia-vplynula-na-robotu-pidrozdiliv-vnutrishnoho-audytu>. 2. Інформаційне повідомлення щодо врахування чинників, пов'язаних із пандемією COVID 19 та застосуванням відповідних обмежувальних заходів, при проведенні аудиту фінансової звітності. Орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю. URL: <http://www.apob.org.ua/?p=1812>. 3. Внутрішній аудит в умовах пандемії: поради керівникам. URL: <http://tuipravo.info/publikatsii/novyny/item/2804-vnutrishnii-audit-v-umovakh-pandemii-porady-kerivnykam.html>.

А. М. Шевченко, здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: **К. В. Гнедіна**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ БУХГАЛТЕРА ТА АУДИТОРА

Ключові слова: облік, аудит, бухгалтер, професійний бухгалтер, аудитор, етичні принципи, професійна поведінка.

Кожен бухгалтер та аудитор повинен мати не тільки професійні навички, а й дотримуватися морально-етичних принципів при виконанні професійних обов'язків. Професійна етика – сукупність моральних норм, що характеризує поведінку людини у професійній сфері [1]. Незалежним органом, який розробляє Кодекс етики для професійних бухгалтерів є Рада з Міжнародних стандартів етики для бухгалтерів [2]. Відповідно до Кодексу етики для професійних бухгалтерів є 5 етичних принципів, яких повинен дотримуватися професійний бухгалтер під час своєї роботи: 1) *чесність*; 2) *об'єктивність*; 3) *професійна компетентність та належна ретельність*; 4) *конфіденційність*; 5) *професійна поведінка* (див. табл.) [2].

Таблиця

Фундаментальні етичні принципи професійних бухгалтерів

Етичні принципи	Сутність принципів
<i>Чесність (Integrity)</i>	Бути прямолінійним та чесним у всіх професійних та ділових відносинах.
<i>Об'єктивність (Objectivity)</i>	Не йти на компроміси у професійних чи ділових судженнях через упередженість, конфлікт інтересів або надмірний вплив з боку інших осіб.
<i>Професійна компетентність та належна ретельність (Professional Competence and Due Care)</i>	Досягти та підтримувати професійні знання та навички на рівні, необхідному для забезпечення того, щоб клієнт або організація отримували компетентні професійні послуги, що базуються на знаннях сучасних технічних та професійних стандартів, чинного законодавства. Діяти старанно та відповідно до чинних технічних та професійних стандартів.
<i>Конфіденційність (Confidentiality)</i>	Поважати конфіденційність інформації, отриманої в результаті професійних і ділових відносин.
<i>Професійна поведінка (Professional Behavior)</i>	Дотримуватися відповідних законів та нормативно-правових актів та уникати будь-яку поведінку, яка, як професійний бухгалтер знає або повинен знати, може дискредитувати професію.

Джерело: дані Міжнародного кодексу етики для професійних бухгалтерів (включаючи Міжнародні стандарти незалежності) [2].

Чесність – одна з основних людських чеснот, моральна якість, що відображає одну з найважливіших вимог моральності. Включає правдивість, принциповість, вірність взятим зобов'язанням, суб'єктивну переконаність у правоті справи, що проводиться, щирість перед іншими і перед самим собою відносно тих мотивів, якими людина керується [3]. Професійний бухгалтер повинен бути чесним у всіх професійних відносинах та не мати відношення до інформації, яка містить викривлення. Щоб виконувати якісно свою роботу професійний бухгалтер повинен дотримуватися такого принципу, як об'єктивність. Це поняття тлумачиться як «безстороннє відношення до якоїсь справи, намагання пізнати правду без усяких упереджень» [4]. Для професійного бухгалтера це означає, що вони не можуть допускати упередженості, впливу зі сторони та конфлікту інтересів, повинні керуватися лише професійними навичками. Професійному бухгалтеру слід дотримуватися принципу професійної компетентності та належної ретельності – підтримувати професійні знання та навички на рівні, потрібному для забезпечення отримання клієнтом чи роботодавцем компетентних, професійних послуг, що базуються на сучасних тенденціях практики, законодавстві та методиках, а також діяти сумлінно і відповідно до застосовних технічних та професійних стандартів [2]. Для цього співробітники сучасних підприємств, аудиторських

фірм проходять курси підвищення кваліфікації, беруть участь у різноманітних тренінгах, які допомагають вдосконалювати професійні навички бухгалтерів та аудиторів.

Професійні бухгалтери повинні поважати конфіденційність інформації, отриманої в результаті професійних та ділових стосунків, а тому не розголошувати таку інформацію третім сторонам без належного та спеціального дозволу, якщо немає юридичного чи професійного права розкривати її, не використовувати цю інформацію для особистої вигоди або вигоди третіх сторін [2].

Отже, бухгалтеру та аудитору потрібно дотримуватися правил професійної поведінки, етичних принципів, діяти у рамках положень Міжнародного кодексу етики для професійних бухгалтерів, утримуватись від будь-яких дій, які дискредитують професію, а також постійно вдосконалювати знання та навички у сфері обліку та аудиту.

Список використаної літератури: 1. Левицька О. Професійна етика. *Філософський енциклопедичний словник* / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. С. 531. 2. Handbook of the International Code of Ethics for Professional Accountants (including International Independence Standards). *International Ethics Standards Board for Accountants*. July 2018, by the International Federation of Accountants (IFAC). 254 p. URL: <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/IESBA-Handbook-Code-of-Ethics-2018.pdf>.

3. Українська мала енциклопедія: 16 кн.: у 8 т. / проф. Є. Онацький. Буенос-Айрес, 1967. Т. 8. С. 2049-2050. 4. Українська мала енциклопедія: 16 кн.: у 8 т./ проф. Є. Онацький. Буенос-Айрес, 1962. Т. 5. С. 1160.

СЕКЦІЯ 5

Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства

УДК 657.471.1

Д. В. Долбнєва, канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, аналізу і контролю Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Ключові слова: виробничі витрати, методологія, облік, собівартість, удосконалення.

Правильне визначення витрат на виробництво й розрахунок собівартості продукції (робіт, послуг) має вирішальне значення для обчислення фінансового результату та ефективності діяльності підприємства ЖКГ. Саме тому питання удосконалення методології обліку виробничих витрат підприємств ЖКГ є на сьогодні актуальним і потребує вирішення.

На підприємствах житлово-комунального господарства України у собівартості продукції (послуг, робіт) традиційно переважають виробничі витрати, а питома вага інших витрат є незначною.

Виробничі витрати групуються за чотирима елементами:

1. Прямі матеріальні витрати – це вартість сировини та основних матеріалів, що утворюють основу продукції, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного виду продукції [1].

2. Прямі витрати на оплату праці: включають заробітну плату та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

3. Інші прямі витрати: включають решту виробничих витрат, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема відрахування на соціальні заходи (нарахування ЄСВ), плата за оренду земельних і майнових паїв, а також за оренду виробничих потужностей (будівель, обладнання, транспортних засобів тощо), амортизація основних засобів, втрати від браку та інші прямі витрати.

4. Змінні загальновиробничі витрати: включають у повному обсязі витрати на обслуговування та управління виробництвом (цехів, дільниць), що змінюються прямо (або майже прямо) пропорційно до зміни обсягу діяльності, а також включають постійні загальновиробничі витрати, до яких відносяться витрати на обслуговування і управління виробництвом, що залишаються незмінними (або майже незмінними) при зміні обсягу діяльності, у тому числі постійні розподілені загальновиробничі витрати. Склад загальновиробничих витрат визначено П(С)БО 16 "Витрати" [1].

Відповідно до цього саме виробничі витрати насамперед вимагають раціонального розподілу за однорідними економічно обґрунтованими групами для забезпечення ефективного калькулювання собівартості житлово-комунальних послуг.

Враховуючи все вищезазначене, на нашу думку, забезпечення єдності обліково-аналітичної системи можливе за умови запровадження оптимальної номенклатури статей витрат на виробництво, яка найбільшою мірою відповідає галузевим особливостям підприємств та додатково має на меті визначення неповної та тарифної собівартості в межах єдиної інформаційної бази даних.

Проаналізувавши Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості робіт (послуг) на підприємствах і в організаціях житлово-комунального господарства», затверджені наказом Держбуду України від 06.03.2002 р. № 47 [2], визначено, що вони містять певні недоліки.

Для усунення цих недоліків вважаємо за необхідне запровадження на підприємствах ЖКГ в Україні оптимальної номенклатури статей виробничих витрат, яка передбачає (рис. 1).

Це дозволить підприємства ЖКГ:

1) системно вирішувати весь комплекс завдань управління витратами на виробництво, а саме охоплювати весь комплекс питань щодо планування, нормування, обліку, контролю витрат на виробництво, калькулювання виробничої та тарифної собівартості, аналізу та вдосконалення на цій основі процесу управління витратами на виробництво;

- 2) складати нормативні та планові калькуляції за кожним об'єктом обліку витрат з урахуванням завдань щодо зниження собівартості;
- 3) здійснювати чітке обчислення виробничої собівартості базоване на принципах П(С)БО;
- 4) запровадити облік тарифної виробничої собівартості з метою інформаційного забезпечення процесу управління витратами на виробництво на підприємствах ЖКГ.

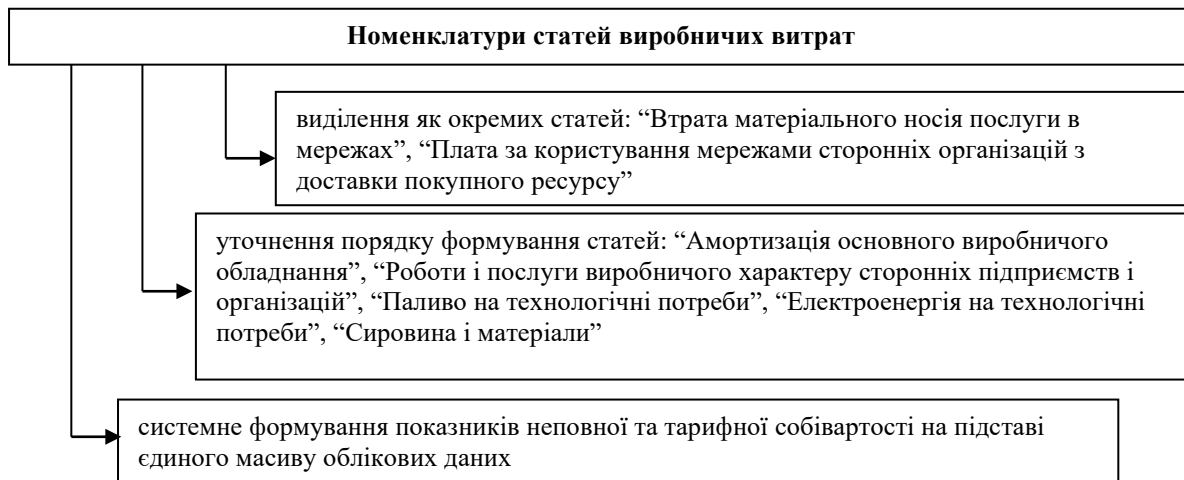

Рис. 1. Проблеми, які вирішує впровадження на підприємствах ЖКГ України оптимальної номенклатури статей виробничих витрат

При удосконаленні обліку виробничих витрат ЖКГ важливим також є перегляд і трансформація облікового підходу формування собівартості підприємствами ЖКГ із застосуванням єдиного масиву облікових даних. При цьому доцільно відокремити виробничу і тарифну собівартість. Її впровадження і застосування у системі бухгалтерських рахунків сформує два масиви інформації про:

- 1) суму виробничих витрат, обчислених згідно з П(С)БО 16 “Витрати”;
- 2) розмір витрат, що формують тарифи на житлово-комунальні послуги.

Запропоновані заходи сприятимуть вирішенню ряду проблем, які характерні для цієї сфери обліку підприємств ЖКГ та спрямовані на удосконалення методології обліку виробничих витрат у сучасних умовах господарювання і функціонування житлово-комунального господарства в Україні.

Список використаних джерел: 1. НП(С)БО 16 “Витрати”: Наказ МФУ від 31.12.1999 р. № 318 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>. 2. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості робіт (послуг) на підприємствах і в організаціях житлово-комунального господарства»: наказ Держбуду України від 06.03.2002 р. № 47. 3. Головченко О. О. Облік і контроль виробничих витрат у житлово-комунальному господарстві. Автореферат дис... канд. екон. наук: 08.06.04 / Львівської комерційної академії Укоопспілки. Львів, 2016. 22 с.

УДК 658

Н. В. Коцераба, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця, Україна

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ОПЕРАЦІЙНОГО РИЗИКУ

Ключові слова: операційний ризик, критерії оцінки, роздрібна торгівля, малі підприємства, криза.

Високий рівень залежності підприємств роздрібною торгівлі від зовнішніх джерел фінансування обумовлює підвищену, порівняно з іншими галузями економіки, небезпеку погіршення фінансового стану в період загострення кризових загроз, що висуває особливі вимоги до інформаційного забезпечення антикризового менеджменту. Критичного загострення проблема інформаційного забезпечення набуває в системі управління малими торговельними підприємствами, внаслідок чого спостерігаються низькі показники

рентабельності операційної діяльності та загальної рентабельності порівняно з аналогічними показниками великих і середніх підприємств на тлі зниження питомої ваги малих підприємств у загальному обсязі роздрібного товарообороту [1].

Недостатній технічний, програмний і кадровий потенціал підприємств малого бізнесу не дозволяє повноцінно використовувати сучасні інформаційні технології, отже, постає необхідність розробки ефективної методики оцінки та запобігання кризовим ризикам відповідно до умов їхньої діяльності.

Система коефіцієнтів, які доцільно застосовувати для оцінки фінансових ризиків, враховує особливості звітної інформації малого підприємства. Для обчислення коефіцієнтів використано алгоритми, які застосовуються провідними фахівцями у галузі фінансового управління [3]. Оцінка фінансових коефіцієнтів базується на застосування системи критеріїв, які відкориговано автором відповідно до характеру діяльності підприємств роздрібною торгівлі [3; 4].

Таблиця 1

Особливості застосування та критерії оцінки операційного ризику в системі антикризового управління діяльністю малих торговельних підприємств

Показники, рекомендовані для застосування	Критерій оцінки	Причини, що обумовлюють негативну оцінку	Рекомендації щодо запобігання кризовим загрозам
1. Операційні доходи - разом у тому числі: • дохід від реалізації товарів • інші операційні доходи	Позитивна оцінка: перевищення доходів над витратами: $D > B$	Неефективне використання ресурсів підприємства.	Вжиття заходів щодо збільшення доходу від реалізації продукції: - пошук додаткових джерел постачання товарів; - рекламування підприємства та товарів, які реалізуються підприємством.
Операційні витрати - разом у тому числі: • собівартість реалізованої продукції • інші операційні витрати	Негативна оцінка: перевищення витрат над доходами: $B > D$		Визначення напрямів неефективного витрачання коштів та запровадження режиму економії. Вжиття заходів щодо скорочення витрат та зниження їхнього рівня щодо операційних доходів.
Фінансовий результат від операційної діяльності ($FR = D - B$)	Позитивна оцінка: $FR > 0$ Негативна оцінка: $FR < 0$		Виявлення структурних підрозділів, у яких зменшився обсяг реалізації товарів. Визначення причин зниження інших операційних доходів. Визначення напрямів неефективного витрачання коштів за елементами витрат та запровадження режиму економії. Вжиття заходів щодо прискореного зростання операційних доходів порівняно з операційними витратами.
Операційна рентабельність	Позитивна оцінка: $RD > 0\%$, $RV > 0\%$. Негативна оцінка: $RD < 0\%$, $RV < 0\%$.	Перевищення операційних витрат над операційними доходами.	Виявлення збиткових структурних підрозділів. Вжиття заходів щодо збільшення операційних доходів. Вжиття заходів щодо ефективного використання трудових та матеріальних ресурсів підприємства.

Джерело: запропоновано автором.

Критерії оцінки показників, наведені в табл. 1, залежать від економічної ситуації, яка піддається оцінці. Критерії, запропоновані для оцінки показників ліквідності, автономії, загальної заборгованості та фінансового ризику, мають «закритий» характер. Це означає, що оцінка показника буде тим вищою, чим менше показник відрізняється від критичного значення. Для оцінки кризових загроз мають значення тільки ті відхилення від критеріїв, які загрожують підприємству банкрутством, а саме: від'ємні відхилення коефіцієнтів ліквідності (абсолютної,

швидкої та поточної) і коефіцієнта автономії та додатні відхилення коефіцієнтів загальної заборгованості та фінансового ризику. Зворотні відхилення названих показників кризових загроз не несуть і свідчать про недоліки у формуванні структури активів і капіталу підприємства.

Список використаних джерел: 1. Нормативні та нормативно-правові акти Держстату України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/norm.htm. 2. Бланк И. А. Антикризисное финансовое управление предприятием. Киев : Ника-Центр, 2006. 672 с. 3. Коцера Н. В. Оцінка операційних і фінансових ризиків у системі антикризового управління підприємством роздрібною торгівлі. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 2(104). С. 120–128. 4. Коцера Н. В. Критерії оцінки кризових ризиків в аудиті фінансового стану підприємств роздрібною торгівлі. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації*. 2010. Спеціальний випуск № 4. С. 89–96.

УДК 352.07

Т. Л. Шестаковська, д-р наук з держ. упр., доцент кафедри публічного управління та менеджменту організацій

С. О. Новічков, аспірант

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ

Ключові слова: соціальні конфлікти, регулювання, місцеве самоврядування, реформування, інституціональні, механізми, розвиток.

Нині в політиці місцевого самоврядування не вистачає елементарної конфліктологічної культури, а також знань про конфлікти, про шляхи їх мирного рішення. Багато керівників воліють вирішувати виникаючі конфліктні ситуації силовими методами, навіть не здогадуючись, що є мирні і конструктивні методи виходу з конфлікту.

У конфліктних зонах сучасного світу уряди країн відчують потребу в контактах і взаємодії з неурядовими організаціями. Між державними й недержавними акторами формуються особливі взаємовідносини. У конфліктних ситуаціях необхідними є такі якості, як здатність швидко адаптуватися до ситуації, що змінилася, вміння, переслідуючи власні інтереси, залучати на свій бік опонентів, а також здатність до гнучкого реагування і вироблення таких якостей, як уміння, пам'ятаючи про власні інтереси, залучати на свій бік опонентів і швидко адаптуватися до ситуації, що складається, веде до змін традиційних підходів і вимагає неординарного і творчого державного мислення [1].

Не в змозі дати відповідь на виклики, що з'являються в ситуації у зв'язку з конфліктом на сході України, органи державної влади вступають у взаємодію з приватними особами та організаціями, оптимізують можливості збору інформації. Працівник органів місцевого самоврядування неодмінно повинен володіти якостями координатора і генератора ідей. Але проблема полягає в тому, що часто глибинні процеси, які призводять до дезінтеграції держави, криються в об'єктивних особливостях соціально-економічного розвитку країни, в помилках у розробці економічної політики та навіть в умисних діях, які, тим не менш, не підлягають під склад злочинів проти національної безпеки України.

Дезінтеграція як причина та одночасно результат системного порушення прав людини і спричинених цим соціальних конфліктів, не може і не має розглядатись лише як втрата частини території, як це має місце під час класичних війн і революцій. Основні механізми, через які інституціональна слабкість впливає на спричинення соціальних конфліктів, є такими: 1) економічне падіння призводить до конфлікту через механізми порушення соціальних та економічних прав; 2) порушення політичних і культурних прав призводить до конфлікту через механізми падіння легітимності держави; 3) ускладнений або дискримінований доступ громадян до базових послуг, які має забезпечувати держава, особливо якщо ускладнення доступу призводить до соціального виключення, є причиною зменшення легітимності держави і заперечення громадянами її монопольного права на використання насилля [2].

Державні механізми попередження радикалізації соціальних конфліктів мають містити своєчасні адекватні програмні заходи щодо запобігання ескалації насилля, які реалізуються на латентних стадіях розвитку конфліктів. Світова практика довела, що ефективно та

своєчасне попередження соціальних конфліктів можливе лише за умові співпраці міжнародних організацій, регіональних військово-політичних альянсів, урядів країн, науково-дослідних інститутів та громадських організацій.

Пропонуємо розподіляти державні механізми попередження соціальних конфліктів на прямі попереджальні механізми та структурні механізми. До прямих механізмів пропонується відносити: превентивну дипломатію, попередження про наміри, санкції (об'єктом санкцій можуть бути окремі політики, групи, що провокують ескалацію конфліктів, країни загалом), включення посередників до діалогу між громадами, заходи запобігання екстремізму. Структурні механізми попередження радикальних форм соціальних конфліктів спрямовані на трансформацію довгострокових соціально-економічних та інституціональних чинників, які формують ситуацію, сприятливу для розпочинання конфліктів. Один із таких методологічних підходів може бути застосований до побудови комплексних систем попередження соціальних конфліктів. З іншого боку, синтез підсистем моніторингу, попередження та реагування у складі системи попередження соціальних конфліктів дозволить оптимізувати методи реагування на негативний розвиток рушійних сил конфліктів та відслідковувати зміни у мотивації учасників конфлікту [3].

Характеристиками ефективної системи попередження про наявність кризової ситуації та попередження соціальних конфліктів є такі: система повинна будуватись на щільних мережах організацій, які безпосередньо здійснюють моніторинг та оцінку рушійних сил радикалізації конфліктів; використання значної кількості джерел інформації, застосування як кількісних, так й якісних методів аналізу; запровадження сучасних комунікаційних та інформаційних технологій збору та оцінки інформації; доступність результатів аналізу ключовим інститутам сектору безпеки на національному та на рівні місцевого самоврядування.

Список використаних джерел: 1. Концептуальні засади взаємодії політики й управління : навч. посіб. / за заг. ред. В. А. Ребкала, В. А. Шахова, В. В. Голубь, В. М. Козакова. Київ : НАДУ, 2010. 300 с. 2. Хасанов Р. Р. Соціальний конфлікт: архетипна природа та механізм розв'язання. *Публічне урядування*. 2018. № 1 (11). С. 271-279. 3. Hippler J. Low intensity conflict and its implication for NATO. *Parameters*. 2010. № 1. Pp. 13-64.

СЕКЦІЯ 6

Оподаткування діяльності підприємств: проблеми та перспективи розвитку

УДК 336.228.3

Д. І. Дема, канд. екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту

Р. В. Супруненко, здобувач освітнього ступеня магістр

Поліський національний університет, м. Житомир, Україна

ПОДАТКОВИЙ БОРГ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ЗМЕНШЕННЯ

Ключові слова: платники податків, податковий борг, списання податкового боргу.

Основним видом доходів державного та місцевих бюджетів є податкові надходження від фізичних та юридичних осіб, які вони повинні достовірно визначати та своєчасно і повністю сплачувати у визначені податковим законодавством строки. Разом з тим, як показує аналіз та контроль за сплатою податків, цього не завжди можна досягти. Спостерігається тенденція не до зменшення податкового боргу, а навпаки, до постійного його зростання. Проблема податкового боргу для економіки України є актуальною та надважливою та потребує її вирішення. Цій проблемі присвячені наукові праці багатьох українських дослідників, зокрема, Л. Гладкої, А. Головача, Р. Волощук, О. Ємельянової, П. Пронози, В. Угрин, О. Юр'євої та ін. У своїх наукових роботах вони розглядають причини виникнення податкового боргу, його економічну та правову сутність, класифікують борг за різними ознаками й видами, пропонують шляхи зменшення податкового боргу. З іншого боку, потребує правового вирішення питання, пов'язані з продажем заставленого майна, визначенням мінімального розміру податкового боргу, який можна списувати, граничної величини податкового боргу щодо виникнення кримінальної відповідальності за несплату податків.

Досліджуючи проблему податкового боргу, зазначимо, що податковий борг – це сума узгодженого грошового зобов'язання, не сплаченого платником податку у встановлений строк та непогашеної пені [6]. Відповідно до цього визначення податковий борг має дві складові: суму самого боргу, тобто суму нарахованого, але не сплаченого своєчасно податку, та суму нарахованої пені. Дані ДПС України показують, що за останні роки податковий борг України мав тенденцію до зростання, і лише в цьому році спостерігається його зменшення. Так, на початок 2016 року розмір податкового боргу становив 48,819 млрд грн, на початок 2020 року – 124,705 млрд грн, на початок 2021 року – 104,975 млрд грн [3]. Основною причиною несплати фізичними особами та суб'єктами господарювання податків є нестача грошових коштів на їхніх рахунках. Водночас треба визначити й інші причини несплати податків. До них слід віднести лояльність податкового законодавства за несплату податків, зокрема, декриміналізацію статті 212 Кримінального кодексу України, а також списання податкового боргу боржникам [1]. Зростає податковий борг також і через пандемію коронавірусу, який негативно впливає на підприємницьку діяльність бізнесу. Зважаючи на вищезазначене, необхідно вести пошук нових шляхів погашення податкового боргу, зокрема добровільних, а не примусових. Звичайно, якщо платник податку не сплачує податковий борг добровільно, держава застосовує примусове стягнення податкового боргу. Відповідно до статті 95 Податкового кодексу України контролюючий орган здійснює за платника податків і на користь держави заходи щодо погашення податкового боргу такого платника податків шляхом стягнення коштів, які перебувають у його власності, а в разі їх недостатності – шляхом продажу майна такого платника податків, яке перебуває у податковій заставі [6]. Разом з тим, держава надає можливість платнику податків і в цьому випадку скористатися правом добровільної сплати податкового боргу, оскільки стягнення коштів та продаж майна платника податків проводяться не раніше ніж через 30 календарних днів з дня надіслання (вручення) такому платнику податкової вимоги.

На часткове вирішення проблеми податкового боргу було прийнято Закон України № 1022, який надав можливість суб'єктам підприємництва частково списати податковий борг при виконанні певних вимог [3]. Так, відповідно до цього Закону, платники податків, які до 9 червня 2021 року погасять у повному обсязі суми податкового боргу за основним платежем, що виник на 1 листопада 2020 року та за умови сплати поточних зобов'язань у

повному обсязі, штрафні санкції і пеня, що залишилися несплаченими на дату повної сплати такого боргу, підлягають списанню. У результаті цього кількість платників податків, що мають податковий борг, скоротилася з 4,15 млн осіб на початок 2020 року до 834,9 тис. на січень 2021-го. Загальна сума податкового боргу знизилася за рік на 19,6 млрд грн – до 104 млрд грн [5]. На 1 жовтня 2021 року 772, 3 тис. фізичних та юридичних осіб мають борги перед державним та місцевими бюджетами [2].

Важливим шляхом погашення податкового боргу, який використовує держава, є реструктуризація та розстрочення податкового боргу, який дозволяє платнику податку перенести сплату боргу на більш вигідний час, а державі не втратити кошти. Зауважимо, що ці методи ще не достатньо використовуються. Для порівняння, на 1 жовтня 2021 року платникам податків списано 5,872 млрд грн податкового боргу, а розстрочено лише на суму 71,3 млн грн [3].

Виникнення та погашення податкового боргу значною мірою залежить від роз'яснювальної роботи контролюючих органів із платниками податків щодо адміністрування податків. У роботі з податковим боргом важливим є упередження щодо його утворення та зростання. На сьогодні контролюючі органи уже проводять роботу в цьому напрямі. Так, на офіційному вебсайті ДПС у відкритому доступі є інформація про податковий борг та боржників, що спонукає бізнес більш відповідально ставитися до сплати податків. Через електронний кабінет InfoTAX платники податків отримують нагадування про необхідність сплати податків. Контролюючі органи все більше застосовують принципи роботи з платниками податків, які використовують країни Європейського Союзу.

Таким чином, для упередження та зменшення розміру податкового боргу в Україні необхідно посилити роз'яснювальну роботу серед платників податків та зменшити граничну величину податкового боргу, за наявності якої в боржника наступає кримінальна відповідальність.

Список використаних джерел: 1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо зменшення тиску на бізнес : Закон України від 18.09.2019 № 101-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/101-20#Text>. 2. Інформація про суб'єктів господарювання, які мають податковий борг. URL: <https://tax.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/pereliki-/296361.html>. 3. Інформація про податковий борг. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/dinamika-podatkovogo-borg/450753.html>. 4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо соціальної підтримки платників податків на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої корона вірусом : Закон України від 04.12.2020 р. №1072-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1072-20#Text>. 5. В Україні стало вп'ятеро менше боржників. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/02/25/671415/>. 6. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

УДК 336.221.4

О. І. Волот, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

В. В. Ігнатенко, здобувачка вищої освіти

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ЕТАПИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: податкова система, фіскальна політика, податки, збори, обов'язкові платежі, податкова політика, реформування, організаційна структура, податкове законодавство.

З першого дня незалежності України велике значення мало формування податкової системи, заснованої на чіткій організації стабільного стягнення податків, зборів та інших обов'язкових платежів. У контексті забезпечення соціально-економічного розвитку, високої соціальної відтворюваності та соціальної справедливості держава проводить ефективну фіскальну політику, особливо шляхом формування та реалізації виваженої податкової політики. Було проведено низку податкових реформ, але через недосконалість законодавства України та неефективний механізм збору та управління податками проблеми в податковій системі залишаються.

Податкова система України почала формуватися в 1991 році, але до сьогодні цей процес не можна назвати завершеним, вона продовжує зазнавати фундаментальних змін. Податкова система України базується на податковій системі, яка характерна для розвинених країн. Її створення пов'язане з прийняттям в 1991 році Закону про «оподаткування» та оприлюдненням Акту про незалежність України. Він охоплює принципи та цілі оподаткування, перелік податків та зборів, визначення платників та об'єктів оподаткування [1].

Підставою для формулювання структури Державної податкової служби України є жорстка вертикальна централізаційна концептуалізація з прив'язкою до загальнодержавного адміністративно-територіального устрою. Така організаційна структура є об'єктивною потребою для розвитку передумов національного податкового законодавства, створення методологічної основи його практики та впровадження механізму обчислення та стягнення податків [2].

Результатом перебудови було створено важливі організаційні передумови для розвитку методу діяльності та засновано нові підрозділи: обов'язкове оподаткування, співпраця з платниками податків, державний реєстр фізичних осіб, апеляції, організації документальних перевірок, податкова міліція, заходів протидії корупції, організація та адміністрування, економічний аналіз тощо. Для оперативного забезпечення діяльності неприбуткових підприємств у складі податкової міліції створено відповідний відділ, посилено правовий захист національних інтересів у сфері оподаткування – відділ правового забезпечення, який співпрацює з судами [2].

Шлях розвитку 30-річної незалежної системи оподаткування України можна систематизувати в різні періоди, кожен з яких має свої особливі риси та ознаки. Як показує аналіз наукових даних, єдиного методу визначення становлення та розвитку системи оподаткування України вченими немає. При цьому більшість дослідників виділяють чотири основних етапи становлення української податкової системи: перший етап – 1991–1993, другий етап – 1994–1999, третій етап – 2000–2009, четвертий етап – 2010 – до нашого часу [3].

Щодо податкових реформ, які запроваджені в Україні, спостерігаємо, що майже щороку проводяться податкові реформи, тобто податкова система ще розвивається (табл. 1).

Таблиця 1

Основні податкові реформи в Україні починаючи з 2009 року

Рік	Реформи сплати податків
2009	Україна зробила сплату податків менш затратними для підприємств, зменшивши ставку внесків роботодавців до пенсійного фонду, хоча це також збільшило їхні внески до фонду соціального страхування та соціального страхування від нещасних випадків на виробництві.
2011	Україна полегшила дотримання податків шляхом впровадження та постійного вдосконалення електронної системи подання податку на додану вартість.
2012	Україна зробила сплату податків простішими та менш затратними для підприємств шляхом перегляду та уніфікації податкового законодавства, зниження ставок податку на прибуток підприємств та уніфікації внесків на соціальне страхування.
2013	Україна спростила сплату податків, запровадивши подання електронних заявок для середніх та великих підприємств.
2014	Україна спростила сплату податків компаніям, спростивши податкові декларації та вдосконалюючи свою електронну систему подачі заявок.
2015	Україна спростила сплату податків компаніям, запровадивши електронну систему подання та сплати податку на працю. З іншого боку, це збільшило екологічний податок.
2018	Україна спростила сплату податків за рахунок зниження ставки єдиного соціального внеску.
2019	Україна спрямована на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)»
2020	Україна імплементує в податкове законодавство інструменти протидії агресивному податковому плануванню (BEPS), а також оновлює систему адміністрування і сплати окремих податків загалом.
2021	Україна удосконалює деякі положення Податкового кодексу України в частині, що стосується, зокрема, загальних питань адміністрування податків, податків на прибуток підприємств, доходи фізичних осіб, додану вартість, акцизного та екологічного податків, рентної плати, плати за землю, умов перебування на спрощеній системі оподаткування.

Джерело: узагальнено авторами на основі [4; 5; 6; 7].

Отже, у незалежній Україні розвиток і формування податкового законодавства є досить складним, суперечливим, значною мірою розбіжним і непослідовним. Проте загальним напрямком є формування системи оподаткування та встановлення типового рівня оподаткування ринкової економіки. Зараз податкова система України не є досконалою, а пошук ефективних шляхів оптимізації податкової політики все ще триває. Наша держава постійно відшукує оптимальну модель системи оподаткування, відповідні пропорції різних видів податків і податкових ставок, щоб повністю використати їх функції та потенціал.

Список використаних джерел: 1. Юрій С. М. Податкова система України: становлення та розвиток. *Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету*. 2014. № 3. С. 286-292. 2. Історія української державності: етапи становлення податкової служби України. *Вісник. Офіційно про податки*. 1995. URL: www.visnyk.ua. 3. Ткаченко А. В. Історія становлення та розвитку податкової системи України. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2013. № 2. С. 128-133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vbumb_2013_2_27. 4. Мартиненко А. О. Податкова система України і проблеми її реформування. *Сумський державний університет ННІ ФЕМ імені Олега Балацького*. 2020 С. 15. 5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 18. Ст. 123. 6. Податкова реформа 2020: готуємося завчасно. *Deloitte*. 2020. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/tax/solutions/tax-reform-2020.html>. 7. Чергова податкова реформа-2021: що на цей раз пропонують депутати? *Вісник. Офіційно про податки*. 2021. URL: www.visnyk.ua.

УДК 657

О. Ю. Акименко, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Д. П. Скрицький, директор ПП НЕК Консалт

К. Ю. Хоменко, здобувачка вищої освіти

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

Ключові слова: податкова система, податки, прогресивна ставка, міжнародний досвід, стимулювання бізнесу, податковий тягар.

Сьогодні однією з найбільш актуальних проблем у світі, в тому числі для України, яка постала перед серйозними викликами за останні роки, є побудова ефективної податкової системи. Негативний вплив російської збройної агресії був посилений пандемією COVID-19, яка суттєво вплинула на рівень добробуту населення та економіку. За даними Міжнародного Валютного Фонду падіння світової економіки можливе на 3 %. У свою чергу, Україна, яка є більш вразливою до економічних шоків, може втратити ВВП до 4-8 %. Тому доречною відповіддю на термінові виклики у вигляді пандемії та економічної кризи є розроблена Урядом Програма заходів щодо стимулювання економіки на коротко- та середньострокову перспективу для пріоритетних галузей економіки України [1]. Крім ТОГО, Програмою Уряду визначені основні зміни в податковому законодавстві, зокрема передбачено:

- визначення нульової точки відліку за рахунок впровадження «нульової декларації» доходів та статків задля запровадження в подальшому контролю за відповідністю розміру понесених витрат розміру отриманих доходів;
- запровадження податкових стимулів задля спрямування частини прибутку суб'єктів господарювання на реінвестування у власний розвиток;
- реалізація змін законодавчого спрямування щодо забезпечення подання платниками ЄСВ, податків, у тому числі податковими агентами, єдиної звітності з єдиного внеску та податку на доходи фізичних осіб;
- імплементація змін нормативно-правового забезпечення щодо функціонування Єдиної бази даних звітів про оцінку, порядку доступу, внесення, перевірки інформації до / з Єдиної бази на безоплатній основі та формування електронних довідок про оціночну вартість об'єкта нерухомості;

- підвищення ефективності екологічного податку та зниження рівня забруднення атмосферного повітря та навколишнього середовища;
- удосконалення системи корпоративного оподаткування;
- оптимізація відповідно до функціонального принципу організаційної структури ДПС та відновлення управлінської вертикалі задля виконання завдань покладених на ДПС;
- імплементація плану дій щодо податкового стимулювання задля відновлення економічної активності суб'єктів господарювання після завершення карантину (встановленого з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2);
- імплементація законодавчих норм пов'язаних з реалізацією Угоди FATCA в частині затвердження алгоритму дій ДПС щодо передачі звітів до Податкової служби США та ін. [1].

Одним зі шляхів удосконалення податкової системи є використання світового досвіду у сфері оподаткування, який вивчали такі науковці, як В. Л. Андрущенко, З. С. Варналій, І. А. Прокопенко, Т. В. Тучак, П. В. Мельник, Н. Ф. Козачук, О. Г. Ісаченкова, І. В. Шевчук, С. В. Ступін, В. М. Чубай та інші. Актуальність запозиченого досвіду в більш розвинених держав завжди є актуальною та корисною для України.

Теперішній стан економіки нашої держави потребує зосередження уваги на проблемах оподаткування, утворенні розумного підходу до з'ясування сутності проблем податкового навантаження на підприємства з урахуванням специфічних ознак проведення податкової політики у високо розвинутих країнах світу. Вивчення зарубіжного досвіду «податкових гігантів» дає можливість застосовувати світовий досвід та врахувати найголовніші ідеї в процесі створення та реформування податкової системи України.

У сучасному світі однією з провідних економічних держав вважаються Сполучені Штати Америки (далі - США), які посідають 25-е місце (Україна лише 65 місце) у рейтингу Paying Taxes 2020 [5]. Податкова система цієї країни є досить складною та суттєво відрізняється від української. В Україні сформовані загальнодержавні та місцеві податки та діє принцип недопущення подвійного оподаткування того ж самого об'єкта оподаткування. Податкова система ж США має три рівні: податки федерального рівня, рівня штату та місцевого. Крім того, один дохід може оподатковуватися на всіх рівнях одночасно відповідно до принципу паралельності. Кожен штат встановлює власну податкову систему, а федеральний уряд не має права втручатися в цей процес [5]. Найбільшу частку федерального бюджету складає податок на доходи фізичних осіб, який у середньому наповнює його на 45–55 % на противагу відрахуванням на соціальне забезпечення, необхідним для виплат пенсій різного роду (наповнення в розмірі – 30–35 %) [8]. В Україні ж основу бюджету становлять податок на додану вартість та податок на доходи фізичних осіб [7].

На відміну від нашої країни з фіксованою основною ставкою податку на доходи фізичних осіб у розмірі 18 %, у США використовується прогресивна ставка, яка коливається в розмірі 10–37 % та є залежною від суми річного доходу [4]. Незважаючи на високі ставки податку, у США існує налагоджена система податкових пільг та знижок. Наприклад, для сімей, які подають декларацію спільно, діє знижка – 24 400 \$/рік, а для голів домогосподарств – 18 350 \$/рік [3].

Якщо в Україні обов'язкові відрахування на загальнодержавне соціальне страхування визначені в розмірі єдиної ставки – 22 %, то в США ситуація інакша. Податок на соціальне страхування має ставку 6,2 % на перші 132 900 \$ сплаченої заробітної плати, а внесок на медичне страхування складає 1,45 % від загальної заробітної плати. Для осіб, які займаються самостійною діяльністю, податок становить 12,4 % від перших 132 900 \$ доходу, а внесок – 2,9 % від усього чистого доходу [5; 6].

Податок на прибуток корпорації становить близько 10 % федерального бюджету. Нещодавно була встановлена фіксована ставка податку на прибуток – 21 %. На рівні штату ставки можуть варіюватися в розмірах 1–12 %, але у деяких штатах цей податок не стягується зовсім. До місцевого бюджету підприємці можуть сплатити від 2 до 9 % прибутку, який заробили. Для підтримки та стимулювання бізнесу застосовується велика кількість

пільг, наприклад, податкові кредити [4]. В Україні ж аналогом корпоративного податку є податок на прибуток підприємств, який стягується з прибутку організації. Існують різноманітні розміри ставок, але базова ставка податку становить 18 % [7-10].

Взагалі на місцевому рівні корпоративний податок є не дуже ефективним, частіше запроваджується податок з продажів або збори за певні види діяльності. Вони, зазвичай, встановлюються у відсотках від роздрібної ціни продажу, їхня ставка може становити до 11 %. Кожен штат розробляє власні правила оподаткування продажів та встановлює свою податкову ставку [5-10]. В Україні схожим є податок на додану вартість зі ставками 1, 7, 20 % (залежно від бази оподаткування), якого не існує в США.

Дослідження податкової системи США дало змогу визначити особливості, які можна врахувати при реформуванні податкової системи України. Одним із напрямів вдосконалення діючої системи оподаткування може бути зміна податку на доходи фізичних осіб з урахуванням стану сім'ї та введенням прогресивної ставки залежно від сумарного доходу, що допоможе збалансувати перерозподіл податкового тягаря серед населення. Також доцільним є здійснення реформи в оподаткуванні підприємців за рахунок запровадження спеціальної податкової пільги та введення прогресивної ставки податку на прибуток. Для стимулювання бізнесу варто запровадити спеціальні податкові пільги та ввести прогресивну ставку податку на прибуток. Навіть при врахуванні цих аспектів зарубіжного досвіду податкова система України може досягти певних результатів.

Список використаних джерел: 1. Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 р. №471. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/471-2020-%D0%BF#Text>. 2. Які покращення податкової системи закладено у програму Уряду 2.0? URL: <https://news.dtk.ua/taxation/common/63086>. 3. Paying Taxes 2020. PricewaterhouseCoopers: вебсайт. URL: https://www.pwc.com/gx/en/services/tax/publications/paying-taxes-2020/overall-ranking-and-data-tables.html?WT.mc_id=CT13-PL1300-DM2-TR2-LS1-ND30-TTA4-CN_payingtaxes-2019-ranking-data-table-button. 4. Доходи держбюджету України. *Мінфін*: вебсайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/>. 5. Податки та податкова система США. *MIGRANT.BIZ.UA*: веб-сайт. URL: <https://migrant.biz.ua/ssha/finansy-ssha/podatky-v-ssha.html>. 6. Податкова система США. *Finance Business Service*: вебсайт. URL: <https://fbs-tax.com/uk/tax-planning/usa/us-tax-system/>. 7. Податковий кодекс України: Кодекс від 02.12.2010 №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. 8. Саєнко С. Г., Саєнко О. Р., Баранова М. О. Оцінка системи оподаткування США: основні принципи, характерні риси та сутнісні аспекти для модернізації податкової системи України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 24. С. 85–90. 9. Світовий досвід оподаткування: США. *Державна податкова служба України*: вебсайт. URL: <https://tax.gov.ua/arkhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkhiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/usa/>. 10. Сходінками американського досвіду. *Вісник. Офіційно про податки*: вебсайт. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/1561>. 11. Акименко О. Пономаренко В. Економічна інтеграція країн та її вплив на гармонізацію системи обліку та фінансової звітності: досвід Ізраїлю. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 2(26). С. 43-50.

УДК 336.22

О. І. Волот, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

П. В. Нагорний, здобувач вищої освіти

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СПЛАТИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Ключові слова: екологічний податок, екологічне оподаткування, об'єкт оподаткування, ставка екологічного податку, збільшення екологічного податку, облік екологічного податку.

Особливої актуальності останнім часом набуло екологічне питання. Шкідливі викиди в атмосферу, забруднення та руйнування водних ресурсів, винищення біосферного різноманіття – усе це сучасні реалії, які несуть загрозу людству. Отже, більшість держав намагаються обмежити негативний вплив промислових підприємств на природу шляхом використання різних регулятивно-стимулюючих інструментів. Одним із таких інструментів є екологічне оподаткування.

Особливості екологічного оподаткування в Україні досліджували такі вчені: О. П. Рогачевський, Ю. С. Панчева, Є. І. Масленников, М. С. Мартишко, Я. В. Самусевич, А. С. Воронцова, А. В. Руденко, О. Б. Бондар, Л. П. Комариця, О. І. Малишкін, С. Ф. Голов, Є. В. Мних та інші. Проте податкове законодавство змінюється, і тому питання дослідження бухгалтерського обліку екологічного податку на підприємстві залишається актуальним.

Екологічний податок – це податок, об'єктом оподаткування якого є шкідливі викиди та відходи в навколишнє середовище. Відповідно до податкового законодавства (п. 240.1 ПКУ) [1] екологічний податок необхідно сплачувати підприємствам, які здійснюють:

- забруднення шкідливими викидами атмосферного повітря;
- забруднення водних об'єктів шляхом скиду окремих речовин;
- розміщення відходів;
- утворення радіоактивних відходів.

Платниками податку можуть виступати суб'єкти господарювання будь-якої форми власності. Від екологічного податку звільнені [2]:

- фізичні особи;
- підприємства, що використовують розміщені відходи як вторинну сировину (п. 240.5 ПКУ);
- підприємства, що здійснюють викиди вуглекислого газу не більше ніж 500 тонн за календарний рік (п. 240.7 ПКУ);
- підприємства, що здійснюють тимчасове розміщення відходів, а потім передають на утилізацію.

Ставки екологічного податку встановлені у ст. 243-248 ПКУ та залежать від фактичних обсягів і виду забруднюючої речовини. Наприклад, нині ставка вуглецевого податку (за викиди CO₂) сягає 10 грн/тонну. Ставки екологічних податків в Україні є чи не найнижчими у світі. Тому в Українських реаліях екологічне оподаткування не здатне виконувати ані фіскальну, ані регулятивну функції [3]. Для вирішення цієї проблеми розробляється законопроект № 5600, який передбачає підвищення окремих ставок екологічного податку: у 1,6 раза за забруднення водних ресурсів (в перспективі у 8 разів до 2029 р.), до 30 грн/тонна вуглецевий податок тощо. Таке підвищення дозволить отримати додаткові джерела бюджетних коштів, і в той же час обмежити викиди шкідливих речовин українськими підприємцями [4].

Звітним періодом для екологічного оподаткування є календарний квартал. Декларація подається протягом 40 календарних днів після закінчення кварталу, податок слід сплачувати за 10 календарних днів після подання декларації [2].

Екологічний податок за викиди CO₂ сплачується за окремим кодом бюджетної класифікації. Згідно з наказом Міністерства фінансів від 14.01.2011 р., визначено наступні коди бюджетної класифікації [2]:

- 19011000 – за CO₂;
- 19010100 – за інші викиди в атмосферу.

Сплата податку за викиди CO₂ на загальний рахунок екологічного податку ДПС не зараховується, тож за таких умов буде нараховано штраф.

Бухгалтерський облік екологічного податку є стандартним як і для всіх обов'язкових платежів у бюджет [3]. Обліковуються екологічні податки на рахунку 64 «Розрахунки за податками та платежами». Використовується субрахунок 641 «Розрахунки за податками». Відображаються витрати на оплату податку на рахунку 92 «Адміністративні витрати».

Таким чином, екологічний податок – необхідний для сплати до бюджету платіж всім промисловим підприємствам, що чинять шкідливий вплив навколишній екологічній ситуації. Бухгалтерський облік екологічного податку є стандартним для обліку податків. Розміри ставок екологічного податку нині не дозволяють йому виконувати фіскальну та регулятивну функції, тож наразі триває модернізація законодавства в частині екологічного оподаткування.

Список використаних джерел: 1. Податковий Кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist/zakonodavstvo-pro-diyalnis/kodeksi/63224.html>. 2. Екологічний податок 2020. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7127-ekologichniy-podatok-2019>. 3. Nikola S. O., Gusev A. A. Ecological taxation as an instrument of state influence on the economy of

nature management. *State and regions. Series: Economics and Entrepreneurship*. 2020. № 4 (115). Pp. 108-111.
4. В Україні можуть в разі підняти податок на викиди вуглецю та скиди у воду. *Financial Club*. URL: <https://finclub.net/ua/news/minfin-proponuie-v-razy-pidniaty-ekolohichniy-podatok.html>.

УДК 336.226.11

Ю. М. Перетяцько, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет “Чернігівська політехніка”, м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ПОДАТКОМ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Ключові слова: податок, податкова знижка, податок на доходи фізичних осіб.

Податковим кодексом України визначено, що фізичні особи, які сплачують податок на доходи фізичних осіб, мають право на податкову знижку.

Податкова знижка – це сума коштів, на яку зменшується оподаткований дохід платника податку на доходи фізичних осіб за наслідками податкового періоду (року).

Перелік витрат, які можна включити до податкової знижки, визначає п. 3 ст. 166 Податкового кодексу України:

– частину суми процентів, сплачених таким платником податку за користування іпотечним житловим кредитом;

– суму коштів або вартість майна, перерахованих (переданих) платником податку у вигляді пожертвувань або благодійних внесків неприбутковим організаціям;

– суму коштів, сплачених платником податку на користь вітчизняних закладів дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти для компенсації вартості здобуття відповідної освіти такого платника податку та/або члена його сім’ї першого ступеня споріднення;

– суму коштів, сплачених платником податку на користь закладів охорони здоров’я для компенсації вартості платних послуг з лікування такого платника податку або члена його сім’ї першого ступеня споріднення, у тому числі для придбання ліків (донорських компонентів, протезно-ортопедичних пристосувань, виробів медичного призначення для індивідуального користування осіб з інвалідністю), а також суму коштів, сплачених платником податку, визнаного в установленому порядку особою з інвалідністю, на користь протезно-ортопедичних підприємств, реабілітаційних установ для компенсації вартості платних послуг з реабілітації, технічних та інших засобів реабілітації, наданих такому платнику податку або його дитині з інвалідністю у розмірах, що не перекриваються виплатами з фондів загальнообов’язкового державного соціального медичного страхування (крім випадків, які наведені в пп. 4 п. 3 ст. 166);

– суму витрат платника податку на сплату страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та пенсійних внесків, сплачених платником податку страховику-резиденту, недержавному пенсійному фонду, банківській установі за договорами довгострокового страхування життя, недержавного пенсійного забезпечення, за пенсійним контрактом з недержавним пенсійним фондом, а також внесків на банківський пенсійний депозитний рахунок, на пенсійні вклади та рахунки учасників фондів банківського управління як такого платника податку, так і членів його сім’ї першого ступеня споріднення, які не перевищують (у розрахунку за кожний з повних чи неповних місяців звітного податкового року, протягом яких діяв договір страхування):

– суму витрат платника податку на: оплату допоміжних репродуктивних технологій згідно з умовами, встановленими законодавством, але не більше ніж сума, що дорівнює третині доходу у вигляді заробітної плати за звітний податковий рік; оплату вартості державних послуг, пов’язаних з усиновленням дитини, включаючи сплату державного мита;

– суму коштів, сплачених платником податку у зв’язку із переобладнанням транспортного засобу, що належить платникові податку, з використанням у вигляді палива моторного сумішевого, біоетанолу, біодизелю, стиснутого або скрапленого газу, інших видів біопалива;

– суми витрат платника податку на сплату видатків на будівництво (придбання) доступного житла, визначеного законом, у тому числі на погашення пільгового іпотечного житлового кредиту, наданого на такі цілі, та процентів за ним.

– суму коштів у вигляді орендної плати за договором оренди житла (квартири, будинку), оформленим відповідно до вимог чинного законодавства, фактично сплачених платником податку, який має статус внутрішньо переміщеної особи [1].

Для отримання податкової знижки платник податку має звернутися до державної фіскальної служби із пакетом документів: податкова декларація та первинні документи, які підтверджують факт здійснення витрат (квитанції, фіскальні або товарні чеки, прибуткові касові ордери, копії договорів із зазначенням вартості витрат і строку оплати за них).

Наприклад, для отримання податкової знижки у зв'язку з навчанням за 2020 рік необхідно надати такі документи:

- довідку про суми нарахованого загального оподаткованого доходу протягом 2020 року;
- копію договору про навчання з навчальним закладом;
- копії документів про сплату за навчання (банківська квитанція);
- ідентифікаційний номер платника податку;
- копія свідоцтва про народження дитини (у разі подання декларації одним з батьків) або копію паспорту особи, яка навчається;
- копію паспорта платника податку (1,2 сторінки паспорту та прописки);
- реквізити банківського (карткового) рахунку платника податків (для отримання коштів з державного бюджету);
- декларація про майновий стан і доходи та додаток Ф3 Розрахунок суми податку, на яку зменшуються податкові зобов'язання з податку на доходи фізичних осіб, у зв'язку з використанням права на податкову знижку.

Після перевірки коректності необхідних документів та позитивного рішення щодо компенсації кошти надійдуть на банківський рахунок протягом 60 днів з дня подачі документів.

Загальна сума податкової знижки, нарахована платнику податку в звітному податковому році, не може перевищувати суми річного загального оподаткованого доходу платника податку, нарахованого як заробітна плата [1, пп. 2 п. 4 ст. 166]. Наприклад, якщо офіційна заробітна плата платника податку складала 300 000 грн, а витрати на навчання – 50 000 грн, то сума податкової знижки буде становить 9000 грн ($50\,000 \cdot 0,18$). Якщо офіційна заробітна плата платника податку становила 45 000 грн, а витрати на навчання – 50 000 грн, то сума податкової знижки буде становить 8100 грн (оскільки платник податку сплатив зі своєї заробітної плати тільки $45\,000 \cdot 0,18 = 8100$ грн. Тому відшкодуванню підлягає сума, яка є більшою за загальну суму сплачених податкових зобов'язань).

Список використаних джерел: 1. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17?find=1&text#Text>.

УДК 35.08

Т. С. Яровой, доктор наук з державного управління, доцент

В. В. Костюк, магістр

Міжрегіональна академія управління персоналом, м. Київ, Україна

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Ключові слова: персонал, прикордонна служба, професійна ідентичність, кваліфікація, державна політика.

Важливим етапом дослідження професійної ідентичності є побудова моделі, що містить реальні та ідеальні зв'язки досліджуваної предметної сфери. Модель проєктує зіставлення сьогодення і майбутнього, якого ще немає в реальній дійсності та спосіб руху до цього майбутнього, який визначається зовнішньою і внутрішньою детермінацією.

При застосуванні акмеологічного підходу зазначимо, що предмет акмеології – зміна реального предмета (оригіналу) від стартового стану до ідеального «фінішного». При цьому важливо, що наявний стан досліджується, а бажаний, цільовий – проєктується відповідно до теоретичних принципів. Ідеальний об'єкт або модель містить інтеграл стану особистості, способи його зміни (розвитку) і його фінішний стан. Виходячи з таких припущень, дескриптивна

модель формування професійної ідентичності має відображати процес становлення і розвитку прикордонника як професіонала через рівні його обізнаності про свої реальні і потенційні професійні здібності, зміст професійної Я-концепції, уміння, навички саморегуляції, мотивації до саморозвитку, здатності до професійно-творчого самовизначення і самореалізації в сфері професійної ідентичності. Модель формування професійної ідентичності можна представити як процес оволодіння способами і засобами саморозвитку на базі реалістичної самосвідомості і високого рівня саморегуляції в професійній діяльності, інтегрованими показниками якого виступають у суб'єктивному плані – адаптивність, гнучкість, здатність реалізувати власний потенціал, інтернальність; в об'єктивному плані – професійна успішність і ефективність за рахунок внутрішньої активності та відповідальності за власний розвиток; оптимальність поведінки як інтеграція самостійності й уміння враховувати минулий досвід, а також думку інших. Модель формування професійної ідентичності складається з діагностичного, цільового, змістовного та оціночного блоків і містить наступні функціональні компоненти: когнітивний, мотиваційний, емоційно-вольовий, операційний, рефлексивний, враховує зовнішні і внутрішні умови і дозволяє намітити шляхи удосконалення формування та розвитку професійної ідентичності персоналу ДПСУ [1].

У моделі якість знань про себе, мотивація самовдосконалення та ефективні навички саморозвитку є результируючими показниками сформованості професійної ідентичності. Методи діагностики, навчання, корекції, розвитку – складовими процесу досягнення еталонного стану професійної ідентичності. Програмно-цільова спрямованість даної моделі розуміється як орієнтованість усієї системи на відтворення цілісного феномена професійної ідентичності для фахівця конкретного виду професійної діяльності – прикордонної служби.

Модель формування професійної ідентичності є інноваційною моделлю, що відбиває процес якісних змін в розвитку людини як суб'єкта власної активності, завдяки яким вона набуває здатність досягати більш високих особистісно-професійних результатів. У моделі закладені стадії формування та розвитку професійної ідентичності: проблемно-орієнтований аналіз, проектування еталонного стану, планування змін, реалізація змін [2].

Модель показує, що здатність до керованого саморозвитку є функцією кількох інтегральних змінних: чутливості до об'єктивних потреб змін (внутрішніх і зовнішніх); чутливості до можливостей розвитку (знання свого потенціалу, використання зовнішніх ресурсів розвитку); впроваджувального потенціалу, що розуміється як здатність ефективно використовувати виявлені можливості для підвищення своєї професійної ідентичності.

У моделі представлені підсистеми формування професійної ідентичності, що репрезентують форми прояву психологічної компетентності професіонала: базова, особлива і спеціальна компетентність. Базова компетентність є сукупністю знань у сфері: індивідуально-типологічних особливостей (темперамент, характер, емоційно-вольова регуляція, особистісний стиль діяльності, когнітивний стиль, особливості пам'яті, професійного мислення та ін.); захисно-блокувальних систем, що перешкоджають ефективному саморозвитку (комплекси, неврози, переважаючі типи психологічних захистів, індивідуальна історія дитячо-батьківських відносин і ін.) [3].

Особлива психологічна компетентність є характеристикою особистості професіонала і включає розуміння: своїх сильних і слабких сторін у сфері особистісно-професійного розвитку; необхідних професійно-важливих якостей; зон професійного самовизначення; засобів професійної самореалізації. Спеціальна соціально-психологічна компетентність включена в процес подальшої професіоналізації особистості та оволодіння професійною майстерністю на вищих рівнях. На цьому етапі формуються інтегральні новоутворення, які дозволяють особистості виходити за власні межі і створювати нові продукти діяльності. Це етап творчої професійної самореалізації, коли людина стає справжнім суб'єктом себе і своєї професійної діяльності.

Професійна ідентичність – це багаторівнева система професійного розвитку особистості, сходження від загального до конкретного, зумовлена розвитком самосвідомості, психологічної компетентності. Психологічна компетентність і професійна ідентичність взаємопов'язані і взаємообумовлені: професійна ідентичність розвивається в структурі психологічної

компетентності, визначається процесами самосвідомості, розвиває її професійний аспект. Розвиток професійної ідентичності передбачає наявність декількох рівнів, що співвідносяться з рівнями психологічної компетентності: загальної, особливої, спеціальної.

Список використаних джерел: 1. Гончарук Н. Т. Управління керівним персоналом у сфері державної служби: дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.03 / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2007. 487 с. 2. Сорочан Т. М. Підготовка керівників до управлінської діяльності: теорія та практика : монографія. Луганськ : Знання, 2010. 384 с. 3. Хмельницька В. В. Керівник як об'єкт психологічного дослідження. Київ : НТУУ «КПІ», 2014. 105 с.

УДК 336.2

О. М. Герасименко, канд. екон. наук, ст. викладач кафедри податкової політики
Університет державної фіскальної служби України. м. Ірпінь. Україна

ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ, ЄДИНИЙ ВНЕСОК ТА ВІЙСЬКОВИЙ ЗБІР: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЄДИНОЇ ЗВІТНОСТІ

Ключові слова: ПДФО, єдиний внесок, військовий збір, Податковий розрахунок, податковий період.

Важливим нововведенням 2021 р., яке не залишило байдужим бухгалтерську спільноту, стало формування та подання єдиної форми звітності з податку на доходи фізичних осіб (*далі – ПДФО*), єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (*далі – єдиний внесок*) та військового збору, а саме – Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску (*далі – Податковий розрахунок*). І якщо до 2021 р. звітним періодом для платників єдиного внеску був календарний місяць, то наслідком внесення змін до Податкового кодексу України [1] та Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [4] стало щоквартальне звітування з такого внеску разом з податком на доходи фізичних осіб та військовим збором. Такий податковий розрахунок слід подавати протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного кварталу. На виконання вказаних змін затверджено форму Податкового розрахунку та порядок його заповнення [2].

Основною проблемою для податкових агентів стала звичайно нова форма Податкового розрахунку, яка виявилась доволі громіздкою (складається з основної частини і 6 додатків). Об'єднаний звіт це, по суті, колишній Звіт з єдиного внеску, до якого включили Додаток 4ДФ, що є майже копією форми 1ДФ. Окремі таблиці Звіту з єдиного внеску стали окремими Додатками в об'єднаному звіті. Крім того, розбивка даних у Додатку 4ДФ по ПДФО й військовому збору стала щомісячною, а не щоквартальною. Військовий збір тепер персоніфікований. І цей перелік змін можна продовжувати. Зазначимо лише і про необхідність подання проміжних довідкових звітів у встановлених нормативними актами випадках.

Практика реалізації в поточному році зазначених змін показала, що встановлення квартального звітного періоду призводить до несвоєчасного надходження до Реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування інформації, що використовується для призначення пенсійних та інших виплат за соціальним страхуванням. Ця інформація стосується персоніфікованих відомостей про заробітну плату (дохід, грошове забезпечення, допомога, компенсація) застрахованих осіб, на яку нараховано і з якої сплачено страхові внески, та інших відомостей, а її вчасне занесення до Реєстру застрахованих осіб має важливе значення не лише для Пенсійного фонду України (*далі – ПФУ*), податкових органів, органів соціального страхування, а і для громадян та податкових агентів.

Слід вказати, що ПФУ та Міністерство соціальної політики неодноразово і цілком справедливо звертали увагу на негативні наслідки введення об'єднаної звітності із ПДФО, єдиного внеску та військового збору із квартальним звітним періодом, а саме: 1) відтермінування (від одного до трьох місяців) надходження до реєстру застрахованих осіб відомостей про заробітну плату працівників, сплату єдиного внеску, страховий стаж застрахованих осіб та несвоєчасності включення звітних періодів для розрахунку розмірів

виплат за соціальним страхуванням у випадку тимчасової непрацездатності, безробіття, нещасного випадку на виробництві, а також пенсії (що впливає, зокрема, на визначення права на пенсію); 2) послаблення платіжної дисципліни в частині сплати сум єдиного внеску внаслідок відтермінування граничних строків їх сплати, що впливатиме на забезпеченість фінансовим ресурсом поточних пенсійних виплат; 3) відтермінування реалізації заходів впливу для стягнення простроченої заборгованості, оскільки виникнення такої заборгованості відобразатиметься за зобов'язаннями, що містяться в кварталному звіті; 4) зміщення строку (від одного до трьох місяців) розрахунків показників середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески, визначені на підставі поданої платниками кварталної звітності, які враховуються для обчислення пенсії; 5) неможливості проведення своєчасного щомісячного аналізу основних показників, які впливають на наповнення бюджету ПФУ, зокрема фонду оплати праці та кількості застрахованих осіб (виявлення причин зменшення фонду оплати праці за звітний місяць здійснюватиметься після отримання інформації з ДПСУ, що надходить до ПФУ в порядку обміну інформацією), а також моніторингу відомостей реєстру застрахованих осіб щодо виявлення ознак використання праці найманих працівників без належного оформлення трудових відносин і порушень законодавства про працю з відповідним наданням інформації Державній службі України з питань праці та втрати її актуальності [3]. Нині цими органами уже зроблено певну роботу в усуненні вказаних недоліків, а саме, вони стали ініціаторами проекту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо подання єдиної звітності з єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування і податку на доходи фізичних осіб», який уже схвалено КМУ. Законопроект передбачає внесення змін до Податкового кодексу України в частині встановлення місячної звітності зі сплати єдиного внеску і податку на доходи фізичних осіб.

У разі ухвалення законопроекту він набуде чинності з 1 січня 2022 р. У пояснювальній записці до законопроекту вказано, що він матиме вплив на ключові інтереси застрахованих осіб, органів державної влади та суб'єктів господарювання, зокрема, буде забезпечено права застрахованих осіб на своєчасне обчислення страхового стажу, призначення і отримання пенсійних та інших виплат за соціальним страхуванням у разі настання страхових випадків [3].

Зміст вказаного законопроекту вже встиг викликати широкий громадський резонанс, зокрема і певний негатив. Адже нововведення передусім збільшать навантаження на відповідальних за складання і подання Податкового розрахунку працівників (бухгалтерів), так як адже доведеться звітувати частіше. Це стосується особливо компаній із великим штатом. Можна стверджувати і про збільшення ризику заповнення та подання звітності з помилками, що тягне за собою відповідальність у вигляді штрафних санкцій. Певні незручності виникнуть, ймовірно, і в частині зміни налаштувань у бухгалтерських програмах. Проте збільшення навантаженості на бухгалтерів та інші вказані незручності жодним чином не можна ставити на противагу тим недолікам, які запропоновані законопроектом зміни повинні усунути. Водночас переконані, що для вдосконалення процедури адміністрування податків та зборів потрібно спростувати форму Податкової звітності та доволі громіздких додатків до неї.

Список використаних джерел: 1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. 2. Порядок заповнення та подання податковими агентами Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску, затв. наказ Мінфіну України від 13.01.2015 № 4 (у редакції наказу Мінфіну України від 15.12.2020 № 773). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-15#Text>. 3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо подання єдиної звітності з єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування і податку на доходи фізичних осіб: проект Закону України № 6120 від 30.09.2021. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72909. 4. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закону України № 2464-VI від 08.07. 2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>.

А. П. Буряк, здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: **О. С. Сакун**, д-р екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського біліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

БЮДЖЕТУВАННЯ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Ключові слова: бюджетування, податки і збори, податкові платежі, діяльність підприємства, зовнішні та внутрішні фактори.

Згідно з податковим законодавством України суб'єкт господарювання повинен сплачувати низку податків і зборів, відповідно до обраної системи оподаткування. Їх сплата, у свою чергу, знижує дохід підприємства і таким чином впливає на результат його діяльності. Тому при плануванні та прогнозуванні стану підприємства в майбутніх періодах окрему увагу приділяють бюджетуванню податків і зборів.

Бюджетування – це «система планових розрахунків із використанням взаємопов'язаних бюджетів підприємства, спрямована на визначення планової суми податкових платежів, що підлягають сплаті в наступних податкових періодах» [2]. У різні часи його досліджували М. Кизим, Д. Бутов, С. Голова, Г. Кириєнко, В. Карпова, К. Ковальчук, Т. Єфименко, В. Загорський, Н. Левченко, М. Шамсієва, О. Тищенко та інші.

Від ефективності бюджетування податків і зборів на підприємстві залежить результативність податкового планування. Останнє своєю чергою спрямоване на організацію діяльності підприємства таким чином, щоб мінімізувати податки та збори, необхідні до сплати. Таким чином, одним із важливих завдань є правильність розрахунків відповідно до методів податкового бюджетування (див. табл.).

Таблиця

Напрями податкового бюджетування

Метод бюджетування	Результат	Формула розрахунку	Умовні позначення
Розрахунок нарахованих податків	Розрахована сума податку необхідна для майбутнього розрахунку податкових платежів і розробки графіків розрахунків з бюджетом для уникнення штрафних санкцій.	$P_c = (B_o - B_n) * C_p - P_p$	P_c - податок до сплати; B_o - база до оподаткування; B_n - сума, що не оподатковується; C_p - ставка податку; P_p - податкові пільги.
Розрахунок податкових платежів	Розрахована сума податкових платежів необхідна для майбутнього розрахунку податкової заборгованості, а також визначення повної суми, необхідної до сплати в бюджет в даному періоді.	$V_p = P_c - A_{sp} + V_r + A_{mp}$	V_p - виплати з податків; A_{sp} - раніше сплачені аванси з податків; V_r - виплати відповідно до графіків погашення реструктуризованої заборгованості, пені та штрафів; A_{mp} - аванси з податків у рахунок майбутніх періодів.
Розрахунок податкової заборгованості	Розрахунок податкової заборгованості дозволяє спрогнозувати можливі нарахування штрафів та пені, розробити план з поступового погашення податкової заборгованості.	$Z_k = Z_{pp} + N_p - Z_r - V_p$	Z_k - заборгованість на кінець періоду; Z_{pp} - заборгованість на початок періоду; Z_r - реструктуризована заборгованість.

Джерело: складено авторкою на основі [1-3].

Бюджетування податків і зборів дозволяє завчасно визначити суму, необхідну до сплати для розрахунку з бюджетом. Таким чином можна спрогнозувати майбутні витрати й почати пошук додаткових джерел фінансування з метою підтримання фінансової стабільності підприємства. При цьому бюджетування дозволяє розробити календар, в якому прописано суми та граничні строки сплати податків для уникнення утворення податкової заборгованості.

До того ж фактичні показники щодо податків і зборів у звітному періоді можна порівняти з прогнозованими. Це дозволить виявити негативну дію зовнішніх та внутрішніх факторів на величину податкових платежів та мінімізувати їх вплив [2]. При цьому, проаналізувавши зовнішні фактори впливу (наприклад, зміни податкового законодавства), підприємство має змогу скоригувати власну податкову політику з метою мінімізації майбутніх податкових платежів, а також врахувати зміни при бюджетуванні податків і зборів у наступному періоді.

Список використаних джерел: 1. Податкове бюджетування на підприємстві. *Навчальний сайт ХНАДУ*. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjGrKjwxv7zAhXv-SoKHUpfB6wQFnoECAQQAww&url=https%3A%2F%2Fdl.khadi.kharkov.ua%2Fmod%2Fresource%2Fview.php%3Fid%3D39088&usq=AOvVaw0RvmJbDY86z868zSGfFsc4>. 2. Податковий менеджмент : підручник / Ю.Б. Іванов, А.І. Крисоватий, А.Я. Кізіма, В.В. Карпова. Київ : Знання, 2008. 525 с. 3. Шпомер Т. О., Куриця А. В. Особливості організації податкового бюджетування на підприємстві. *Інновації в обліково-аналітичному забезпеченні та управлінні фінансово-економічною безпекою в умовах діджіталізації* : IX Міжнародна науково-практична конференція (12–13 листопада 2020 р., м. Харків). Харків, 2020. С. 217-221.

УДК 658

Р. А. Дубовик, здобувач вищої освіти гр. ФАМ-191

Науковий керівник: **О. Ю. Акименко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ЗА КЛАСИКАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

Ключові слова: податкова політика, принципи, система оподаткування, податки.

Створення в країні ефективної податкової системи є однією з найважливіших цілей державної податкової політики, адже від утилітарного вираження державної політики в сфері оподаткування залежить адаптація потреб та перспектив держави і громадян-платників податків, створення оптимального балансу між публічними та приватними інтересами у сфері податкових відносин.

Саме за рахунок сформованих принципів податкової системи, на яких вона ґрунтується та які виступають системоутворюючими чинниками при побудові податкової системи, можливо вирішити широке коло проблем практичного, державно-управлінського та науково-теоретичного характеру.

В основі принципів більшості сучасних податкових систем світу лежать критерії ефективності оподаткування, вироблені теорією податків за багатовікову історію свого розвитку. Саме Адам Сміт, А. Ватер, Томас Мальтус, Давид Рікардо, Джордж Мілль, Жан-Батіст Сеєм, Джон Стюарт Міл та інші вклали вагомий внесок у створення основних правил податкової політики.

Класик політичної економії, засновник теорії виробництва та розподілу А. Сміт подарував світові велику кількість наукових праць, серед яких фундаментальна робота – «Дослідження про природу та причини багатства народів», що принесла із собою той самий стержень оподаткування, з якого розпочалися дослідження та визнання основних принципів в економічній діяльності. Саме пропорційність оподаткування, справедливість, визначеність та зручність стали тими ґрунтовними принципами оподаткування, які сформульовані ще А. Смітом та покладені в основу сучасної податкової системи.

За ствердженням А. Сміта, громадяни повинні здійснювати платежі на користь держави пропорційно своєму доходу. Податок, його розмір, строк сплати, спосіб платежу повинні бути чітко визначеними і зрозумілими для платника. Автор зазначав, що податок необхідно

стягувати тоді, коли його найзручніше сплачувати. Справедливість податку стосується того, як його розмір відбивається на матеріальному становищі платників, оскільки податок повинен становити необтяжливу частку доходу громадян [3].

Не менш важливою науковою працею А. Сміта є його п'ята книга «Про витрати государя чи держави», в якій наведено різні способи збирання податків та використання доходів. Сутністю цієї книги є необхідність доведення думки про стягування податків не з одного класу, як пропонували фізіократи, а з усіх однаково – для стабільності та рівноправ'я. Доцільно навести основні чотири правила А. Сміта з цієї книги:

- принцип справедливості – відповідає за сплату податку, встановленого за правилами справедливості;
- принцип зручного оподаткування - полягає в необхідності сплати податку в такий спосіб та час, який є найменш обтяжливим для платників;
- принцип визначеності оподаткування - полягає в тому, що податок, який буде сплачуватися має бути заздалегідь визначеним для сплати, а не змінюватися довільно;
- принцип економії - зазначає, що сплачувати податки має кожний громадянин відповідно до свого рівня доходу [5-7].

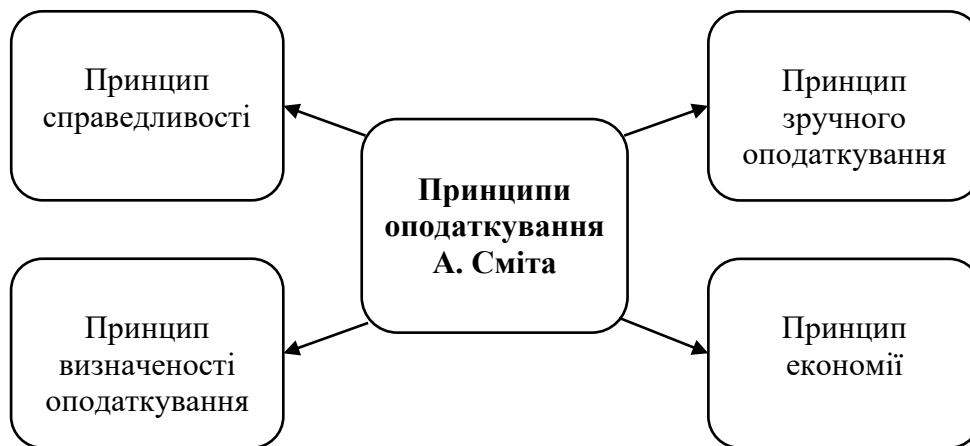

Рис. 1. Принципи оподаткування за теорією А. Сміта

Принципи А. Сміта були доповнені німецьким дослідником-економістом А. Ватером та згруповані за чотирма ознаками:

- фінансові принципи оподаткування - достатність обкладання податками; здатність адаптуватися до державних потреб;
- народногосподарські принципи - правильний вибір об'єкта оподаткування; вірна комбінація різних податків;
- етичні принципи – всезагальність оподаткування; рівномірність;
- принципи податкового управління – визначеність; зручність сплати податку; максимальне зменшення витрат на стягнення податків [2; 6].

Отже, досліджуючи напрацювання класиків економічної думки, дістали висновку, що вони працювали на майбутнє, тобто інвестували у майбутню податкову систему. Результат їхніх заслуг можемо бачити навіть сьогодні, адже всі ці принципи відіграють важливу роль у формуванні податкової політики та державному регулюванні.

Серед інструментів державного регулювання чи не найважливішу роль відіграє виважена податкова політика, яка має специфічну сутність, власні їй стратегічні, тактичні цілі, методи, завдання, виокремлені види та принципи формування. Податкову політику розглядають як систему дій та заходів держави з метою розвитку національної економіки з урахуванням впливу світових тенденцій і внутрішньої кон'юнктури, яка втілюється через механізм оподаткування [6].

За своїм значенням державна податкова політика – це діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави [1]. Саме Міністерство фінансів

України здійснює забезпечення формування та реалізації єдиної державної податкової політики, державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску [1].

Як ми знаємо, час не стоїть на місці й усі сфери розвиваються, в тому числі й ця система. Пройшовши багатогранний шлях свого формування, податкова політика на сьогодні не є до кінця сформованою та потребує адаптації та гнучкості.

Простими словами, податкова система повинна випереджати зміни та проблемні обставини та ґрунтуватися на наступних принципах:

- принцип визначеності – пов'язаний із визначеністю та змістовністю діючої податкової політики та обов'язковою силою для органів виконавчої влади;
- принцип оцінки – формування податкової політики на основі аналізу всіх можливих результатів та якомога точної їх кількісної оцінки з урахуванням як позитивних, так і негативних ефектів присутніх при податкових інноваціях;
- принцип єдності стратегії і тактики – передбачення вироблення доктрини, розробки стратегії та її реалізації, що в свою чергу має передбачати розробку тактики, яка не повинна суперечити стратегії, а разом вони не повинні перешкоджати податковій політиці;
- принцип політичної відповідальності – виконання ролі опитування громадян та з'ясування вірності та доцільності розвитку податкової політики шляхом оцінки їхніх результатів [3].

Але важливо пам'ятати, що науково обґрунтовані принципи податкової політики не лише мають встановлюватися та законодавчо закріплюватися, але й виконуватися.

Отже, основоположною задачею всіх дослідників є досягнення оптимального рівня оподаткування у різних секторах економіки та створення ідеальної податкової системи, здатної забезпечити економічне піднесення держави.

Подальші наукові розвідки будуть стосуватися аналізу податкових реформ та змін, які відбувалися в країні з часів встановлення незалежності та до сьогодні.

Список використаних джерел: 1. Податкова політика-Міністерство Фінансів України. веб-сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/tax-policy>. 2. Основні принципи формування податкової політики держави та побудови податкової системи. веб-сайт. URL: <https://library.if.ua/book/24/1740.html>. 3. Організаційно-правові принципи реалізації механізмів державної податкової політики. веб-сайт. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/9_2018/105.pdf. 4. Коляда Т. А., Ковалюк А. В. Сутність та значення податкових інструментів у забезпеченні стабілізації національної економіки. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/3829/1/4035_IR.pdf. 5. Принципи А. Сміта які пропонував покласти в основу системи оподаткування. URL: https://pidru4niki.com/1894010637804/politekonomiya/printsipi_smit_proponuvav_poklasti_osnovu_sistemi_opodatkuвання. 6. Податкова система: навчальний посібник / Баранова В. Г. та ін.; за ред. В. Г. Баранової. Одеса: ВМВ, 2014. 344 с. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/09/Podatкова-systema.pdf>. 7. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / пер. с англ. В. С. Афанасьев. Москва: Эксмо, 2007. 957 с.

УДК 658

А. П. Буряк, здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: **О. Ю. Акименко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

АДАПТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ДІЯЛЬНОСТІ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ДО ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРАКТИКИ

З кожним роком дедалі актуальнішим стає питання щодо вдосконалення роботи податкових органів у сфері податкового контролю, особливо в умовах цифровізації (діджиталізації) економіки, яка стає пріоритетом розвитку більшості цивілізованих країн. Сінгапур, Велика Британія, Нова Зеландія, ОАЕ, Естонія, Японія, Ізраїль – країни-лідери з

розвитку цифрової економіки, які вже взяли курс на цифровий розвиток у сферах транспорту, освіти, електронних засобів і новітніх технологій. По всьому світу частка традиційної економіки зменшується, а цифрової – збільшується, надаючи величезні переваги для країн та бізнесу. Це свідчення того, що зарубіжні економіки здійснюють потужну цифрову й технологічну модернізацію [1], що неодмінно має сприяти вдосконаленню роботи податкових органів.

Особливо гостро це питання постає в Україні, оскільки нині значна частина суб'єктів господарювання ухиляється від сплати податків, про що свідчить рівень тіньової економіки в Україні.

За даними Департаменту стратегічного планування та макроекономічного прогнозування України станом на січень-березень 2021 року рівень тіньової економіки становив 30 % від обсягу офіційного ВВП [2]. Однією з причин такого стану економіки є досить складний процес адміністрування податків, тому основним завданням більшості країн є автоматизація та спрощення цього процесу. Про такий стан речей свідчать результати щорічного дослідження Paying Taxes 2020. Рейтинг, в якому Україна посіла 65-е місце, втративши 11 позицій, формують на основі оцінки простоти сплати податків та кількості податкових платежів [3]. При цьому причиною втрати позицій став розвиток інших країн у сфері податкового контролю.

На сьогодні в Україні йде робота, яка пов'язана з реформуванням податкового адміністрування та переведенням діяльності податкових органів у цифрову форму. При розробці шляхів вдосконалення діяльності податкових органів у сфері податкового контролю доречно звернутися до досвіду країн, які у 2020 році посідали позиції в рейтингу Paying Taxes 2020 вищі за Україну, з-поміж яких Франція, Німеччина, Велика Британія [3].

Насамперед слід зазначити, що в Україні платники податків, відповідно до обраної системи оподаткування, самостійно розраховують необхідну до сплати суму податків; визначають, яку звітність та в який строк подають відповідно до чинного законодавства. Таким чином, додатково витрачається час на пошук необхідної інформації. У порівнянні з іншими країнами показник часу на оформлення та сплату податків в Україні досить високий (табл. 1).

Таблиця 1

Час на оформлення та сплату відповідних податків у різних країнах

Країна	Витрати часу, год	Кількість платежів
Німеччина	218	9,0
Франція	129	9,0
Україна	327,5	5,0

Побудовано автором на основі [4].

На противагу цьому, Франція має найнижчий показник, що пов'язано з можливістю платників податків подавати спільну декларацію про доходи на всіх членів родини [4]. В Україні консолідовану звітність можна ввести для членів сім'ї (наприклад, якщо декілька з членів зареєстровані як ФОП). Це значно зменшить кількість витраченого часу на оформлення та подання звітності, а також полегшить виконання контролю за правильністю нарахування та своєчасністю сплати податків з боку податкових органів.

Якщо ж платник податків допустив помилку в нарахуванні, строках та повноті сплати податків, то йому відповідно нараховується пеня, штрафи і т. ін. Для уникнення допущення подібних помилок та підвищення довіри з боку платників до держави доцільно сформувати відділ консультацій щодо оподаткування. Так, наприклад, у Німеччині консультації надає федеральна служба з питань оподаткування, також є можливість отримати податкову консультацію [2-4]. Отже, в Україні необхідно покращити обслуговування платників податків через вебсайт податкової інспекції та Електронний кабінет платника податків, також провести навчання працівників регіональних ГУ ДПС, оскільки дуже часто вони не можуть надати кваліфіковану відповідь на те чи інше питання і платнику податків доводиться самому шукати відповіді на свої питання у законодавстві або звертатись навіть до юристів.

Щодо Великої Британії, то її особливістю є існування спеціальних уповноважених. Обов'язком уповноважених є вирішення спірних питань між платником податків та податковим інспектором. На цю посаду призначаються професіонали, які розглядають апеляції платників податків. При цьому уповноважені є незалежними від фіскального відомства Великої Британії, тому вони викликають більшу довіру громадян, а їх існування підвищує лояльність платників податків до держави [4]. В Україні ж доцільно було б створити окремий незалежний орган щодо розгляду спірних питань між податковою та платником податків та сформувати окремий податковий суд для розгляду небезпечних справ. Нині в Україні йде процес реформування у сфері адміністрування податків.

Отже, звертаючись до зарубіжного досвіду виділяємо певні напрями реформування діяльності податкових органів, серед яких:

- надання платникам податків можливості отримати кваліфіковану консультацію з питань оподаткування для запобігання допущення помилок при подачі звітності, нарахуванні та сплаті податків і зборів;

- розширення кількості умов, які надають право використовувати консолідовану звітність;

- створення окремих незалежних органів щодо вирішення спірних питань між платником та ДПА, наявність яких підвищить рівень податкового контролю в Україні та довіру платників податків до держави.

Список використаних джерел: 1. Akymenko O., Petrovska A., Zholobetska M., Skrytskyi D. Digital development of the economy and its role in improving the competitiveness of Ukraine. *International Journal of Advanced Science and Technology*. 2020. Vol. 29, No. 8s. Pp. 2290–2296. 2. Департамент стратегічного планування та макроекономічного прогнозування. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні у I кварталі 2021 року. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>. 3. Paying Taxes 2020. Price water house Coopers: веб-сайт. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/press-room/2019/paying-taxes-2020.html>. 4. Андрущенко В. Л., Варналій З. С., Прокопенко І. А., Тучак Т. В. Податкові системи зарубіжних держав: навч. посіб. Київ: Кондор-Видавництво, 2012. 222 с.

УДК 336.2

Н. В. Заматевская, студентка

Научный руководитель: **А. В. Петракович**, канд. экон. наук, доцент, доцент кафедры финансов и контроля в сельском хозяйстве

Учреждение образования «Белорусская государственная орден Октябрьской Революции и Трудового Красного Знамени сельскохозяйственная академия», г. Горки, Республика Беларусь

ОЦЕНКА УРОВНЯ НАЛОГОВОЙ НАГРУЗКИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Ключевые слова: *оценка, налоговая нагрузка, сельскохозяйственные организации.*

Налоговая нагрузка – обобщенная характеристика действия налогов, указывающая на долю изъятий в совокупном доходе государства, а также в доходах отдельных категорий плательщиков. Уровень налоговой нагрузки оказывает влияние на выбор организацией: вида деятельности, производственной и финансовой стратегии, организационно-правовой формы и своего местоположения. Анализ налоговой нагрузки необходим руководителям и собственникам организаций для принятия управленческих решений [1].

В экономической литературе представлены различные методики оценки налоговой нагрузки, но наиболее применяемой является оценка налоговой нагрузки экономического субъекта как отношение всех уплачиваемых налогов к выручке от реализации товаров (работ, услуг), включая выручку от прочей реализации [2].

Налоговая нагрузка, как правило, оценивается с помощью относительных показателей, которые соотносят сумму налоговых обязательств организации с одним из показателей, характеризующих ее финансовые результаты (выручку, добавленную стоимость, прибыль и т. д.). Использование относительных показателей для характеристики налоговой нагрузки имеет ряд преимуществ. Во-первых, можно сравнивать различные по масштабу деятельности

организации, а также сравнивать налоговую нагрузку организации со среднеотраслевой. Во-вторых, можно проанализировать ее изменение во времени и, при неизменности нормативно-правовой базы, дать объективную оценку результативности налогового менеджмента той или иной организации [4].

В Республике Беларусь для оценки налоговой нагрузки хозяйствующего субъекта применяется методика расчета реальной и номинальной налоговой нагрузки.

Налоговая нагрузка предприятия имеет два уровня: номинальный и реальный. Номинальная налоговая нагрузка ($НН_n$) предприятия характеризует фискальный потенциал действующей системы налогообложения и рассчитывается как отношение начисленных к уплате налогов и платежей в бюджетные и внебюджетные фонды ($Н_n$) к выручке предприятия с учётом всех налогов ($В_n$), рассчитывается по формуле 1.

$$НН_n = \frac{Н_n}{В_n} \cdot 100, \quad (1)$$

где $Н_n$ – начисленные к уплате налоги и платежи в бюджетные и внебюджетные фонды;
 $В_n$ – выручка от реализации.

Реальная налоговая нагрузка, характеризует отношение уплаченных в течение рассматриваемого периода налогов и платежей в бюджетные и внебюджетные фонды ($У_n$) к выручке предприятия ($В_n$) и рассчитывается по формуле 2.

$$НН_p = \frac{У_n}{В_n} \cdot 100 \quad (2)$$

где $У_n$ – уплаченные налоги и платежи в бюджетные и внебюджетные фонды.

В налоговую нагрузку юридические лица не включаются подоходный налог с физических лиц, поскольку в соответствии с действующим законодательством предприятия выступают лишь налоговыми агентами по удержанию и перечислению в бюджет указанных налогов, но не плательщиками этих налогов. Налог на добавленную стоимость включается в налоговую нагрузку за минусом НДС по поступившим объектам (входного НДС).

С учетом применения методики расчета налоговой нагрузки как отношения сумм уплаченных налогов к величине доходов от реализации, внесены предложения, позволяющие повысить объективность расчета. Так, предлагается в выручку от реализации включать все внереализационные и прочие доходы. С последних доходов исчисляется налог на прибыль, а иногда и НДС, а значит, их учет необходим для объективной (не завышенной) оценки уровня налоговой нагрузки на предприятии.

При расчете уровня налоговой нагрузки необходимо в сумму уплаченных налогов включать и отчисления нанимателя в Фонд социальной защиты населения (по факту эти отчисления включаются в государственный бюджетный фонд и являются налогом предприятия на заработную плату его работников).

Налог на добавленную стоимость при расчете налоговой нагрузки необходимо учитывать только в том размере, который фактически был уплачен в бюджет, за минусом сумм налоговых вычетов. Кроме того, при получении права на возврат НДС из бюджета, например, при экспорте товара, сумма возврата уменьшает размер налоговой нагрузки предприятия, так как государство фактически возвращает деньги из бюджета [2].

Правильная оценка налоговой нагрузки и определение ее влияния на финансовые результаты имеет важное значение при налоговом планировании деятельности сельскохозяйственных товаропроизводителей; для принятия решения о выборе инвестиционных проектов, рациональном размещении производства и более выгодном вложении капитала; для оценки результатов финансово-хозяйственной деятельности и возможных финансовых последствий при изменениях налогового законодательства; при составлении бизнес-планов на краткосрочный и долгосрочный периоды.

За первое полугодие 2021 года налоговая нагрузка на действующие организации Республики Беларусь в части платежей, контролируемых налоговыми органами, с учетом сумм возмещений НДС из бюджета составила в среднем 4,3 процента к выручке от реализации товаров (работ, услуг). В разрезе видов экономической деятельности налоговая нагрузка на организации сложилась в диапазоне от 0,4 процента к выручке в сферах производства электрооборудования, сельского, лесного и рыбного хозяйства и до 9,1 процента в сфере профессиональной, научной и технической деятельности [3].

Проведен расчет налоговой нагрузки по данной методике на основании данных КСУП «Козенки-Агро».

На основании данных, приведенных в таблице, можно сделать вывод о том, что наблюдаются тенденции к увеличению номинальной налоговой нагрузки, и снижению реальной налоговой нагрузки. В 2018 году номинальная налоговая нагрузка составляла 17,0 %, а в 2020 году она составила 18,8 % – фактическое отклонение составило 1,8 %. Что касается реальной налоговой нагрузки, то она уменьшается. В 2018 году реальная налоговая нагрузка составляла 12,6 %, а в 2020 году она составила 10,1 % – фактическое отклонение составило 2,5 %. Из значений таблицы видно, что уровень реальной налоговой нагрузки не превышает допустимого уровня 30 % для сельского хозяйства. Это свидетельствует о том, что выбран правильный подход в системе налогообложения, но номинальная налоговая нагрузка выше реальной, это значит, что у общества не хватает денежных средств на покрытие задолженности перед бюджетом.

Таблица

Расчет налоговой нагрузки на основании данных КСУП «Козенки-Агро»

Показатель	Год			2020 г. к 2018 г., %
	2018	2019	2020	
Начисленные к уплате налоги и платежи в бюджетные и внебюджетные фонды, тыс. руб.; в том числе:	1718	1896	2444	142,3
Начисленные отчисления нанимателя в Фонд социальной защиты населения, тыс. руб.	732	894	1261	172,3
Начисленный подоходный налог с физических лиц, тыс. руб.	274	354	510	186,1
Уплаченные налоги и платежи в бюджетные и внебюджетные фонды, тыс. руб.; в том числе:	1368	1514	1240	90,6
Уплаченные отчисления нанимателя в Фонд социальной защиты населения, тыс. руб.	514	669	987	192,0
Уплаченный подоходный налог с физических лиц, тыс. руб.	270	352	515	190,7
Выручка предприятия, тыс. руб.	12811	13775	17024	132,9
Номинальная налоговая нагрузка, %	17,0	17,7	18,8	110,6
Реальная налоговая нагрузка, %	12,6	13,3	10,1	80,2

Следует отметить, что на размер налоговой нагрузки влияет множество факторов, основными среди которых, как правило, называют:

- налоговые льготы и освобождения, в том числе от исполнения обязанностей налогоплательщика;
- элементы договорной и учетной политики для целей налогообложения;
- основные направления развития налоговой и инвестиционной политики государства, напрямую влияющие на элементы налогов [3].

Определение налоговой нагрузки по методике, закрепленной в налоговом законодательстве, не учитывает реального экономического положения предприятия и не обладает достаточной информативностью.

Следует отметить, что относительно невысокий уровень налоговой нагрузки сельскохозяйственной отрасли автоматически не определяет ее лучшее финансовое положение по сравнению с отраслями с более высоким уровнем налоговых изъятий, о чем свидетельствует низкий уровень платежеспособности и высокая доля задолженности по налогам.

Следует отметить, что особую актуальность для всех организаций приобретают отношения по начислению и уплате налогов и сборов. Объем налоговой нагрузки каждой организации должен быть оптимальным. Для сельскохозяйственных организаций очень важно снижать реальную налоговую нагрузку, так как существует диспаритет цен. Это негативно сказывается на финансовом состоянии сельскохозяйственных организаций. Учёт налогов и сборов не менее важен, так как от правильности учета и расчетов сумм налогов и сборов зависит и итоговый финансовый результат организации.

Список использованных источников: 1. Зарипова Н. Д. Налоговая нагрузка и ее воздействие на хозяйственную активность организаций. *Экономика, статистика и информатика. Вестник УМО*. 2014. № 1. С. 53-58. 2. Налоговый кодекс Республики Беларусь (Особенная часть) от 29 декабря 2009 г. № 71-3 : принят Палатой представителей 11 декабря 2009 г. : одобр. Советом Респ. 18 декабря 2009 г. (с изм. и доп. внесенными Законами Республики Беларусь от 30.12.2018 № 159-3 от 18.12.2019 № 275-3 от 18.12.2019 № 277-3 от 29.12.2020 № 72-3). 3. О налоговой нагрузке на организации Республики Беларусь по итогам работы за первое полугодие 2021 года. *Официальный сайт Министерства по налогам и сборам Республики Беларусь*. URL: <http://www.nalog.gov.by/ru/nalog-nagruzka-na-organizacii-ru-2021> (дата обращения: 25.08.2021). 4. Перспективные направления налоговой политики в современных экономических условиях научные достижения молодых исследователей: сборник научных статей аспирантов и магистрантов Департамента налоговой политики и таможенно-тарифного регулирования Финансового университета при Правительстве Российской Федерации / под ред. д.э.н., проф. Гончаренко Л. И. и к.э.н., доц. Савиной О. Н. Москва : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2016. 242 с.

УДК 657

Н. В. Здрілько, магістр

Науковий керівник: **Ю. М. Перетятко**, канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет “Чернігівська політехніка”, м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ

Ключові слова: фізична особа-підприємець, спрощена система обліку та оподаткування, загальна система оподаткування, єдиний податок, ПДВ.

Податковим кодексом України для фізичних осіб-підприємців передбачено спеціальний податковий режим – спрощена система оподаткування, яка передбачає особливий механізм справляння податків та зборів [1, п. 2 ст. 291]. Всі фізичні особи-підприємці поділяються на 4 групи залежно виду діяльності, обсягу отриманого доходу та використання найманої праці.

Суб'єкти господарювання, які обрали спрощену систему оподаткування сплачують єдиний податок, який встановлюється у відсотках до розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 1 січня податкового року.

На сьогодні фізичні особи-підприємці першої та другої групи сплачують єдиний податок до 20-го числа кожного місяця, а також єдиний соціальний внесок раз у квартал, протягом 20 днів після закінчення кварталу. Звітують такі суб'єкти в кінці року. У випадку використання найманих працівників – кожного кварталу за новою формою об'єднаної звітності. Третя група сплачує єдиний податок протягом 40 днів після закінчення кварталу та єдиний соціальний внесок – протягом 20 днів після закінчення кварталу. Звіти подаються щоквартально. Четверта група має звітувати один раз на рік і сплачує податки щоквартально, залежно від кількості земельних ділянок.

Спрощена система оподаткування має певні переваги та недоліків. До переваг належить:

- простота нарахування єдиного податку,
- спрощене ведення бухгалтерського і податкового обліку;
- відносна простота заповнення і подачі податкової звітності;
- звільнення від сплати ряду податків і обов'язкових платежів [2].

До недоліків належить:

- обмеження у видах діяльності, обсязі доходу й кількості працівників;

- відсутність можливості добровільної реєстрації платником податку на додану вартість у фізичних осіб-підприємців;
- податкові та юридичні аспекти співпраці з юридичними особами на загальній системі оподаткування;
- розмір податку для платників 1-ї і 2-ї груп не залежить від результатів діяльності;
- обов'язкова сплата єдиного соціального внеску в мінімальному розмірі для 1-ї та 2-ї груп платників єдиного податку незалежно від результату діяльності [3].

Фізичні особи-підприємці зобов'язані вести облік доходів і витрат, може реалізуватися в паперовому та/або електронному вигляді, у тому числі через електронний кабінет. При паперовій формі доходи та витрати відображаються в Книзі обліку доходів і витрат (форма затверджена наказом Міністерства фінансів України № 261 від 13.05.2021). Записи в книзі роблять щоденно в кінці робочого дня.

Для електронного обліку доходів та витрат визначено формат EXCEL або електронний кабінет платника. Формування інформації про доходи та витрати із використанням електронного кабінету (електронний кабінет платника) передбачає отримання кваліфікованого сертифіката відкритого ключа (електронний цифровий підпис).

Електронний цифровий підпис використовується для ідентифікації суб'єкта господарювання та підтверджує цілісність даних в електронному вигляді. Отримати електронний цифровий підпис можливо тільки в Акредитованих центрах сертифікації ключів: Акціонерне товариство комерційний банк «Приватбанк» «Masterkey», «Укрзалізниця», «Укрсиббанк», «Альфа-Банк» «ПУМБ», ТОВ «Центр сертифікації ключів «Україна» тощо.

Згідно з п. 1 ст. 44. Податкового кодексу України фізичні особи-підприємці зобов'язані вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних із визначенням об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань, на підставі первинних документів [1].

Факт отримання доходу може бути підтвердженим наступними первинними документами: банківська виписка; товарний чек з оплати товару; квитанції з оплати послуг; фіскальний чек касового апарату. Для підтвердження витрат: фіскальні чеки, акти, товарно-транспортні накладні, накладні тощо.

Первинні документи мають зберігатися не менше ніж 1095 днів з дня подання податкової декларації платника єдиного податку.

Отже, суб'єкти господарювання, при дотриманні ряду умов, можуть обрати спеціальний податковий режим, який передбачає спрощену процедуру оподаткування. При цьому такий платник податку має вести облік доходів та витрат на підставі первинних документів та забезпечувати їх схоронність не менше ніж 1095 днів після подання податкової декларації платника єдиного податку.

Список використаних джерел: 1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. 2. Сторожко О. О. Вибір системи оподаткування в Україні для фізичних осіб. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/jsrui/bitstream/123456789/2745/1>. 3. Яку систему оподаткування обрати при реєстрації підприємця: порівняльна характеристика. URL: <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/ib/4862/44868>.

УДК 657

А. А. Федорущенко, здобувачка вищої освіти гр. МФАМп-201

Науковий керівник: **В. В. Гливенко**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Ключові слова: сільськогосподарські товаровиробники, фермерські господарства, система оподаткування, податок на прибуток, земельний податок.

Податкова система країни є масштабним інструментом державного регулювання економіки, оскільки забезпечує дієвий вплив на широке коло економічних процесів. Це, зокрема, стосується регулювання темпів підприємницької активності, формування сприятливого інвестиційного клімату та рівня доходів окремих груп учасників економічних відносин.

Актуальні питання, пов'язані з оподаткуванням сільськогосподарських та фермерських суб'єктів господарської діяльності, розглядали у своїх роботах такі вчені-економісти та фахівці, як М. Я. Дем'яненко, Л. Д. Тулуш, О. О. Непочатенко, П. М. Боровик, Р. В. Сидоренко. Проте регулярні зміни податкового законодавства в Україні вимагають подальших досліджень та пошуку шляхів його удосконалення.

Фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти сільськогосподарську продукцію з метою отримання прибутку. Відповідно до законодавства, фермерське господарство може бути створене тільки родичами або членами сім'ї. Діяльність ФГ регулює Закон України «Про фермерське господарство» [1], а їхні інтереси представляє Асоціація фермерів і приватних землевласників України.

Сума податків, що сплачує фермерське господарство в Україні залежить від обраної системи: загальної або спрощеної. Фермерське господарство – юридична особа на загальній системі оподаткування має сплатити:

- 18 % податку на прибуток.

Оподаткування сільськогосподарських товаровиробників податком на прибуток здійснюється на загальних умовах за ставкою 18 %. До 2017 року сільгоспвиробники на загальній системі оподаткування, які підпадали під визначення, закріплене у ст. 209 ПКУ, могли обрати загальний або "сільськогосподарський" період звітування. Та оскільки з 01.01.2017 р. ст. 209 ПКУ втратила чинність, не було формальних підстав визначити поняття сільгосппродукції для потреб пп. 137.4.1 ПКУ. Це означало, що сільгоспвиробники не могли скористатися "особливим" податковим періодом. Але починаючи з 23.05.2020 р. ця ситуація виправлена: Законом України від 16.01.2020 р. № 466-IX внесено зміни до пп. 137.4.1 ПКУ – посилення на ст. 209 виключено. Тому у сільгосппідприємств платників податку на прибуток знову з'явилася можливість скористатися особливим податковим періодом, який починається з 1 липня минулого звітного року і закінчується 30 червня поточного звітного року вже починаючи з 01.07.2020 року [2].

- податок на землю.

Нині земельний податок є складовою плати за землю і входить до податку на майно. Цей податок є ключовим для агробізнесу, оскільки розвиток жодної галузі сільського господарства неможливий без використання землі сільськогосподарського призначення [3].

Базою оподаткування земельним податком є нормативна грошова оцінка земельних ділянок з урахуванням коефіцієнта індексації або площа земельних ділянок, нормативну грошову оцінку яких не проведено [4]. Ставки земельного податку встановлюються органами місцевого самоврядування.

- 41,5 % податків, пов'язаних із зарплатою найманих працівників, а саме 18 % ПДФО (податку на доходи фізичних осіб); 1,5 % військового збору; 22 % ЄСВ (єдиний соціальний внесок).

- ПДВ (як ФОПи, так і юрособи можуть зареєструватися платниками ПДВ).

Згідно із Законом від 17.12.2020 р. № 1115 Про внесення змін до Податкового кодексу України з 1 березня 2021 року ставку податку на додану вартість знижено з 20 до 14 % відсотків за такими операціями: операціями з постачання на митній території України та ввезення на митну територію України сільськогосподарської продукції, що класифікується за такими кодами згідно з УКТ ЗЕД: 0102 (велика рогата худоба, жива), 0103(свині, живі), 0401 (в частині молока незбираного), 1001(пшениця), 1002 (жито), 1003 (ячмінь), 1004 (овес), 1005 (кукурудза), 1201 (соєві боби), 1204 00 (насіння льону), 1205 (насіння свиріпи та ріпаку), 1206 00 (соняшнику), 1207 (насіння та плоди інших олійних культур), 1212 91(цукрові буряки) [5]. Виняток становить тільки імпорт живих племінних чистопородних тварин, племінних (генетичних) ресурсів, що звільнений від ПДВ.

Фермерські господарства часто обирають спрощену систему оподаткування і сплачують єдиний податок (ЄП). Маленьке фермерське господарство, яке систематично виходить на ринок, може зареєструвати першу групу платників ЄП і сплачувати щомісяця до 10% розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня звітного року.

Господарство, яке винаймає до 10 працівників, обирає другу групу та сплачує до 20% розміру мінімальної заробітної плати. У третій групі доведеться сплачувати або 3% від виручки плюс ПДВ, або 5% від виручки. Четверта група сплачує фіксовану суму єдиного податку, що залежить від площі їхніх сільськогосподарських угідь, а не від річного прибутку [6].

Висновки. На сьогодні державі необхідно забезпечити стабільність податкового законодавства у сфері агробізнесу. Це дозволить фермерам не лише звикнути до нових правил та дізнатися як правильно звітувати за загальносистемними податками або ж реструктурувати бізнес під вимоги спрощеної системи оподаткування, а й надасть інформацію для аналізу, висновків і пропозицій у разі необхідності подальших пошуків оптимізації оподаткування фермерських господарств.

Втім, внесення подальших змін до Податкового кодексу з метою покращення оподаткування аграріїв доцільно лише за дотримання наступних вимог:

- врахування взаємозалежності сільгоспвиробників та інших суб'єктів господарювання агропромислового комплексу;
- побудова оподаткування за принципом плати за землю та єдиного податкового навантаження з урахуванням рентабельності виробництва;
- наявність об'єктивних пільг і преференцій при оподаткуванні дрібних сільгоспвиробників.

Список використаних джерел: 1. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 № 973-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>. 2. Податковий кодекс України: Закон України №2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>. 3. Навальнев О. Оподаткування агробізнесу: останні новели. *Юридична газета*. 2018. С. 645–646. URL: <https://yur-gazeta.com/gazeta/info/>. 4. Про плату за землю: Положення Чернігівської міської ради від 28.12.2020 р. (47 сесія 6 скликання). URL: <https://chernigiv-rada.gov.ua/fin-miscevi-podatky/id-35782/>. 5. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо ставки податку на додану вартість з операцій з постачання окремих видів сільськогосподарської продукції від 17.12.2020 № 1115-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1115-20#Text>. 6. Дорошенко А. Оподаткування фермерських господарств 2021 року. *Агроновини*. 2021. URL: <https://thepage.ua/ua/agro/opodatkuvannya-fermerskih-gospodarstv-2021-komu-za-sho-i-skilki-platiti>.

УДК 336.22

Д. О. Черняк, здобувачка вищої освіти гр. ФАМ-181

Науковий керівник: О. І. Волот, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ

Ключові слова: податковий ризик, фінансові відносини, оподаткування, держава, платник, податкова політика.

Фінансова діяльність підприємств супроводжується багатьма ризиками. Відтоді як країна перейшла до ринкової економіки, рівень впливу на результати їхньої діяльності досить підвищився. Ризики, які супроводжують цю діяльність, віднесені до єдиного набору фінансових ризиків, які відіграють найважливішу роль у загальному «портфелі ризиків» підприємства. Посеред усіх ризиків у фінансовому середовищі податковий ризик займає особливе місце.

Ризик – це ймовірність певної події, яка завдасть фінансових чи інших збитків учасникам чи учасникам платіжної системи [1]. Термін «податковий ризик» ґрунтується на такому визначенні: «Податковий ризик слід розуміти як теоретичну можливість того, що через певну поведінку платників податків деякі платежі до бюджету можуть бути не отримані повністю або із запізненням». На практиці показники ризику використовуються для ідентифікації суб'єктів ризику - певні стандарти (позначки) вказують на наявність або можливість процесу негативної події.

Для того щоб виявити податкові ризики, застосовують такі методи [2]:

- метод історичного аналізу використовується для визначення подібності ситуації, плану чи документа, що визначає ризик для ситуації, плану чи документа, які спостерігалися, використовувалися або готувалися в минулому;

- метод аналогії ґрунтується на досвіді, отриманому в подібних ситуаціях, використовуючи інші національні установи України чи податкові органи інших країн;
- метод аналізу, включає використання моделювання та аналізу на основі схеми «причинності»;
- метод «зворотного аналізу», включає вивчення фактів невідповідності передбачуваному розміру податкових штрафів та визначення причин цих відхилень та зовнішніх особливостей, які можуть бути додатково використані для виявлення ранньої стадії управління ризиками;
- особисте анкетування, тобто проведення опитувань, особливо анонімних, де учасники або потенційні учасники перебувають у процесі виявлення ризиків.

Ризик порушення податкового законодавства можна розглядати з двох аспектів на основі джерела [4] (рис. 1):

- ризик порушення платниками податків податкового законодавства;
- ризик порушення державними службовцями податкового законодавства.

Характеристикою ризику порушення податкового законодавства платником податків є ймовірність того, що суб'єкт господарювання ненавмисно чи навмисно порушить чинне законодавство, що призведе до можливої недостачі надходжень до державного бюджету, виражених у валюті.

Ризик порушення державними службовцями податкового законодавства характеризується можливістю зловживань та корупції з боку працівників органів державної влади, що призведе до можливої втрати надходжень до бюджету, виражених у валюті.

Ризик, коли платники податків та державні службовці в інших відомствах порушують податкове законодавство, природний клімат та соціально-політичні ризики, є зовнішніми ризиками збирання та управління податками. Внутрішні ризики включають операційні, організаційні та управлінські ризики [2].

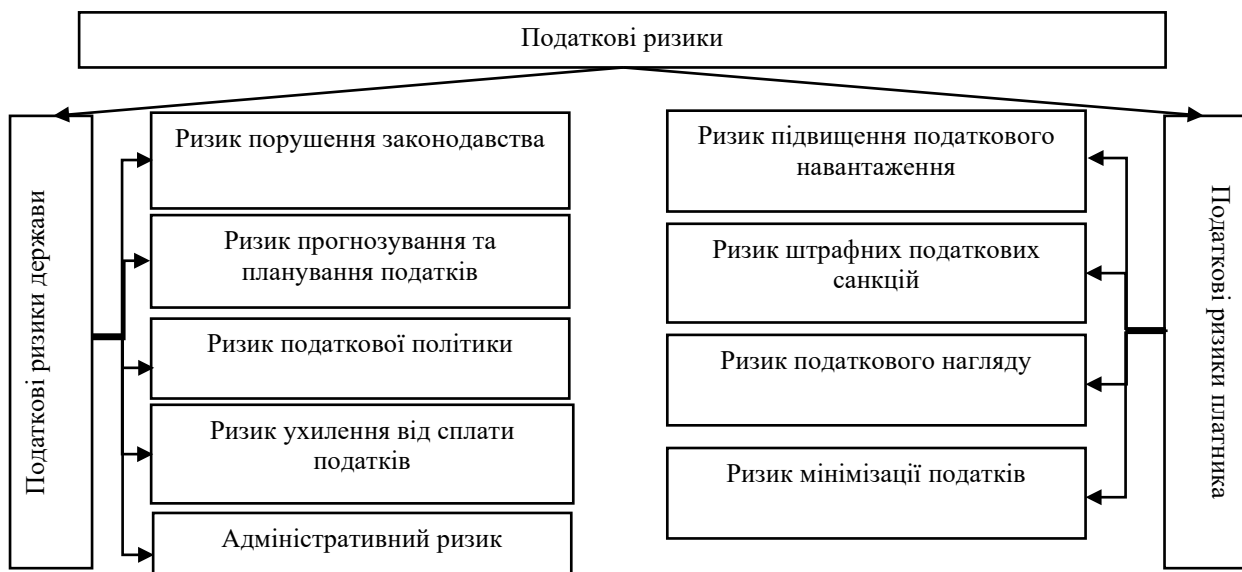

Рис. 1. Види податкових ризиків залежно від суб'єктів податкових відносин
Джерело: класифіковано автором

Операційний ризик стягнення та управління податками характеризується невизначеністю кінцевого результату операційного процесу. Характеристиками організаційного та управлінського ризику є можливість впровадження неефективної організаційної структури, загального планування та прогнозування діяльності підрозділів ДПА, які в свою чергу впливає на невизначеність процесу функціонування податкового менеджменту [3].

Таким чином, податкові ризики мають значний вплив на фінансово-господарську діяльність окремих платників, а отже, суттєво впливають на всю країну. Через надмірне податкове навантаження платники податків свідомо порушують податкове законодавство та

шляхом зменшення об'єктів оподаткування ухиляються від сплати податку. Задля зменшення податкових ризиків, платникам необхідно мінімізувати податкове навантаження завдяки існуючим податковим пільгам та запровадити систему податкового планування [5, с. 357].

Для усунення джерел податкового ризику вітчизняній податковій системі необхідно:

- провести реформи податкової системи на основі обраної теоретичної основи побудови;

- правильно реалізовувати принципи, що стосуються податкових відносин;

- підтримувати фіскальний фокус податкової системи на стаке економічне зростання;

- удосконалити організацію, внутрішній контроль та процес збору даних господарської діяльності податкового управління;

- здійснити перехід від штрафної функції до стимулюючої у сфері оподаткування.

Знижуючи рівень податкових злочинів (ухилення від сплати податків), Державне податкове управління підвищить рівень податкових надходжень до бюджету, забезпечуючи тим самим зростання вітчизняної економіки та скорочення її тіньового сектору.

Список використаних джерел: 1. Вовчак О. Д. Податкові ризики у системі управління економічною безпекою. *Фінанси України*. 2008. № 11. С. 41–47. 2. Портал Державна кримінальна служба. Методи визначення та кваліфікація податкових ризиків. URL: http://sfs.gov.ua/arhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/povidomlenia_/2010-povidomlenia/59484.html. 3. Про затвердження Методичних рекомендацій з моніторингу податкових ризиків: Наказ ДПА України від 23.10.2001 р. № 428. 4. Євтушенко Н. О. Механізми мінімізації економічних ризиків на промислових підприємствах. *Вісник «Економіка та управління підприємствами»*. 2011. URL: <http://mydisser.com/en/catalog/view/8760.html>. 5. Десятнюк О. М. Управління податковими ризиками – нова парадигма розбудови податкової системи України. *Вісник «Львівська політехніка»*. Серія: *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2007. Вип. 606. С. 355–362.

СЕКЦІЯ 7

Інформаційні системи і технології в системі обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень в обліку, аналізі, аудиті та оподаткуванні.

УДК 657.4:658.15

Т. В. Бочуля, д-р екон. наук, професор, професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна

ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

Ключові слова: *обліково-аналітичне забезпечення, інновації, технології, бізнес.*

Беручи до уваги активну домінанту інноваційних технологій у бізнес-трансформації, розвиток концепцій управління в аспекті планетарного масштабу комунікаційного феномену соціально-економічних відносин, побудова управлінської архітектури економічних систем, особливої актуальності набуває питання імплементації інновацій у моделювання облікових та аналітичних процесів, що відповідає сучасному рівню розвитку нової економіки. Трансформація обліково-аналітичного забезпечення управління відбувається паралельно з модифікацією парадигми економічного розвитку сучасного бізнесу, що визначило новий полюс технологій інформаційного управління, формуючи складну, гнучку, відкриту систему методів, принципів та процедур, комбінації яких визначається стратегічним контекстом діяльності підприємства.

Сучасні тенденції модифікації обліково-аналітичного забезпечення управління характеризуються: впливом на технологічну підтримку обліково-аналітичного забезпечення управління кваліфікаційних компетенцій як комплексу інноваційних знань; переорієнтуванням технологій у розширенні діагностичної функції, максимізуючи обсяг обслуговування інформаційних процесів; багатовекторністю узгодження елементів управління при формуванні та реалізації керівного впливу в регулюванні інформаційних процесів; посиленням ролі науково-інтелектуальних ресурсів при генерації технологій, дотримуючись логіки становлення економіки знань планетарного масштабу; мінімізацією технологічних інтересів через узгодження цілей стадій життєвого циклу організації, вирішуючи управлінські дилеми (різниця між фактичним доступним та бажаним станом розвитку).

Таким чином, систему технологій моделювання обліково-аналітичного забезпечення управління необхідно розглядати у тривимірному просторі засад його теорії, науки та підходу (рисунок). Подібна формалізація засад організації обліково-аналітичного забезпечення управління сприяє модифікації цілісної системи інформаційних процесів, досягаючи рівноваги в інтересах, цілях, координації та трансформації керівного впливу на всіх рівнях прийняття управлінських рішень.

Вісь «теорія управління» характеризує рівні ієрархічного керівного впливу в контексті управлінської парадигми, чим передбачено складання імітаційного образу бізнесу, в чому синтезована архітектура управління для досягнення очікуваних характеристик алгоритму інформаційних процесів. За вертикаллю осі «теорія управління» будується базова лінія організації обліково-аналітичного забезпечення управління, передбачаючи досягнення інтегрованості та гнучкості моделі фінансово-економічних відносин, їх узгодження у площині активної координації керівного впливу.

На осі «теорія життєвого циклу організації» показані етапи організації інформаційних процесів, синхронізовані зі стадіями життєвого циклу організації, що регулюється базовими положеннями, які визначають систему ієрархії її функціонування та розвитку. Стабілізація передбачає включення системи обліково-аналітичного забезпечення управління у структуру горизонтальних відносин із досягненням рівноважного способу їхньої адаптації до змін на кожній стадії життєвого циклу організації.

Вісь «технологічний підхід» характеризує технології інноваційних процесів на основі синтезу функціональних можливостей та потенціалу організаційної й технологічної структури обліково-аналітичного забезпечення управління.

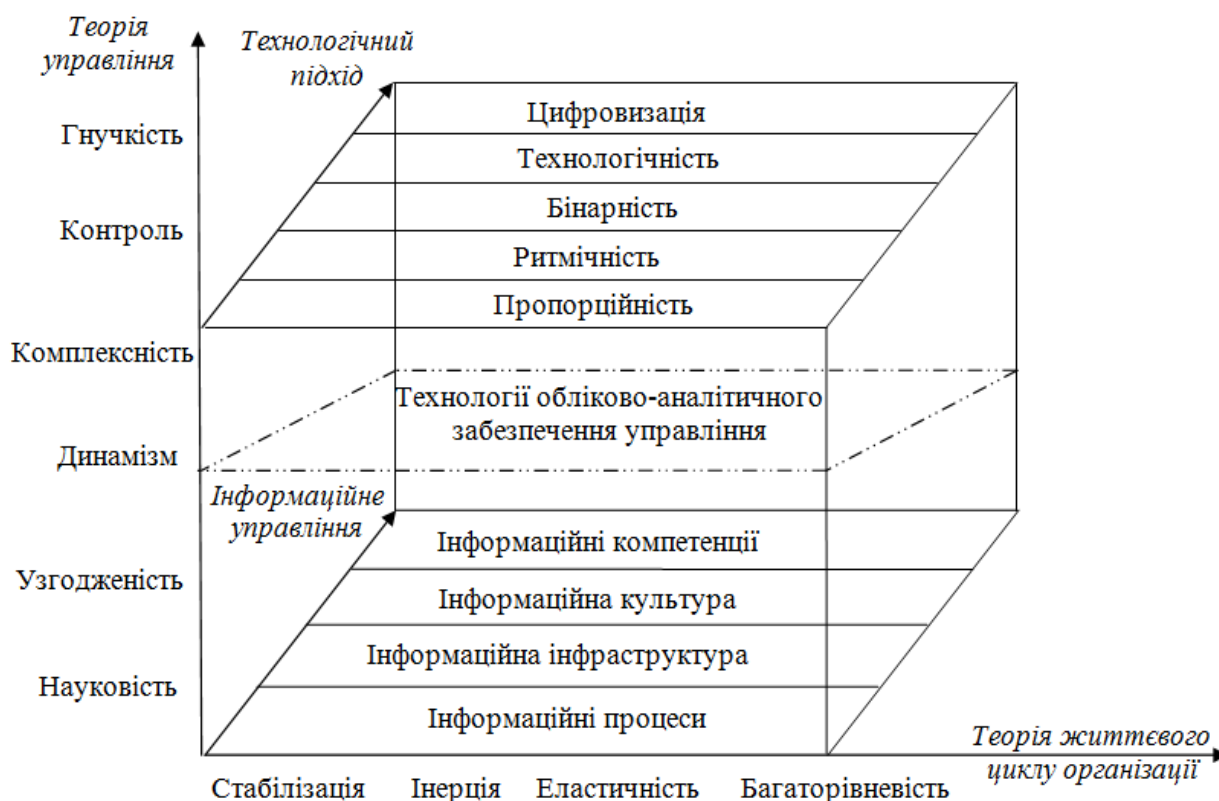

Рис. Технології моделювання обліково-аналітичного забезпечення управління у тривимірному просторі теорії, науки та інновацій

Джерело: розроблено автором за [1; 2].

Вісь «інформаційне управління» є провідною для моделювання обліково-аналітичного забезпечення управління, оскільки визначається базисом для модифікації організації та методології інформаційних процесів, оптимізації життєвого циклу організації, виділення активної домінанти технологій у обліковому та аналітичному процесах.

Таким чином, технології моделювання обліково-аналітичного забезпечення управління розробляються та реалізуються відповідно до параметрів імітаційного образу організації, що генерується у форматі сценаріїв та стратегії управління, орієнтуючись на інструменти формальних та неформальних регуляторів. Комплексність, системність, пластичність при розробці моделі обліково-аналітичного забезпечення управління сприяють уникненню ізолюваності організаційних, технологічних, методологічних аспектів інформаційного управління з урахуванням розвитку сучасних технологій обробки даних, формуючи розширену ціннісну інформацію для прийняття рішень, забезпечуючи гнучкість, адаптацію, результативність інформаційних процесів.

Список використаних джерел: 1. Amit R., Zott C. Business Model Innovation Strategy: Transformational Concepts and Tools for Entrepreneurial Leaders. Wiley ; 1st edition, 2020. 368 p. 2. Bochulia T. Innovative changes in development of enterprise information system: digital transformations, behavioral technologies and new decisions : monograph. Warsaw : Consilium Sp. z o.o., 2019. 132 p.

Н. В. Потриваєва, д-р екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування

І. І. Недбайло, здобувачка вищої освіти

І. В. Нестерчук, здобувачка вищої освіти

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ЦИФРОВИЙ ОБЛІК В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Ключові слова: *діджиталізація, цифровізація, цифрові трансформації, бухгалтерський облік, аграрна сфера.*

У сучасному світі процес діджиталізації є основним фактором розвитку не лише економіки та суспільства загалом, але й окремих підприємств, що потребують комплексного впровадження цифрових трансформацій у всі свої сфери, облік не є винятком. Великі обсяги зберігання, швидка обробка даних, калькуляція – це все є основною метою впровадження діджиталізації в бухгалтерський облік. Про актуальність вищенаведеного доводить заснування у 2019 році в Україні Міністерства цифрової трансформації, одним із завдань діяльності якого визначено реалізацію державної політики у сфері цифровізації, цифрової економіки, цифрових інновацій, розвиток інформаційного суспільства тощо [1].

На сьогодні дедалі більше підприємств у своїх галузях використовують цифрові технології як основний драйвер підвищення ефективності підприємства [2]. Бухгалтерський облік, як одна з основних сфер контролю за обігом коштів, є ключовим аспектом впровадження цифровізації. Так, порівнюючи ХХ століття з ХХІ, ми вбачаємо глобальні зміни впровадження нових цифрових технологій для ведення обліку. Велика кількість паперів, архівів, працівників замінена лише одним висококваліфікованим працівником з планшетом на руках. Такі аспекти, як швидкість здійснення операцій, зберігання та використання великих обсягів даних, доступ до будь-якої точки світу з будь-якого місця з доступом до інтернету, вийшли на новий високий рівень.

Серед основних технологій, що активно впроваджуються та оновлюються, є «BigData». Великі, потужні сервери зберігання та обробки даних дозволяють користувачам та власникам підприємства керувати та переглядати всю інформацію стосовно обліку на власному підприємстві. Дана технологія дозволяє адаптивно зберігати та використовувати навіть старішу інформацію, що була занесена з початку. Отже, і проведення перевірки здійснення облікових операцій стає більш легкою процедурою.

Ще однією з технологій обліку є додаток «Літачок», який містить довідкову та прикладну інформацію для здобувачів вищої освіти за економічними напрямками підготовки та бухгалтерів-практиків, економістів та інших фахівців [3]. На наш погляд, що завдяки цій програмі, здобувачі закладів вищої освіти мають можливість практикуватися та користуватися інформацією бухгалтерського обліку. Так, окремі фахівці-випускники закладів вищої освіти, при працевлаштуванні на аграрне підприємство вже мають практичний досвід здійснення облікових операцій, що мінімізують витрати часу та ресурсів самого підприємства на навчання такого спеціаліста.

Своєрідною програмою цифровізації обліку є також спеціально розроблений компанією Microsoft продукт – «Microsoft Office 365». Це платний комплекс відомих кожному користувачеві продуктів Microsoft Office з метою використання в діяльності сучасного підприємства. Цей продукт дозволяє працювати з даними одночасно декільком користувачам, даючи їм можливість здійснювати обробку, перевірку, редагування тощо. Продукт на сьогодні має неабиякий успіх завдяки програмі здійснення обліку Microsoft Excel, що дозволяє реалізувати можливість скорочення часу на роботу з обліковими даними через швидке обчислення, побудову формул, графіків, діаграм та інше.

У червні 2021 р. Міністерством аграрної політики та продовольства України було презентовано Всеукраїнський проєкт – Vkursi Zemli Ukraine. Це онлайн-платформа оцифрування, моніторингу та аналітики земель. Vkursi Zemli Ukraine сприятиме аграрним компаніям і об'єднаним територіальним громадам в ефективному проведенні контролю за використанням земельних ресурсів, отриманні необхідної фінансової інформації, моніторингу своїх клієнтів та отриманні повідомлень про зміни. Платформа використовує

дані та інформацію більше двадцяти державних реєстрів України, супутникові знімки полів, GIS та BigData технології. Головною перевагою платформи є миттєве отримання даних, що свідчить про точну роботу даного сайту [4].

Окрім представленого проекту, Міністерством аграрної політики та продовольства України було наголошено на впровадженні дворівневої цифровізації аграрної сфери. Перший рівень заплановано реалізувати завдяки тісному взаємозв'язку аграрного сектора та держави через застосування онлайн платформи *Vkursi Zemli Ukraine*. Другим рівнем впровадження цифровізації аграрної сфери є цифрова трансформація безпосередньо сільськогосподарських товаровиробників. Використовуючи цифрові технології, особливо в керуванні земельними ресурсами, веденням бухгалтерського обліку тощо, аграрні підприємства отримуватимуть більші прибутки, що дозволить використовувати вільні кошти в інноваційно-інвестиційних та інших цілях [5].

Одним із новітніх проєктів з цифровізації обліку є сервіс цифрового обліку *BookKeeper*, що дозволяє вести бухгалтерський облік підприємства, складати та подавати фінансову звітність до відповідних органів за принципом електронної пошти. До можливостей сервісу належить проведення операцій обліку необоротних активів, придбання та продаж основних засобів та інших необоротних активів, нарахування амортизації, контроль за залишками на кінець звітного періоду, облік запасів на складі тощо [5].

Подальший процес цифровізації та діджиталізації в економіку у наш час вражає, але це тільки початок. Так звана Індустрія 4.0 настільки швидко розвивається та адаптується до нинішніх умов, що цей процес вже не зупинити, і далі спостерігатимемо нові зміни та цифрові відкриття. Подальша цифрова трансформація бухгалтерського обліку в аграрній сфері підвищить його якість та оперативність, дозволить збільшити кількість нових облікових об'єктів, сформує нові, більш сучасні методи їх оцінки, вдосконалив застосування інформаційних технологій.

Список використаних джерел: 1. Питання Міністерства цифрової трансформації. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pitannya-ministerstva-cifrovoyi-t180919>. 2. Потриваєва Н. В., Козаченко Л. А., Лугова О. І. Адаптація бухгалтерського обліку до цифровізації економіки. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, (Чернігів, 27 листопада 2020 р.) : тези доповідей. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2020. С. 98–99. 3. Волосяк Ю. В., Буганов О. В., Ендрес В. С. Формування та особливості використання Android-додатку у процесі вищої економічної освіти. *Modern Economics*. 2019. № 18. С. 26-30. 4. Цифрова трансформація агросфери відбудеться на двох рівнях / Мінагрополітики. URL: <https://minagro.gov.ua>. 5. Бруханський Р., Спільник І. В. Цифровий облік: поняття, витоки та актуальний дискурс. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. Вип. 3-4. С. 7–20. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2020.03.007>.

УДК 657.37:336.73

О. О. Гончаренко, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів і обліку

О. М. Шинкаренко, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів і обліку

Університету банківської справи, Черкаський навчально-науковий інститут, м. Черкаси, Україна

ЕВОЛЮЦІЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК КОМПОНЕНТА ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ЛОМБАРДАХ

Ключові слова: ломбарди, організація бухгалтерського обліку, програмне забезпечення, програмні продукти й сервіси.

Специфіка діяльності ломбардів як небанківських фінансових установ при організації бухгалтерського обліку зумовлює необхідність враховувати законодавчі вимоги, вимоги регулятора й потреби управлінського персоналу. Виокремлюючи в організації бухгалтерського обліку ломбардів такі компоненти, як методика, обліковий персонал, техніка і технологія, наголошуємо на особливій актуальності саме технічної складової бухгалтерського обліку, до якої будемо відносити технічні пристрої (комп'ютерна техніка, засоби зв'язку, мережеві пристрої) і програмне забезпечення.

Діяльність ломбардів є нормативно зарегламентованою, тобто, крім законодавчих актів, вимоги щодо окремих аспектів провадження діяльності зазначених установ конкретизуються в розпорядчих документах Національної комісії, що здійснює регулювання ринку фінансових послуг, та Національного банку України. І саме такими документами визначаються вимоги до технічного і програмного забезпечення ломбардів.

Положенням про Державний реєстр фінансових установ та Положенням про визначення умов провадження діяльності з надання фінансових послуг, здійснення яких потребує відповідної ліцензії (ліцензійних умов) вимоги до програмного забезпечення та спеціального технічного обладнання представлені як вимоги до облікової та реєструючої систем, хоча ні самих вимог, ні визначень цих понять зазначені нормативні документи не містять. Більш-менш конкретні вимоги передбачені для комп'ютерної техніки і засобів зв'язку: комп'ютерна техніка повинна забезпечувати «ведення обліку та реєстрацію операцій з надання фінансових послуг та виконання вимог щодо подання до Національного банку інформації», а засоби зв'язку повинні включати телефон, Інтернет, електронну пошту.

Якщо попередні вимоги стосуються всіх небанківських фінансових установ (кредитні спілки, ломбарди, фінансові компанії), то для ломбардів передбачені деталізовані вимоги до технічного і програмного забезпечення:

- технічне забезпечення (повинно створюватись на основі комп'ютерних систем; має забезпечувати виконання технологічних операцій з ведення обліку);

- програмне забезпечення (захист від несанкціонованого доступу; забезпечує синтетичний, аналітичний, у тому числі натуральний облік, а також формування звітності; експорт інформації (звітних даних) у форматі, визначеному Національним банком України).

Зважаючи на нормативні вимоги, оновлення складу і розширення функціонального призначення програмних продуктів відбувається постійно й на сьогодні ринок комп'ютерних систем бухгалтерського обліку пропонує: традиційні бухгалтерські програми (локальна, мережева або «клієнт-серверна» версія); програмні сервіси для ведення обліку на основі хмарних технологій; системи забезпечення подання електронної звітності та обміну електронними документами (термінальні та online).

Вітчизняний ринок програмних продуктів, призначених для ведення бухгалтерського обліку діяльності ломбардів представлений такими бухгалтерськими програмами: «Lombard gold», «Pawn Shop», «Pawn Expert», «Все в одному: CUProgram», «ISpro». Водночас програмні продукти «Pawn Shop» і «Pawn Expert» не є комплексними програмними рішеннями, а призначені для автоматизації роботи (в тому числі й облікової) front-офісів щодо операційної діяльності, а для обліку загальнокорпоративних об'єктів (основних засобів, нематеріальних активів, запасів, заробітної плати тощо) передбачена їх інтеграція з «1С:Підприємство. Бухгалтерія для України» шляхом завантаження агрегованих даних з «Pawn Shop» або «Pawn Expert», що зумовлює неможливість отримання аналітичної інформації за різними об'єктами обліку в одній програмі, спричинює витрати на придбання та підтримку двох програмних продуктів, «ручні» операції вивантаження і завантаження даних є ризиковими щодо коректності та технічної сумісності у разі оновлення програм. Програмний продукт «Lombard gold» є галузевою конфігурацією, яка працює на платформі «1С:Підприємство. Бухгалтерія для України», що обумовлює необхідність здійснення витрат як на платформу, так і на відповідну конфігурацію. При цьому, програмне забезпечення «Lombard gold» має дві конфігурації під версії 7.7 і 8.3 платформи «1С:Підприємство», що суттєво відрізняються в ціні.

Програмні сервіси для ведення обліку на основі хмарних технологій представлені на ринку з типом хмари SaaS (Software as a service - програмне забезпечення як послуга). Проте наявні на сьогодні бухгалтерські хмарні сервіси не пропонують конфігурацій для ломбардів, що унеможливило їх використання як повноцінного програмного забезпечення. Однак такі хмарні продукти, як «Бухгалтерія Онлайн» (Приватбанк) і «1С: Підприємство» (Актив-Софт, Cloudhub Online24, Victoria IT Lab) забезпечують можливість інтеграції даних з «Pawn Shop» і «Pawn Expert», аналогічно з традиційною програмою «1С: Підприємство» (локальна,

мережева, клієнт-серверна версії). Ломбарди потенційно можуть використовувати бухгалтерські хмарні сервіси, але не поспішають переходити на цей вид технологій у зв'язку з ризиками втрати даних, гальмування роботи всієї установи, перебоїв в Інтернет-мережі, хакерських атак тощо, а також релевантністю витрат на сервіс.

Отже, під час вибору програмного забезпечення для ведення обліку в ломбардах варто враховувати його відповідність як нормативним, так і користувацьким вимогам.

На вибір програмного забезпечення також впливає здатність останнього автоматично формувати регламентовану звітність в електронному вигляді та передавати її контролюючим органам (Національному банку України, Державній фіскальній службі, Державній службі статистики України тощо) з накладанням кваліфікованих електронних підписів, а також здатність здійснювати обмін електронними документами з контрагентами.

На жаль, наявне програмне забезпечення для ведення бухгалтерського обліку в ломбардах не здатне самостійно виконати таке завдання. Проте, існують системи забезпечення подання електронної звітності та обміну електронними документами, які можуть бути застосовані одночасно зі спеціалізованим програмним забезпеченням ломбардів або ж інтегровані з ними.

Ринок такого програмного забезпечення (термінального) та/або сервісів (online) представлений досить широко: М.Е.ДОС, Соната, Арт-Звіт, ІС:Звіт, FreeZvit, Sota, iFin, Taxer. Найбільш інтегрованими є облікові програмні продукти, що побудовані на платформі ІС:Підприємство: «Lombard gold» і «ISpro», для інших або необхідна «програма-посередник» «ІС:Підприємство. Бухгалтерія для України» («Pawn Shop», «Pawn Expert»), або звужується вибір інтегрованої системи до використання тільки програми М.Е.ДОС, Все в одному: CUProgram.

Крім регламентованої звітності, ломбарди зобов'язані подавати регулятору звітні дані в електронній формі у вигляді файлів із показниками звітності відповідно до Реєстру показників звітності учасників ринку небанківських фінансових послуг, розміщеного на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку України. На сьогодні декілька систем забезпечення подання електронної звітності надають можливість формувати та подавати звітні дані встановленого формату регулятору: М.Е.Дос (модуль «Звітність до НБУ для небанківських фінустанов»), Арт-Звіт (Тип звіту - НБУ), FREDO (Звітність до НБУ).

Отже, програмне забезпечення для ведення бухгалтерського обліку в ломбардах, системи забезпечення подання електронної звітності та обміну електронними документами мають відповідати таким критеріям, які доречно об'єднати в чотири групи: технічні, технологічні, комерційний, ергономічний.

Оскільки функціонування програмного забезпечення передбачає наявність певної сукупності технічних пристроїв, щодо яких також можна висувати вимоги (технічні, комерційні, ергономічні), то оптимальний вибір технічної складової організації бухгалтерського обліку буде обумовлено реципрокним характером взаємодії характеристик програмного забезпечення та технічних пристроїв.

УДК 657

С. Я. Бабінська, канд. екон. наук, асистент кафедри обліку та аналізу
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ БЛОКЧЕЙН У ПРОЦЕСІ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Ключові слова: інформація, бухгалтерська інформація, інформаційне забезпечення, технологія блокчейн.

У той час, коли на підприємствах Європи та США ручний спосіб опрацювання облікової інформації майже не використовують, в Україні ж на деяких підприємствах ведення обліку здійснюється або без використання жодних інформаційних технологій, або ж з використанням програм, які не є спеціалізованим програмним забезпеченням у сфері бухгалтерського обліку. Тому доцільним є огляд сучасних інформаційних технологій для автоматизації процесу ведення бухгалтерського обліку, формування звітності та визначення перспектив їх впровадження для використання на вітчизняних підприємствах. Застосування таких інноваційних ІТ-технологій уже сьогодні надає можливість у найкоротші терміни збирати та опрацьовувати великі масиви інформації. Зокрема, таким вимогам і відповідає технологія блокчейн.

Глобальна діджиталізація не оминула і сферу ведення бухгалтерського обліку, контролю та управління загалом. У сучасному світі важко уявити процес ведення бухгалтерського обліку на підприємстві без використання засобів автоматизації. Такі країни, як США, Китай, Сінгапур, Велика Британія, Нова Зеландія, Естонія, Японія, Ізраїль є лідерами з розвитку діджиталізації [1]. Ці країни займаються розробкою та фінансуванням програм щодо дослідження і застосування технології блокчейн (англ. *blockchain*, *block* – блок, *chain* – ланцюжок). Ця технологія полягає у захисті суб'єктів, які здійснюють обмін інформацією від ризику порушення конфіденційності інформації та забезпеченні її достовірності. У більшості країн світу частка цифрової економіки збільшується, що надає величезні переваги для ведення бізнесу та розвитку країни загалом.

Бухгалтер у своїй діяльності може використовувати безліч програмних продуктів, для ведення обліку, формування звітності, організації документообігу тощо. Адже в сучасних умовах він є основним постачальником облікової інформації, яка використовується для прийняття управлінських рішень. Багато фахівців стверджують, що майбутнє бухгалтерського обліку має передбачати використання і впровадження блокчейну у практику ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Блокчейн – це база даних усіх операцій, які проводяться в системі, що створюється у вигляді блоків інформації, у кожному з яких записана певна кількість операцій і при цьому кожний наступний блок містить у собі частину інформації попереднього блоку [2, с. 141–143].

Необхідність блокчейну у практиці ведення бухгалтерського обліку полягає в тому, що система на постійній основі перевіряє інформацію в блоках. У разі здійснення будь-якої операції система повідомляє про це, одночасно при цьому здійснює запис у новому блоці. Така система відстежує всі фінансові операції в реальному часі та повідомляє про всі зміни, не допускаючи при цьому помилок чи шахрайства. На відміну від інших баз даних змінити або видалити записи не можливо, є лише можливість додати нові. Така база є децентралізованою, тобто не належить жодному учаснику, для неї властивою є анонімність (усі функції розподіляються між учасниками). Саме тому, технологію блокчейну багато науковців вважають ідеальною для ведення бухгалтерського обліку, адже з її допомогою можна відстежити всі господарські операції, бути обізнаним про всі зміни, не допускати помилок та викривлень чи інших маніпуляцій з інформацією тощо.

Список використаних джерел: 1. Діджиталізація – це лише початок. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/didzhytalizaciya-ce-lyshe-pochatok>. 2. Ситник І. П., Фоміна В. С. Вплив фінтеху на розвиток сучасних платіжних систем України. *Бізнес-навігатор*. 2019. Вип. 2(15). С. 139–143.

УДК 657

Г. В. Зябченкова, ст. викладач кафедри обліку та оподаткування

О. П. Кузьменко, с. викладач кафедри обліку та оподаткування

Київський національний торговельно- економічний університет, м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОБЛІКУ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Ключові слова: облік, інформаційні технології, прикладні програмні продукти для обліку.

Для ефективного управління підприємством, одним з основних напрямів розвитку є застосування інформаційних технологій. Впровадження інформаційних технологій дозволяє переходити на нові методи управління, на якісно новий рівень менеджменту і ведення бухгалтерського обліку та є стратегічно важливим для будь-якого підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що проблемні питання застосування інформаційних технологій в обліковому процесі на підприємствах досліджували такі вчені-економісти та практики, як М. Бенько [1], С. Гаркуша [2], С. Голов [3], Б. Засадний [4], С. Івахненко [5] та інші. Але залишаються питання, щодо визначення місця і ролі застосування інформаційних технологій та ефективного їх використання в організації бухгалтерського обліку на підприємствах. Усе це зумовлює актуальність теми дослідження.

На вітчизняному ринку комп'ютерних бухгалтерських програм представлено розробки таких системних комплексів: 1С: Бухгалтерія; BAS Бухгалтерія; БЕСТ-ЗВІТ ПЛЮС, X-DOOR, GrossBee XXI, М.Е.Doc IS, Баланс-Клуб (SoNet); GMS (Office Tools) та інші.

Широкого впровадження набуває програмний продукт «BAS Бухгалтерія», який призначений для автоматизації бухгалтерського і податкового обліку, зокрема й підготовки обов'язкової (регламентованої) звітності, в організаціях, що здійснюють будь-які види комерційної діяльності: гуртову і роздрібну торгівлю, комісійну торгівлю надання послуг, виробництво тощо.

Дослідивши питання теорії та практики використання програми, можна назвати певні переваги:

- ведення обліку в єдиній інформаційній базі від імені декількох організацій – юридичних осіб, а також індивідуальних підприємців, які з погляду організації бізнесу складають єдине підприємство;
- програма дозволяє реалізувати облік різних видів фінансово-господарської діяльності підприємства;
- у програмі повністю реалізовані вимоги чинного законодавства щодо податкового обліку;
- наявність готових налаштувань (можливість налаштувань схем ведення обліку, панель функцій тощо);
- за невеликий період часу можливе отримання потрібних документів, з використанням певних форм;
- універсальні звіти;
- швидкість роботи в мережі;
- розділення податкового і бухгалтерського обліку;
- зручність інтерфейсу;
- використання механізму агрегатів дозволяє значно скоротити час формування звітів;
- технологічні можливості.

Програми дозволяють розгорнути роботу бухгалтерської служби підприємства в режимі тонкого або вебклієнта, що дозволяє фахівцям працювати з інформаційною базою через інтернет.

У межах дослідження з'ясовано, що основними можливостями від автоматизації облікових процесів є: 1) отримання оперативної економічної інформації; 2) автоматизація обліку праці та її оплати відповідно до чинного законодавства; 3) управління виробничо- господарськими процесами; 4) оперативне отримання інформації про собівартість виробленої продукції; 5) створення системи оперативної звітності; 6) формування аналітичних звітів тощо.

Впровадження програмних продуктів у діяльність підприємств надасть очікувані вигоди: підвищення результативності діяльності підприємства, своєчасність прийняття управлінських рішень, ефективне управління кадрами, підвищення ефективності праці управлінського персоналу, контроль за результатами діяльності підприємства тощо[4].

Отже, в умовах розвитку системи бухгалтерського обліку в Україні з використанням сучасних інформаційних технологій є основою інформаційного забезпечення внутрішніх та зовнішніх користувачів бухгалтерської звітності економічною інформацією для прийняття ними управлінських рішень.

Одним з основних напрямів розвитку сучасної економіки є застосування спеціалізованих прикладних програмних продуктів для бухгалтерського обліку.

Зважаючи на переваги досліджуваної системи, приєднуємось до висновку С. В. Івахненкова, що в загальному розумінні позитивним результатом впровадження інформаційної системи на підприємстві є: впорядкування бухгалтерського обліку; збільшення кількості інформації, що надходить з даних бухгалтерського обліку; підвищення оперативності обліку [5. с.85].

Список використаних джерел: 1. Бенько М. Новітні інформаційні технології в бухгалтерському обліку. *Вісник Львівської комерційної академії*. 2011. № 35. С. 29–33. 2. Гаркуша С. Автоматизація облікових процесів: впровадження та переваги роботи системи. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2012. № 4. С. 60–65. 3. Голов С. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 522 с. 4. Засадний Б. Бухгалтерський облік в інформаційній системі управління підприємством. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2016. № 17(1). С. 146–149. 5. Івахненков С. Інформаційні технології аудиту та внутрішньогосподарського контролю в контексті світової інтеграції. Житомир : Рута, 2010. 432 с.

І. С. Волинець, здобувачка вищої освіти факультету обліку та податкового менеджменту 6 курсу, спец. 071 «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: **Ю. Б. Слободяник**, д-р екон. наук., професор, заступник завідувача кафедри аудиту

ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗРАХУНКІВ З РІЗНИМИ КРЕДИТОРАМИ

Ключові слова: кредиторська заборгованість, облік, розрахунки з постачальниками.

В умовах сьогодення діяльність підприємства будь-якої форми власності неможлива без відносин зі сторонніми організаціями – постачальниками необхідних ресурсів (товарів, обладнання, матеріалів тощо) або виконавцями певних робіт чи послуг [1]. Документальним підтвердженням взаємодії суб'єкта господарювання з постачальниками є договір – основний документ, який надає юридичної сили розрахункам.

Саме різниця в часі між моментами постачання та оплати є причиною виникнення поточної кредиторської заборгованості підприємства за товари, роботи та послуги. Розмір даного виду зобов'язань необхідно ретельно контролювати. З одного боку, зобов'язання являють собою тимчасово вільні обігові кошти, а з іншого – впливають на фінансову стійкість і платоспроможність підприємства [2].

Причина порушення фінансової та розрахункової дисциплін може полягати як у недосконалому веденні бухгалтерського обліку за операціями з розрахунків, недбалості працівників, так і у шахрайстві чи зловживанні службовими повноваженнями. За таким умов великого значення набуває правильне, ефективне, достовірне та своєчасне ведення розрахунків з постачальниками [3].

Доцільне управління кредиторською заборгованістю вимагає своєчасного оперативного обліку, що є неможливим без застосування прикладних програмних забезпечень.

Огляд існуючих програм бухгалтерського обліку, що містять відповідний модуль обліку розрахунків з контрагентами, в частині розрахунків з кредиторами, («1С:Бухгалтерія», «Парус-підприємство», «Галактика» тощо), показав, що вони пропонують такі функції, як ведення первинної документації, отриманої від постачальників; внесення податкових накладних; проведення звірок з контрагентами; списання простроченої заборгованості; формування окремих форм відомостей та звітів для обліку кредиторської заборгованості. Проте мають ряд недоліків використання: у програмному продукті «Парус» неможливо, на відміну від «1С:Бухгалтерія», вести взаєморозрахунки у розрізі рахунків на оплату чи договорів, бо облік ведеться адресно, розподіляючи їх за структурними підрозділами та фахівцями підприємства, з автоматичним записом у хроніку взаємних контактів.

На наше переконання, оптимальним, з погляду можливості його модифікації, є програмне забезпечення «1С:Підприємство», в якому за допомогою конфігуратора можливо автоматизувати всі необхідні ділянки обліку операцій. На сьогодні найбільш релевантною версією платформи «1С:Підприємство» є версія 8.3, яка призначена для автоматизації податкового обліку та бухгалтерського, включаючи підготовку обов'язкових звітів, в організаціях, що займаються будь-якою комерційною діяльністю: оптовою та роздрібною торгівлею, комісійною діяльністю, послугами, виробництвом тощо. У цьому програмному продукті можна вести як фінансовий облік, так і податковий чи управлінський.

Середні та великі компанії вже переходять до найновішої версії інформаційної системи обліку «BAS Бухгалтерія КОРП», адже вона значно спрощує контроль, зокрема кредиторської заборгованості, відповідає чинному законодавству України, а також має управлінський інтерфейс – дає змогу обрати тільки необхідні функції, так би мовити, підлаштувати базу конкретно «під себе».

Рекомендуємо звернути увагу ще на один програмний продукт, такий як ISpro – це найсучасніша і найповніша інформаційна система управління бізнесом. На відміну від програм, згаданих вище, ISpro – це сукупність взаємопов'язаних модулів (підсистем). Кожна

підсистема має певну незалежність, тому ISpro можна збирати виключно для потреб клієнта. Завдяки гнучкому вибору функцій, програмний пакет автоматизує бізнес-процеси, не обтяжуючись зайвими функціями та витратами на впровадження.

На нашу думку, найкращим вибором для підприємств є саме ISpro. Хоч і вартість цього програмного забезпечення вища порівняно з інформаційною системою «1С:Підприємство 8.3», проте зручність, якість та ефективність ведення обліку, зокрема, розрахунків з кредиторами, є вирішальним.

При використанні комп'ютерних програм поліпшення бухгалтерського обліку може відобразитися в наступному: збільшенні обсягу інформації, отриманої з бухгалтерського обліку; зменшенні кількості помилок; підвищенні оперативності та економічної ефективності обліку кредиторської заборгованості [4].

Таким чином, правильно підібрана бухгалтерська програма мінімізує ступінь неточності відображення господарської діяльності залежно від спеціалізації організації та галузі бухгалтерського обліку. Ефективність бухгалтера в компанії значно підвищується завдяки автоматизації робочих процесів. Ось чому сьогодні при розробці інформаційних систем є надзвичайно важливим мінімізування впливу негативних факторів, що сприятиме розвитку та вдосконаленню сучасних комп'ютерних систем обліку.

Отже, за умов сучасної автоматизації та її постійного удосконалення необхідно впровадити низку заходів, які забезпечуватимуть економічну стійкість та конкурентоспроможність підприємства. Контроль кредиторської заборгованості повинен забезпечувати своєчасність погашення договірних зобов'язань, що, в свою чергу, дозволяє підприємству уникнути втрат у вигляді фінансових санкцій [4]. Виконання своєчасної звірки взаєморозрахунків з партнерами та кредиторами, запобігання прострочення заборгованості мають бути основою в організації їх обліку. Тому пропонуємо деталізувати бухгалтерські рахунки з обліку кредиторської заборгованості та розрахунків з постачальниками за аналітичними рахунками, що сприятиме формуванню належного обліково-інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень щодо організації розрахунків з різними кредиторами. Ефективний контроль також сприятиме позитивному іміджу компанії, підвищуючи тим самим рівень довіри постачальників, інших кредиторів чи навіть інвесторів, збільшуючи ймовірність укладання контрактів на більш вигідних умовах.

Список використаних джерел: 1. Міщук Є. В., Сідорова І. І. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості: проблемні аспекти. Економічна наука. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 2. С. 54-57. 2. Шот А. Бухгалтерський облік в галузях економіки: навч. посіб. Львів: Видавництво ТзОВ «Растр -7», 2020. 376 с. 3. Коновалова К. Т., Макарова А. С. Удосконалення обліку кредиторської заборгованості та методи управління нею. *Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика*. 2018. № 34. С. 181-184. 4. Желніна Г. О., Рибалко О. М. Удосконалення обліку кредиторської заборгованості та методи управління нею. *Актуальні соціально-економічні проблеми держави і регіонів*: збірка матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 50-річчю факультету економіки та менеджменту ДонНТУ / уклад. Антоненко В. М. – Покровськ : ДонНТУ, 2019. Т. 2. Секція 2: Проблеми розвитку фінансів та фінансової науки. С. 91-93.

УДК 657.1

К. Ю. Костенко, здобувачка вищої освіти,

Науковий керівник: **К. В. Гнедіна**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет "Чернігівська політехніка", м. Чернігів, Україна

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Ключові слова: облік, інформаційні системи і технології, автоматизація, Парус, SAP ERP, Oracle Financial Analyzer.

Нині в умовах пандемії, змін у законодавстві та відмови від використання програми «1С: Підприємство» велика кількість підприємств стоїть перед вибором, яку автоматизовану систему обрати для ведення бухгалтерського обліку. Перед вибором інформаційної системи

будь-яка організація має зважити всі особливості, переваги, недоліки, тому що саме інформаційні технології мають суттєвий вплив на прозорість та надійність інформації.

Питанням вивчення інформаційних систем призначено багато праць як вітчизняних, так і закордонних учених. Зокрема, цьому питанню приділяли увагу С. А. Гаркуша, Г. Ю. Кобилянська, О. В. Онищенко, О. І. Волот, І. А. Серова, Н. О. Шпак, А. М. Черножукова, В. Т. Сусіденко, Л. О. Терещенко, Г. А. Титоренко, А. Н. Щедрин, М. М. Бенько, Ф. Ф. Бутенець та інші.

У процесі дослідження було виявлено, що переважна кількість підприємств в Україні або ж залишаються працювати з «1С: Підприємство» поки діє ліцензія, або обирають програмний продукт «Парус – Підприємство», великі підприємства обирають «SAP ERP» або ж «Oracle Financial Analyzer». Зазначені системи постійно удосконалюють свої можливості задля забезпечення раціональної роботи та успішного функціонування на ринку.

Як показує практика, здебільшого інформаційну систему «1С: Підприємство» використовували підприємства, які займалися машинобудуванням, переробною промисловістю та інші. Основна характеристика цієї програми, яка відрізняє її від інших – наявність єдиної технологічної платформи. Ця платформа надає можливість побудови нескінченної кількості рішень [1]. На сьогодні підприємства впроваджують альтернативні програмні продукти для автоматизації ведення обліку.

Розглянемо можливості вітчизняного програмного продукту «Парус – Підприємство». Ця інформаційна система здебільшого застосовується на малих підприємствах, у галузі виробництва, ЗМІ, торгівлі, громадського харчування, сфери послуг, реклами тощо. Програма легко адаптується до змін в організації та законодавстві, має високу швидкість формування звітів будь-якої складності, вбудовані функції аналізу даних і функції статистичного аналізу. Забезпечення автоматизації основних бізнес-напрямів фінансово-господарської діяльності підприємства. В основі системи «Парус-Підприємство» лежить модульний принцип. До основних модулів належать: адміністратор, бухгалтерія, реалізація та склад, заробітна плата, персонал, менеджмент і маркетинг [1].

Значна кількість великих підприємств обрала для себе автоматизовану систему «SAP ERP» німецького виробника «SAP AG». Здебільшого цю систему використовують компанії нафтового комплексу, енергетики, металургії, телекомунікації, банківського сектору. Програма важко адаптується до змін у законодавстві, забезпечує повну функціональність для комплексного управління всією адміністративною і операційною діяльністю компанії, об'єднуючи в єдиний ланцюжок фінансовий облік, процеси збуту, виробництва, управління матеріальними потоками, планування, взаємодії з партнерами і постачальниками. «SAP ERP» дозволяє повністю автоматизувати роботу підприємства та розрахована на забезпечення стандартизації бухгалтерського обліку на окремих підрозділах (філіях, цехах, дільницях). Тобто дану систему зручно використовувати холдингам або концернам, які можуть знаходитися в різних регіонах, країнах [2].

Розглянемо інформаційну систему, яка набирає популярності серед українських підприємств – «Oracle Financial Analyzer», виробником якої є американська компанія «Oracle». Цю систему зазвичай використовують підприємства важкої промисловості, телекомунікаційні компанії, фінансовий сектор та хімічна промисловість. Ця автоматизована система швидко адаптується до змін. «Oracle Financial Analyzer» виділяється ефективним управлінням, взаємодією з клієнтами, має високий рівень захищеності даних. Для контролю виконання бюджетів за різними напрямками (порівняння план/факт) і для рішення інших аналітичних завдань Oracle Financial Analyzer пропонує стандартні багатомірні OLAP-Звіти й інструментарій нерегламентованих запитів, у тому числі в середовищі Web [3].

Отже, підприємство обирає інформаційну систему для автоматизації обліку самостійно, спираючись на розміри та особливості діяльності. При цьому доцільно обирати ту програму, яка максимально відповідає потребам управлінського персоналу. Малими підприємствами може бути обрана програма «Парус – Підприємство», а великими, з розвинутою системою

управлінського обліку – система «SAP ERP». Перевагами автоматизації ведення обліку є скорочення часу на обробку інформації, формування єдиної бази даних для прийняття рішень та управління підприємством.

Список використаних джерел: 1. Черножукова А. М., Лободзинська Т. П. Порівняльний аналіз автоматизованих систем бухгалтерського обліку на підприємствах України. *Ефективна економіка*. 2017. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5661>. 2. Курдюк К.Ю. Автоматизація бухгалтерського обліку з використанням системи SAP ERP. *Економічні та інформаційно-правові перспективи розвитку в умовах конкурентних переваг*: XVII Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 20 травня 2021 р.): тези доповідей. – Чернігів: ЧІБІП МНТУ імені академіка Ю. Бугая. С. 14-16. 3. Серова І. А., Зірко О. В. Інформаційне забезпечення промислового підприємства. Конспект лекцій. Харків: Вид-во ХНЕУ, 2008. 76 с.

СЕКЦІЯ 8

Статистика та економіко-математичні методи та моделі в економіці.

УДК 369.04:519.863

М. Є. Юрченко, канд. фіз.-мат. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ВОЛАТИЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ УКРАЇНСЬКОГО ТА СВІТОВОГО ФОНДОВИХ РИНКІВ У МОДЕЛІ ДРОБОВОЇ ДИФУЗІЇ

Ключові слова: прогнозування, управління ризиками, ймовірнісні моделі, стохастичні моделі, економетричні моделі динаміки.

Однією з найбільш помітних тенденцій розвитку світової ринкової економіки протягом останнього століття стало зростання ролі фондового ринку як визначального елементу економічних процесів. Однак фондовий ринок України значно відстає від світових інституцій такого типу як з погляду реальних економічних практик, так і з погляду наявної нормативно-правової бази.

Існує низка досліджень як зарубіжних, так і українських науковців, присвячених математично обґрунтованим апроксимаціям статистичних характеристик фондового ринку, зокрема динаміки коливань ціни на основні ризикові фінансові інструменти та показники об'єму й інтенсивності торгів на ринку, прогнозування дохідності на їх основі, а також використання отриманого прогнозу для оптимізації інвестиційних рішень.

Слід зазначити, що якісних модифікацій аналітичних підходів, за допомогою яких на основі підгонки відносно простих моделей до емпіричних даних вдається отримати змістовні, з фінансово-економічної точки зору, показники ще не достатньо.

Процеси, які відбуваються на фондових біржах, мають принципово випадкову природу, а отже їх неможливо прогнозувати з абсолютною точністю.

За таких умов виникає потреба у використанні передових елементів апарату теорії ймовірностей (для формулювання адекватної моделі процесів, що розглядаються) та математичної статистики (для оцінки параметрів таких моделей).

Так, автори робіт [2; 3] запропонували взяти за основу стохастичні методи аналізу існуючих моделей, зокрема, автори [3] розглянули низку теорем, які дозволили розглянути зазначені процеси як процеси випадкового блукання.

Проблема згаданих вище моделей полягала в тому, що реальна волатильність ризикових активів не завжди відповідала теоретичним прогнозам.

Для того, аби виправити ці недоліки в роботі доведено теорему, яка дозволяє зробити оцінку параметрів у класичній моделі Блека-Шоулза [1].

Теорема. Нехай

$$A_t = \int_0^t \beta_s ds,$$

де $\beta = \{\beta_t, t \in [0, T]\}$ – випадковий процес із траєкторіями у $L_p([0, T])$

У цьому випадку

$$\sup n^{-\frac{1}{2}+pH} V_{k,p}^n(A) = O(n^{-p(1-H)+1/2}) \rightarrow 0, \quad n \rightarrow \infty$$

За умови, що

$$p > \frac{1}{2(1-H)}$$

Доведено, що за великих значень n випадковий процес

$$n^{-\frac{1}{2}+pH} V_{k,p}^n(A+Z) - c_{k,p} \sqrt{n} \int_0^t |\sigma_s| ds, \quad t \in [0, T]$$

має приблизно той саме розподіл, що і випадковий процес

$$Y_t = \int_0^t |\sigma_s| dW_s$$

де

$$\sigma_s = \frac{I_\sigma\left(t + \frac{1}{n}\right) - I_\sigma(t)}{\frac{1}{n}} + \frac{Y_t \sqrt{n}}{c_{k,p}} \int_t^{t+\frac{1}{n}} |\sigma_s| dW_s$$

Таким чином, за виконання всіх додаткових умов, наведених вище, згладжена оцінка буде близькою до σ_s , якщо n та m достатньо великі, але m/n мале.

Список використаних джерел: 1. Black F. S., Scholes M. S. The Pricing of Options and Corporate Liabilities. *Journal of Political Economy*. 2003. № 81. Pp. 637–654. 2. Dilger D. Tension over Trump's tariff tweet torpedoes USD 30B of Apple market cap. *Apple Insider*. 2019. URL: <https://appleinsider.com/articles/19/05/06/tensionover-trumps-tariff-tweet-torpedoes-30b-of-apple-market-cap>. 3. Heston S. L. A Closed-Form Solution for Options with Stochastic Volatility with Applications to Bond and Currency Options. *The Review of Financial Studies*. 1993. № 6. Pp. 327–343. 4. Berzin C., Latour A., Motion J. R. Leon Inference on the Hurst Parameter and the Variance of Diffusions Driven by Fractional Brownian. Springer, 2014. 169 p.

УДК 331.1

Л. М. Мекшун, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ СТАТИСТИЦІ

Ключові слова: соціальна статистика, рівень життя населення, децильні групи, індекс концентрації доходів, коефіцієнт фондів.

Соціальна статистика досліджує якісні та кількісні характеристики різних процесів і явищ, що відбуваються в суспільстві. Рівень життя населення є багатоплановим поняттям, яке об'єднує соціально-економічні відносини, пов'язані зі станом та умовами життєдіяльності людини в суспільстві та характеризує не лише матеріальний добробут окремої людини, а й визначає узагальнений результат діяльності економіки країни за певний період [1, с. 8]. Рівень життя залежить від багатьох економічних, політичних, екологічних та соціальних чинників. На нього впливають житлово-побутові умови, демографічна ситуація, умови праці, якість та обсяг споживчої продукції та ін.

В українській соціальній статистиці рівень життя оцінюється за допомогою системи показників, об'єднаних у три групи: показники, за допомогою яких аналізується матеріальне становище населення, показники, які характеризують умови життя та показники соціального середовища.

До першої групи включають показники матеріального становища населення, зокрема:

1) поточні надходження домогосподарств та їх використання (із застосуванням показників грошових та сукупних доходів та витрат);

2) показники споживання, які характеризують ступінь реалізації попиту за допомогою наявних ресурсів (при цьому вихідною базою є витрати домогосподарств);

3) аналізуються накопичені ресурси (рухоме та нерухоме майно) [1, с. 29].

При аналізі поточних надходжень домогосподарств та їх використання аналізується структура доходів. Для цього розраховується питома вага натуральних доходів від особистого підсобного господарства, доходів від продажу продукції з особистого підсобного господарства, доходів від підприємницької діяльності, оплати праці, доходів від власності, пенсій, соціальних трансфертів (у тому числі пільг та субсидій), грошової допомоги від родичів та інших осіб, доходів від продажу власного майна, інших надходжень. Також оцінюється купівельна спроможність на основі зміни кількості продуктових наборів, які можна придбати за середньомісячну заробітну плату, середню пенсію, середню стипендію, що отримують студенти.

Дослідження витрат домогосподарств здійснюється за такими основними групами: витрати на харчування; витрати на непродовольчі товари; витрати на послуги; витрати на заощадження та придбання нерухомості; інші витрати, які не входять до попередніх груп. На основі витрат домогосподарств аналізуються показники споживання продовольчих, непродовольчих товарів та послуг.

При оцінці накопичених ресурсів визначається частка населення, що має у власності житло (квартиру, індивідуальний будинок) та питома вага квартир і будинків, які перебувають у приватній власності. Також аналізується розподіл домогосподарств за типом власності їхнього житла (приватне, власність кооперативу, відомче, наймане у фізичних осіб) залежно від розміру населеного пункту (велике місто, мале місто, село).

За допомогою другої групи показників аналізуються умови проживання населення, зокрема: кількісні показники, що стосуються безпосередньо забезпеченості житлом; якісні характеристики житла, що визначають ступінь його комфортності; показники, які характеризують доступність для населення закладів соціальної інфраструктури. Також існує опитувальник для оцінки суб'єктивної думки населення щодо умов проживання, який включає такі варіанти відповідей: дуже незадоволені своїми житловими умовами; не задоволені; не дуже задоволені; задоволені; дуже задоволені. Оцінювання проводиться за соціально-демографічними групами й у розрізі типу населеного пункту: виділяється велике місто, мале місто, село.

Третя група показників спрямована на дослідження стану соціального середовища та здійснюється по всьому населенню, без виділення соціально-демографічних груп та типів населеного пункту. Тут відбувається групування чинників за їхньою природою: показники, які характеризують стан демографічного розвитку, об'єднані в демографічний блок, показники, що стосуються економічних характеристик населення – у блок економічних умов та ін. Крім того, проводиться аналіз цих показників у розрізі регіонів.

При дослідженні рівня життя населення в соціальній статистиці враховується майнове розшарування населення за рівнем матеріального добробуту. Загальна оцінка ступеня розшарування населення здійснюється за децильними групами. Серед об'єктивних показників диференціації доходів населення найбільш визнаними вважаються коефіцієнт Джині (індекс концентрації доходів) і коефіцієнт диференціації доходів (коефіцієнт фондів).

Індекс концентрації доходів, або коефіцієнт Джині, служить для вимірювання відхилення фактичного розподілу доходів за чисельно рівними групами населення від їхнього рівномірного розподілу і показує ступінь нерівності в розподілі доходів населення. Значення індексу концентрації доходів можуть перебувати в межах від 0 (досконала рівність) до 1 (досконала нерівність), тобто чим ближче індекс до 1, тим більш нерівномірно розподілені доходи в суспільстві, тим вище поляризація доходів населення.

Соціальні відмінності між багатими і бідними групами населення відображає коефіцієнт диференціації доходів і споживання (децильний коефіцієнт фондів), який розраховується як співвідношення доходів 10 % найбагатшого населення до доходів 10 % найбіднішого населення (або середньодушових обсягів споживання товарів та послуг) [2, с. 68].

Динаміка децильного коефіцієнта фондів та коефіцієнта Джині в Україні за 2010-2020 роки представлена у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка коефіцієнта фондів та коефіцієнта Джині в Україні за 2010-2020 роки

Вид коефіцієнта	Рік										
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Коефіцієнт фондів	5,1	4,9	4,6	4,9	5,3	5,0	4,9	5,2	5,4	5,5	5,4
Коефіцієнт Джині	0,249	0,243	0,245	0,244	0,240	0,243	0,244	0,256	0,261	0,265	0,254

Джерело: [3].

В Україні індекс Джині у 2020 році становив 25,36 %. Приблизно такий самий індекс Джині в Азербайджані (22,45 %), Молдові (24,5 %), Білорусі (24,75 %), Словенії (24,84 %), Чехії (25,43 %), Словаччині (25,77 %). Скоріше за все такий аномальний результат в нашій країні пов'язаний з недостовірною статистикою щодо рівня доходів громадян і високою часткою тіньової економіки. Для порівняння: у Польщі індекс Джині-2020 становив 30,19 %, у Данії – 28,5 %, у Швейцарії – 32,25 %, у Німеччині – 32,33 %, у Франції – 32,55 %, у Великій Британії – 33,12 %, у Росії – 35,32 %. Найглибша прірва в доходах між багатими і бідними в ПАР (62,73 %), Намібії (59,17 %), Замбії (58,09 %), Лесото (54,43 %), Мозамбіку (53,87 %), Ботсвані (53,35 %), Бразилії (52,44 %) [4].

Таким чином, у соціальній статистиці рівень життя населення оцінюється за допомогою низки показників, які дозволяють проаналізувати його матеріальне становище, умови життя та соціальне середовище.

Список використаних джерел: 1. Рівень життя населення України / за ред. Л. М. Черенько. Київ : ТОВ «Видавництво «Консультант», 2006. 428 с. 2. Соціальні нерівності: сприйняття українським суспільством. Заключний звіт Соціологічної асоціації України. URL: http://sau.in.ua/app/uploads/2019/07/ZVIT_SOCZIALNI-NERIVNOSTI_2018_.pdf. 3. Диференціація доходів. URL: <https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/46.Dyferentsiatsiya-dohodiv.pdf>. 4. Індекс Джині-2020 у світі: яким був розрив між багатим і бідним населенням. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/04/23/infografika/svit/indeks-dzhyni-2020-sviti-yakym-buv-rozryv-mizh-bahatym-bidnym-naselennyam>.

УДК 657

Наталія Козіцька, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку та підприємництва

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова (Первомайська філія), м. Первомайськ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ЕКСТРАПОЛЯЦІЇ В УПРАВЛІННІ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: *аналіз, моделювання, екстраполяція, тренд, прогнозування, прибуток.*

В умовах ринкової економіки стабільність та успішність розвитку господарюючого суб'єкта вимагає сучасних підходів і методів. Для досягнення бажаних результатів науковці рекомендують застосовувати новітні наукові розробки.

У будь-якому бізнесі виникає необхідність прогнозування основних ключових показників діяльності. Серед лідерів таких показників перше місце посідає прибуток. З-поміж ефективних інструментів для його прогнозування вважаємо використання економіко-математичних методів і моделей.

Одним із простих методів прогнозування вважається метод екстраполяції, який рекомендується використовувати за відносно стабільного розвитку підприємства (чи окремих показників його діяльності) або за наявності сезонних чи циклічних коливань з чітко вираженим трендом. Під трендом розуміють тривалу тенденцію зміни показників в економічному прогнозуванні [1].

У теорії і практиці трапляються різні способи розрахунку тренду, одним з яких є метод найменшого квадратичного відхилення. Якщо спостерігається більш-менш стійка лінійна залежність значення досліджуваного показника (x) від часового інтервалу (t), то для виявлення тренду доцільно побудувати пряму, яка описується лінійною регресією [2]:

$$x_t = a + bt. \quad (1)$$

Параметри a та b трендового рівняння підбираються таким чином, що фактична сума квадратів відхилень показника x_t від теоретичних значень, що описуються прямою, повинна бути мінімальною:

$$b = \frac{12 \sum_{t=1}^m tx_t - 6(m+1) \sum_{t=1}^m x_t}{m(m^2-1)}, \quad (2)$$

$$a = \frac{1}{m} \sum_{t=1}^m x_t - b \frac{m+1}{2}. \quad (3)$$

Застосуємо цей метод для прогнозування чистого прибутку у 2021-2022 рр. на прикладі торговельного товариства. Інформацію для розрахунків використаємо з фінансової звітності малого торговельного підприємства – ТОВ «Надія» (табл. 1).

Таблиця 1

Дані для прогнозування чистого прибутку ТОВ «Надія» на 2021 р.

Рік, t	2016 1	2017 2	2018 3	2019 4	2020 5	Разом
Чистий прибуток, тис. грн, x_t	236,3	242,5	241,0	254,8	270,2	1244,8
$t x_t$	236,3	485,0	723,0	1019,2	1351,0	3814,5

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «Надія» за 2016-2020 рр.

Емпіричні дані щодо значень досліджуваних показників вважатимемо за x_t . Сума цих показників за п'ять періодів, які складають ряд динаміки, дорівнюватиме 1244,8. Сума значень tx_t становитиме 3814,5 ($1 \cdot 236,3 + 2 \cdot 242,5 + 3 \cdot 241 + 4 \cdot 254,8 + 5 \cdot 270,2$).

Підставивши відповідні значення у формули розрахунку параметрів лінійної регресії, отримаємо: $b = 8$; $a = 224,96$. Шукана функція прямої, яка описує тренд, набуде такого вигляду:

$$x_t = 224,96 + 8t.$$

Звідси маємо, що прогнозне значення показника чистого прибутку для ТОВ «Надія» у 2021 році становитиме 272,96 тис. грн ($224,96 + 8 \cdot 6$).

Враховуючи прогнозний показник на 2021 рік, аналогічно спрогнозуємо чистий прибуток і на 2022 рік (табл. 2).

Таблиця 2

Дані для прогнозування чистого прибутку ТОВ «Надія» на 2022 р.

Рік, t	2016 1	2017 2	2018 3	2019 4	2020 5	2021 6	Разом
Чистий прибуток, тис. грн, x_t	236,3	242,5	241,0	254,8	270,2	272,96	1517,76
$t x_t$	236,3	485,0	723,0	1019,2	1351,0	1637,76	5452,26

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ТОВ «Надія» за 2016-2020 рр.

Значення a та b трендового рівняння розрахуємо за формулами 2. та 3.

Сума x_t за шість періодів, враховуючи прогнозний 2021 рік, які складають ряд динаміки, дорівнюватиме 1517,76 тис. грн. Сума значень tx_t становитиме 5452,26 ($1 \cdot 236,3 + 2 \cdot 242,5 + 3 \cdot 241 + 4 \cdot 254,8 + 5 \cdot 270,2 + 6 \cdot 272,96$).

Значення: $b = 8$; $a = 224,96$. Шукана функція прямої, набуде ідентичного вигляду, щодо прогнозу 2021 року:

$$x_t = 224,96 + 8t.$$

Звідси маємо, що прогнозне значення показника чистого прибутку для ТОВ «Надія» у 2022 році становитиме 280,96 тис. грн. ($224,96 + 8 \cdot 7$).

Аналогічним чином можна скласти прогноз на наступні періоди.

Для більш наочного зображення зміни чистого прибутку ТОВ «Надія» протягом 2016-2022 років за побудованими трендовими моделями представимо графічно (див. рисунок).

Рис. Прогнозування чистого прибутку ТОВ «Надія»

Таким чином, використання економіко-математичних моделей для прогнозування економічних показників дозволяє отримати інформацію про планове значення прибутку, а прогнозне значення прибутку, в свою чергу, дозволяє здійснити контроль за фінансовими результатами в рамках динамічно змінних умов функціонування, тим самим постійно адаптуючись під них.

Список використаних джерел: 1. Павлова И. Ю. Анализ математической модели чистой прибыли и прогнозирование выручки от продажи продукции. Экономико-математические методы анализа деятельности предприятий АПК : сборник статей II Международной научно-практической конференции / под ред. С. И. Ткачева. Саратов : Саратовский ГАУ; Изд-во ООО «Амирит», 2018. С. 296-301. URL: <https://www.sgau.ru/files/pages/3875/1526280765>. 2. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 554 с.

УДК 369.04:519.863

М. Є. Юрченко, канд. фіз.-мат. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

С. М. Матюшко, керівник фінансової групи «Грандвіс», м. Чернігів, Україна

МОДЕЛЮВАННЯ ОЦІНКИ РИЗИКІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ключові слова: *аналіз ризику, управління ризиками, ймовірнісні моделі, стохастичні моделі, економетричні моделі динаміки.*

Інвестиційна діяльність у всіх її формах та видах насамперед спряжена з ризиком, який можна розглядати як ймовірність виникнення непередбачуваних фінансових витрат у ситуації невизначеності умов інвестування. Задачі управління фінансовими інвестиціями являють собою з математичного погляду складні ймовірнісні задачі, які вперше розглянув Г. Марковіц [1]. Автор запропонував вважати ризик, що виникає при інвестуванні, не менш значущою характеристикою, ніж прибуток, що отримується. Автори пропонують для оцінки міри ризику використовувати дисперсію та прибутковість, а також пропонують дві основні категорії виміру ризиків: показники чутливості і ймовірнісні (статистичні) величини.

Характеристика ризику за допомогою лише дисперсії є малоефективною щодо природи та причин ризиків, а також не враховує так звані ризики очікувань інвесторів, які бажано враховувати в математичній моделі.

Перспективними з погляду уніфікації моделей, що розглядаються, є дослідження українських та зарубіжних авторів [2-5]. Авторами запропоновані нові підходи до побудови математичних моделей з використанням прогнозних оцінок їхньої прибутковості, але, на жаль, літератури, що стосується методології оцінки ризиків, навіть нині не дуже багато.

Серед сучасних методів оцінки ризику виділимо VAR-метод, що базується на аналізі статистичної природи явища. Це універсальна методика оцінки різноманітних видів ризиків (цінового, валютного, кредитного та ризику ліквідності), яка сьогодні фактично є однією з основаних стандартних моделей ризикової оцінки.

При побудові моделі ми припускаємо, що зміна ринку може впливати лише на ймовірність, з якою змінюється прибутковість фінансового активу i , як наслідок, взаємозв'язок між альтернативною складовою фінансової прибутковості активу, що очікується, та змінами на ринку може бути описаний пробіт-моделлю чи пробіт-регресією (probit regression), яка має наступний вигляд

$$x_{it} = E(x_{it} / v_t) + \delta_{it},$$

$$E(x_{it} / v_t) = 1 \cdot F(v_t' a) - 1 \cdot (1 - F(v_t' a)) = F(v_t' a),$$

де F – функція розподілу ймовірностей v_t' на фондових ринках у момент часу t . Доведено, що запропонована модель буде логіт-моделлю чи логіт-регресією, якщо випадкові залишки δ_{it} матимуть логістичний закон розподілу, який відрізняється від класичного нормального закону розподілу.

$$F(v' a) = \frac{\exp(a_0 + a_1 v_1 + a_2 v_2 + \dots + a_n v_n)}{1 + \exp(a_0 + a_1 v_1 + a_2 v_2 + \dots + a_n v_n)}.$$

Перевага цієї моделі полягає в тому, що результуюча змінна x_{it} може довільним чином змінюватися всередині заданого числового інтервалу, а визначена функція є нелінійною.

Отримані математичні викладки дозволяють зробити висновок про те, що дисперсію (ризик) інвестиційного портфелю можна розкласти на дві складові: перша компонента є ризиком, що визначається поточною ситуацією на фінансовому ринку, а друга визначає зважену суму ризиків цінних паперів у портфелі. Ризики цінних паперів при цьому не залежать від ситуації, а тому мінімізація їх суми може здійснюватися лише за рахунок оптимізації структури портфелю.

Список використаних джерел: 1. Markowitz H. Portfolio Selection. *The Journal of Finance*. 1999. № 7. Рр. 77–91. 2. Вітлінський В. В. Перша всеукраїнська науково-практична конференція з проблем економічного ризику. *Фінанси України*. 1999. № 1. С. 130–132. 3. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 320 с. 4. Пісаревский І. М. Управління ризиками : навч. посіб. Харків : ХНАМГ, 2018. 124 с. 5. Heston S. L. A Closed-Form Solution for Options with Stochastic Volatility with Applications to Bond and Currency Options. *The Review of Financial Studies*. 1993. № 6. Рр. 327–343.

СЕКЦІЯ 9

Якість вищої освіти: сучасність та майбутнє.

УДК 378.147

К. В. Гнедіна, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

П. В. Нагорний, здобувач вищої освіти

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: інноваційні методи навчання, гейміфікація освіти, цифрові технології, система дистанційного навчання, гнучкі навички, soft skills, методи фасилітації, якість вищої освіти.

Сучасний світ характеризується стрімкими темпами глобалізації, суспільного розвитку, впровадженням інновацій. На сьогодні для працівників більшості галузей важливими та необхідними під час працевлаштування і побудови успішної кар'єри є не тільки професійні навички (hard skills), а й гнучкі (soft skills). Більшість таких навичок майбутні фахівці здобувають під час навчання. Але традиційна методологія викладання не завжди сприяє розвитку гнучких навичок. Саме тому освітянам доцільно застосовувати інноваційні методи навчання у закладах вищої освіти [1]. Коли йдеться про інноваційні методи навчання насамперед слід згадати про інтеграцію цифрових технологій в освітній процес. Крім того, в умовах пандемії COVID-19 застосування цифрових технологій перетворилося на нагальну потребу.

Наведемо приклади успішних практик застосування цифрових технологій в освітньому процесі [2]:

1) Zoom, Google Meet. Ефективні засоби відеозв'язку. Дозволяють безкоштовно дистанційно комунікувати групі осіб (викладачу та здобувачам вищої освіти). З використанням перелічених технологій організовується більшість лекційних та практичних занять, відеоконференцій тощо.

2) Google Class, Microsoft Teams. Платформи, які дозволяють викладати різноманітний навчальний матеріал, завдання для учасників освітнього процесу, перевіряти роботи, залишати відгуки тощо.

3) Moodle - система дистанційного навчання. Забезпечує більшість потреб освітнього процесу: електронні журнали, доступ до всіх навчальних матеріалів, комунікативна підсистема тощо. Ця система використовувалася у закладах вищої освіти й до пандемії COVID-19, але широкого застосування набула саме в умовах дистанційного навчання.

Водночас використання лише цифрових технологій є недостатнім для забезпечення якості освітнього процесу. Необхідно також змінювати підходи та методи навчання. У цьому контексті широкого застосування набула гейміфікація освітнього процесу, яка передбачає активне впровадження ігрових технологій у навчання (переважно також із використанням різноманітних програмних продуктів). Ключовими перевагами гейміфікації освітнього процесу є [3]:

- подача матеріалу у інтерактивній, креативній формі;
- урахування сучасних інтересів здобувачів вищої освіти;
- сприяння розвитку окремих soft skills.

У закладах вищої освіти України впроваджуються такі методи освітньої гейміфікації та інноваційні підходи до викладання [3]:

1) Командні ігри Classtime. Використовують традиційну методологію тестування у формі гри, але обов'язково з командною роботою. Перевагами таких ігор є успішне засвоєння навчального матеріалу, потужне сприяння розвитку комунікативних навичок здобувачів вищої освіти.

2) Вікторини та квести. Передбачають поступове засвоєння нового матеріалу завдяки формату гри. Формат квесту є особливо популярним серед сучасної молоді. Сприяють розвитку навичок роботи у командні, ведення переговорів та комунікативних навичок.

3) Інтерактивні симулятори. Зазвичай спираються на індивідуальну роботу здобувача вищої освіти. Дозволяють у зручний час виконати необхідні завдання, отримати та вдосконалити навички без доступу до спеціального обладнання, аудиторії тощо.

У тому випадку, якщо під час лекції недоцільно використовувати ігрові технології, можливим є застосування інших методів, які дозволяють підвищити результативність процесу викладання. До таких методів належать: методи фасилітації, мозковий штурм, метод інтелект-карт тощо [4].

Отже, інтеграція інноваційних методів в освітній процес та використання їх науково-педагогічними працівниками сприятимуть формуванню загальних та фахових компетентностей, а також гнучких навичок у здобувачів вищої освіти, досягненню програмних результатів навчання. Актуальним є застосування сучасних цифрових технологій, гейміфікація навчання, використання методів фасилітації при проведенні аудиторних занять, які сприятимуть підвищенню мотивації здобувачів освіти, вдосконаленню освітнього процесу та забезпеченню якості вищої освіти.

Список використаних джерел: 1. Mehta A. The influence of values on E-learning adoption. *Computers & Education*. 2019. № 141. С. 103-117. 2. Оцінка актуальності застосування інноваційних методів навчання в умовах дистанційної освіти / Гуменюк Н. І. та ін. *Вісник Вінницького національного медичного університету*. 2020. № 2. С. 292-296. 3. Біленко Д. В. Інструменти та механізми інноваційного розвитку вищого навчального закладу. *Економічний вісник університету*. 2020. № 46. С. 45-49. 4. Яценко Е., Левандовська І. Дистанційна освіта в освітній діяльності вищої школи: виклики часу. *Гуманітарні студії: історія та педагогіка*. 2021. № 1. С. 124-134.

УДК 378

М. Г. Кірданов, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ: ЩО ВПЛИВАЄ І ЯК ЗАБЕЗПЕЧИТИ?

Ключові слова: вища освіта, якість, фактори (чинники), онлайн-навчання, офлайн-навчання.

Різкий і масовий перехід закладів вищої освіти до онлайн-навчання внаслідок карантинних обмежень логічно зумовив активні дискусії щодо забезпечення належної якості вищої освіти за умов віддаленого навчального процесу.

Якість освіти – це поєднання одержаних фахових знань, умінь, навичок та самомотивації і спроможності до подальшого навчання (самореалізації). Якість освіти обумовлюється внутрішніми та зовнішніми стосовно ЗВО чинниками.

Вважається, що зовнішніми чинниками є:

- запити й вимоги суспільства до освіти;
- розуміння завдань освіти державою;
- ефективність методів управління освітою відповідними державними органами.

Як внутрішні чинники якості освіти розглядаються:

- стан освітнього середовища (оптимальність управління освітнім процесом ЗВО, його матеріально-технічне і кадрове забезпечення, ефективність наукової і методичної роботи);
- якість навчального процесу (фаховість і педагогічна майстерність викладачів, якість підручників (посібників) і методичних матеріалів, ефективність засобів і технологій навчання);
- набуті здобувачами компетентності.

Які фактори якості вищої освіти виявилися першорядними за умов віддаленого навчання?

Щодо зовнішніх чинників, то визначальними стали не наведені вище, а дещо інші.

Першим із них є фактор особливостей сучасного покоління вступників.

До основних ознак цього покоління відносять [3]:

- погане сприйняття стандартизації, нахил до творчого характеру діяльності;
- надання переваги практичним знанням, а не теорії;

- важке сприйняття вербальної інформації і легке – візуальної;
- складність у сприйнятті (чи взагалі несприйнятті) довгих потоків інформації і легкість у сприйнятті інформації короткими уривками;
- складнощі з тривалою концентрацією уваги.

Дуже важливим зовнішнім чинником стала наявність спеціальних інструментів (платформ) онлайн-навчання і вміння здобувачів і викладачів з ними працювати.

Також істотним зовнішнім чинником виявилися надійність інтернету, технічні характеристики і зручність інтерфейсу використовуваних інструментів і засобів онлайн-навчання, стабільність електропостачання.

Серед внутрішніх факторів на перше місце вийшли психологічні та емоційні проблеми, котрі об'єктивно виникають за відсутності живого спілкування, зокрема:

- втрата емоційного контакту між викладачами і студентами. Це спричиняє відсутність ефективного зворотного зв'язку між викладачем і студентами, неможливість оцінити і контролювати «залученість студентів у заняття» [2], їхнє розуміння навчального матеріалу;
- втрата живої взаємодії між студентами створює психологічний простір «навчальної самотності», котрий не можуть ліквідувати контакти через месенджери та соціальні мережі. Це утруднює засвоєння матеріалу, не дозволяє оцінити власний ступінь його розуміння, що серйозно демотивує та дедисциплінує;
- емоційна та психологічна втома викладачів від часто безадресних монологів в екран монітора, від багаторазово зрослого інформаційного навантаження;

- емоційна та психологічна втома студентів від зусиль не втратити концентрацію уваги на онлайн-заняттях, контролювати розклад занять, правильність посилань на них для підключення, час проходження тестувань на визначених інструментах (платформах) тощо.

Другим внутрішнім фактором якості освіти, який набув особливого значення і нерозривно пов'язаний з попереднім, стало те, що традиційно називається «педагогічна майстерність викладача».

Онлайн-навчання потребує нових підходів до подання матеріалу. Викладач має опанувати способи, прийоми, техніки утримання уваги онлайн-слухачів, які не завжди підготовлені, дисципліновані та мотивовані. Дублювання ролі традиційного аудиторного лектора на онлайн-заняттях не є оптимальним та ефективним.

Якщо підсумувати, то основними чинниками, що потрібно розуміти та враховувати, щоб забезпечити належну якість вищої освіти за онлайн-навчання, є ментальні та психологічні особливості нинішнього і майбутніх поколінь вступників, відсутність живого спілкування між учасниками освітнього процесу, необхідність нових, інших форм і методів викладання навчального матеріалу.

Оскільки стає дедалі зрозумілішим, що онлайн-освіта навіть після завершення карантинних обмежень не повернеться у докарантинні межі і пропорції, то постає питання: що саме можуть зробити ЗВО для забезпечення і підтримання якості освіти, враховуючи названі вище чинники?

Пропозиції такі:

- визначити оптимальне співвідношення між онлайн- та офлайн-навчанням по різних навчальних дисциплінах;
- визначити і використовувати оптимальні інструменти (платформи) для організації онлайн-навчання;
- впроваджувати форми і методи подання навчального матеріалу, адекватні особливостям віддаленого навчання, «змінювати психологічну модель викладання» [1];
- обмежити кількість студентів у групах до 12-15 осіб.

Список використаних джерел: 1. Агарков М., Бакіров В. Пандемія може назавжди змінити вищу освіту. *Дзеркало тижня*. 2021. 16 січня. URL: <https://zn.ua/ukr/EDUCATION/pandemija-mozhe-pazavzhdi-zminiti-vishchu-osvitu.html>. 2. Сакало Є. Уроки цифрової освіти. *Дзеркало тижня*. 2021. 07 січня. URL: <https://zn.ua/ukr/EDUCATION/uroki-tsifrovoji-osviti.html>. 3. Сундалов М. З пелюшок зі смартфонами. *Дзеркало тижня*. 2020. 14 листопада. URL: <https://zn.ua/ukr/EDUCATION/z-peljushok-zi-smartfonami.html>.

Т. В. Клименко, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА В УНІВЕРСИТЕТІ

Ключові слова: академічна культура, університет, академічна доброчесність, етичні принципи, компетентнісний підхід.

Метою реформування вітчизняної системи вищої освіти є забезпечення її високої якості на основі компетентнісного підходу, який передбачає формування майбутнього фахівця, здатного до застосування знань і вмінь у процесі вирішення реального практичного завдання. Згідно із Законом України «Про вищу освіту» компетентність – це «здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» [1].

У цьому контексті важливого значення набуває академічна культура як система цінностей, норм, правил, принципів, зразків поведінки, яка базується на науково-пізнавальному досвіді. Відповідно мають бути сформовані не тільки фахові вміння та навички, але й особистісні якості, система цінностей, ставлення до об'єктів пізнання та його результатів. Формування академічної культури здобувача вищої освіти залежить від його готовності до пізнавальної діяльності, що визначається двома умовами: наявністю необхідних базових умінь та знань, досвіду діяльності, а також бажання та інтересу до пізнання.

Науковцем І. Пак узагальнені основні положення щодо академічної культури:

1) *академічна культура є історичним явищем*, яке виникає на певному етапі розвитку цивілізації з появою перших європейських університетів, і саме з цього періоду з'являються зародки сучасної академічної культури;

2) *академічна культура змінюється паралельно зі зміною соціуму* як такого й насамперед під впливом трансформаційних процесів у системі вищої освіти;

3) *академічна культура є символічним утворенням* і як система символів передається від покоління до покоління за допомогою мови. У процесі взаємодії в межах академічного простору саме завдяки мовній комунікації відбувається неформальний процес пізнання, сприйняття та оволодіння елементами академічної культури певного закладу освіти;

4) є підстави розглядати *академічну культуру як своєрідну інструментальну реальність*, яка містить на рівні з функціонально корисними й дисфункційні елементи. Так, наприклад, існування певної конкуренції в студентському середовищі спонукає здобувачів вищої освіти не тільки до підвищення рівня власної підготовки, більш сумлінного ставлення до навчання, але й дає поштовх до поширення практик академічного шахрайства, у тому числі й до проявів корупції;

5) *академічна культура в певному сенсі є явищем, що має психологічний характер*. Будучи загалом надіндивідуальним феноменом, вона ґрунтується на індивідуальному досвіді особистості як суб'єкта академічної діяльності та носія академічних практик [2].

Більшість науковців переконана, що академічну культуру доцільно розглядати передусім з етичного погляду. Так, відповідно до європейських вимог усі учасники освітнього простору мають дотримуватися фундаментальних етичних принципів: чесність, порядність, правдивість, прозорість, повага до інших учасників, довіра, підзвітність, загальна та соціальна справедливість, демократичне керівництво й управління системою освіти та закладами освіти з дотриманням етичних норм, якісна освіта, розвиток особистості й системи, інституціональна автономія чи інституціональна незалежність, міжнародна співпраця [3].

Цінностями, на яких базується академічна культура, є:

- інтелектуальна свобода та соціальна відповідальність;
- моральна відповідальність самостійних дослідників і вчених не тільки за процес дослідження, але й за його результати;
- прагнення окремих наукових об'єднань до співпраці у світовому масштабі;

- право вчених вільно висловлювати свої думки про наукові та етичні аспекти дослідницьких проєктів і їх результатів, право також уникати участі в проєктах, які суперечать їх переконанням, цінностям;

- самоцінність інтелектуальної роботи незалежно від термінів одержання результатів [2].

Важливою складовою академічної культури є академічна доброчесність як сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», Законом України «Про вищу освіту» та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Також до сфери академічної культури необхідно віднести:

- академічну діяльність (навчальну та наукову);
- академічні інститути (університет, наукове товариство, дослідний інститут, бібліотеки й архіви, фонди, лабораторії, віртуальні науково-освітні портали тощо);
- академічне письмо (написання публіцистичних, популярних, наукових, методичних, кваліфікаційних текстів у формі статті, есе, доповіді на конференції, кваліфікаційної роботи, дисертації, монографії; підготовка рецензій, відгуків, підручників, навчальних посібників, особистих сторінок, блогів тощо);
- академічну інформатику (сформованість бібліографічної компетентності, використання каталогів, баз даних, індексів наукового цитування, віртуальних джерел і бібліотек тощо);
- академічну комунікацію (конференційна діяльність, академічна риторика, професійна етика автора, викладача, академічне право, науково-кваліфікаційні заходи (захисти кваліфікаційних робіт, дисертацій тощо);
- академічну мобільність викладачів і здобувачів вищої освіти;
- академічний менеджмент (управління та організація академічних інститутів та проєктів, академічний фандрайзинг, написання грантових проєктів);
- підвищення кваліфікації та академічного статусу (неформальна та інформальна освіта, самостійна робота в міжнародних дослідних, інноваційних інститутах, захист дисертацій, присвоєння наукових ступенів і звань) [4].

Створення належних умов формування та розвитку академічної культури в університеті сприятиме підготовці здобувачів вищої освіти, які володіють здатністю перетворення інформації у знання, критично й творчо мислити, використовувати знання й уміння для якісного виконання професійних завдань, з урахуванням моральних цінностей.

Список використаних джерел: 1. Про вищу освіти: Закон України від 01 липня 2014 року № 1556-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>. 2. Пак І. В. Академічна культура українського студентства: фактори формування та особливості прояву: дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.04 / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2019. 251 с. 3. Смит Я., Гамильтон Т. ETINED Платформа Совета Европы по этике, прозрачности и честности в образовании. Том 2 – Этические принципы. Издательство Совета Европы, 2017. URL: <https://rm.coe.int/tom-2-/168074cc74>. 4. Забіяка І.М. Теоретичні аспекти формування академічної культури студентів в умовах сучасного університету. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 51. С. 144-150.

УДК 35

Т. С. Яровой, д-р наук з держ. упр., доцент

С. Г. Царук, магістр

Міжрегіональна академія управління персоналом, м. Київ, Україна

НАПРЯМКИ АДАПТАЦІЇ МОЛОДИХ УПРАВЛІНСЬКИХ КАДРІВ ДО РОБОТИ У ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

Ключові слова: державна політика, управлінські кадри, професійна соціалізація, політика.

Сьогодні в Україні склалися несприятливі умови щодо збереження і відтворення людських ресурсів, людського потенціалу, який є природним джерелом формування якісного складу працівників усіх сфер державного розвитку. Насамперед це несприятливі соціально-економічні

умови; проблеми, пов'язані із забезпеченням гарантованого конституційного права громадян на працю, вільний вибір професії та роду трудової діяльності; зниження зацікавленості в розвитку якісного трудового потенціалу в умовах занепаду вітчизняного виробництва; старіння населення, бідність; незатребуваність за нинішньої організаційно-кадрової моделі державного управління знань та інтелекту, сучасних перспективних способів їх застосування у різних сферах, низький рівень інвестування в освіту. Освіта, яка для сучасного суспільства становить загальносоціальну цінність, уже не має колишнього інструментального значення. Втрачаються позиції за якістю освіти, стимулами її здобуття та фаховою різноманітністю [1].

Установлено, що за умов відсутності ідеологічного тиску, властивого тоталітарним режимам, процес політичної соціалізації не має односпрямованого та запрограмованого характеру. Йому притаманні вільний вибір індивідом критеріїв оцінки політичного стану суспільства, формування власної політичної позиції і системи цінностей. Система політичних пріоритетів формується у людини переважно в молодому віці, і надалі їх можлива зміна відбувається лише як заперечення вже отриманого уявлення або як його часткова корекція.

Стосовно політичної соціалізації молоді в Україні, то вона відбувається паралельно з політичною трансформацією українського суспільства, що передбачає суттєві зміни як загалом системи цінностей українського суспільства, так і їх політичної складової. Суспільству властиві глибока матеріальна поляризація, поширення протестних та радикальних настроїв. При цьому сучасні засоби комунікації, а надто Інтернет, дають змогу фактично миттєво інформувати суспільство про політичні події та процеси, поширювати "готові" оцінки, які залежно від політичної заангажованості ЗМІ або інших інформаційних джерел можуть бути полярними [2].

Розкрито роль мережевих соціальних спільнот, корпоративних соціальних мереж у державному управлінні як елементів соціалізації. Соціальна мережа трактується як структура, що базується на людських зв'язках або ж взаємних інтересах. Як інтернет-сервіс, соціальна мережа може розглядатися як платформа, за допомогою якої люди можуть установлювати зв'язок між собою та групуватися за специфічними інтересами.

У цьому разі з'являється реальна можливість забезпечити інформаційну, функціональну взаємодію уряду з кожним громадянином, кожним суб'єктом управління. З огляду на деяку обмеженість технократичного підходу все ж можна констатувати, що саме використання комп'ютерних технологій дасть змогу втілити в життя декларативне твердження про те, що державний апарат служить народові [3].

Автор вважає, що в процесі професійної соціалізації молодих державних службовців варто враховувати фахові рекомендації громадських організацій, які безпосередньо об'єднують молодих державних службовців та науковців. Необхідні удосконалені, з урахуванням інформаційних технологій, механізми консультацій та обміну думками між адміністративними (державними) структурами, освітніми інституціями держслужби з одного боку, та громадськими організаціями, близькими у своїй діяльності до держслужби, або таких, які складаються з державних службовців. Такі механізми консультацій та обміну думками між адміністративними (державними) структурами, освітніми інституціями держслужби з одного боку, та громадськими організаціями, близькими у своїй діяльності до держслужби, або таких, які складаються з державних службовців варто закріпити нормативними актами або інструкціями.

Таким чином, авторський підхід до шляхів активізації використання соціально конструктивного потенціалу молодих політико-управлінських кадрів як елемента поліпшення ефективності та оптимізації діяльності державної служби полягає в тому, що молоді політико-управлінські кадри в процесі суспільної трансформації в Україні мають розглядатись як:

- окрема вікова група, яка є найактивнішим посередником у відносинах між державною службою та громадянським суспільством;
- суб'єкти, які ефективно використовують новітні електронні засоби комунікації для формування професійних мереж як в Україні, так і за її межами задля отримання соціального, інформаційного та інтелектуального капіталу нової якості для держави;

- потенційна українська еліта (контреліта), що здатна сформувати нову покращену корпоративну культуру політико-управлінських кадрів в процесі суспільної трансформації в Україні.

Список використаних джерел: 1. Гончарук Н. Т. Управління керівним персоналом у сфері державної служби: дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.03 / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2007. 487 с. 2. Сорочан Т. М. Підготовка керівників до управлінської діяльності: теорія та практика : монографія. Луганськ : Знання, 2010. 384 с. 3. Хмельницька В. В. Керівник як об'єкт психологічного дослідження. Київ : НТУУ «КПІ», 2014. 105 с.

УДК 378

А. С. Панічкіна, здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: **К. В. Гнедіна**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ ПЛАГІАТУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Ключові слова: академічний плагіат, академічна доброчесність, принципи етики, принципи академічної доброчесності, вища освіта, якість освітнього процесу, якість вищої освіти.

Проблема академічного плагіату є насущною для сфери освіти України, оскільки вона впливає на рівень якості освітнього процесу. Питання подолання цього прояву недоброчесності нині стоїть дуже гостро, оскільки саме академічний плагіат є найбільш поширеним порушенням академічної доброчесності.

Перш ніж розпочати дослідження, варто з'ясувати сутність поняття «академічний плагіат». У статті 42 Закону України «Про освіту» зазначено: «академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» [1].

Згідно із статистичними даними, понад 90 % студентів у тій чи іншій формі запозичували чужу інформацію без посилань на джерело [2]. Якщо брати до уваги саме причини виникнення в навчальному середовищі такої проблеми, то їх чимала кількість. По-перше, необхідність виконання великого обсягу письмових робіт. Інколи здобувачі просто фізично не встигають виконати всі завдання якісно й тому бачать порятунок у списуванні. По-друге, низький рівень професіоналізму, мотивації та зацікавленості викладачів та їхнє нейтральне ставлення до плагіату. Коли студент чи учень спостерігають певну пасивність з боку педагога щодо навчального процесу, то в них автоматично зникає мотивація до знань і взагалі до навчання. З часом вони починають активно плагіатити і, на жаль, той викладач навіть не звертає уваги на це явище. По-третє, неактуальність і повторюваність завдань з певного предмета. Є певна частка педагогів, які із року в рік не змінюють матеріал навчальних робіт, які мають виконувати здобувачі. З часом зникає актуальність того завдання, а найважливіше те, що студенти просто йдуть до старших курсів і переписують, трохи видозмінюючи інформацію. По-четверте, популяризація в суспільстві списування. В осередку здобувачів їх більше цікавить той, хто має навички плагіату, ніж людина, яка постійно пише самостійно. Остання і, на наш погляд, найбільш вагома причина того, що великий відсоток українських здобувачів освіти вдаються до плагіату, це існування послуг із написання робіт на замовлення. На сьогодні існує чимала кількість організацій, що мають достатньо велике коло пропозицій від готового реферату до кваліфікаційної роботи. Сьогодні студенти, коли отримують навчальне завдання, одразу ж починають готуватись, використовуючи дані мережі Інтернет, шукати необхідну інформацію на різних сайтах, на яких постійно рекламують послуги з написання готових робіт на кшталт: «Напишемо реферат швидко» або «Замовити курсову можна за посиланням» тощо, що спричиняє прояви академічної недоброчесності та зростання кількості випадків таких порушень [2].

Щоб запобігти поширенню плагіату потрібно насамперед сформувати у здобувачів освіти академічну культуру та ознайомити їх з принципами академічної доброчесності. Це варто починати робити не на рівні університету, а на рівні школи. З перших днів навчання в учнів

повинна існувати думка, що списування, використання чужої думки без згадування автора – це крадіжка, порушення етичних принципів. На жаль, у школах України питанням списування та плагіату приділяється недостатня увага. І, як наслідок, ми маємо у майбутньому здобувача вищої освіти, у якого не сформоване розуміння, що все потрібно робити повністю самостійно. Лише тільки в університеті його починають вчити основам академічного письма та висвітлювати принципи академічної доброчесності, але здобувач не може до кінця змінити свої погляди, бо вже сформована багаторічна звичка до списування та копіювання чужих текстів без зазначення джерел. Вже на рівні університету необхідне внесення в освітні програми обов'язкового вивчення методів написання дослідницьких матеріалів з уникненням плагіату та навчання студентів викладенню думок, правилам цитування [3]. Такі навички дозволять здобувачам вищої освіти підвищити рівень унікальності їхніх робіт та подолати страх написання текстів.

Слід звернути увагу й на обсяг письмових завдань, що вимагаються від здобувачів вищої освіти. Щоб підвищити унікальність виконуваних робіт, їх кількість повинна зменшитись. Це звільнить час для більш якісного виконання студентом роботи, дасть можливість поринути в пошук якісної інформації та ефективно засвоїти необхідний матеріал.

Варто передбачити заповнення здобувачами вищої освіти при захисті робіт чи здачі на перевірку реферату, курсової, кваліфікаційної роботи декларації доброчесності, у якій повинно бути зазначено, що автор цієї роботи не вдавався до плагіату і використовував лише ті джерела, що навів у роботі, а також не порушував інших принципів академічної доброчесності при її виконанні. Це певним чином впливає на свідомість здобувача і вимагає від нього дотримання моральних принципів. Випадки плагіату не можна залишати поза увагою учасників освітнього процесу. У закладі вищої освіти має бути створена система подання заяв про випадки плагіату, впроваджено систему розгляду справи та оцінювання порушень [4]. Також важливо на державному рівні запровадити відповідальність щодо організацій, які надають послуги з написання робіт на замовлення та сприяють поширенню плагіату, порушенню принципів академічної доброчесності.

Отже, за результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що проблема плагіату в Україні є надзвичайно гострою та актуальною. Причин виникнення плагіату та інших порушень академічної доброчесності в закладах вищої освіти чимала кількість. Відповідальність за плагіат у навчальних роботах лежить не тільки на здобувачах вищої освіти, а й на викладачах. Заходи із запобігання плагіату можуть зменшити його прояв та забезпечити належну якість освіти. Якщо продовжувати боротися з проявами академічної недоброчесності, то в майбутньому країна матиме висококваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців.

Список використаних джерел: 1. Про освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2145-19#n626>. 2. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку / Східноукраїнський Фонд соціальних досліджень. Режим доступу: http://fond.sociology.kharkov.ua/images/docs/academ_cult/material.pdf. 3. Плагіат у студентських роботах: методи виявлення та запобігання: метод. посіб. / за ред. Н.В. Стукало. Дніпропетровськ: ДНУ імені Олеся Гончара, 2013. 44 с. 4. Гнедіна К. В. Академічна доброчесність як забезпечення якості вищої освіти. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку*: VI Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 27 листопада 2020 р.). Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2020. С. 122-124.

УДК 35

Т. С. Яровой, д-р наук з держ. упр., доцент

М. П. Шевченко, магістр

Міжрегіональна академія управління персоналом, м. Київ, Україна

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПІДГОТОВКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Ключові слова: державна політика, державні службовці, ефективність, оцінювання, контроль, підготовка.

Результатом реалізації державної політики у сфері підготовки державних службовців є підвищення ефективності функціонування органів державної влади через використання в їх діяльності знань та вмінь, отриманих державними службовцями в процесі здобуття

кваліфікації в галузі знань “Державне управління”. Отже, ефективність державного управління загалом і ефективність діяльності органів державної влади значною мірою визначається рівнем компетентності його суб’єктів – державних службовців, наділених державно-владними повноваженнями щодо здійснення організаційно-розпорядчих чи консультативно-дорадчих функцій [1].

Усі види оцінних досліджень державної політики розділяють на дві групи:

1. Наукові дослідження – використовуються наукові методології, які застосовуються для вивчення різноманітних суспільних явищ. Вони дозволяють отримати достовірну й повну інформацію, але є витратними, потребують багато часу і залучення великої кількості фахівців. Найчастіше використовуються такі методи: соціологічні опитування (анкетування та інтерв’ювання); спостереження (відкрите і приховане); експертної оцінки; моделювання; застосування контрольних груп; проведення експериментів тощо.

2. Традиційні форми оцінювання, які наближені до політичного чи адміністративного контролю за ухваленими рішеннями. До них відносять: парламентські слухання; звіти державних керівників; контрольні комісії; державний аудит; розробка бюджету тощо [2].

Основне завдання оцінювання ефективності державної політики у сфері підготовки державних службовців полягає в оцінюванні ефективності діяльності органів влади, які формують цю політику та закладів освіти, які спільно із замовником її реалізують. Складність такого оцінювання полягає у тому, що як правило, індикатори діяльності органів державної влади дають змогу виміряти безпосередні (наявні) результати, а не довготерміновий вплив державної політики у сфері підготовки державних службовців на діяльність цих органів. Та й індикатори формування та реалізації державної політики у досліджуваній нами сфері часто зводяться лише до кількісних показників підготовлених державних службовців та обсягів фінансування цієї підготовки [3-4].

Виявлено, що в Україні відсутня практика оцінювання ефективності підготовки фахівців (у тому числі й державних службовців) за допомогою опитувань. При цьому встановлено, що деякі види оцінювання проводяться суб’єктами реалізації державної політики у сфері підготовки державних службовців, проте вони зводяться лише до моніторингу навчального процесу і оцінювання рівня викладання та методичного забезпечення навчального процесу. Встановлено, що одним з методів оцінювання державної політики у сфері підготовки державних службовців можуть бути опитування, проведені з використанням анкет, подібних до запропонованих.

2. Доведено доцільність запровадження підготовки державних службовців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра в галузі знань “Державне управління”.

Запропоновано підхід до визначення загального ліцензійного обсягу прийому на навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра залежно від показників плинності кадрів державної служби. Запропоновано зміни до нормативно-правових актів стосовно переліку напрямів підготовки бакалаврів та умов вступу на навчання за магістерськими програмами в галузі знань “Державне управління”, які повинні стати передумовою запровадження підготовки державних службовців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”.

Встановлено, що не всі посади державних службовців вимагають професійної освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста або магістра. Зокрема, згідно з Довідником типових професійно-кваліфікаційних характеристик посад державних службовців на державну службу дозволено приймають осіб з базовою вищою освітою (тобто освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра) на такі посади: спеціаліст I категорії, спеціаліст II категорії та спеціаліст місцевої державної адміністрації, а також на посади помічників-консультантів народного депутата України.

Список використаних джерел: 1. Пухтинський М. Засади децентралізації публічної влади. *Віче*. 2015. № 12. С. 29-31. 2. Мельничук А., Остапенко П. Децентралізація влади: реформа № 1 [аналітичні записки]. Київ : ЦОП «Глобус» ФОП Кравченко Я.О. 2016. 35 с. 3. Boggero Giovanni (Università degli Studi di Torino). *Constitutional Principles of Local Self-Government in Europe*. Leiden, Netherlands; Boston : Brill, 2017. 334 p. 4. Faguet Jean-Paul. *Decentralization and Governance*. *World Development*. 2014. Vol. 53. Pp. 2-13.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, ОПОДАТКУВАННЯ, АНАЛІЗ
І АУДИТ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ**

VII Міжнародна науково-практична конференція

(м. Чернігів, 27 листопада 2021 р.)

Тези доповідей

Відповідальний за випуск	О. О. Сидоренко
Редактор	О. С. Смелова
Комп'ютерне складання та верстання	К. П. Гузь

Підписано до друку 01.12.2021. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 9,76. Тираж 120 пр. Замовлення № 43/21.

Редакційно-видавничий відділ Національного університету «Чернігівська політехніка»
14035, Україна, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 7128 від 18.08.2020 р.